

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLER SİSTEMİ VE GÖÇ POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Özmen Özden DAŞDEMİR

Ankara-2023

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLER SİSTEMİ VE GÖÇ POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Özmen Özden DAŞDEMİR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Gözde YILMAZ

Ankara-2023

KABUL VE ONAY

Özmen Özden DAŞDEMİR tarafından hazırlanan “Avrupa Birliği Değerler Sistemi ve Göç Politikası” başlıklı bu çalışma 20/06/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Nilgün ELİKÜÇÜK YILDIRIM (Başkan)

Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Mesut ASLAN (Üye)

Doç. Dr. Şule TUZLUKAYA

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,
- Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Tarih ve İmza

Ad SOYAD

ÖZ

DAŞDEMİR, Özmen Özden. Avrupa Birliği Değerler Sistemi ve Göç Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Avrupa, tarih boyunca göçmenlere ev sahipliği yapmış bir kıta olmuştur. Ancak son yıllarda, Arap Baharı süreci ve Suriye iç savaşı gibi olaylarla birlikte Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı kitlesel göç hareketleri, Avrupa sınırlarında önemli zorluklara ve güvenlik kaygılarına yol açmıştır. Bu durum, Avrupa Birliği'nin göç politikalarını güvenlikleştirme eğilimlerini ön plana çıkarmış ve sınır ülkelerinin güvenlik odaklı politikalarını etkilemiştir. Ayrıca, göç dalgasının artmasıyla birlikte aşırı sağ grupların yükselişi ve güçlenmesi de gözlemlenmiştir. Bu çalışma da, AB'nin göç politikalarının insan hakları ve değerler sistemine uyumunu değerlendirecek ve aşırı sağın yükselişi ve güvenlik kaygıları bağlamında AB'nin ulusal çıkarlarının insan hakları ve sığınma hakkı gibi temel değerlerle uyumlu olup olmadığı tartışılacaktır.

Anahtar sözcükler: değerler sistemi, göç politikası, insan hakları, sığınma hakkı ve mültecilik.

ABSTRACT

DAŞDEMİR, Özmen Özden. The European Union Values System and Migration Policy, Master's Thesis, Ankara, 2023.

Europe has historically been a continent that has hosted immigrants. However, in recent years, mass migration movements resulting from events such as the Arab Spring and the Syrian civil war have presented significant challenges and security concerns at European borders. This situation has brought to the forefront the tendency of the European Union (EU) to securitize its migration policies and has influenced the security- focused policies of border countries. Additionally, the rise and strengthening of far- right groups have been observed in conjunction with the increase in migration waves. This study will evaluate the compatibility of the EU's migration policies with human rights and values system and will discuss whether the national interests of the EU, in the context of the rise of the far- right and security concerns, align with fundamental values such as human rights and the right to asylum.

Keywords: values system, migration policy, human rights, asylum and refugee status.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında yanımda olan ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Gözde YILMAZ'a, manevi desteğiyle bana yardımcı olarak çalışmama zaman ayırmam konusunda yardımcı olan anneme ve bu süreçte ilgilenemediğim canım oğluma sonsuz teşekkür ederim. Bu çalışma anneme ve oğluma armağanımdır.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	VI
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLER SİSTEMİ VE GÖÇ	
POLİTİKASI.....	9
1.1 Avrupa Birliği Değerler Sistemi.....	9
1.2 İnsan Hakları Açısından Sığınma Hakkı ve Mültecilik.....	15
1.3 Avrupa Birliği'nin Göç Politikasının Gelişimi.....	21
1.3.1 Misafir işçi dönemi.....	22
1.3.2 Aile birleşimi dönemi.....	23
1.3.3 Soğuk savaş sonrası dönem.....	26
1.3.4 2000 sonrası dönem kıta dışı yerlerden gelen göç dönemi.....	27
1.4 Avrupa Birliği Göç Politikasına İlişkin Hukuki Düzenlemeler.....	33
1.4.1 Schengen Anlaşması.....	33
1.4.2 Dublin Anlaşması I-II-III.....	35
1.4.3 Maastricht Anlaşması.....	38
1.4.4 Amsterdam Anlaşması.....	40
1.4.5 Tampere Zirvesi.....	42
1.4.6 Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı.....	44
1.4.7 Laken Zirvesi ve Sevilla Zirvesi.....	45
1.4.8 Lahey Programı.....	46
1.4.9 Avrupa Göç ve İltica Paktı.....	49
1.4.10 Lizbon Anlaşması ve Stockholm Programı.....	50
BÖLÜM 2: ARAP BAHARI SONRASI AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ	
POLİTİKASI.....	54
2.1 2011-2015 Arası Dönem: Arap Baharı, AB'nin Göçe Bakışı ve	
Öncesi.....	58
2.2 2015-2020 Arası Dönem: AB Göç Politikaları.....	63
2.2.1 Mare Nostrum ve Triton Operasyonları.....	66

2.2.2	2015 Juncker Planı.....	67
2.2.3	Acil Eylem Planı (2015).....	68
2.2.4	Birinci Acil Eylem Planı.....	69
2.2.5	İkinci Acil Eylem Planı.....	70
2.3	Göçe İlişkin Avrupa Gündemi.....	72
2.4	2020 Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı.....	73
2.5	2021 Yılında Avrupa Birliği'nin Gerçekleştirmiş Olduğu Zirveler...	74
2.6	Avrupa'da Pandemi Sonrasında Artan Göç: Zorluklar ve Çözüm Araışları.....	78
2.7	AB-Türkiye Göç Mutabakatı: Yenileme Tartışmaları ve Taahhütlerin Geleceği.....	80
2.8	Avrupa Konseyi Raporu: AB'ye Sert Göçmen Uyarısı ve İnsan Hakları İhlalleri.....	82
2.9	AB ve Belarus-Polonya Sınırsındaki Göçmen Krizi: Yardım ve Yaptırımlar Arasındaki İnsanlık Mücadelesi.....	85
BÖLÜM 3: AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÖÇ POLİTİKALARININ GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ VE AŞIRI SAĞ.....		87
3.1	AB Göç Politikalarının Sınır Ülkeleri Üzerindeki Etkisi: Macaristan, Bulgaristan ve Yunanistan'ın Yaklaşımları ve Sınır Güvenliği.....	101
3.1.1	Macaristan ve göç krizi: güvenlik odaklı politikalar ve AB ile ilişkileri.....	103
3.1.2	Bulgaristan ve göç krizi: sınır güvenliği ve AB ile ilişkileri	109
3.1.3	Yunanistan ve göç krizi: AB ile ilişkiler ve sınır kontrolü...	113
SONUÇ.....		118
KAYNAKÇA.....		124
TURNİTİN RAPORU.....		161
ÖZGEÇMİŞ.....		169

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABA	: Avrupa Birliği Anlaşması
AFD	: Almanya için Alternatif Partisi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AT	: Avrupa Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
BBC	: İngiltere merkezli bir haber kuruluşu
BBC NEWS	: BBC'nin haber bölümü
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EASO	: Avrupa Sığınmacılar Desteği Ofisi
EC	: Avrupa Komisyonu
EUCOM	: Avrupa Komutanlığı
EURODAC	: Avrupa Birliği Parmak İzi Veritabanı
EUROJUST	: Avrupa Birliği Adalet İşleri Birimi
EUROPARL	: Avrupa Parlamentosu
EUROPOL	: Avrupa Polis Ofisi
FN	: Ulusal Cephe Partisi
FPÖ	: Avusturya Özgürlük Partisi
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MC	: Milletler Cemiyeti
ORMER	: Suç ve Terörizmle Mücadele Araştırma Merkezi
PVV	: Hollanda için Özgürlük Partisi
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EURONEWS	: Avrupa ortaklı bir haber kanalı

GİRİŞ

Göç, günümüz dünyasında önemli bir konu olup AB'yi etkileyen ve tartışmalara neden olan bir alan haline gelmiştir. AB değerler sistemi, temelinde göç politikalarını şekillendirmekte ve insan haklarına saygı, demokratik değerler, sosyal uyum ve adalet gibi temel prensipleri gözetmektedir. Bu değerler, AB'nin göç politikasının temelini oluştururken aynı zamanda insan haklarının korunması ve göçmenlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesini hedeflemektedir. Ancak, son yıllarda Avrupa'da yaşanan göç dalgası, AB'nin göç politikalarının yeniden değerlendirilmesine ve dikkatleri sınır güvenliği ve aşırı sağ gibi faktörlere çekmiştir. Sınır ülkeleri, güvenlik odaklı yaklaşımlar benimsemiş ve göçmen hareketlerinin yönetimi konusunda daha sıkı önlemler almıştır. Bu durum, göç politikasının sadece insan hakları temelinde değil, aynı zamanda güvenlik kaygıları çerçevesinde de ele alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Aşırı sağ hareketler ise göç dalgasının artmasıyla birlikte güçlenmiş ve göçmenlere karşı daha sert bir tutum sergilemiştir. Bu çalışma, AB'nin değerler sistemi temelinde göç politikasının şekillenmesini, sınır ülkelerinin güvenlik odaklı yaklaşımlarını ve aşırı sağ ile güvenlik arasındaki ilişkiyi anlamayı amaçlamaktadır. Göçmenlerin hakları, güvenlik önlemleri ve insan hakları arasındaki dengeyi değerlendirerek, AB'nin güvenlik politikalarının insan hakları değerleriyle uyumlu olup olmadığına dikkat çekmektedir.

1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu olarak ortak değerler çerçevesinde birleşen Avrupa, yapısında insan haklarını temel alan insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlık haklarına saygı gibi değerleri barındıran bir oluşumdur (Güneş, 2016, s. 308-340). Temel değerler konusunda kuruluş aşamasında herhangi bir hukuki düzenlemeye yer vermeyen Topluluk değerler kavramına ilk olarak 14 Aralık 1973 tarihinde gerçekleştirmiş oldukları Kopenhag Zirvesi sonrasında yayımlamış oldukları “Avrupa Kimliği” isimli belgede yer vermiştir (Calliess, 2016, s. 36-48). İnsan hakları ve özgürlükler alanında yapılan bir başka düzenleme ise 7 Aralık 2000 tarihinde Fransa'da imzalanan “AB Temel Haklar Bildirgesi” dir. Bildirge içerik olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle benzer hükümler içermektedir. Bildirgenin 1. maddesinde insanlık onurunun ihlal edilemeyeceği, insan onuruna saygı gösterileceği ve korunacağına dair hüküm bulunmaktadır. Aynı Bildirgenin 6. Maddesinde kişi özgürlüklerinin

korunması ve güvenliklerinin sağlanmasına vurgu yapılmıştır. Bu madde de kişi ayrımı yapmaksızın herkes için geçerli kılınmıştır. Direkt olarak sığınmacıları ilgilendiren 18. ve 19. maddelerde ise sığınma hakkının 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne göre güvence altına alınması gerektiği ve toplu sınır dışı etmelerin yasaklanarak sığınmacının tehlike altında bulunan bir devlete zorla geri gönderilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda AB'nin mültecileri ve sığınmacıları sınır dışı etmeyerek kabul etmesi ve onları mağdur etmemesi gerekmektedir (AB Temel Haklar Bildirgesi, Madde 1, Madde 18-19). Birliğin ortak değerlerinin meydana gelmesi bakımından 2001 yılında ilan edilen Temel Haklar Şartı büyük bir önem arz etmektedir. Avrupa Birliği Anayasa Anlaşması Taslağı'nın 1-2 maddesinde Avrupa Birliği'nin üzerine kurulduğu temel değerlere ilişkin ilkelere yer verilmiştir (Güneş, 2016, s. 309). Hukuksal anlamda temel değerlerin vücut bulduğu anlaşma ise 2009 yılında imzalanan Lizbon Anlaşması'dır. ABA m. 2'de yer alan temel değerler çerçevesinde Birlik, insan haklarına sıkı sıkıya bağlı olduğunu ve insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere bu değerleri en önemli prensip olarak belirlemiştir. Birliğin bu değerlerle hedeflediği çoğulcu bir toplum yaratarak her türlü ayrımcılığı reddetmek, Birlik içinde hoşgörü ortamı ve daha adil bir düzen oluşturmak, dayanışma kavramını ilke edinmek ve kadın-erkek arasında eşitliği savunan bir toplum yaratmaktır (Avrupa Birliği Antlaşması, 1957, m. 2). AB'nin kuruluş anlaşmalarında bu değerlere yer vermiş olması Birlik açısından büyük önem arz etmekle birlikte AB'nin kimlik oluşturma çabasının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Güneş, 2016, s. 314).

1950'li yıllardan sonra barış ortamını sağlamak ve ekonomik anlamda kalkınma alanında büyük adımlar atan Avrupa kıtası, farklı coğrafyada yaşanan çatışma ve krizlerden etkilenecek ülkesinden kaçmak isteyen kişilerin ilk durağı haline gelmiştir. 1950'ye kadar mülteci gönderen konumda olan Avrupa kıtası AB'nin temel taşı oluşturan AT'nin kurulmasıyla beraber göç alan bir yer haline gelmiştir (Tezcan, 2016, s. 4). AB kurulmadan önce Avrupa'daki göçlerin etnik ve ekonomik nedenlere bağlı olarak gerçekleştiği ve göç olgusunun bu parametreler etrafında şekillendiği görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar yaşanan süreçte Avrupa ülkeleri göç politikalarını kendi kontrolleri doğrultusunda birbirinden bağımsız bir şekilde yönetmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen süre

içinde ise yaşanan göç dalgalarında Avrupa ülkeleri sığınmacı konumundaki kişilere etnik nedenlerden dolayı kucaklayıcı bir tutum sergilemiştir (Akgün, 2016, s. 1). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tekrar toparlanma sürecine giren Avrupa ülkeleri, yeniden kalkınma amacıyla yoğun bir işgücüne ihtiyaç duymuş ve büyük bir oranda dışarıdan işçi alımına gitmişlerdir. Ayrıca sığınmanın bir insan hakkı olarak kabul edilmesi sonucunda da ekonomik göçlerin dışında etnik kökenli göçler de Avrupa'nın ana gündem maddesini oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toparlanma sürecine giren Avrupa, endüstrilerini büyütme ve geliştirme adına İtalya, İspanya, Kuzey Afrika ve Yugoslavya gibi ülkelere çalıştırılmak amacıyla büyük oranda vasıfsız işçi getirtmişlerdir (Faist, 2000, s. 189-222). 1973 yılında tüm dünyada petrol krizinin patlak vermesiyle yaşanan ekonomik durgunluk, Avrupa'nın göçe bakış açısında değişiklik yaratarak bu konuda daha katı bir tutum sergilemesine neden olmuştur. 1970'li yıllara kadar herhangi bir sorun teşkil etmeyen işçi göçmenler 1973 krizinin başlamasıyla beraber ekonomik anlamda sorun yaratacağı endişesi yaratarak yavaş yavaş tehdit unsuru olarak algılanmaya başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak da Avrupa'da işçi alımını durdurmaya yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır. Ayrıca Avrupa ülkelerinin işgücü ihtiyacı konusunda farklılıklar göstermesi de Birliğin ortak bir politika geliştirmesinin önünde büyük bir engel yaratmıştır (Akgün, 2016, s. 1-2). Günümüz itibarıyla 27 Üye devletten oluşan AB, Topluluk olmadan önce de sürekli bir araya gelme çabası içinde olarak ortak çıkarlar etrafında politikalar üretme gayretinde olmuşlardır. Bunun bir sonucu olarak da belli kuruluşlar çerçevesinde birlikte hareket etme yönünde politikalar belirlemiştir. İnsan hakları, demokrasi, eşitlik, azınlık haklarına saygı, özgürlük gibi kavramları her şeyin üstünde tutan AB üye ülkeleri, sığınma hakkının bir insan hakkı olarak kabul edilmesinden sonra uzun yıllar boyunca, bu hakkın gereği birçok insanı ülkelerine kabul etmiştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra da insan haklarına saygıyı temel alarak ayrımcılık yasağını yasal düzleme oturtarak, sığınmacıların ve mültecilerin haklarını koruma ve statülerini tanıma yoluna gitmiştir (Akgün, 2016, s. 2-3). Yasal ve yasal olmayan göçü kontrol altına almak için düzenlemeler yapma yoluna giden Avrupalı ülkeler bu amaç doğrultusunda ilk olarak 1986 yılında Avrupa Tek Senedini imzalayarak ortak bir göç politikası oluşturulması yönünde işbirliğine gitmişlerdir. 1990 yılına kadar sığınma başvurusu kabul edecek ülkelerin bu yönde uygulayacağı prosedürler belirlenmiştir (Güleç, 2015 s. 97). Avrupa da ortak bir göç ve mülteci politikasının oluşumu,

günümüze kadar yaşanan savaşlar, iç savaşlar, siyasi baskı ve ekonomik nedenler gibi gelişmeler sonucunda şekillenmiştir. Bu açıdan bakıldığında AB, göç politikasını belli bir zemin üstüne oturtmaya çalışırken aynı zamanda da Birliğin çıkarları doğrultusunda hareket etmiştir (Çam, 2014, s. 46). Yıllar içinde göçün yapısında yaşanan farklılık AB'nin sığınmacı ve mültecilere bakış açısında değişiklik yaratmıştır. Özellikle 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan olaylarla birlikte; Ortadoğu coğrafyasında yaşanan savaşlar, iç karışıklıklar ve siyasi baskılar sonucunda, milyonlarca insanın sığınma arayışı Avrupa'yı ortak bir göç ve sığınma politikası üretme konusunda bir araya getirmiştir. Bu anlamda dış sınır kontrollerini artırma yönünde politikalar oluşturularak yasadışı göçün ve sığınma hareketlerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Sığınma arayan bu insanlar AB'nin güvenlik odaklı sürdürdüğü politikalar engeline takılarak sığınma başvuruları büyük oranda olumsuz sonuçlanmaktadır. Avrupa Birliğinin göçü önlemeye yönelik uygulamaya koyduğu sert prosedürler yasa dışı göçte de büyük bir artış yaşanmasına neden olmuştur. AB'nin sığınmacılara yönelik tepkisel yaklaşımları sonucunda sığınmacılar çok zor koşullarda göç etmeye çalışmakta ve insan kaçakçılarının hedefi olmaktadır. Bir kısım göçmen AB üye devletlerine ulaşmayı başarabilse de çok sayıda göçmen bu tehlikeli yolculuklar sırasında canlarını vermiştir (Gülçiçek & Öztürk, 2019, s. 47-70).

AB mülteci kriziyle baş edebilmek adına bir takım önlemler alarak mevcut mülteci politikasını şartlara göre yeniden düzenlemeye çalışmaktadır. Bu amaçla krizin nedenlerini çözmeye çalışan AB aynı zamanda Birlik dışında da insani yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım yapmaktadır. Yardım kapsamında Birliğe sığınma talebinde bulunan kişilerin yerlerini değiştirmek, komşu ülkelerden yardıma muhtaç insanları yeniden yerleştirmek ve sığınma başvurusunda bulunamayan insanların geri dönmesi için çalışmalar yapmaktadır (European Commission, 2022). Ayrıca Birlik bu süreçte sınır kaçakçılığına karşı sert bir tavır alarak sığınmacıların yasal yollardan giriş yapmasını öngören yeni bir sınır ve sahil güvenlik sürecini de başlatmıştır. Bu bağlamda AB üyesi ülkeler 2016'nın Haziran ayında AB'nin ortak dış sınır yönetimi ve güvenliğini artırmak adına yeni bir Avrupa Sınır ve Sahil güvenliği kurmaya karar vermiştir. Bunun haricinde Avrupa Polis Teşkilatı insan kaçakçılığına yönelik suç ağlarının çökertilmesine yönelik yeni bir Göçmen Kaçakçılık Merkezi kurmuştur (Avrupa Komisyonu, 2021a, 2021b). Ayrıca AB göçü kontrol altında tutmak ve bu

durumu en iyi şekilde kontrol etmek adına Göç ve Hareketliliğe Küresel yaklaşım isimli proje hayata geçirerek menşe ülkelerle diyalog ve işbirliği konularına önem vermiştir. Bu doğrultuda dış sığınma ve göç politikası için önemli adımlar atan Birlik; yasal göçü daha iyi organize etmek ve iyi yönetilen hareketliliği teşvik etmek, düzensiz göçü önlemek ve mücadele etmek, insan ticaretini ortadan kaldırmak, insan haklarına saygıyı en üst düzeye çıkarmak, uluslararası korumaya teşvik etmek ve sığınma alanının dış boyutunu geliştirmek gibi bir takım hedefler belirlemiştir (European Commission, 2021). Birlik üyesi ülkelerin mülteci politikasına baktığımız zaman Almanya'nın bu konuda önemli bir rol üstlendiğini görmekteyiz. Mülteci krizinde ilk başlarda çekimser bir tavır alan Almanya, artan göç karşısında kapılarını sığınmacılara açmak yönünde bir politika izlemiştir. Ancak Almanya'nın politikasındaki bu değişiklik diğer üye devletlerin ve vatandaşların tepkisine neden olarak Almanya'nın geri adım atmasına neden olmuştur (Hopyar, 2016, s. 6). AB üye devletlerinin mülteciler karşısındaki güvenlik odaklı yaklaşımları her yıl yüzlerce insanın Akdeniz ve Ege Denizi'nde hayatlarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Avrupa sınırlarına ulaşan mülteciler ise barınma, dil, eğitim, sağlık, iş vb. birçok sorun ve engelle yüz yüze kalmaktadır. Ayrıca İngiltere, Fransa, Avusturya ve Yunanistan başta olmak üzere bazı üye ülkeler sığınmacıların mültecilik başvuru süreçlerini uzatarak çoğunlukla olumsuz yönde karar almaktadır. Bu yüzden de binlerce sığınmacı sınır dışı edilmektedir. Sığınmacıların başvurularına yönelik artan ret kararlarına yönelik Fransa'da Sans-Papiers (Kâğıtsızlar) Hareketi olarak bir oluşum ortaya çıkmış ve bu duruma karşı duruş sergilenmeye çalışılmıştır. Çünkü üye devletler ret kararlarına itiraz süresi dolmadan dahi bu insanları sınır dışı etmektedir (BirGün, 2018).

Sığınmacıların yaşadığı bir diğer problemi de barınma sorunu oluşturmaktadır. Her üye devlette barınma olanakları farklılık göstermektedir. Özellikle Almanya ve Avusturya gibi üye ülkelerde mülteci ve sığınmacılar şehirlerden uzakta terk edilmiş kamplarda barındırılmaktadır. Bu da sığınmacılar açısından hem psikolojik hem de ciddi sağlık sorunlarına yol açmakta ve bu insanların dışlanması sebebiyet vermektedir. Bu kamplarda yaşayan insanlara aşırı sağcı grupların da saldırması hatta kampları ateşe vermeleri ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Diğer AB üyesi devletlerden olan İtalya ve Yunanistan'ın bu konuda uygulamış olduğu politikalarda çok farklı değildir. Bu ülkeler de sığınmacılara süreli barınma hakkı tanınmakta ya da cezaevine benzer kamplarda yaşam hakkı tanınmakta ya da hiçbir hak tanınmaksızın sokaklara

terk edilmektedir (Keleş, 2014, s. 271-90). Tüm bu yaşanan olumsuz durumlar karşısında Almanya Başbakanı Merkel 15 Ekim 2015 tarihinde Almanya Federal Parlamentosu'nda yaptığı konuşmasında Birlik üyesi ülkelere bu durumu yönetmek ve mültecilerin barınma konularında birlik çağrısında bulunmuştur (Deutsche Welle, 2015). AB'nin bu krizi nasıl yöneteceği çok büyük bir önem arz etmektedir. AB özelinde büyük bir krize dönüşen mülteci sorunu, Euro krizinden sonra en büyük sorun haline gelmiştir. Ve uzun yıllar da AB'nin ana gündem maddesini oluşturacaktır. Bu konuda AB'nin belirleyeceği politikalar uluslararası anlamda da büyük bir önem arz etmektedir. Küresel anlamda aktörlük iddiasında bulunan Avrupa için atacağı adımlar son derece önem teşkil etmektedir (Yılmaz Elmas, 2016, s. 301). Günümüzde yaşanan uluslararası göç hareketlerinin büyük bir kısmını düzensiz göç oluşturmaktadır. Özellikle Arap Baharından sonra Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaşanan olaylar sonrasında yaşanan göç, Avrupa'yı büyük ve yönetilmesi güç bir sınava tabi tutmuştur. 2015 yılında sığınma arayan insanların Akdeniz'de yaşamlarını kaybetmesi sonucunda evrensel nitelikte bir krize dönüşen mülteci krizi Avrupa'nın politikasının ana gündemine yerleşirken aynı zamanda göç konusunda yetersiz politikalarıyla da AB'nin temel değerleri olan demokrasi ve insan hakları konusunun sorgulanmasına yol açmıştır. 2015 Mayıs ayında reform hareketleri kapsamında ortaya koydukları Acil Eylem Planında da dış göç yönetimi konusunda daha çok kontrol odaklı yaklaşım göstermişlerdir (Yılmaz Elmas, 2016, s. 314). AB'nin göçmenlere yönelik uygulamış oldukları bu politikalar Avrupa Kalesi olarak adlandırılan algıyı güçlendirmektedir. AB'nin göçü önlemeye yönelik uygulamış oldukları politikalar bağlamında yapmış olduğu sınır kontrolleri, vize uygulamaları, vize talebinde bulunan kişilerin taleplerinin Avrupa dışında incelemesi bu algıyı güçlendiren en büyük nedenlerdendir. AB'nin göçe yönelik uygulamaya koyduğu politikaların hepsi de yasadışı göçü artırmaktadır (Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, 2017). İtalya'ya kaçak yollardan giriş yapmaya çalışan sığınmacıların teknelerinin batması AB'nin politikalarının yetersiz kaldığının bir sonucudur diyebiliriz. Macaristan'ın Sırbistan sınırına tel çekme girişimleri de AB'nin bu insanlara karşı ne kadar duyarsız bir duruş sergilediğini gözler önüne sermiştir (TRT World, 2015). AB'nin son dönemlerde yapmış olduğu göç politikasına baktığımız zaman insan haklarının ikinci plana atıldığını ve daha çok güvenlik odaklı bir yaklaşım sergilediğini görmekteyiz. AB'nin geliştirmeye çalıştığı bu politika Birliğin insanı merkezine koyduğu değerler

sisteminin sorgulanmasına neden olmuş ve kuruluş felsefesine tamamen tezat bir durum ortaya çıkartmıştır. Özellikle son zamanlarda Suriyeli sığınmacıları kendi sınırları dışında tutmaya çalışmak adına üçüncü ülkelere sağlanan fonlar AB'nin tamamen çıkar odaklı yaklaşımının bir sonucudur (Kirişci, 2018, s. 103-124).

Bu tezin amacı, AB'nin son dönemdeki göç politikasının insan haklarını ikinci plana atarak güvenlik odaklı bir yaklaşım sergilediği ve bu durumun Birliğin insanı merkezine koyduğu değerler sistemiyle çeliştiği noktaları ortaya koymaktadır. Gözlemlediğimiz üzere, AB'nin göç politikasındaki bu kayma, insan haklarına olan vurguyu azaltarak ve sığınmacıların korunma ihtiyaçlarını göz ardı ederek güvenlik kaygılarına ağırlık verme eğilimi göstermektedir. Bu durum, AB'nin temel değerlerine aykırı bir şekilde, göç politikalarında çıkar odaklı bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir. Bu çalışma, AB'nin göç politikasındaki bu dönüşümün analiz edilerek, insan hakları ve güvenlik arasındaki dengeyi değerlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, AB'nin insan haklarına olan bağlılığının ve değerler sistemindeki tutarlılığın sorgulanmasına katkıda bulunacak ve kuruluş felsefesine olan uyumunu eleştirel bir şekilde inceleyecektir.

Bu tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, AB'nin değerler sistemi üzerinde durulacak ve bunun göç politikasına nasıl yansıdığı ele alınacak. İlk olarak, AB'nin değerler sistemini anlamak ve insan hakları kapsamında sığınma hakkı ve mültecilik konularına değinilecek. Ardından, AB'nin göç politikasının tarihi gelişimini ele alacak. Bu tarihçe; misafir işçi döneminden, aile birleşimi dönemine, Soğuk Savaş sonrası dönem ve 2000 sonrası kıta dışı yerlerden gelen göç dönemine kadar uzanacak. Son olarak, AB'nin göç politikasına ilişkin hukuki düzenlemeler incelenecek. Bu bağlamda, Schengen Anlaşması, Dublin Anlaşması I-II-III, Maastricht Anlaşması, Amsterdam Anlaşması, Tampere Zirvesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Laken Zirvesi, Sevilla Zirvesi, Lahey Programı, Avrupa Göç ve İltica Paktı ve Lizbon Anlaşması ve Stockholm Programı ayrıntılı olarak değerlendirilecek.

İkinci bölümde, Arap Baharı'nın ardından AB'nin göç politikasında yaşanan değişiklikler ele alınacak. İlk olarak, 2011-2015 yılları arasındaki dönem incelenecek ve bu süre zarfında Arap Baharı'nın nedenleri ve AB'nin göçe bakışı irdelenecek. Daha sonra, 2015-2020 yılları arasındaki dönemde uygulanan AB göç politikaları

üzerinde durulacak. Bu süreçte gerçekleştirilen Mare Nostrum ve Triton operasyonları, 2015 Juncker Planı, Acil Eylem Planı ve ardından gelen ikinci acil eylem planı ayrıntılarıyla değerlendirilecek. Ayrıca, göçe ilişkin Avrupa gündemi ve 2020 Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı hakkında bilgi verilecek. Sonrasında 2021 yılında AB'nin gerçekleştirdiği zirveler ve pandemi sonrası Avrupa'da artan göç konusu üzerinde durulacak. AB-Türkiye Göç Mutabakatı'nın yenilenme tartışmaları ve taahhütlerin geleceği, Avrupa Konseyi'nin AB'ye yönelik sert göçmen uyarısı ve insan hakları ihlalleri ve son olarak da AB ve Belarus-Polonya sınırındaki göçmen krizi konuları incelenecek.

Üçüncü bölümde, AB'nin göç politikalarının güvenlik boyutu ve bu süreçte aşırı sağın rolü üzerinde durulacak. İlk olarak, AB'nin göç politikalarının sınır ülkeleri üzerindeki etkisine bakılacak. Bu kapsamda, Macaristan, Bulgaristan ve Yunanistan'ın bu süreçteki yaklaşımları ve sınır güvenliği konuları ayrıntılı olarak değerlendirilecek. Macaristan'ın güvenlik odaklı politikaları ve AB ile ilişkileri, Bulgaristan'ın sınır güvenliği ve AB ile ilişkileri ve Yunanistan'ın göç krizi ile başa çıkış yöntemleri, AB ile ilişkileri ve sınır kontrolü uygulamaları incelenecek. Aşırı sağın bu süreçlerdeki etkisi ve rolü de detaylı bir şekilde ele alınacak. Bu bölümün amacı, AB'nin göç politikalarının hem güvenlikleştirilmesi konusunu hem de aşırı sağın bu süreçteki etkisini daha iyi anlamak ve analiz etmek olacak.

BÖLÜM 1: AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLER SİSTEMİ VE GÖÇ POLİTİKASI

1.1 Avrupa Birliği Değerler Sistemi

Toplumun değerler sistemi olarak dayandığı temel noktalar vardır. Bu değerler tüm üye devletlerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli kabul edilen ortak fikir, amaç, ahlaki değerler ve inançları içermektedir (Grabitz, Hilf ve Nettesheim, 2014, s. 162-164). Bu yorumlamadan yola çıkacak olursak değer kavramı toplumun belli bir olay ve olgu karşısında ki tutumunu ortaya koyan yargılardır. Toplumun ortak amaçları etrafında şekillenen değerler bireyleri birbirine bağlamaktadır. Bu açıdan değerler, toplumda ortak bir kimliğin oluşması açısından önemlidir. Toplumsal değerler zaman içinde toplumun gelişim sürecine göre şekillenmekte ve hukuki kaynakların da önemli bir dayanağını oluşturmaktadır. Hukuki belgelerde yer alan bu değerler, genel olarak hukuki değerler olarak ifade edilmektedir (Callies, 2004, s. 1034). Avrupa Birliği yapısında insan haklarını temel alan insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlık haklarına saygı gibi değerleri barındıran bir oluşumdur. Kuruluş aşamasına baktığımızda ekonomik nedenlerle 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu olarak kurulmuş zamanla ortak değerler çerçevesinde birleşmiştir (Güneş, 2016, s. 1). Avrupa Birliği kuruluş aşamasında temel değerlerle ilgili hukuki bir belge görmemekteyiz. Temel değerler kavramına ilk defa 14 Aralık 1973'te gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi sonrasında yayımlanan “Avrupa Kimliği” adlı belgede yer verilmiştir (Callies, 2016, s. 36-48). 2001 yılında ilan edilen Temel Haklar Şartı da Birliğin ortak değerlerinin meydana gelmesi bakımından önemlidir. Tüm bu yaşanan gelişmelerin dışında Avrupa Birliği Anayasa Anlaşması Taslağı'nın 1-2 maddesinde Avrupa Birliği'nin üzerine kurulduğu temel değerlere ilişkin ilkelere yer verilmiştir (Güneş, 2016, s. 309). Temel değerlerin hukuksal anlamda vücut bulduğu anlaşma ise 2009 yılında imzalanan Lizbon Anlaşması'dır. ABA m. 2'de yer alan temel değerler çerçevesinde Birlik, insan haklarına sıkı sıkıya bağlı olduğunu ve insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere bu değerleri en önemli prensip olarak belirlemiştir. Birliğin bu değerlerle hedeflediği çoğulcu bir toplum yaratarak her türlü ayrımcılığı reddetmek, Birlik içinde hoşgörü ortamı ve daha adil bir düzen oluşturmak, dayanışma kavramını ilke edinmek ve kadın-erkek arasında eşitliği savunan bir toplum yaratmaktır (Avrupa Birliği Antlaşması, 1957, m. 2). Bu madde Avrupa Birliği'nin

birincil hukuk normunu oluşturmaktadır ve yapılan ikincil hukuk normlarının bu maddeye aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir. Kısacası ABA'nın 2. Maddesi ulusal hukuk düzenlemelerinin üstünde yer almaktadır. Bu nedenle üye devletler ulusal düzenlemeler yaparken bu maddeye aykırı hareket edemezler (Güneş, 2016, s. 310).

Avrupa Birliği'nin ortak değerlerini açıklayacak olursak; insan onuruna saygı, ABA'nın 2. Maddesinde yer verilen değerler arasında ilk sırada yer almaktadır. İnsan onuru kavramı insanın doğuştan gelen haklarını ifade eder ve insanın sırf insan olması nedeniyle bir takım haklara sahip olduğu ve saygıyı hak eden bir varlık olarak kabul edilmesi gerekmektedir (Calliess, 2006, s. 133; Frenz, 2009, s. 247). Özgürlük, ABA'nın 2. Maddesinde insan onurundan sonra ikinci sırayı almaktadır. ABA'nın eski haline bakıldığında özgürlük kavramının bu anlaşmanın 6. Maddesinde ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Özgürlük kavramını kısaca açıklayacak olursak kişinin hiçbir baskı altında olmadan kendi arzu ve hedefleri doğrultusunda hareket edebilmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Özgürlük kavramı Avrupa bütünleşmesinde öncü bir fikir kaynağı olmuştur (AB Anlaşması, Madde 2). Demokrasi, Avrupa Birliği'nin yine önem verdiği bir diğer kavramı oluşturmaktadır. Nitekim ABA'nın 2. maddesi bu temel kavrama dayanmaktadır. Demokrasi kelimesinin kökenine baktığımız zaman Yunanca halk anlamına gelen demos ve iktidar anlamına gelen kratein sözcüklerinin bir araya gelmesi sonucu oluşturulmuş ve kelime anlamı da halkın iktidarı anlamına gelmektedir (Vorlander 2009, s. 13 vd.). Daha genel bir tanımlama yapacak olursak demokrasi kavramı yönetimin kaynağını tamamen halkın iradesinden aldığı, yönetenlerin halka karşı sorumlu olduğu bir siyasal yapıdır. Demokrasilerde egemenliğin kaynağını halkın iradesi oluşturmaktadır (Dahl, 2000). Eşitlik, AB'nin temelini oluşturan bir diğer kavramdır. ABA'nın 2. maddesinde yer alan tanımıyla eşitlik, herkesin dil, din, ırk, mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve benzeri nedenlerle hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkesin kanun önünde eşit olduğunu savunan bir kavramdır (Grabitz, Hilf, & Nettesheim, 2020, s. 31). Bu tanımdan yola çıkarsak hiçbir ayrımcılığı kabul etmemektedir. Ayrımcılığa karşı savunulan bu düşünce insan onurunun korunmasına yönelik getirilmiş bir değer olgusudur (Frenz, 2018, s. 561). Adalet Divanı da almış olduğu kararlarda eşitlik ilkesini AB hukukunun temel yapısına oturtmuş ve bu değerler ışığında karar almaya çalışmaktadır (European Union, 2021). Değerler sistemi inşa etmek isteyen AB, hukukun üstünlüğü ilkesine büyük bir önem atfetmektedir. ABA'nın 2. Maddesinde yer alan hukukun üstünlüğü ilkesi Birliğin esas

aldığı temel değerlerden bir tanesidir (European Parliament, 2019). Bünyesine hukukun egemen olduğu ilkesini barındıran bu kavram yasama, yürütme ve yargı kavramlarını içine almaktadır. Hukuk devleti içinde halkın uyması gereken kurallar dışında devletin de uyması gereken kurallar bulunmaktadır. Daha genel bir ifadeyle hukuk devleti; yapacağı faaliyetlerde hukuk kuralları çerçevesinde hareket eden, insanların haklarının hukuki bir temelde sağlandığı ve hukuksal anlamda sınırlandırılmış devleti kapsamaktadır (Frenz, Rechtstheorie 2010, s. 41). Avrupa açısından bu maddenin önemine ilk maddelerde yer vermesinden de anlayabiliriz. Avrupa Birliği Anlaşmasının ilk maddesinde AB'nin kuruluşuna ilişkin düzenlemeye yer verilirken ikinci madde de ise Birliğin dayandığı temel değerler yer almıştır. Anlaşmanın üçüncü maddesinde ise Avrupa Birliği'nin gerçekleştirmeyi planladığı hedefler yer almaktadır. Ayrıca 3. Madde de, 2. maddede yer alan değerlerin geliştirilmesi de amaçlanmıştır. Amsterdam Anlaşması ile Avrupa Birliği Anlaşması'na eklenen eski 6. Maddenin 1. Fıkrası, ABA'nın 2. maddesinin temelini oluşturmaktadır. Lizbon Anlaşması ile yürürlükten kalkan bu düzenlemede, *“Avrupa Birliği, üye devletlerin ortak ilkeleri olan özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerine kurulmuştur.”* hükmü yer almaktaydı. Bu iki düzenlemenin farkına baktığımızda ABA'nın 2. Maddesinde ilkeler yerine değerler ifadesi kullanılmaktadır (Sandfort, 2014, s. 3). Bu madde Lizbon Anlaşmasıyla revize edilerek Avrupa Birliği'nin temel değerlerine insan onuru, eşitlik ve azınlıkların haklarına saygı gösterilmesinin dâhil edildiği görülmektedir. Bu maddeyle insan haklarının kapsamı genişletilmiştir. Avrupa Birliği'nin Lizbon Anlaşması'yla getirmiş olduğu düzenleme Birliğin siyasal olarak bütünleşmesinin bir sonucu diyebiliriz (Güneş, 2016, s. 311). Değerler, ahlaki yükümlülüklerle yer verilmesi açısından daha çok yol gösterici bir niteliğe sahiptir. Ancak bu durum Avrupa Birliği'nin kurucu antlaşmalarında yer verilen değer kavramının yol gösterici olmaktan ziyade bağlayıcı nitelikte olduğunu göstermektedir. ABA'nın 2. maddesinde bu değerler Birliğin birincil hukuk normları haline gelmiş ve üye devletler nezdinde hukuki anlamda bağlayıcı bir hüküm olması Birliğin bu husustaki hassasiyetini göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak da 2. maddede belirtilen değerlerin ihlali durumunda, ABA'nın 7. maddesinde düzenlenen yaptırımların uygulanması öngörülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Avrupa Birliği'nde değer kavramı hukuki ilke niteliğine sahiptir (Calliess ve Matthias, 2011, s. 251-281).

ABA'nın 2. maddesinde yer alan değerler sistemi işlev bakımından farklı nitelik göstermektedir. AB'nin bütünleşme sürecinin esas aldığı bu değerler Birliğin hukuk düzeninin referans kaynağıdır. Bunun dışında tarihi açıdan baktığımızda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu değerler tüm Avrupa devletlerinin savunduğu anayasal düzeyde tanınan temel değerlerdir. Avrupada demokrasi düşüncesinin hâkim olması tüm üye ülkelerin bütünleşme çabalarının vazgeçilmez koşulu haline gelmiştir (Frenz, 2010, s. 551). Ayrıca ABA'nın 2. maddesinin 2. fıkrasında bu değerlerin tüm üye devletlerde ortak olduğunun belirtilmesi ortak bir Avrupa kimliğinin oluşturulmaya çalışıldığının bir göstergesidir. Bu değerler sisteminin tüm Avrupa çatısı altında uygulanmaya çalışılması Avrupa Birliği'nin tamamen değerler birliği olduğunu göstermektedir (Grabitz, Hilf ve Nettesheim, 2014, s. 162-164). ABA'nın 2. maddesi Birliğin temel değerlerini ortaya koyarken aynı zamanda yapılacak uluslararası faaliyetlerin, düzenlemelerin ve anlaşmaların bu değerler üzerinden şekilleneceği belirtilmiştir. Nitekim bu anlaşmanın 3. maddesinin ilk fıkrası arasında yer alan hedefler arasında 2. maddede yer alan değerlerin geliştirilmesi ve Birliğin hem içerde hem de dışarda yapacağı faaliyetlerin bu değerlere uygun olması gerektiğini vurgulanmaktadır (Frenz, 2010, s. 402). Kısaca özetlemek gerekirse ABA'nın 3. maddesinin 1. fıkrasında Birliğin temel değerlerine tezatlık yaratacak bir uygulamadan kaçınılması gerektiğini belirtmektedir. Avrupa Birliği'nin uluslararası faaliyet alanına bakacak olursak, ABA'nın 3. maddesinin 5. fıkrasında ise bu alanda uygulamış olduğu politikalarda kendi değerlerini savunacağı ve destekleyeceğinin vurgulandığını görmekteyiz. Yani bu madde de anlaşmanın 2. Maddesine uygun davranılacağı belirtilmektedir. ABA'nın 21. Maddesinin 1. fıkrasında da AB'nin uluslararası alandaki faaliyetlerinin dayandığı ilkeler olarak demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlüklerin evrenselliği ve bölünmezliği, insan onuruna saygı, eşitlik ve dayanışma ilkeleri ile BM Şartı'nda yer alan hükümlere ve uluslararası hukukun hükümlerine saygıya yer verilmiştir. Bu bağlamda, 21. maddenin 1. fıkrasında yer alan ilkelerin 2. madde de öngörülen değerlerle büyük bir ölçüde benzediği görülmektedir (Frenz ve Europarecht, 2010, s. 552). ABA'nın 8. maddesini incelediğimizde Birliğin komşularıyla yapacağı ilişkilerde de 2. maddede öngörülen değerler dikkate alınarak faaliyet göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Yine aynı madde de yer alan bir diğer öngörü de uluslararası alanda yürüteceği ilişkilerde de aynı değerlere bağlı kalınacağı ifade edilmiştir. ABA'nın 49. maddesinde ancak bu

değerlere bağlı kalan ve bu değerleri destekleyen ülkelerin üyelik başvurusu kabul edileceği belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında baktığımızda ABA'nın 2. maddesinin Birliğin tüm politikaları için geçerli olduğu görülmektedir (Frenz, 2010, s. 404). Tüm bu uygulamayı reddeden üye ülkelere ABA'nın 7. maddesinde yer alan yaptırımların uygulanması öngörülmüştür. AB'nin temelini oluşturan temel değerlere ilk olarak Amsterdam anlaşmasıyla yer verilmiş daha sonrasında da Lizbon Anlaşması'yla içerik açısından geliştirilmiştir. Bu durum AB'nin sadece ekonomik bir Birlik değil aynı zamanda siyasi etkenleri de olan bir bütünleşme olduğunu göstermektedir (Güneş, 2016, s. 331).

Tüm bu gelişmeler ışığında yorumlamak gerekirse Avrupa Birliği'nin sadece ekonomik bir topluluk olmaktan ziyade siyasi ve hukuki bir bütünleşme çabası içine girdiği görülmektedir. ABA'nın 2. maddesi Avrupa'yı Avrupa yapan değerler sisteminin mihenk taşı olup, AB kimliğini oluşturan ve şekillendiren maddedir (Frenz ve Rechtstheorie, 2010, s. 405). Ayrıca, Avrupa Birliği Anayasası'nın (ABA) 2. maddesi temel bir norm niteliğindedir ve diğer yapılan anlaşmaların düzenlemelerinin yorumu ve denetimi bağlamında önemli bir etkiye sahiptir. ABA'nın bu maddesi, AB için vazgeçilmez bir norm olarak kabul edilmekte ve anayasaların değiştirilmesini yasaklayan hükümlerine benzetilmektedir (Weiler, 1996, s. 2403-2483). Aynı zamanda bu madde kurucu anlaşmaların değiştirilmesi sürecinde aynen kalması gereken bir hüküm olarak belirtilmiştir (Frenz ve Europarecht, 2010, s. 554). Temel Haklar Şartı'yla ABA'nın 2. maddesinde yer verilen değerler sistemi benzer nitelik taşımaktadır. Her iki düzenlemede de insan onuruna öncelik verilmiştir. ABA'nın 2. maddesinde yer verilen değerler sistemi tüm üye devletler arasında homojenliğin sağlanması açısından önemli olmuştur (Frenz ve Rechtstheorie, 2010, s. 405). Bu maddede yer alan değerler sisteminin tüm üye devletler nezdinde ortak olduğunun belirtilmesi bu değerlerin üye devletler içinde benimsenmiş olduğunun açık bir göstergesidir. Bu nedenle, tüm üye devletler ABA'nın 2. maddesinde yer alan bu değerleri güvence altına almakla görevlidir. ABA'nın 49. maddesinde yer alan hükme göre Avrupa Birliği'ne üye olmak isteyen ülkelerin bu değerleri benimsemiş olması şartı aranmaktadır. Kısacası bu değerleri özümseyememiş bir devletin Birliğe başvuruda bulunması mümkün değildir (Güneş, 2016, s. 317).

Tüm bu açıklamaların kısaca özetini yapacak olursak ABA'nın 2. maddesinde yer verilen değerler arasında insan onurunun her şeyin üstünde tutulması Birliğin insan

odaklı yaklaşımının bir sonucudur (Frenz ve Europarecht, 2010, s. 557). Birliğin Temel Haklar Şartı'nda da benzer bir yaklaşım sergilemesi bunu açıkça ifade etmektedir. Avrupa'nın yüzyıllar boyunca kiliseye ve feodalizme karşı vermiş olduğu büyük mücadeleler merkezinde hümanizmi barındıran bir felsefe benimsemesinin en büyük sonucu olmuştur. Fransız Devrimi'nden İkinci Dünya Savaşı'na kadar yaşanan süreçte insanlığın vermiş olduğu mücadele insan haklarının öneminin kavranması açısından çok önemli olmuştur. Bu açıdan baktığımızda aslında bu değerler sistemi Avrupa'nın kültürel ve siyasi mirasını ortaya koymaktadır (Sandfort, 2014, s. 4).

Bir birlik olarak bünyesinde birçok devleti barındıran Avrupa'da her toplumun kendine has özelliklerinin olması yadsınamaz bir gerçektir. Her ne kadar birlik çatısı altında ortak değerler etrafında buluşulsada zaman zaman ülkeler nezdinde farklı söylemler ortaya çıkabilmektedir (Özensel, 2013, s. 228). AB'nin ortak bir kimlik oluşturma çabasının bir sonucu olan değerler sistemi uygulama konusunda ihlal yaratacak durumların yaşanmasına karşı bir takım sert önlemler almıştır. ABA m. 7'de ver verilen bu düzenlemeyle bu değerlerin ihlaline yönelik davranış sergileyen üye devletlere yaptırım uygulanacağı belirtilmiştir (Sommermann, 2014, s. 173). Bu düzenlemede yer alan prosedüre göre bir üye devlete yaptırım uygulamadan önce birtakım aşamalar yer almaktadır. Bu aşamalar; ihlal durumunun saptanması, ihlal durumunun tespiti ve son olarak ihlale yönelik yaptırım uygulanmasıdır (Yumak, 2017, s. 209-210). İlk aşamada Konsey ABA m. 7'nin ilk fıkrasına göre; ABA m. 2'nin herhangi bir üye devlet tarafından ihlali durumunda, üye devletlerin üçte biri, durumu Avrupa Parlamentosu veya Avrupa Komisyonu'na gerekçeli bir öneri olarak sunabilir. Daha sonra, Konsey, bu durumu beşte dört çoğunluğuyla belirleyebilir. Bu süreçte ilgili üye devletin görüşleri dinlenir ve gerektiğinde tavsiyelerde bulunulur. Konsey, durumun devam edip etmediğini düzenli olarak denetler. Eğer risk durumu giderilmezse, AB Zirvesi, belirtilen değerlerin bir üye devlet tarafından sürekli ve ciddi şekilde ihlal edildiğini, oybirliğiyle tespit eder. Bu durumda üye devlet, durumunu sunmak üzere davet edilir. Konsey, 2. fıkra uyarınca belirlenen bir durumda, ilgili üye devletin bazı haklarının, oy hakkı dâhil olmak üzere, nitelikli çoğunluk kararıyla askıya alınabileceğini belirtir. Bu kararın alınmasında, askıya alma eyleminin bireylerin ve tüzel kişiliklerin hak ve yükümlülüklerine olası etkileri göz önünde bulundurulur (AB Antlaşması, 1957, ABA m.7). Kısaca yorumlayacak olursak Md. 7 bir tavsiye kararı niteliğinde olarak üye devletleri uyarma niteliği

barındırmaktadır diyebiliriz. Anlaşmanın 49. Maddesinde de Birliğin temel değerlerinin ihlal edilmesinin süreklilik arz etmesi durumunda Birlik üyesi devletin üyelikten çıkarılmasına kadar bir yaptırımla karşılaşması mümkündür (Ruffert, 2016, s. 173).

1.2 İnsan Hakları Açısından Sığınma Hakkı ve Mültecilik

İnsanlık tarihine baktığımız zaman insan hakları kavramının ortaya çıkış sürecinde dünya çok acı sahnelerle tanıklık etmiş ve yaşanan tüm bu mücadeleler sonucu insan kavramı sorgulanmaya başlanmıştır. Yaşanan savaşlar sonucu ortaya çıkan insan hakları ihlalleri, insanların ten renginden, sosyal statülerinden, etnik kökenlerinden vb. nedenlerden dolayı maruz kaldığı aşağılayıcı durumlar tarihi süreç içinde tüm insanlar için geçerli evrensel hukuk kurallarının gerekliliğini ortaya koymuştur (Çalık, 2017, s. 41-67). Bu bölümde en önemli insan haklarından biri olan sığınma ve mülteci kavramına değinilerek bu süreçte ne gibi kazanımların elde edildiğine değinilecektir.

Sığınmanın tarihi süreç içinde ne zaman bir insan hakkı olarak kabul edildiği ve tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte M.Ö. 2000’li yıllara kadar dayandığı belirtilmektedir. Bir Hitit kralının bir ülkeyle yaptığı anlaşma sonucunda, anlaşmaya taraf ülkeden kendi ülkesine gelen bir mültecinin geri gönderilemeyeceğini açıkça ifade etmiştir (Odman, 1995, s. 6). Zorunlu kitlesel göçleri modern devletlerin kuruluşundan itibaren inceleyecek olursak ilk örneğini 30 Yıl Savaşları sonrasında yaşanan kitlesel göç hareketleri oluşturmaktadır. Daha yakın tarihe baktığımızda ise 20. Yüzyılın başında meydana gelen Balkan Savaşları’yla beraber büyük kitleler halinde zorunlu göç yaşanmıştır (Peker, 2001, s. 4-5). Sonrasında yaşanan 1. Dünya Savaşı ve ardından Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun parçalanmasıyla beraber milyonlarca insan Avrupa’nın çeşitli bölgelerine sığınmak durumunda kalmıştır. Yaşanan bu göç hareketliliği İkinci Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde özellikle faşist rejimlerin baskıcı politikaları nedeniyle devam ederek İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında en üst noktaya varmıştır (Ben-Rafael, 2001, s. 17).

Sığınma hakkı genel tanımıyla bir kişinin vatandaşı olduğu ya da ikamet ettiği devleti, yaşamış olduğu yoğun baskı nedeniyle terk ederek başka bir ülkeden korunma talep etmesi şeklinde tanımlanabilir (ABOU-EL-WAFA, 2009, s. 38). Sığınmacıların başka bir ülkeden korunma talep etmesi Milletler Cemiyeti döneminde başlamış olup

sonrasında Birleşmiş Milletlerin bünyesinde düzenlenen hukuki metinlerle korunma sağlanmaya devam edilmiştir (Pazarcı, 2016, s. 215). Birleşmiş Milletler'in 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'sinde sığınma, bir kişinin, insan haklarının ihlal edildiği ya da temel özgürlüklerinin göz ardı edildiği bir ülkeden kaçıp, başka bir ülkeden koruma ve yardım talep etmesini ifade etmektedir. Yapılan talebin olumlu olması durumunda ise, kişiye gerekli koruma ve insani yardım sağlanmaktadır (UNHCR, 2023). Sığınmacı kavramı ise bir ülkeye sığınma talebinde bulunan fakat başvurusu yasal olarak sonuçlanmamış kişiyi ifade etmektedir. Başvurusu olumlu yönde sonuçlanmış kişilere ise mülteci denmektedir. Birleşmiş Milletlerin mülteci tanımına göre mülteci; etnik kökeni, inancı, milli kimliği veya politik görüşlerinden dolayı zulme uğrama riski taşıdığı için, vatandaşı olduğu ülkenin dışında yaşamak zorunda kalan ve ülkesinin korumasından faydalanamayan ya da bu korumayı kabul etmek istemeyen kişileri ifade etmektedir (UNHCR, 2021).

1912 yılında yaşanan Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve 1917 Bolşevik Devrimi sonrasında milyonlarca kişinin göç etmesi, Milletler Cemiyeti'ni o dönemde yoğun bir çalışma sürecine sokarak mülteci sorununa çözüm arayışları içine itmiştir (Jaeger, 2001, s. 727). Bu dönemde uluslararası anlamda yapılan çalışmalar Milletler Cemiyeti'nin bünyesinde oluşturulmuş ve bir kişinin hangi durumda koruma altına alınması gerektiği belirlenerek bu anlamda bir takım ölçütler ortaya koymuştur. Bu ölçütler; koruma altına alınacak bireylerin ülkesinin dışında olması ve vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanamaması şeklindedir (Smith, 2020, s. 457-474). Milletler Cemiyeti'nin bu alanda yapmış olduğu çalışmalar önemli olmakla birlikte uluslararası anlamda tam bir uygulama alanı bulamamıştır (Gürbey, 2012, s. 179-202). İkinci Dünya Savaşı sonrasında da benzer bir göç dalgası yaşanmış ve bu göç dalgasının nasıl yönetileceği konusunda nasıl adımlar atılacağı yönünde tartışmalar olmuştur. Bunun sonucu olarak 1943 yılında Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi kurulmuş sonraki süreçlerde bu kuruluş yerini 1947 yılında kurulan Uluslararası Mülteci Örgütü'ne bırakmıştır (Feller, 2001, s. 130). Bu iki kuruluş daha sonra kurulacak olan Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin temelini oluşturmaktadır. BMMYK ile mültecilik konusunda daha kapsamlı çalışmalar yürütülmesi hedeflenmiştir (Beter, 2006, s. 4-5). BMMYK kurulduktan sonra bu kuruluşun başına atanan Nansen ve McDonald yerinden edilmiş kişilere yönelik birtakım çalışmalar yapmış "Nansen pasaportu" olarak adlandırdıkları

uygulamayla bu kişilerin üçüncü ülkelere yerleştirilmelerine olanak sağlamışlardır. Bu dönemde yapılan çalışmalar her ne kadar Avrupa'daki mültecileri kapsayacak şekilde düzenlenmiş olsa da sonraki süreçte mültecilik hukukunun uluslararası boyutta evrensel bir nitelik kazanması açısından önemli adımlar olmuştur (Aydın, 2017, s. 125-158). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan Birleşmiş Milletler tüm dünyada insan haklarının tanımlanması ve korunması amacıyla faaliyet göstermeye çalışmış ve gündeminin ana maddesini de sığınmacılar ve mülteciler oluşturmuştur. 1948 yılında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde temeline bu felsefeyi oturtarak "sığınma" kavramını bir hak olarak düzenlemiştir. Bildirinin 14. Maddesinde "*Herkes gördüğü zulüm sebebiyle sığınma arama ve sığınmadan yararlanma hakkına sahiptir*" ifadesine yer verilerek sığınma hakkının içeriği belirlenmiştir. Yapılan bu tanımlamadan yola çıkarak bir kişinin sığınma talebiyle bir ülkeye başvurabileceği ve başvuruda bulunduğu ülkede kalma hakkına sahip olduğu net bir şekilde ifade edilmiştir. Uluslararası anlamda ülkeler nezdinde bir bağlayıcılığı olmayan bu belge sonrasında yapılacak olan düzenlemelerin yol göstericisi olmuştur diyebiliriz (BM, 1948). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Soğuk Savaş dönemi olarak adlandırılan dönemde dünyada oluşan kutuplaşmalar mülteci sorununun sadece Avrupa ile sınırlı olmadığını göstermiştir. Hindistan'ın bölünmesi ve Filistin bölgesinde yaşanan çatışmalar gibi bölgesel nitelikteki sorunlar, mültecilik konusunda Avrupa dışında da daha kapsamlı çalışmalar yapılmasına ve daha kalıcı bir örgütsel yapının kurulmasına olan ihtiyacın arttığını göstermiştir. Tüm bu yaşanan gelişmelere bağlı olarak BM Genel Kurulu 1949 yılında, 1 Ocak 1951 yılından itibaren 3 yıl süre ile görev yapmak üzere Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kurulmasına karar vermiş ve 14 Aralık 1950'de bu karar kesinleşmiştir. Komiserliğin görev süresi 1956'dan itibaren her 5 yılda bir uzatılmıştır (Acer, Kaya & Gümüş, 2020, s. 31). Ayrıca BM Genel Kurulu 1950 yılında mültecilerin uluslararası alanda korunması ve sorunlarına kalıcı çözümler getirmek amacıyla BM Genel Kurulu 428 (V) sayılı kararına ek bir kararla BMMYK Statüsünü de kabul etmiştir (Loesher, 2017, s. 77-86; Lewis, 2005, s. 67-90). Komiserliğin görevleri arasında mültecilerin gönüllü olarak geri gönderilmesi ya da kaldığı ülkenin halkıyla entegrasyonunu sağlaması yer almaktadır (Yılmaz, 2017, s. 12).

Uluslararası anlamda Mültecilik konusunda gerçekleştirilen en önemli belge BM bünyesinde imzalanmış olan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin

Cenevre Sözleşmesidir. Bu sözleşme, mültecilik konusunu uluslararası zemine taşıyan ilk önemli belge olma özelliği taşımaktadır (Zolberg vd., 1986, s. 20). Uluslararası anlamda mülteciliğin statüsünün belirlenmesi amacıyla yapılan bu sözleşme iki ana amaç etrafında toplanmıştır. Bunlardan ilki mültecilerin sahip olacağı temel hak ve özgürlüklerin belirlenmesi, ikincisi ise yapılacak uluslararası işbirliği sayesinde mültecilik konusunda ortak politikalar yürütülmesini sağlamaktır (UNHCR, 2011). Mültecilik hukukunun gelişmesi açısından önemli olan belgenin 1. maddesinin A fıkrasının 2. bendine göre mültecilik; 1 Ocak 1951'den önce gerçekleşen olaylar sonucunda, etnik kökeni, inancı, milliyeti, belirli bir sosyal gruba aidiyeti ya da siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğrama korkusu taşıyan ve bu yüzden kendi ülkesinin dışında yaşamak zorunda kalan kişileri ifade eder. Bu durumda olan kişiler, kendi ülkesinin korumasından faydalanamazlar ya da bu korumayı korkuları nedeniyle reddederler. Aynı şekilde, vatandaşlığı bulunmayan ancak benzer nedenlerle önceden yaşadığı yerin dışında bulunan ve geri dönmekten korkan ya da dönmeyi reddeden kişilere de mülteci statüsü uygulanır (UNHCR, 2011). Aynı maddenin B fıkrasında ise mültecilikle ilgili “1 Ocak 1951 yılından önce meydana gelen olaylar” ifadesinin açıklaması yapılmıştır. Bu açıklamada, söz konusu tarih öncesi olayların ya Avrupa’da gerçekleşmiş olma dı veya Avrupa’nın dışında başka bbir bölgede meydana gelmiş olması gerektiği belirtilmiştir (UNHCR, 2011). Sözleşmeye taraf olan bütün ülkelerden bu maddede belirtilen ifadelerden birini kapsayacak şekilde bildiride bulunmaları istenmiştir. Buna göre üye devletler beyan ettikleri karar doğrultusunda mülteciliğin kapsamını sadece 1951'den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar şeklinde daraltacak ya da tüm dünyadaki mültecileri kapsayacak şekilde beyanda bulunacaktır. Ayrıca bu ülkeler sonrasında coğrafi kısıtlamayı kaldırabilme hakkına da sahiptirler. Her ne kadar mülteciliğin kapsamı zaman ve mekân olarak kısıtlanmış olsada yapılan bu tanımlamanın uluslararası hukuk bakımından bağlayıcı olması mültecilerin haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından önemli bir adım olmuştur. Mültecilik tanımının uluslararası alanda genel geçer bir tanımının yapılması bu kavramın ülkelerin milli kimliğine dayanan mülteci tanımlamalarının önüne geçmiş ve artık mültecilik kavramı grup ya da kategori şeklinde tanımlanmaktan çıkmış ve birey odaklı bir hal almıştır (Özcan, 2005, s. 14-15). 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 33. Maddesi mültecilerle ilgili önemli bir hakkı kapsamaktadır. Bu maddeye göre, hiçbir ülke, bir mülteciyi, etnik kökeni, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba aidiyeti ya da

politik düşünceleri sebebiyle yaşamı ya da özgürlüğü risk altında olan bir bölgeye geri gönderme ya da iade etme hakkına sahip değildir. Bu ifade, ülkelerin mültecileri geri göndermeme yükümlülüğünü resmileştirmiştir. Bu hak henüz mültecilik statüsü kazanamamış sığınmacılar için de geçerli sayılmıştır. Ülkeye yasal olmayan yollardan giren kişiler de bu maddeye dâhildir (Akgün, 2016, s. 52). 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, mültecilere bu zamana kadar yapılmış düzenlemelere nazaran daha geniş haklar tanımış olsada bu hakların uygulanması konusunda belirli bir yıl ve mekân olarak kısıtlamaya gitmiş olması yapılan düzenlemenin yetersiz kaldığını göstermiştir. Çünkü bu tarihten sonra mülteci konumuna giren insanlar bu hakkın kapsamı dışında kalmıştır. Ayrıca bu tarihten sonra Afrika kıtasında yaşanan çatışmalar neticesinde mülteci konumuna düşen binlerce insan, coğrafi kısıtlama nedeniyle bu haktan yararlanamamıştır. Tüm bu yaşanan olaylar sonucu uluslararası hukuk bu alanda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyarak bu iki kısıtlamanın kaldırılmasına yönelik girişimde bulunmuştur. BMMYK'nin çabalarıyla bu konuda bir düzenleme yapılarak Mültecilerin Hukuki Statüsüne dair ek bir protokol hazırlanmıştır. 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe konulan Protokol 11 maddeden oluşmaktadır (Odman, 1995, s. 6). Yapılan bu düzenlemeyle 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan zaman ve coğrafi sınırlandırma kaldırılarak tüm mülteciler bu düzenlemeye dâhil edilmiştir. Ancak Protokolün bazı istisnai durumları da söz konusu olmuştur. Söz konusu istisna gereği 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi sınırlama ile taraf olan ülkeler isterlerse bu durumun dışında kalabilecektir. Bu istisnanın dışında olan taraf ülkelerin ise coğrafi kısıtlama olmaksızın bu Sözleşme'nin maddelerini aynen uygulayacakları belirtilmiştir (Özcan, 2005, s. 14-15).

Yine sığınma konusunda atılan bir diğer önemli adım da 1951 yılında kurulan “Uluslararası Göç Örgütü”dür. Bu örgütte mültecilere yardım sağlanması, mültecilerin farklı ülkelere yerleştirilmesi, gönüllü olarak ülkelerine dönüşlerinin sağlanması ve azami ihtiyaçlarının sağlanması konusunda faaliyet göstermekte ve devletlere mültecilik konusunda yardımda ve tavsiyelerde bulunmaktadır (IOM, 2021). 1951 Cenevre Sözleşmesini incelediğimizde mültecilerin hukuksal durumuyla ilgili detaylı düzenlemeler içerdiğini görmekteyken sığınma konusunda net bir ifadeye yer verilmemiştir. Sözleşmede devletlerin kişilere sığınma hakkı tanımak gibi bir yükümlülükleri bulunmamakla birlikte sığınma hakkı kabul edilmiş kişilerin bu süreçte uyması gereken kurallar düzenlenmiştir (Yılmaz Elmas, 2016, s. 13). Sığınma

hakkı, insanların vatandaşı olduğu ülkede hayatı tehlikede olan insanlar için getirilmiş bir insan hakkı korumasıdır. Sığınma talebinde bulunulan devletlerin sığınmacılara ülkesinde bu hakkı tanıyıp tanımaması, o devletin uluslararası yükümlülükleri ve kendi ulusal mevzuatı çerçevesinde ele alınılabilecek bir konudur. Genel anlamda ifade edecek olursak devlet, yabancıların ülkesine girmesi ve ülkede kalması konusunda tek yetkili organdır (Pazarcı, 2016, s. 215). 1967 tarihinde kabul edilen Ülkesel Sığınma Bildirisi'nde de yaşadığı ülkede baskı ve zulüm gören herkesin başka ülkelere sığınma hakkının olduğu belirtilmiş ancak bu hakkın kabul görüp görmemesi üye ülkelerin inisiyatifine bırakılmıştır. Uluslararası hukuk çerçevesinde bir hükmü olmayan bu metinler sığınma hakkı tanınması konusunda bağlayıcı bir hukuksal kuralı teşkil etmemektedir (Pazarcı, 2016, s. 216). Yine Uluslararası Adalet Divanı'nın 20.11.1950 tarihli Sığınma Davasında da benzer bir tanım yapılmış, devletlerin uygun bulduğu takdirde sığınma hakkı tanıyabileceği ifade edilmiştir (Kolombiye-Peru Mülteci Davası, 1950).

Sığınma hakkına insan hakları odaklı baktığımız zaman zor durumda olan kişiye sığınma hakkı sağlanması şeklinde yorumlanabilir (Weis, 1969, s. 92-149). Bu hak kapsamında bakıldığında sığınma hakkının bir hak olarak kabul edilmesi durumunda, bu hakkı sağlayacak devletlerin sığınma talep eden kişiyi ülke sınırları içerisine kabul etme ve ülkesinde kalmasına izin verme, kabul edilen kişinin geri gönderilmemesi ve iade edilmemesi, bireyin sığınma talep ettiği ülke tarafından cezalandırılmaması ve özgürlüğünden alı konulmaması şeklinde hakları barındırmaktadır (Yılmaz Elmas, 2016, s. 15). Tüm bu açıklamaların sonucunda yorumlamak gerekirse uluslararası hukuk kapsamında sığınma başvurusu yapma hakkı karşısında devletlerin bu kişileri kabul etme konusunda kendi iç hukukları dikkate alınarak kabul etme hakkı tanınmış olsa da uluslararası hukukta bazı sınırlandırmalar konulmuştur (Yılmaz Elmas, 2016, s. 15). Bu sınırlandırmalardan birincisi 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. Maddesinde yer alan geri göndermeme ilkesi, ikinci olarak insan hakları kapsamında yapılan teminatlar ve bir diğeri de sığınma başvurusunu kabul eden ülkelerin bu kişilere yönelik sağlamış oldukları seyahat hakkı, yiyecek, barınma, temel bakım ve sağlık olanakları, ayrımcılığa maruz bırakılmama, mahkemelere erişim ve aile kurma hakkı gibi temel nitelikteki hakların tanınmasıdır (Gill ve Mc Adam, 2007, s. 308-330). 1970'li yıllara gelindiğinde ise göç dalgası sanayileşmiş devletlere doğru yön değiştirirken, ülkeler yoğun göç karşısında bu akımı

durdurmak adına politikalar geliştirmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda mültecilere yönelik vize uygulamaları, taşıyıcı firmalara cezai yaptırım, açık denizlerde engelleme ve açıkça temelsiz ve kötüye kullanım niteliğindeki iddialar için hızlandırılmış prosedürler uygulanması gibi politikalar geliştirmişlerdir (Yılmaz Elmas, 2017, s. 13). Bu uluslararası gelişmeler sonucunda 1980’lerden itibaren AB ye devletleri g konusunda bölgesel anlamda ortak çalışmalar yaparak göçü sınırlandırmak adına birtakım anlaşmalar yapmışlardır (Ekşi, 2012, s. 79-87).

1.3 Avrupa Birliği’nin G Politikasının Gelişimi

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra barış ortamını sağlamak, savaşın yıkıcı etkilerinden bir an önce kurtulmak adına ekonomik anlamda bir iş birliğine gerek duyulmuştur. Bu amaçla 1951 yılında bir araya gelen altı Avrupa lkesi şimdiki haliyle Avrupa Birliği’nin temellerinin atıldığı Avrupa Kömür ve elik Topluluğunu kurmuşlardır. İlk başlarda ekonomik nedenlerle kurulan Birlik zaman içinde ortak bir politika geliştirmenin gerekliliğinden kaynaklı olarak siyasi bir yapıya bürünmek durumunda kalmıştır. Daha sonraki süreçte diğer devletlerin de katılımıyla bu birlik genişlemiştir. AB kurulduğu tarihten itibaren birçok insan için gn merkezi olmuştur. Bu durumun sebebi ise topluluğun ekonomik, sosyal, siyasi, demokratik ve kültürel anlamda ileri bir gelişmişlik seviyesine ulaşmasıdır (Koçak & Gündüz, 2016, s. 66-91).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra toparlanma sürecine giren Avrupa büyük oranda insan emeğine ihtiyaç duymuş ve bu insan açığını karşılamak adına da birtakım politikalar uygulamaya başlamıştır. Açık kapı politikası olarak adlandırılan bu dönem Avrupa’yı dışarıdan işçi alımına yönlendirmiş ve böylece işçi açığını kapatmıştır. Ancak zaman içinde teknolojik gelişmeler ışığında üretim tekniklerinin değişmesi ve tüm dünyayı etkisi altına alan petrol krizi sonrası yaşanan ekonomik durgunluk, Avrupa’yı g konusunda politik bir evreye sokmuştur (Samur, 2008, s. 1-16). Özellikle 80’li yıllara gelindiğinde gn yapısında farklılık olmuş ve bu dönemde yasa dışı g ve aile birleşimi yoluyla genlerin sayısında artış yaşanmıştır (Pennix, Spencer ve Hear, 2008). Soğuk Savaş’ın sona erdiği 90’lı yıllarda Avrupa’da güç ve iltica başvurularında büyük bir artış grlmştir. Yugoslavya’nın parçalanmasından sonra yaşanan göç dalgası Avrupa’nın 2. Dünya Savaşı’ndan sonra görmüş olduğu en büyük g hareketini oluşturmuştur. Bunun bir sonucu olarak da AB ye ülkeler bu

durumu önlemek için geçici koruma yolları arayışına girmişlerdir (Özcan, 2005, s. 102). 2000 sonrası dönemde ise yaşanan terör olayları ve Arap Baharının patlak vermesiyle yaşanan yoğun göç dalgası, AB'nin güvenlik odaklı politikalar benimsemesine neden olmuştur.

1.3.1 Misafir işçi dönemi (1945-1973)

Misafir işçi dönemi olarak adlandırılan bu dönem 1945 yılından sonraki dönemi ifade etmektedir (Castles, 2006, s. 741-742). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa, savaşın yıkıcı etkilerinden kurtulmak adına yeniden toparlanma sürecine girmiştir. Bu süreçte artan iş gücünü karşılamak için yoğun bir insan kaynağına ihtiyaç duymuş ve dışardan işçi alımına gitmiştir. Talep edilen bu işçiler misafir işçi olarak adlandırılmıştır (Savaşan, 2009, s. 13-34). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan bu süreç 1973 yılında Petrol Krizinin yaşanması sonucu Avrupa'da oluşan durgunluk dönemine kadar devam etmiştir. Başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesi İtalya, Yunanistan, Türkiye, Fas, Cezayir, Hindistan ve Tunus gibi ülkelerle ikili anlaşmalar yaparak işçi alımına başlamıştır. İngiltere, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi sömürgecilik tarihi olan ülkeler kendi sömürgeleri olan 3. Dünya ülkeleriyle anlaşma yoluna gitmiştir (Hansen, 2003, s. 25-38).

Tüm bu gelişmeler ışığında yorumlamak gerekirse ilk başlarda Avrupalı ülkeler için bu göçmenler herhangi bir sorun teşkil etmemekteydi. Çünkü Avrupa'nın yeniden inşası için bu göçmenler gereklilik arz ediyordu ve istenildiği zaman bu göçmenlerin geri gönderileceği düşünülüyordu (Hansen, 2003, s. 25-38). Bu dönemde göçmenler misafir işçiler olarak değerlendirildiği için göçmenlere yönelik herhangi bir olumsuz davranış gösterilmemekte ve bu yönde ortak bir politikaya gereksinim duyulmamaktaydı (Güleç, 2015, s. 84). 1970' li yıllara gelindiğinde tüm Avrupa'da etkili olan ekonomik durgunluk birçok Avrupa ülkesini harekete geçirmiş ve bu yönde adımlar atmasını sağlamıştır. İlk olarak Alman hükümeti bu işçileri geri göndermeye teşvik ederek büyük bir kısım göçmenin ülkelerine dönmesini sağlamıştır. Fakat Alman Hükümetinin göçleri tamamen durdurma kararı alması göçmenleri burada kalmaya ve gidenlerin de geri dönmesi konusunda mücadele içine girmesine neden olmuştur. Göçmenler vermiş oldukları mücadelenin sonunda ise kalmayı garantilemişlerdir. Almanya'dan sonra birçok Avrupa ülkesi işçi göçünü azaltma ya da tamamen durdurma kararı almıştır (Hansen, 2003, s. 25-38). Avrupa'da İkinci

Dünya Savaşı'ndan sonra dışardan sağlanan işçi göçü sonucunda Batı Almanya'ya gelen yabancı sayısı 500 binin üzerinde olmuştur (Brücker vd., 2001, s. 14-16). Bu sayı 1970 yılında üç kat artarak üç milyona ulaşmıştır. Batı Almanya'da yaşanan göç sayısındaki artış diğer Avrupa ülkelerinde de benzer bir sonuç göstermiştir. Sayılardaki bu artış Avrupa'nın uygulamış olduğu teşvik politikalarının çok fazla işe yaramadığını göstermektedir. 1970 yılındaki rakamlara baktığımızda Batı Almanya'da 3 milyona yakın göçmenin 2,1 milyonunu işçi göçmenler oluşturmaktaydı. Fransa'ya baktığımız zaman orda da benzer bir durumla karşılaşılacaktır. Burada da 2,6 milyon göçmenin 1,6'sını işçi göçmenler oluşturmaktaydı (Maillat, 1987, s. 40). Göçmen profilindeki bu artış diğer Avrupa ülkelerinde de benzerlik göstermekteydi (Yazan, 2016, s. 79-80). Petrol krizi yaşanana kadar olan bu dönem, AB'nin tamamen sanayileşme sonrası dönem olarak adlandırılmış ve göç konusu siyasi bir gündem maddesi olarak henüz görülmemiştir (Özerim, 2014, s. 22). 1973 yılında yaşanan petrol krizi tüm dünyayı etkilerken Batı Avrupa ülkelerinde de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Ekonomik anlamda ciddi bir şekilde etkilenen Topluluk üyesi ülkeler, kapılarını tamamen göçmenlere kapatma kararı almıştır. Misafir işçi olarak nitelendirilen bu dönem de AB üyesi devletlerin göç konusunda yapmış oldukları politikalara baktığımız zaman tamamen devlet bazlı önlemler olarak kalmış ve herhangi bir iş birliği içine girilmemiştir. Göçün politikleşmeye başlaması sonraki evrelerde görülmeye başlamıştır (Yazan, 2016, s. 79-80). AB çatısı altında göç ile ilgili ilk uygulama ise Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurucu anlaşması olan 1957 Roma Anlaşmasında yer verilen, sermayenin, hizmetlerin ve 'kişilerin serbest' dolaşımıdır. Bu madde gereğince yerleşme ve çalışma serbestisi sağlanarak Topluluk üyesi ülkelerin sahip oldukları içsel emek potansiyelinden yararlanılabilmesi hedeflenmiştir. Fakat toplam göç yoğunluğuna bakıldığı zaman bu oran oldukça düşük bir oranda seyretmektedir (Gençler, 2005, s. 184). 1960'lı yıllara gelindiğinde Topluluk içinde sağlık ve sosyal alanlarda politikaların artış gösterdiği görülmektedir. Göç konusu Topluluğun iç pazar işleyişini etkilemesine rağmen bu konuda herhangi bir çalışma yapılmamıştır (Apap, 2002, s. 2).

1.3.2 Aile birleşmeleri dönemi (1970- 1990)

1973 yılında yaşanan petrol krizi Avrupa'yı ekonomik anlamda bir durgunluk içine sokmuştur. Ayrıca üretim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak işçi

profilinin değişmesi, Avrupa'nın dışardan işçi alımını durdurmasına yönelik politika geliştirmesine neden olmuştur. Ancak bu dönemde aile birleşmeleri ve iltica başvurularındaki artış, göçün artık kolay bir şekilde durdurulabilecek bir olgu olmadığını göstermiştir (Samur, 2008, s. 4). Tüm bu nedenlerden ötürü de Batı Avrupa lkeleri yaşanan ekonomik krizden kaynaklı olarak göçü kısıtlamaya yönelik uygulamalarda bulunmuştur. İşçi göçünü durdurma yönünde ilk uygulamayı 1971 yılında İngiltere'nin yapmış olduğunu görmekteyiz. Gç konusunda yapılan sınırlandırmalara yönelik politikalar uygulayan diğer devletler sırasıyla 1972 yılında Fransa ve 1973 yılında Almanya olmuştur (Hansen, 2003, s. 25-38). Dışardan işçi alımına yönelik politikalarından vazgeçen ülkeler bir yandan da mevcutta olan göçmenleri geri dönmeleri konusunda teşvik edici politikalar belirlemeye çalışmışlardır. Ancak bu yönde politika geliştiren ülkeler istedikleri sonucu alamamış bu göçmen işçilerden sadece %10'u ülkelerine geri dnmştir (Gençler, 2010, s. 49).

Avrupa'nın bu dönemde uygulamış olduğu politikaların temel nedeni Petrol İhraç Eden Arap lkeleri Birliği'nin (OAPEC) 1973 yılında uygulamış olduğu petrol ambargosu olmuştur. Petrol miktarındaki bu azalma maliyetleri artırmış ve büyük bir oranda işsizliğe neden olmuştur. Yaşanan bu olumsuz durumlar göçmenlere yönelik gç karşıtı politikaların oluşmasına ortam hazırlamıştır. Misafir işçi dönemini büyük bir oranda terk eden ülkeler göçmenlerin geri dönüşünü teşvik eden uygulamalar geliştirmeye çalışsa da tam bir sonuç alınamamıştır. Çünkü göçmenlere yönelik tanınan aile birleşimi hakkı bu politikaların ortadan kalkmasına neden olmuştur. Tanınan bu hak sayesinde birçok Avrupa ülkesinde vatandaşlık ve sürekli çalışma izni alanlar yaşadıkları ülkelerdeki göçmen nüfusunu artırmışlardır. Bunun bir sonucu olarak da bu ülkelerdeki göçmenlere bakış açısında büyük bir değişiklik yaşanmış ve göçmenler devletin imknlarından yararlanan, toplum düzenini bozan ve ülke sınırlarında sorun oluşturan bir kitle olarak görülmeye başlanmıştır (Orsam, 2012, s. 13). Tüm bu gelişmelerin sonucunda ilk olarak 1975 yılında Trevi Grubu oluşturularak AB'nin ortak gç, sığınma ve i güvenlik konularında yasadışı gç de dâhil olmak üzere ortak bir politika oluşturmasının zemini oluşmuştur. Bunun bir sonucu olarak da yasa dışı gç konusunu da içerecek uluslararası anlamda birtakım anlaşmalar imzalanmıştır (Ay, 2019, s. 40). Gç konusunda ortak politikalar üretmenin başlangıcı olarak kabul edilen bu dönemde aile birleşiminden kaynaklı artan göçün yanı sıra sığınmacı sayılarında da artış görülmektedir. Özellikle 1980 sonrası dönemde gç

oranlarında yoğun bir artış yaşanmıştır. Bu döneme kadar göçün yönü Batı Avrupa olurken bu dönemden sonra Kuzey Avrupa'ya yoğun bir göç dalgası yaşanmıştır (Penninx, Spencer ve Hear, 2008). 1985 yılında Avrupa Topluluğu üyesi 5 ülke (Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda) tarafından imzalanan “Schengen Anlaşması” göç konusunda hükümetler arası işbirliğinin ilk sonucu olarak kabul edilir. Söz konusu anlaşma, bir yandan imzacı devletlerin ortak sınırlarındaki kontrolleri yavaş yavaş kaldırırken, diğer yandan dış sınırların üzerinde denetimleri güçlendirmiştir. Bu bağlamda Schengen Grubu'nun kurulması, sınırları ve göçe karşı kısıtlamaları güçlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bir girişim olarak görülmektedir (Gaddes, 2001, s. 23-24). 1986 yılında “Tek Avrupa Senedi'nin” imzalanması, Topluluk içi serbest dolaşım konusunda önemli bir adım olduğu gibi, Topluluk dışından gelen göç hareketleri konusunda da hükümetler arası işbirliğinin yoğunlaşmasını beraberinde getirmiştir. Kişilerin serbest dolaşımı fikri, iç sınır kontrollerinin kaldırılması ya da azaltılması gereğinin yanı sıra yeni ihtiyaçlar ve sonuçlar da doğurmaya başlamıştır. Zira iç sınır kontrollerini artırmayı, bu alanda yeni düzenlemeler getirmeyi ve aynı zamanda bu konuyla ilişkili olan iltica ve göç politikalarını yeniden belirlemeyi ve ortak hareket etmeyi gerektirmiştir (Gaddes, 2001, s. 24).

Hükümetler arası işbirliğinin yarattığı diğer önemli belge, Dublin Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme Avrupa ülkeleri arasında iltica konusundaki siyasi diyalogların başlangıcını ve topluluk düzeyinde iltica ile ilgili sonraki yasal çerçevenin temelini oluşturmuştur. Sözleşme, tüm iltica başvurularının topluluk çapında sadece bir kez Sözleşme ile belirlenen üye ülke tarafından değerlendirileceğini öngörmüştür. Böylece bir kişinin tüm üye ülkelerde iltica başvurusu yaparak iltica sistemini kötüye kullanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Dublin Sözleşmesi, iltica alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur ve AB ülkeleri arasında iltica konusunda bir dayanışma ve işbirliği sağlamayı hedeflemektedir. Sözleşme, iltica başvurularının sadece bir kez, belirlenen üye ülke tarafından değerlendirileceğini öngörmektedir. Bu, iltica sürecinin daha etkili ve adil bir şekilde yürütülmesini amaçlamaktadır. Dublin Sözleşmesi'nin amacı, iltica başvurusu yapan kişilerin farklı ülkeler arasında dolaşmasını önlemek ve iltica sistemini kötüye kullanmayı engellemektir. Sözleşme, başvurunun yapıldığı ülkenin sorumluluklarını belirlemekte ve diğer ülkelerin bu başvuruları kabul etmemesini sağlamaktadır. Bu sayede, iltica başvurularının daha

tutarlı bir şekilde değerlendirilmesi ve sonuçlandırılması hedeflenmektedir. Dublin Sözleşmesi, iltica başvurularının etkili bir şekilde yönetilmesine ve iltica sürecinin uzmanlaşmış üye ülkeler arasında paylaşılmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, üye ülkeler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik etmekte ve iltica politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Sözleşme, iltica alanında ortak bir yaklaşımın benimsenmesini ve insan haklarının korunmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Gaddes, 2001, s. 24).

1.3.3 Soğuk savaş sonrası dönem (1990-2000)

1990'lara gelindiğinde Soğuk Savaşın bitmesiyle göçün yapısında ciddi anlamda değişiklik olmuştur. Bu dönem Avrupa'nın 2. Dünya savaşından beri bu kadar yoğun bir göç başvurusu almadığı bir dönem olarak belirtilmektedir. 1989 yılında Berlin duvarının yıkılması ve 1990 yılında Sovyetlerin dağılması ile yaşanan siyasi karışıklıklar ve sonrasında da Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan yoğun sığınma başvurusu Avrupa'yı büyük bir çıkmaza sokmuştur (Ay, 2019, s. 42). Bu dönemde göç edenler sığınmacı ve mülteci kapsamında ele alınmaktadır (Salt, 2005, s.3). Bu süre zarfında yaşanan göç dalgasından en fazla etkilenen ülke Batı Almanya ve Avusturya olmuştur. Uzun yıllar komünist rejimle yönetilen Doğu Almanya, dağılma sürecine girdikten sonra buradaki nüfus Batı Almanya'ya kaymıştır. 2000 yılına kadar olan süreçte Almanya'ya yaşanan göçmen sayısı 6,7 milyona ulaşmıştır. Bu sayının 3,9 milyonunu etnik Alman grup oluşturmaktadır (Dietz, 2002, s. 1). Birlik genelinde toplam göçmen sayısına bakacak olursak bu sayı 18,8 milyondur (European Commission, 2003). Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra bu yıllara kadar göç veren ülke konumunda olan ülkeler de göçün hedefi haline gelmiştir. Bu ülkeler İtalya, İspanya ve Yunanistan'dır. Göç sahasının bu kadar genişlemesi Birlik üyelerini ekonomik anlamda sıkıntıya sokarak göçü kontrol etme aşamasında birtakım politikalar geliştirmesinin yolunu açmıştır (Tepealtı, 2020, s. 90). 1990'larla beraber yoğunlaşan hükümetler arası işbirliği, topluluğun bütünleşme süreci ve göç hareketlerinin daha da yoğunlaşmasına, göç ve iltica konularındaki hükümetlerarası işbirliğinin Topluluk düzeyine taşınmasına neden olmuştur. 1992 senesinde imzalanan ve 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması çerçevesinde Avrupa Topluluğu "Avrupa Birliği" adını almış ve AB'nin "üç temel sütunu" oluşturulmuştur (Orsam, 2012, s. 13). Anlaşmanın AB'nin göç politikası açısından en önemli noktası, bu alanda hükümetler arası iş

birliğini ön görmesinin yanı sıra, bu alanda AB organlarına da yetki vermesidir. Böylece, göç ve iltica politikalarında Topluluk çapında ve düzeyinde çalışmalar yoğunlaşmaya başlamıştır (Somuncu, 2006, s. 46).

AB göç yönetiminin müktesebata entegre edilmesinin en önemli dönüm noktalarından biri 1997’de imzalanan ve 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması olarak görülmektedir. Amsterdam Anlaşması’yla birlikte Birliğin “bir özgürlük, güvenlik ve adalet” alanı olduğu belirtilmiş; Anlaşmaya serbest hareket, göç ve iltica konularını kapsayan bir bölüm eklenmiş, ırk ve etnik kimlik temelinde ayrımcılığa karşı yasamanın önünü açmıştır (Gaddes, 2001, s. 25). Amsterdam Antlaşması ile üye ülkeler arasında sınır kontrollerinin kaldırılması amacı ile Schengen anlaşması, Topluluk hukukunun bir parçası haline getirilmiştir. AB’yi kuran Anlaşmaları değiştiren Amsterdam Antlaşması’nda serbest dolaşımın önündeki son engellerin kaldırılmasının yanında, güvenli bir ortamda yaşamayı sağlayacak tedbirlerin alınacağı öngörülmektedir. IV. Başlık altındaki 61. Madde ile eskiden üye ülkelerin milli yetkileri içinde olan, ülkeler arasında göç, iltica ve dış sınırların kontrolleri gibi konuların, Topluluk yetki alanına giren konuları içeren birinci ayağa geçirilmesi kararlaştırılmıştır (Genç, 2009, s. 10). Bu dönemde AB’nin genel göç politikasında uygulamış olduğu politikaları kısaca değerlendirecek olursak insan hakları temeline oturttuğu değerlerin, kendi ulusal ve ekonomik çıkarları ile çakıştığını söyleyebiliriz. Yaşanacak yeni göç dalgalarını önlemeye yönelik geliştirmeye çalıştığı politikalar ve var olan göçmenleri entegrasyon çalışmaları bunun bir göstergesidir (Bekaroğlu vd., 2015, s.19).

1.3.4 2000 sonrası dönem kıta dışı yerlerden gelen yoğun göç dönemi

Avrupa’da 2000 sonrası yaşanan göçlerin yapısına baktığımız zaman bu dönemde göçün daha çok kıta dışı bölgelerden geldiğini ve kıtaya aşırı bir göç yoğunluğunun yaşandığını görmekteyiz. Bu döneme kadar Avrupa’ya yaşanan göçleri, kıta içi ve yakın bölgelerden gelen göçmenler oluştururken 2000’li yıllardan sonra bu durum değişiklik göstermiştir (Tepealtı, 2020, s. 91). Her geçen gün teknolojik gelişmelere bağlı olarak iletişim ağlarının gelişmesi en uzak kıtalarda dahi bilinirliğin artmasını sağlayan bir etken olmuştur. Küreselleşmenin bir sonucu olarak görebileceğimiz bu durum farklı kıtalardan insanların kitlesel halde göç ederek Avrupa’yı hedef coğrafya konumuna sokmuştur. Bu dönemde ABD’de gerçekleşen 11

Eylül terör saldırısı da AB'nin bundan sonraki süreçte uygulayacağı göç politikalarının anahatlarını oluşturmuştur. Daha çok güvenlik odaklı bir yaklaşım sergileyen AB, sınır güvenliğini artırma konusunda da daha sert önlemler alma yoluna gitmiştir (Tepealtı, 2020, s. 91). Avrupa'nın bu yönde uyguladığı politikalardan biri 2003 ve 2004 Mayıs ayında Avrupa Komisyonuna sunduğu "Avrupa Komşuluk Politikası" adlı rapordur. Bu raporda büyük ölçüde hedeflerini belirten AB, göçü kendi amaçları doğrultusunda yönlendirebilmesinin önünü açmıştır. Avrupa'nın ortaya koymuş olduğu bu politikayla hedefleri arasında; "yasa dışı göçle mücadele, uyuşturucu ticareti, çocuk ticareti ve enerji açığı vd. konular yer almaktadır. AB'nin komşu ülkelerle iş birliği programı, AB'nin ortak politik ve ekonomik değerleri çerçevesinde hareket edilmesini esas alarak, komşu ülkelerin kendi politikalarını bu doğrultuda yönlendirmesini sağlamaktır. Bunun karşılığında da AB bu ülkelere çeşitli şekillerde destek vereceğini belirtmiştir (AB Konseyi, 2008).

2005 yılında Ceuta ve Melilla'da yaşanan göç trajedisi AB'nin Tampere sonrasında takınmış olduğu göç stratejisinin daha da ileri boyutlara taşınmasına neden olmuştur (Yılmaz Elmas, 2016, s. 153). İspanya topraklarına ait olan Fas sınırında bulunan Ceuta ve Melilla üzerinden İspanya'ya geçmek isteyen göçmenlerin yaşamış olduğu insanlık dışı mumeleler büyük bir kriz yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan kriz sonrasında İspanya ve Fas arasında işbirliğine dayalı politikalar üretilerek sınır kontrollerinde daha sıkı önlemler alınmıştır. Doğu Akdeniz rotasından geçişlerin engellenmesine bağlı olarak geliştirilen bu politikalar da pek işe yaramamış ve yasadışı göçün artmasına neden olmuştur. Yaşanan bu olaylar Avrupanın daha çok güvenlik odaklı bir yaklaşım sergilediğini ve bu durumun sürdürülebilir bir politika olmadığını dünya kamuoyuna göstermiştir. Ayrıca Birliğin kontrol merkezli yaklaşımları Birliğin temel değerlerini hiçe saydığı gerekçesiyle eleştirilerin hedefi olmuştur (Lavenex & Kunz, 2008, s. 450).

Afrika'dan gelen göçleri engellemek amacıyla Birlik, kısa bir süre içinde bir takım siyasi adımlar atmıştır. Atılan adımlardan ilki Komisyon'un Eylül 2005 tarihinde yayımlamış olduğu "Göç ve Kalkınma: Bazı Somut Yönelimler" adlı bildiridir (Commission of the European Communities, 2005). Bu bildiriyle Birlik, daha yakın bir işbirliği ve kalkınma hedeflerinin yaygınlaştırılmasını amaçlamıştır. Bu ekseninde kaynak ve transit konumunda bulunan ülkelerle yakın bir işbirliği sağlanarak bu ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilecek politikalarla AB'nin göçü kontrol

altında tutması hedeflenmiştir. Mevcut ülkelere sağlanacak olan mali destek Birliğin en önemli politika aracını oluşturmaktadır. Bu bağlamda geliştirilecek olan hedeflere ilişkin dört ayrı eylem konusu belirlenmiştir. Belirlenen konular; işçi dövizlerinin akışını kolaylaştırmak, göçmenlerin köken ülkenin kalkınmasına katkılarını incelemek, geri dönüşlü göçü teşvik etmek ve yetişmiş insan kaybının olumsuz etkilerini azaltmaktır (Eisele, 2014, s. 100).

Göç konusunun küresel bir olgu olduğu, Komisyonun 2005 yılında yayımlamış olduğu ikinci bildiri de daha anlaşılır hale gelmiştir. Hükümet ve Devlet Başkanlarının bir araya gelerek 27 Ekim 2005 yılında gerçekleştirmiş olduğu gayri resmi Hampton Court Zirvesi sonrası yayımlamış oldukları bildiri de göçü doğuran sebeplerin neler olduğu ve göç ve kalkınma arasındaki bağlantının önemine dikkat çekilmiştir (Commission of the European Communities, 2015). Sonuç olarak, komisyonun amaçladığı felsefi dönüşüm, 2005 yılında somut bir şekilde gerçekleşmiştir. 15-16 Aralık 2005 tarihinde bir araya gelen Avrupa Konseyi, “Göçe Küresel Yaklaşım” adlı bildiriyi yayınlamıştır. Bu bildirinin öncelikli hedefleri arasında Afrika ve Akdeniz bölgeleri yer almaktadır. Böylece Birlik üyesi olmayan ülkelerle belirlenen öncelikler doğrultusunda iş birliğinin artırılması hedeflenmiştir (Tepealtı, 2020, s. 92). Öncelikli hedefler arasında; yasal göçün daha iyi organize edilmesi ve iyi yönetilen hareketliliğin teşvik edilmesi, düzensiz göçle mücadele edilmesi ve insan kaçakçılığının ortadan kaldırılması, göç ve mobilitenin kalkınma üzerindeki etkisinin en üst düzeye çıkarılması, uluslararası korumayı teşvik ve iltica uygulamalarının iyileştirilmesi bulunmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2015, s. 3). Bu programla asıl hedeflenen amaç, üçüncü ülkeler nezdinde göç sorununu çözmeye çalışmaktır. Yapılan geri kabul anlaşmaları ve kaynak ülkelere mali destek sağlanacağı belirtilmesi bunu açıkça ortaya koymaktadır. AB’nin 2004-2013 yıllarında Güney Akdeniz ve Sahra altı Afrika ülkelerine göç projesi kapsamında 1 milyar Euro’nun üstünde mali destek sağlaması bunun somut bir örneğidir (Avrupa Komisyonu, 2019). Global yaklaşım projesiyle AB, göçe kaynaklık eden ülkelerin bu projeye dâhil edilerek faydacı dış politikasının bir gereği olarak bu ülkelere sağlamayı garanti ettiği mali destekle göçe neden olan sorunlardan kurtulmaya çalışmaktadır (Samur, 2008, s. 9).

2006 yılı Göçe Yönelik Global Yaklaşımın uygulanması açısından deneme yılı olarak kabul edilmiş ve AB göç sorununa yönelik Afrika’da iki büyük uluslararası

konferans düzenlemiştir (Weinar, 2011, s. 5). Temmuz ayında Rabat'ta gerçekleştirilen konferansa yaklaşık 50'den fazla kaynak, transit ve hedef ülkenin bakanları katılım sağlamıştır. Konferans sonrasında göç sorununa ilişkin ortak bir paydada buluşulması gerektiği yönünde bir bildiri yayınlanarak bu doğrultuda hazırlamış oldukları eylem planı kabul edilmiştir. 2006 Kasım ayında Tripoli'de düzenlenen konferans AB ve Afrika Birliği'nin birlikte organizasyonu ile gerçekleştirilmiştir. Konferans sonrası yayınlanan bildiride yasal ve yasal olmayan göç, göç-kalkınma ilişkisi, mültecilerin korunması, barış, güvenlik ve insan hakları gibi konular yer almıştır (Lavenex & Kunz, 2008, s. 451). 2010 yılına gelindiğinde "Arap Baharı" olarak adlandırılan süreçte AB bu zamana kadar yaşadığı en büyük göç krizini yaşamıştır. Tunus'ta bir seyyar satıcının intiharı ile başlayan olaylar Libya, Mısır ve Suriye gibi diğer ülkelere sıçrayarak buralarda ciddi anlamda bir siyasal istikrarsızlık ortamı doğurmuştur. İnsanların yaşamış oldukları güvenlik kaynaklı çözüm arayışları onları AB'ye doğru göç etmelerine sebebiyet vermiştir. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki siyasi karışıklıkların göç odaklı sonuçları, Avrupa'da baskılara ve derin ayrılıklara neden olmuştur. Bu süreçte, İtalya'nın Lampedusa adasına ulaşmaya çalışan göçmenlerle karşılaşması, AB'nin göç konusundaki ilk sınavı olmuştur. İtalya, diğer AB üyelerinden daha fazla teknik destek ve maddi yardım talep etmiş, ancak yük paylaşımı konusunda isteksizlikle karşılaşmış ve hatta korku ve panik yaymakla suçlanmıştır (Yılmaz Elmas, 2012a, s. 12-15). Bu durumda, İtalya yaklaşık 22 bin Tunuslu göçmene ikamet izni vererek çözüm arayışında bulunmuştur (Migration Policy Institute, 2011). Ancak, bu uygulama Schengen Anlaşması gereği sığınma arayışındaki göçmenlere, AB içinde serbest dolaşım hakkı tanıdığı için Avrupa genelinde tartışmalara neden olmuştur. Fransa hükümeti bu duruma tepki olarak güney sınırını kapatmış ve trenlerde kontrol önlemleri uygulamıştır. İtalya ve Fransa arasında yaşanan gerginlik, 26 Nisan 2011'de Schengen sınırları konusunda istisnai bir ortak öneriyle sonuçlanmıştır. İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi ve Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, Roma'da düzenlenen zirve sonrasında yayınladıkları ortak mektupla AB'yi Schengen kurallarını gerekli ve istisnai durumlarda gözden geçirme çağrısı yapmıştır. Sonuç olarak, Arap Baharı süreci ve Suriye krizi, AB'yi büyük bir göç kriziyle karşı karşıya bırakmış ve AB'nin göç politikalarının yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Bu süreç, AB üyeleri arasında derin ayrılıklara ve çatışmalara yol açmıştır. Göç konusunda yeni bir yaklaşımın benimsenmesi ve politika

önceliklerinin yeniden değerlendirilmesi zorunluluk haline gelmiştir (Franco-Italian summit- Joint letter from Nicolas Sarkozy & Silvio Berlusconi, 2011).

4 Mayıs 2011 tarihinde yayınlanan Göç Bildirisi ise iltica, göç ve hareketliliği güvenli bir ortamda yönetmek amacıyla bir çerçeve oluşturma hedefini taşımaktadır. Bildiri, diğer uzun vadeli politika belgelerinden farklı olarak, uluslararası koruma açısından aciliyet arz eden konulara da odaklanmıştır, örneğin Tunus-Libya sınırı. Kaynak ve transit ülkelerle diyalog ve işbirliği içinde olmanın ve düzensiz göçün temel nedenlerine odaklanmanın önemi vurgulanmıştır (Yılmaz Elmas, 2012a, s. 12-15). Bu çerçevede, kaynak ülkelerde büyüme ve istihdam koşullarının geliştirilmesi için ekonomik işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu işbirliğinin, koşulluluk ilkesi temelinde yapılacağı belirtilmiştir (COM, 2011, s. 3-4). Bunun bir sonucu olarak AB göçü önlemeye yönelik olarak Kuzey Afrika ülkeleriyle 24 Mayıs 2011 yılında “Göç, Hareketlilik ve Güvenlik Diyalogları” adlı bir program geliştirerek sorunu üçüncü ülkeler nezdinde çözmeye çalışmıştır (Carrera, Parkin ve Hertog, 2013, s. 74). AB, 2014-2020 döneminde göç konusunda finansal desteği artırarak 94,5 milyonluk bir bütçe ayırmıştır (EuropeanParliament, 2019a: 9). Bildiride ayrıca, Göçe Küresel Yaklaşımın revize edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bildiri, yenilenen Göçe Küresel Yaklaşım belgesinin temelini oluşturarak üçüncü ülkelerle diyalogun ve işbirliğinin ilerletilmesine yönelik önemli bir referans olmuştur (COM, 2011, s. 15-16).

2011 yılında, Akdeniz’in güneyindeki olaylar, göç meselesinin AB’nin siyasi gündeminde merkezi bir konum kazanmasına neden olarak AB için tutarlı ve kapsamlı bir göç politikası gerekliliği daha da önemli hale gelmiştir (COM, 2011, s. 3). Göç trendlerindeki değişikliklere yanıt verebilmek ve iyi yönetilen göçün getirdiği faydalardan yararlanmak amacıyla dış göç politikalarının revize edilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle, AB’nin göç politikası “Göç ve Hareketlilik için Küresel Yaklaşım” adıyla yeniden yapılandırılarak genişletilmiştir (COM, 2011, s. 3). Komisyon tarafından 18 Kasım 2011 tarihinde yayınlanan bu yaklaşım, göç meselesine küresel bir perspektiften yaklaşımın ikinci evresi olarak başlatılmıştır. Yenilenen yaklaşımda, dış politika ile göç arasındaki ilişkiye özellikle vurgu yapılmıştır. Komisyon, Küresel Yaklaşımın AB’nin dış politikasıyla daha sıkı bir şekilde entegre edilmesine odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, AB’nin dış göç politikasının kapsayıcı bir çerçeveye sahip olması ve diğer politikalarla uyumlu bir

şekilde yürütülmesi gerektiğini belirtmektedir (COM, 2011, s. 4). Konsey tarafından Mayıs 2012 de kabul edilen bu yaklaşım, üçüncü ülkelerle diyalog ve işbirliğiyle birlikte kapsamlı ve dengeli bir tutumun temelini oluşturmuştur. Böylece bölgesel ve iki taraf arasında yapılan ulusal düzeyde işbirliği ile diyalogların sürdürülmesi hedeflenerek coğrafi ve odak noktaları açısından kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir (COM, 2011, s. 9). Bu çerçevede, geri kabul anlaşmaları önemli bir yer tutmaktadır. Geri kabul anlaşmaları, AB'nin düzensiz göçle mücadele çabaları kapsamında düzensiz göçmenlerin imzacı üçüncü ülkelere iadesini öngören anlaşmalardır. AB, bu anlaşmaları yasa dışı yollardan AB'ye giren ve AB topraklarında ikamet eden kendi vatandaşlarının söz konusu üçüncü ülkeye dönüşünü düzenlemek amacıyla imzalamaktadır (İçduygu & Aksel, 2014, s. 340-341). Geri kabul anlaşmaları, göç politikasının önemli bir parçasıdır, ancak uygulaması kolay olmayan ve uzun süren müzakerelere neden olan anlaşmalardır. Üçüncü ülkeler genellikle bu anlaşmaları maliyetli, siyasi, ekonomik ve sosyal anlaşmalar olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle, geri kabul anlaşmalarının müzakereleri zorluklarla karşılaşabilir ve her durumda uzun bir süreç gerektirebilir (COM, 2011, s. 6). AB, üçüncü ülkeleri anlaşmalara katılmaya teşvik etmek için vize kolaylığı gibi teşvikler sunmaktadır, ancak bu teşvikler seçici bir şekilde belirli ülkelere yönlendirilebilmektedir. Geri kabul anlaşmalarının finansmanı da sorunlu olabilir ve AB'nin mevcut fonları genellikle gelişmekte olan ülkelere odaklanmaktadır. Bu durum, üçüncü ülkelerin mali yükünü dengelemeyi ve anlaşmaların uygulanması için gereken kapasiteyi geliştirmeyi zorlaştırmaktadır (Cassarino, 2010a, s. 6). Türkiye gibi önemli bir transit ülkenin durumu da dikkate değerdir, çünkü AB tarafından eleştirilmekte ancak mali destekten yararlanamamaktadır. Bu nedenle, AB'nin daha kapsayıcı ve adil bir yaklaşım benimsemesi, daha fazla kaynak sağlaması ve üçüncü ülkelerin mali yüklerini dengelemek için özel önlemler alınmalı ve finansal destek sağlanmalıdır. Bu şekilde, geri kabul anlaşmaları daha etkili bir şekilde uygulanabilir ve göç yönetimi alanında işbirliği güçlendirilebilir (Kirişçi, 2014; Göçmen, 2014, s. 21-28). AB'nin geri kabul anlaşması yaptığı ülkelere bakacak olursak; Arnavutluk ile 14 Nisan 2005'te, Azerbaycan ile 26 Şubat 2014'te, Bosna Hersek ile 18 Eylül 2007'te, Ermenistan ile 19 Nisan 2013'te, Gürcistan ile 17 Haziran 2010'da, Hong Kong ile 27 Kasım 2002'de, Karadağ ile 18 Eylül 2007'de, Makao ile 13 Ekim 2003'te, Makedonya ile 18 Eylül 2007'de, Moldova ile 10 Ekim 2007'de, Pakistan ile

26 Ekim 2009’da, Rusya ile 25 Mayıs 2006’da, Sırbistan ile 18 Eylül 2007’de, Sri Lanka ile 4 Haziran 2004’te, Türkiye ile 16 Aralık 2013’te, Ukrayna ile 18 Haziran 2007’de ve Yeşil Burun Adaları ile 18 Nisan 2013’te geri kabul anlaşması imzalamıştır (Yılmaz Elmas, 2016, s. 251).

Göç konusunda Avrupa Komisyonu’nun uygulamaya koyduğu bir diğer politika da Avrupa Komisyonu’nun üçüncü ülkelere yönelik iş birliğini sağlamak amacıyla 2018 yılında düzenlediği “Komşuluk, Kalkınma ve Uluslararası İş Birliği Aracı” önerisi olmuştur. Yine bu öneride de hedeflenen, göç yönetimi konusunda bütçenin artırılmasıdır (European Parliament, 2019 b). AB’nin göçü önlemek amacıyla ürettiği politikaların tam anlamıyla sonuç verdiğini söylemek mümkün değildir. Sınır güvenliği konusunda almış olduğu tüm sert önlemlere rağmen İtalya, İspanya ve Yunanistan üzerinden geçişlerin yaşanması ve burada yaşanan insanlık dışı muameleler Avrupa’nın üretmiş olduğu politikaların insan hakları açısından sorgulanması gereken bir sorun teşkil etmektedir. Avrupa bu sınır geçişlerini durdurmak adına transit ülkelerle ikili anlaşma yoluna giderek geri kabul anlaşmaları imzalamaktadır. Böylece göçmen sorununu Avrupa dışından uzak tutmaya çalışmakta ve yaşanacak yeni göç akınına yönelik caydırıcı politikalar geliştirmektedir. AB istenilmeyen göçmen profilini ülkesinden uzaklaştırmaya çalışırken uluslararası rekabet gücünü artırmaya yönelik de vasıflı göçmen işçilerin oranını artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca Birlik bünyesinde bulunan göçmenlere yönelik de entegrasyon çalışmaları yapmaktadır (European Commission, 2007).

1.4 Avrupa Birliği Göç Politikasına İlişkin Hukuki Düzenlemeler

1.4.1 Schengen Anlaşması

Avrupa’da misafir işçi döneminin bitmesiyle aile birleşimi ve iltica yoluyla göç eden insanların sayısında ciddi bir artış olmuştur (Tepealtı, 2020, s. 89). Bunun bir sonucu olarak da hedef ülke konumundaki ülkelerde artan nüfus artışı etkili bir sınır güvenliği sağlama konusunu gündeme getirmiştir. Bu amaçla 1985 yılında bir araya gelen 5 Avrupa Topluluğu üyesi ülke (Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg) Schengen Anlaşmasını imzalayarak iç sınır kontrollerinin kaldırılarak dış sınır kontrollerini artırma konusunda ortak bir politika belirlemiştir (Tepealtı, 2020, s. 89). Dış sınır güvenliğinin artırılması yönünde alınan önlemler olası bir göç dalgasının önüne geçebilmek amacıyla yapılmıştır (Gaddes, 2001, s. 23-24). Schengen

Anlaşması imzalandıktan beş yıl sonra “Schengen Anlaşması’nın Uygulanmasına İlişkin Schengen Sözleşmesi” onaylanmış, 1995 yılında da yürürlüğe girmiştir (Sidorenko, 2007, s. 12). 142 maddeden oluşan sözleşmenin 2. kısmının 7. bölümünü oluşturan 28-38 maddeleri sığınma başvurularının incelenmesindeki sorumlulukları düzenlemektedir. Schengen Anlaşması’nda sığınma konularına ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Sözleşme ile bu alanda önemli bir adım atılmıştır (Özcan, 2005, s. 33-51). Schengen Sözleşmesi, bünyesinde birtakım kritik meseleyi ele almaktadır. Sözleşmede; göç ve mülteci politikaları, polis güçleri arasındaki koordinasyon, uyuşturucu ve silah kontrol politikalarının birleştirilmesi, vize uygulamalarının uyumlaştırılması, dış sınırların gözetimi, hukuki işbirliği, suçluların geri verilmesi ve Schengen Bilgi Sistemi ile kişi ve mal bilgilerinin alışverişi gibi hususlar yer almaktadır (Toksöz, 2006, s. 50-52).

Taşıyıcı firmalara getirilen yükümlülük kapsamında bu firmaların taşıdıkları kişilerin seyahat belgelerinin eksiksiz olmasına dikkat etmesi gerekmektedir (Özcan, 2005, s. 43). Aksi takdirde bu kişilerin seyahat belgelerinin geçersiz olması durumunda taşıyıcı firmalara para cezası yaptırımını uygulanacağı belirtilmiştir (PunternoldBo, 2009, s. 272-296). Ayrıca Schengen üyesi ülkelere giriş yapmasına izin verilmeyen kişiler de taşıyıcı firmaların sorumluluğuna bırakılarak bu kişileri geldikleri ülkeye ya da seyahat belgelerini düzenleyen ya da giriş yapmasına izin verilen üçüncü ülkeye götürmekle yükümlü kılınmıştır (Özcan, 2005, s. 33-51). Avrupa’nın bu anlaşmayla hedeflediği, yasadışı göçü önleme ekseninde bir takım önlemler geliştirmektir.

Schengen anlaşmasıyla 1987 yılında yürürlüğe giren ATS ve AET anlaşmalarında da değişiklik yapılarak 1992 yılının sonuna kadar ortak pazardan iç pazara geçilmesi hedeflenmiştir. Böylece, iç pazara geçiş, malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin bu anlaşmanın düzenlemeleri çerçevesinde özgürce hareket edebileceği ve iç sınırların var olmadığı bir alanın oluşturulması şeklinde AB üye devletleri arasındaki iç sınırların kaldırılarak serbest dolaşımın sağlanması amaçlanmıştır (Akgün, 2016, s. 71). Bu anlaşmaya İngiltere, İrlanda ve Danimarka bazı çekinceler koyarak iç sınırlarının kontrolüne devam edeceklerini beyan ederek taraf olmamışlardır. Bu kararı almalarında serbest dolaşım ilkesinin üçüncü ülkeleri de kapsamaması, yasadışı göçle mücadele ve ekonomisi daha düşük olan üye devletlerin göç akını karşısında duyduğu endişe etkili olmuştur. AB üyesi olmadığı halde İzlanda, Norveç, İsviçre ve Lihtenştayn da bu anlaşmaya taraf ülkelerdir (Akgün, 2016, s.71).

Schengen Anlaşması'yla Avrupa, Schengen bölgesine yasadışı yollardan giren göç akınlarını durdurmayı hedeflemiş ve bu amaçla vize politikaları, dış sınır kontrolüne ağırlık verilmesi, üçüncü ülkelere irtibat görevlileri yerleştirilmesi, taşıyıcı firmalara yaptırımlar gibi uygulamalarla caydırıcı bir politika uygulamayı amaçlamıştır. Ancak Avrupa'nın yapmış olduğu bu uygulamalar insan hakları açısından eleştirilerek baskı ve zulüm altında olan ve uluslararası korumaya muhtaç olan insanların Avrupa'ya girişinin önünün kesildiği ileri sürülmüştür (Özcan, 2005, s. 33-51). Ayrıca üye ülkelerin sığınmacı konusunda sert önlemler alarak onları geri göndermeye çalışması "1951 Cenevre Sözleşmesi" ve "1967 Protokolü" nde yer alan "Geri Gönderilmeme" ilkesine tezat bir durum yaratmaktadır (Ünlü, 2007, s. 135). Schengen Antlaşması'yla birlikte AB kendi vatandaşlarına dolaşım özgürlüğü sağlarken mülteciler bu durumun dışında tutulmuştur. Mültecilerle ilgili çalışmalar Dublin Sözleşmesiyle resmiyet kazanmıştır (Hakverir, 2019, s. 2599).

1.4.2 Dublin I-II-III

1990'lı yıllarda sığınma başvurularındaki artış nedeniyle AT, bu başvuruları durdurma ve azaltma yoluna gitmiştir (Yazan, 2014, s. 85). Bu amaçla bir araya gelen üye devletler, sığınma başvurularından sorumlu ülkenin belirlenmesi için 15 Haziran 1990 tarihinde AT üye ülkelerinin göçten sorumlu bakanlarının bir araya gelerek yaptığı görüşmede kişilerin serbest dolaşımını sağlamak ve sığınma başvurularından sorumlu ülkelerin belirlenmesi amacıyla tam adı "Avrupa Topluluklarına Üye Devletlerin Birinde Yapılan Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Devletin Belirlenmesine İlişkin Sözleşme" (Dublin Sözleşmesi)'sini imzalamışlardır. Sözleşmeyi Danimarka dışındaki tüm üye ülkeler imzalamıştır. Danimarka bir yıl sonra imzalamıştır. Sözleşme imzalanmasından yedi yıl sonra yürürlüğe girmiştir (Özcan, 2006, s. 56-58). AB'nin mültecilere yönelik uygulamalarının hepsi Cenevre Anlaşmasından sonra Dublin Sistemi olarak ifade edilmiştir (Diaspora Araştırmalar Merkezi, 2016, s. 3). 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde çözüme kavuşturulmayan "sığınma başvurusunu incelemekle sorumlu üye devletin belirlenmesi" Dublin Sözleşmesi etrafında şekillenmiştir (UNHCR, 2003). Dublin Sözleşmesi AB'nin sığınma hukukunu şekillendirmesi açısından son derece önem arz etmektedir. Schengen Anlaşması'nda belirlenen sığınma taleplerini incelemekte sorumlu üye ülkenin belirlenmesi kuralı, daha sonra imzalanan Dublin Anlaşması'nda da yer

almıştır. Schengen Sözleşmesi gibi Dublin Sözleşmesi de Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (ATAD)'nın yargısal kontrolüne bağlı değildir (Ünlü, 2007, s. 136). Schengen ile Dublin Sözleşmeleri arasında herhangi bir kargaşa yaşanmaması için Dublin Sözleşmesi'nin 1 Eylül 1997'de yürürlüğe girmesiyle Schengen Sözleşmesi'nin sığınmaya ilişkin hükümleri geçersiz kılınmıştır (Akalin, 2013, s. 56). Dublin Anlaşması yürürlüğe girmeden önce, bir kişinin sığınma talebi reddedildiğinde, başka bir AB üyesi devlete sığınma başvurusunda bulunabilmesi ve mültecilik statüsünü daha kolay kazanabilmesi mümkündü (Martin & Widgren, 2002). Söz konusu Anlaşma ile AT üyesi ülkeler ilk defa sığınmacılarla ilgili olarak Topluluk sınırları içinde geçerli sayılacak ortak bir parametre etrafında birleşmiştir. Buna göre 1997 yılında yürürlüğe giren bu Anlaşma sayesinde üye ülkeler, sığınma talebinde bulunacak üçüncü ülke vatandaşlarının AT üyesi ülkelerin birinde yapmış olduğu sığınma talebinin incelenmesinden sorumlu üye ülkenin belirlenmesi ile ilgili kıstasların ortaya konulmasını sağlamıştır (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 120). Söz konusu Sözleşme neticesinde sığınmacıların aynı anda farklı üye ülkelere sığınma talebinde bulunulmasının da önüne geçilmek istenmiştir (Blake, 2002, s. 95-116).

Dublin Sözleşmesi 17 Mart 2003 tarihinde revize edilerek Dublin II isimli yeni bir sözleşme düzenlenmiştir. Dublin II Tüzüğünde yapılan en önemli düzenleme, sığınma başvurularının sadece bir AT üyesi tarafından incelenebileceği şartını getirmesidir. Bu şartın getirilmesinde en önemli faktör, daha önce sığınma başvurusunda bulunup reddedilen bir kişinin, başka bir AT üyesi ülkeye yeniden sığınma başvurusunda bulunabilmesiydi (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 120). Dublin Sözleşmesinde bu durumun önüne geçebilmek adına sığınmacıların sadece giriş yaptıkları üye devlete başvuru yapma şartı getirilerek başvurunun incelenmesini de ilgili üye devletin sorumluluğuna bırakmışlardır. Bunun sonucunda başvurusu reddedilen bir kişi ikinci bir defa herhangi bir üye devlete başvuru yapamayacaktır (Dublin Sözleşmesi, 1997). Dublin II Tüzüğü ile AB'nin güvenli 3. Bölge politikası çerçevesinde üye ülkeler, sığınmacının daha önce sığınma başvurusu yapma hakkı olmasına rağmen başvuru yapmaması durumunda, ilk başvuru yapma imkânı bulunan ülkeye ve çoğunlukla da transit ülkeye geri gönderme yetkisine sahip olmuştur (Çelik ve Çalağan, 2017, s. 313-325). Ayrıca bu düzenlemeyle birlikte üye ülkelerin ulusal mevzuatlarındaki sığınma düzenlemeleri arasındaki farklılıkların giderilmesi hedeflenerek sığınma açısından ortak bir politika oluşturma yolunda önemli ölçütler

belirlenmiştir (Bozkurt 2022, s. 133). Bu kriterlerin ilki Aile birleşimi sonucu gelen kişilerin ailesinin bulunduğu ülkenin sorumlu tutulmasıdır. İkincisi oturma izni için vize başvurusunda bulunmuş kişilerin başvurduğu ülkenin sorumlu tutulmasıdır. Diğer kriterler arasında, illegal giriş yaptığı ülkenin daha öncesinde legal giriş yaptığı ülkenin sorumlu tutulması ve bunların hiçbirinin uymadığı durumlarda sığınma başvurusunun yapıldığı ülkenin sorumlu tutulması yer almaktadır (Ünlü, 2007, s. 136). Yani sığınmacılara AB üye ülkelerinden hangisine ilk olarak ayakbastıysa o ülkede sığınma talebinde bulunma hakkı getirilerek bu hak tamamen sığınma talep edilen ülkenin inisiyatifine bırakılmıştır. Bir ülkeye sığınma talebinde bulunan bir kişinin ilk olarak değerlendirileceği ülke varsa aile üyelerinin bulunduğu devlet, yoksa oturma izninin bulunduğu ülke, bu da yoksa sığınmacının ilk giriş yaptığı ülkenin sorumluluğuna bırakılmıştır (Yazan, 2014, s. 85). Bu uygulama ile sığınmacının ilk giriş yaptığı ülkeye inceleme sorumluluğu yüklenirken sığınma başvurusunun ve artan sığınmacı sayısının önüne geçilebilmesi hedeflenmiştir (Akdoğan ve Atalay, 2017, s. 2371-2390). Dublin Sözleşmesine getirilen bu yenilik neticesinde AB ülkelerindeki olası bürokratik yükün azaltılması hedeflenirken özellikle sığınmacıların refah seviyesi yüksek ülkelere gitmek için ilk geçiş güzergâhı olan Yunanistan, Macaristan, İtalya, İspanya ve Polonya gibi ülkelerde ciddi bir sığınmacı yükü oluşturarak sığınmacıların siyasi, mali ve sosyal sorumluluklarının da bu ülkelere yüklenmesine neden olmaktadır (Akdoğan ve Atalay, 2017, s. 2371-2390). Bu durum üzerine şikâyetlerini dile getiren üye ülkeler sınır güvenliklerini korumak adına Frontex' in kurulmasını sağlamıştır. Frontex ile birlikte dış sınırlara yönelik koruma sağlanarak sığınmacıların sınırlardan geçmesine mani olacak şekilde askeri operasyonlar düzenleme hakkı tanınmıştır (Diaspora Araştırmalar Merkezi, 2016, s. 3). Özellikle Arap Baharı sonrasında çok fazla sayıda insanın yasa dışı yollardan Yunanistan'a yönelmesiyle AB ile Yunanistan arasında da ciddi bir kriz yaşanmıştır (Akdoğan ve Atalay, 2017, s. 2371-2390). Dublin Tüzüğü sığınma başvurusunun incelenmesinden sorumlu ülkeyi belirlerken aynı zamanda da sığınmacıların hukuken korunmasını sağlamaktadır. Ayrıca Dublin Anlaşmasıyla beraber üye ülkeler arasındaki ilişkileri yöneten kurallarda açıklığa kavuşturulmuştur. Kısaca yorumlayacak olursak sığınma başvurularında ve bu başvuruların kabulü sürecinde üye ülkeler arasında herhangi bir sorunla karşılaşılması açısından bu süreçte sorunun önceden tespit edilmesi ve

ortaya çıkacak sorunların bir an önce çözüme kavuşturulması hedeflenmiştir (Özcan, 2005, s. 57).

Dublin II Tüzüğü 2013 yılında revize edilerek daha önceden alınan kararların daha kapsamlı hale getirilmesi sağlanmıştır. Dublin III Tüzüğünde de sığınmacılara ilk giriş yaptığı ülkeye sığınma başvurusunda bulunma şartı getirilmiştir. Farklı bir üye ülkeye yapılan başvuruların hiçbirinin kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca sığınma talebinde bulunan kişilerin daha önce sığınma talebinde bulunan ve başvurusu kabul edilen aile fertlerinin bulunması durumunda söz konusu ülkelere sığınma talebinde bulunabileceği belirtilmiştir. Ayrıca revize edilen tüzüğün kararlarının tam anlamıyla uygulanabilmesi amacıyla 2000 yılında EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi) sistemi hayata geçirilerek ortak bir iltica sisteminin kurulması amaçlanmıştır. Avrupa Ortak Parmak İzi Tanıma Sistemi (EURODAC) yine Dublin III tüzüğünün bünyesinde yeniden revize edilerek daha kapsamlı hale getirilmiştir. Bu bağlamda 14 yaşından büyük sığınmacıların parmak izleri alınarak oluşturulan bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu sayede sığınma talep eden kişilerin bilgilerine rahatça ulaşılabilecektir. Bunun yanı sıra yeni tüzükle beraber sığınma başvurusu bekleyen kişilere üye ülkeler tarafından bu süre içinde insan haklarına uygun standartlar kapsamında barınma, yiyecek, sağlık hizmetleri ve istihdam gibi koşulların sağlanmasına karar verilmiştir (Çakran & Eren, 2017, s. 1-30).

1.4.3 Maastricht Anlaşması

1990'lı yıllardan sonra Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Almanya'nın birleşmesi sonrasında Avrupa'dan Batı Avrupa'ya göç hareketlerinde büyük bir artış yaşanmıştır. Hali hazırda Batı Avrupa'da yaşanan işsizlik sorunları bu göç hareketleriyle birleşince üye ülkelerin tepkilerine yol açarak göçmenlere karşı olumsuz bir bakış açısı gelişmeye başlamıştır. Popüler söylemlerin artmasına neden olan bu süreçte göç karşıtı partiler de seçimlerde büyük bir başarı kazanmaya başlamıştır (Maas, 2015, s. 34). Sığınmacı sayısındaki artış ve yasadışı göçlerin önüne geçemeyen AB, göç ve sığınmacı konusunda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duymuş ve tüm bu olumsuz durumların önüne geçebilmek adına Maastricht Anlaşmasını imzalamıştır.

Ekonomik bir yapı olarak ortaya çıkan Topluluğun ortak politika üretmek zorunda kalması Topluluğu siyasi bir birlik olarak bütünleşme çabasına itmiştir

(Canpolat ve Ariner, 2012, s. 13). Maastricht Anlaşması'yla birlikte AB, iltica, mülteci ve göç politikası konusunda ortak bir paydada buluşarak göç konusunda yapılacak düzenlemelerin üye ülkelerin ulusal politikalarından bağımsız olarak AB'nin yetki alanına girmesi doğrultusunda Kurumsallaşma hedeflenmiştir (Bendel, 2007, s. 33). Bu anlaşmayla Birliğin göç ve sığınma konusundaki politikaları AB'nin “Adalet ve İçişleri” başlıklı 3. Sütununa aktarılmıştır (Geddes, 2001, s. 25). Bu anlaşmada “Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” ve “Adalet ve İçişlerinde İşbirliği ” politikalarına önem verilmiştir. Vize, sığınma ve göç gibi konular Birliğin ortak çıkarları arasında yer almaktadır (Özgen, 2010, s. 62). Maastricht Anlaşması ile iç sınır güvenliğine ilişkin “ortak menfaat konuları” olarak dokuz politika alanı belirlenmiştir. Bu politikalar; mülteci ve sığınma politikası, dış sınırlarda yapılan kontroller, diğer ülke vatandaşlarına yönelik oluşturulan göç politikası, uyuşturucu kaçakçılığı, sahtekârlık, cezai ve adli iş birliği, polis işbirliği, gümrük iş birliği, Avrupa Polis Ofisi (Europol) vasıtasıyla AB içinde yaygın bilgi paylaşım ve değişim sistemidir (Lodge ve Bayburtlu, 2002, s. 13).

Göç ve sığınma konusunda meydana gelen zaruri durumlar Birliği her ne kadar ortak bir politika yapma etrafında birleştirmiş olsa da daha çok Birlik Kurumları değil de hükümetler arası bir bakış açısıyla 3. Sütuna dâhil edilmiştir diyebiliriz (Ay, 2019, s. 44). Anlaşmanın 17. Maddesi gereğince AB vatandaşlığı oluşturularak üye ülkelerin vatandaşlarına, Birlik sınırlarında serbest dolaşma izni ve oturma hakkı tanınmıştır. Böylece Birlik çatısı altında göç politikasına ilişkin somut bir adım atılmıştır. Atılan tüm bu adımların gerekçesini de bu dönemde ciddi boyutlara ulaşan yasadışı göç ve sığınma başvurularındaki artış oluşturmaktadır (European Union, 1992). Bu dönemde kıtaya gerçekleşen göçlerin artık sınır tehdidi olarak görülmesi, daha önce gerçekleştirilen Trevi Grubu ve Göç grubu gibi oluşumların tek bir politika haline dönüştürülerek hükümetler arası işbirliğine dayanan yeni bir modelin ortaya çıkmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda Maastricht Anlaşması bu dönemde atılan en büyük adımdır (Ay, 2019, s. 44). Ancak Maastricht Anlaşması'nın 3. Sütununda yer alan adalet ve içişleri konularında karar alma yetkisinin üye devletlerin oy birliğine dayanması AB kurumlarının yetkisini sınırlandıran bir durum teşkil etmektedir. Tamamen Komisyon'un yetkisi dışında kalan bu durum Adalet Divanı'nın denetim yolunu da kapatmıştır (Yazan, 2014, s. 89).

1.4.4 Amsterdam Anlaşması

1997 tarihinde imzalanan ve 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması birliğin ortak bir göç politikası oluşturma ekseninde yapmış olduğu işbirliğine dayanan bir anlaşmadır (Dedeoğlu, 2003, s. 60). Bu bağlamda Amsterdam Anlaşması göç konusuna değinen, insanların serbest dolaşım haklarının standartlarını belirleyen ve göç sorununun ortak bir politika doğrultusunda yönetilmesini savunan ilk anlaşmadır (Apap, 2001, s. 11). Amsterdam Anlaşması'nı AB'nin kurucu anlaşması olan Maastricht Anlaşması'ndan ayıran en önemli farkı Maastricht Anlaşması'nda göç politikaları belirlenirken ortak bir çıkar söz konusuydu. Amsterdam Anlaşmasıyla beraber AB, göç ve sığınma konusunda belirlenecek olan politikalar AB'nin bünyesine alınarak göç ve sığınma konularında ortak bir paydada buluşarak bu politikalar doğrultusunda önemli gelişmeler sağlanmayı hedeflemiştir. Bu gelişmeleri sırasıyla da Tampere Zirvesi, Lahey Programı ve son olarak Stockholm Programı oluşturmaktadır (Erkmen, 2021, s. 57). Amsterdam Anlaşması'yla Birliğin özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olduğu belirtilmiştir (Johansson, 1999, s. 7). Böylece sığınma ve göç konularında karar alma yetkisinin AB Kurumlarına devredilmesi hedeflenmiştir (Dürgen, 2015, s. 26-27). Ayrıca bu anlaşmayla Schengen Anlaşması Birlik hukukunun bir parçası haline getirilmiştir (Şemşit, 2010, s. 89-90). Bu dönemde üçüncü ülkelere yönelik de göç ve iltica konularında sorumluluk yüklenilmesi üzerine politikalar belirlenmesi hedeflenmiştir (Johansson, 1999, s. 7).

Avrupa Birliği'nin karar alma mekanizmasını değiştiren bu anlaşma ile göç ve sığınma politikaları 3. Sütundan 1. Sütuna dâhil edilmiştir. Yapılan anlaşmada kişilerin serbest dolaşımı konusunda teminatlar verilmiş ve Birliğin özgürlük, güvenlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde, dış sınır kontrolleri, sığınma, göç ve suçun önlenmesiyle ilgili bazı kararlar alınmıştır. Amsterdam Antlaşması'nın 61. maddesi gereği AB üye ülkelerinin vize konusunda alacağı önlemler ve kurallar belirlenmiştir (Bozkurt, 2021, s. 107). Ayrıca sığınma ve göç hususlarında 3. ülke vatandaşlarının haklarının korunması konularında da Konseye bu madde doğrultusunda karar alma yetkisi sağlanmıştır (Uzuner, 2006, s. 43). Amsterdam Anlaşması'nın 62. maddesinde ise Anlaşma'nın yürürlüğe girişinden 5 yıl içinde sınırları geçen üye ülkelerin vatandaşı ya da 3. ülke vatandaşları hakkında denetim yapılması hususunda kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda sınırları geçecek kişiler üzerinde denetim yapacak olan üye ülkelerin uygulayacağı yöntemlerin belirlenmesi, 3 aydan fazla

kalmayacak olan kişilere vize verilmesi ve yine bu süreyi geçmeyen kişiler için seyahat etme özgürlüklerinin koşullarının belirlenmesi ve önlem alma yetkisinin Konsey'in sorumluluğunda olacağı ifade edilmiştir (Maas, 2015, s. 45). 63. madde ile de sığınma, yasal göç ve göçmenlerin yasal statüsü konusunda alınması gereken tedbirler ve kurallar belirlenmiştir (Bozkurt, 2022, s. 107). Böylece üye ülkeler önlem ve tedbirlerini 1 Mayıs 2004 tarihine kadar tamamlamış veya yerine getirmiş olmakla sorumlu kılınmıştır. Alınacak olan bu tedbir ve kurallar Konsey'in yetkisine bırakılmıştır. Göç politikası hususunda belirlenecek ölçütler ve tedbirler ile yasadışı göç ve oturma alanlarındaki tedbirler üye devletlerin bu konularda ulusal mevzuatlarında herhangi bir değişikliğe gitmeden bu anlaşmaya ve uluslararası anlaşmalara uyumlu hale getirilmesi belirlenmiştir (Cebeci, İzci, Özer, 2015, s. 78.).

Kısaca özetlemek gerekirse bu anlaşmayla birlikte AB'nin sığınma konusunda hangi alanlarda görevli olacağı belirlenerek 5 yıllık bir geçiş süreci planlanmıştır (Dürgen, 2015, s. 26-27). Ancak bu 5 yıllık sürece dâhil edilmeyen konular da olmuştur. Üye devletlerin sığınmacı konusunda yükünün paylaşılması, sığınmacılara vize ve oturma izni verilmesi, Birlik üyesi ülkelerde yasal olarak ikamet eden 3. ülke vatandaşlarının hangi durumlarda diğer üye ülkelerde ikamet edebileceğine ilişkin kararlar bu sürece dâhil edilmemiştir. Bu geçiş sürecinde AB Komisyonu, alacağı kararlarda üye ülkelerden gelecek öneriler doğrultusunda kararlar alacağını belirtmiştir. Komisyonun almış olduğu bu karar doğrultusunda yorum yapacak olursak sığınma konusunda yapılacak düzenlemeler ve hükümlerin AB üye ülkeleri tarafından incelenerek sınırlandırılabilmesi anlaşılmaktadır (Savaşan, 2009, s. 22). Her ne kadar üye ülkeler 5 yıl içinde Anlaşma maddelerinin hükümlerini uygulayacaklarını garanti etse de bu tedbir ve kuralları 1 Mayıs 2004 tarihine kadar yerine getirmekle yükümlü kılınmıştır (Bozkurt, 2022, s. 107-108). Ayrıca Konsey'in karar alma yetkisi 2004 yılına kadar ertelenerek AB Parlamentosu'nun yalnızca danışma organı olarak faaliyet göstereceği belirtilmiştir. Komisyon'un yasa teklifinde bulunma görevini üye devletlerle paylaşması öngörülmüş ve AB Adalet Divanı'nın yalnızca üye devletlerdeki yüksek mahkemelerin kendisine başvurması halinde konuyla ilgili eyleme geçebileceğini ifade etmiştir (Geddes, 2001, s. 25). Sonuç olarak alınan kararların 2004 yılına kadar komisyon dışında üye devletlere bu konularda düzenleme hakkının verilmesi, oy çoğunluğu sisteminin 2004 yılında uygulamaya geçecek olması, göç, sığınma ve sınır kontrolleri konusunda hala bir birlik olarak hareket

edemediklerini, ulusal çıkarların ön planda olduğunu, kısacası alınan kararların havada kaldığını göstermektedir (Ay, 2019, s. 45-47).

1.4.5 Tampere Zirvesi

Maastricht ve Amsterdam Anlaşmalarından sonra göç konusunda ortak bir politika geliştirme açısından Tampere Zirvesi önemli bir adım olmuştur. Zirve dört ana ilke etrafında bir araya gelmiştir. Bu dört ana ilke; mülteci ve sığınmacıların vatandaşı oldukları ülkelerle işbirliğinin sağlanması, ortak bir göç ve sığınma politikası, üçüncü ülke vatandaşlarına karşı eşit davranılması gerektiği ve yasadışı yollarla insan kaçakçılığı yapan kişilere ağır yaptırımları içeren düzenlemeler yer almaktadır (Şirin ve Öner, 2016, s. 551). 1999 yılında toplanan Tampere Zirvesi'nin amacı Ortak bir Avrupa Sığınma Sisteminin oluşturularak 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan “bir kişinin zulüm gördüğü yere gönderilmemesi” şartına uygun hareket etmek fikridir. Bu şekilde yasa dışı göç ve sığınma taleplerine yönelik ortak bir göç politikası oluşturulması hedeflenmiştir (Sönmez, 2014, s. 215). İlk olarak sığınma talebini inceleyecek olan üye devlet belirlenecek, sonrasında daha adil bir sığınma politikası belirleyebilmek adına sığınmacıların taleplerinin inceleneceği noktaların belirlenmesi kararlaştırılacaktır (Dürgen, 2015, s. 27). Tampere Zirvesi'nde gündeme getirilen konular; göç hareketlerinin düzenlenmesi, yetkili makamlarca onaylanmış belgeler hususunda etkin bir politika oluşturulması, üçüncü ülkelerle AB konsoloslukları arasında daha yoğun bir işbirliği sağlanarak AB'nin ortak vize verme ofislerinin tesis edilmesi, hukuka aykırı göç faaliyetleri sırasında insan kaçakçılığı ve ekonomik istismara yönelik ciddi yaptırımların uygulanmasıdır. Ayrıca, AB üyesi devletlerin, Europol ile birlikte hareket ederek bu tür suç yapılanmalarını tespit etme, AB'nin gelecekteki sınırlarının etkin bir şekilde denetlenmesi, bu sürecin bir parçası olan transit ve kaynak ülkelerle işbirliği sonucunda gönüllü geri dönüşlerin teşvik edilmesi ve bu ülkelerle geri kabul anlaşmalarının imzalanması önemli hususlar arasında yer almaktadır (Baldaccini ve Toner, 2007, s. 3-4). Ortak göç ve sığınma konularında bir çözüm bulma amacıyla toplanan Zirve sonrasında ortaya konulan bu maddeler doğrultusunda bir sonuç bildirisi yayımlanarak üye ülkelerin vatandaşlarıyla, 3. Ülke vatandaşlarına aynı hakların tanınması ve göç konusunda kaynak ülkelerle ortak bir politika çerçevesinde hareket edilmesi konusunda hem fikir olunmuştur (Carrera, 2009, s. 6). Zirvede ayrıca göç konusunda kaynak ülkelerle işbirliği alanında

yoksullukla mücadele, hayat standartlarının yükseltilmesi ve istihdam alanının oluşturulması, çatışmaların önlenmesi, demokratik rejimlere destek verilmesi ve insan haklarına önem verilmesi hususlarına değinilmiştir (Manisalı, 2011, s. 4-14). Zirvede alınan kararlar doğrultusunda ortak bir hedef sağlamak konusunda iki aşamalı bir süreç öngörülmüştür. Birinci aşamada minimum düzeyde standartlar oluşturulması hedeflenirken ikinci aşamada ise göç konularında üye ülkelerin yasalarının uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir. Böylece Birlik üyesi ülkeler, kendi uygulamış oldukları ulusal politikaları Birliğin sorumluluğuna aktararak politikalarında değişikliğe gidilmesi yönünde ortak bir karar almıştır. Zira her üye ülkenin sığınma sistemindeki farklı uygulamalar ortak bir politika yürütülmesini zorlaştırmakta ve bu durumun ancak üye ülkelerin politikalarının uyumlaştırılması ile çözülebileceğini vurgulamışlardır. Üye ülkelerin politikalarının uyumlaştırma sürecinin ise en geç 2004 yılı sonuna kadar gerçekleştirilmesi beklenmektedir (Gençler, 2005, s. 188-189). 1994-2004 yıllarını kapsayan bu program Amsterdam Anlaşması'nın uygulanmasını ve Birliğin özgürlük, güvenlik ve adalet konularına öncelik vermesini sağlamıştır. Tampere Zirvesi'nin oluşmasına zemin hazırlayan koşullar sonuç bildirgesinde belirtilen şekliyle, AB'nin vatandaşları için temel huzur ve refah alanını oluşturma gayretidir. Bu alan; tek bir pazar yaratmak, ekonomik ve parasal birlik oluşturmak, dünya çapında karşılaşılan politik ve mali zorlukları çözme kapasitesini geliştirmeyi hedeflemektedir. Amsterdam Anlaşması ise, AB sınırları içinde serbest hareket hakkını da kapsayacak şekilde, herkesin özgürlük, güvenlik ve adalet kuralları çerçevesinde yararlabilmesi gereken koşulları sağlama amacına yöneliktir. Bu bağlamda yorumlayacak olursak, Tampere Zirvesi, AB'nin hedeflerine ulaşması konusunda önemli bir program olmuştur (European Council, 1999). Avrupa'nın bütünleşme süreci, en başından beri insan haklarına, demokratik kurumların gücüne ve hukukun üstünlüğüne dayanan bir özgürlük hedefinin üzerine inşa edilmiştir. Bu ortak değerler, AB içinde barış ortamının yaratılması ve refahın sağlanmasına hizmet etmektedir. Bu değerler ayrıca genişlemekte olan Birlik için bir dönüm noktası oluşturmaktadır (European Council, 1999). Ortak bir sığınma ve göç politikası oluşturulması amacıyla toplanılan Zirve'de ayrıca düzensiz göçün engellemesi konusuna vurgu yapılarak bu konuda yapılması gerekenlere değinilmiştir. Bu bağlamda iyi bir sınır kontrolünün gerekliliğine vurgu yapılarak ekonomik ve teknik olarak destek sağlanması öngörülmüştür. Bir yandan sıkı bir sınır kontrolü sağlanması

hedeflenirken diğerk yandan da sığınmacı statüsündeki kişilerin haklarının korunması amaçlanmıştır (Öztürk, 2011, s. 57). Dış sınırların yönetimine ilişkin olarak 1 Aralık 2000 tarihinde gerçekleştirilen Avrupa Konseyi'nde Birlik üyesi ülkelerde olduğu belirlenen, sığınma başvurusunda bulunan ve düzensiz göçmen parmak izlerinin bulunduğu bir veri tabanı oluşturulması hedeflenerek bu doğrultuda EURODAC'ın kurulmasına karar verilmiştir. Eurodac 15 Ocak 2003 tarihinde faaliyete geçirilmiştir (Manisalı 2011, s. 4-17, 4-18). Genel bir değerlendirme yapacak olursak Tampere Zirvesi AB'nin sığınma konusunda ortaya koymuş olduğu en önemli çalışmalardan bir tanesidir. AB'nin sığınma ve göç konusunda geçmiş dönemlerde yapmış oldukları düzenlemelerin bir nevi eksikliklerinin farkına varılarak sığınmacılar konusunda onların uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan haklarının korunması yönünde bir yöntem izlemişlerdir (Özcan, 2005, s. 156).

1.4.6 AB Temel Haklar Şartı

2000 yılında Nice'te düzenlenen zirvede insan hakları ve insan haklarının korunmasına yönelik birtakım kararlar alınmasının adımları atılmıştır (Ay, 2019, s. 55-56). 2000 yılında kabul edilen AB Temel Haklar Şartı, Birliğin temel hak ve özgürlükler konusunda önemli standartlar belirlenmesi ve bu standartların uygulama alanı konusunda sadece Birlik üyesi ülkelerin değil, Birlik içindeki tüm vatandaşları kapsayacak bir temel hak ve özgürlükleri içermesi bakımından önemli bir belgedir. Şart Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden ilham alınarak düzenlenmiş ve Avrupa'nın kimliğinin oluşması açısından da önem teşkil etmiştir. Şartta bölünmez ve evrensel değerler ışığında insan onuru, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ilkelerinden bahsedilmektedir. Söz konusu ortak değerler ve haklar Avrupa Kimliği olarak belirtilmiştir (Arsava, 2003, s. 7). Zirvede sığınmacı ve mültecilere yönelik de bir takım kararlar alınmıştır. İlan edildiğinde herhangi bir yasal bağlayıcılığı olmayan Şart 2009 yılında Lizbon Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle devlet ve hükümet başkanlarının da imzasıyla bağlayıcı bir nitelik kazanmıştır (Ay, 2019, s. 55-56). Lizbon Anlaşması ile AB Anlaşması'nın 6(1) maddesinde ; *“Birlik, 12 Aralık 2007 tarihinde Strazburg'da uyarlandığı haliyle, Antlaşmalarla aynı hukuki değere sahip olan 7 Aralık 2000 tarihli Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda yer alan hakları, özgürlükleri ve ilkeleri tanır”* hükmüne yer vererek “sığınma hakkı” açık şekilde temel hak olarak tanınmıştır (European Union, 2000;2007).

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mülteciliğin tanımı yapılmış fakat sığınma hakkına dair herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. AB Temel Haklar Şartı'nda Avrupa düzeyinde ilk kez sığınma hakkına ve geri göndermeme ilkesine yer verilerek bu konuda birtakım düzenlemelere yer verilmiştir (Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı, 2014, s. 22-23). Kısaca özetlemek gerekirse sığınma hakkına yasal anlamda bağlayıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır (Savaşan, 2019, s. 13-34). Şartın 18. Maddesi sığınma hakkına ilişkin, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli mültecilerin statüsüyle ilgili protokolün kurallarına uyulacağını ve Avrupa Topluluğu Anlaşması'na dayanarak bu hakkın koruma altına alınacağını belirtmektedir (Europarl, 2000, s. 12). Diğer yandan, 19. Maddenin belirttiği üzere, hiç kimse ölüm cezası, işkence ya da ceza riskinin olduğu bir devlete geri gönderilmemeli, sınır dışı edilmemeli ya da iade edilmemelidir (Akgün, 2016, s. 67). Bu hükümler uyarınca AB, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine ve 1967 Protokolüne uygun davranarak toplu sınır dışı etme ve kişilerin hayati tehlikelerinin olduğu ülkelere geri gönderilmeyeceklerinin garantisini vermiştir (Şemşit, 2010, s. 36).

Kısaca değerlendirecek olursak AB, Temel Haklar Şartı kapsamında sınırlarına dayanan mültecilerin, vatandaşı olduğu ülkede hayati tehlikesinin bulunması ve vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanamayacak durumda olan kişileri bir nevi koruma altına alacaklarını beyan etmiştir (Ay, 2019, s. 56). Ancak AB özeline baktığımız zaman AB Temel Haklar Şartı'nda yer alan maddeleri tüm üye ülkelerde etkin bir şekilde uygulanabilmesinden sorumlu bir kontrol mekanizması bulunmamaktadır. Bu amaçla 2007 yılında Avrupa Temel Haklar Ajansı kurularak AB kurumlarına ve ulusal hükümetlere temel haklar şartında belirtilen, özellikle ayrımcılık yasağı, yabancı karşıtlığı gibi konularda tavsiyelerde bulunması hedeflenmiştir. Bu ajansla AB genelinde temel hakların daha etkin bir şekilde uygulanması ve bu hakların korunmasına yardımcı olması amaçlanmıştır. Temel hak olarak nitelendirilen sığınma hakkı konusu da ajansın çalışma alanı içine girmektedir. Bu bağlamda ajans, sığınma sistemine ilişkin reform süreçlerinde de AB'ye tavsiyelerde bulunmaktadır (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2021).

1.4.7 Laken Zirvesi ve Sevilla Zirvesi

2001 yılında gerçekleşen terör saldırılarından sonra Birlik üyeleri göç ve göçmenlerle ilgili daha kapsayıcı hedefler belirlemek amacıyla Laken'de bir araya

gelmiştir. Güvenlik açısından artık üye ülkelerde yaşayan göçmenler ve bundan sonra gelecek olan göçmenler, bir güvenlik tehdidi olarak algılanmış ve terör olaylarıyla ilişkilendirilmiştir (Bilgesam, 2012, s. 49). AB ülkeleri, Soğuk Savaş sonrasında takınmış olduğu sert tavrı 2001 terör saldırılarından sonra da aynı şekilde sertleştirmiştir. Ve biran önce göç konusunda ortak bir fikir birliğine varılarak ortak göç politikalarının hızlandırılması konusunda uzlaşmaya varmışlardır (Pellerin, 1999, s. 997-1000).

Yine 2002 yılında AB üyesi ülkeler bir araya gelerek Sevilla Zirvesi'ni yapmıştır. Yapılan bu görüşmede de yasa dışı göçle mücadele etme konusunda ortak politikalar geliştirilmesine karar verilmiştir. Bu kararlar çerçevesinde ortak bir vize sisteminin oluşturulması, geri gönderme programının oluşturulması gerekliliği belirlenmiştir (Bozkurt, 2022, s. 113). Sınır kontrollerinin daha da güvenli hale getirilmesi ve yasa dışı göçü engellemeye yönelik yeterli önlemleri almayan 3. ülkelere yaptırım uygulanması hususunda karar almışlardır (Gençler, 2005, s. 90).

1.4.8 Lahey Programı

AB'nin göç konusundaki adımlarından bir diğeri de Avrupa Konseyi tarafından 2003'te düzenlenen Lahey Zirvesi'dir. Zirvede alınan kararlar Tampere Zirvesinde alınan kararların bir devamı niteliğindedir (Canpolat ve Arıner, 2012, s. 13). Tampere Zirvesi sonucunda uygulanacak olan beş yıllık sürenin 2004 yılında sona ermesiyle beraber bu süreçte edinilen deneyimler bağlamında yeni bir program geliştirme ihtiyacı gündeme gelmiştir (Karaşahin, 2012, s. 80). Tampere Programı'nda hedeflenen özgürlük, güvenlik ve adalet alanının geliştirilerek bu öğelerin herkes tarafından tesis edilebilmesi amaçlanmıştır (Guild, Carrera and Balzacq, 2008, s. 7). Ayrıca bu program AB'nin göç ve sığınma politikasının ikinci aşamasını oluşturmaktadır ve sınır güvenliğinin ön planda tutulduğu bir programdır (Canpolat ve Arıner, 2012, s. 12-13).

Avrupa Konseyi, bu programı uzun vadeli bir program olarak kabul etmiş ve onun eylem planını da onaylamıştır (Özcan, 2005, s. 110). 2005-2010 yıllarını kapsayan Programda; üçüncü ülkelerle iltica konusunda işbirliği sağlamak, yasadışı göçle mücadele, göçmenleri yeniden yerleştirme fikri bağlamında yasadışı gelen sığınmacıların ait oldukları ülkelere veya transit ülkelere geri gönderilmesi ve sınır güvenliğini sağlamak için FRONTEKS'e fon sağlanması gibi konular ele alınmıştır

(Canpolat ve Ariner, 2012, s. 13). Lahey Programı AB içinde yapılacak olan düzenlemeleri belli bir zaman çizelgesi üzerine oturtarak özellikle düzensiz göç olgusunun Birlik içinde üst sıralara taşınması gereken bir olgu olduğunu belirtmiştir (European Council, 2005). Özellikle belirtilen süre içerisinde sığınma başvuruları konusunda belli ölçütler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu programda oluşturulacak yeni sistemle alakalı olarak özellikle birlikte hareket etme üzerinde durularak AB'nin sınır güvenliğinin sağlanması açısından bölgesel koruma programlarının oluşturulması konusunda hem fikir olmuşlardır. Tampere Programıyla ortak bir sığınma ve göç politikası oluşturmak istenmiş ve bu kapsamda da üye devletlerin ulusal hukuk düzenlemelerinin bu doğrultuda alınacak kararlarla uyumlu hale getirilmesi amaçlanarak sığınmacılar konusunda da düzenlemeler yapılmıştır. Lahey Programında tahsis edilen konular Tampere Programında alınan kararları destekler niteliktedir ve yeni alınan kararlar AB'nin daha çok güvenlik odaklı yaklaşımının bir sonucu olarak daha katı kurallar benimsemesine neden olmuştur. Programda göçe kaynaklık eden transit ülkeler konusunda da daha sıkı işbirliği geliştirmek yönünde kararlar alınarak göç konusunda bu ülkelerin ulusal yasalarıyla uyumlu hale getirilmesi ve yasal olmayan göçü önleme ve bu konuda mücadele araçlarının oluşturulması ve özellikle sınır güvenliği açısından daha güçlü bir kontrol mekanizması oluşturulması yönünde kararlar alınmıştır. Ayrıca sığınmacılara yönelik geri kabul politikaları çerçevesinde hukuki olarak kalma hakkı olmayan ya da ikamet etme süreleri dolan göçmenlerin kendi rızasıyla gönderilmelerinin sağlanması, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise zorla geri gönderilmelerinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir (Council of the European Union, 2004: 3)

Ortak politika oluşturma konusunda karşılaşılan en büyük sorunlardan bir tanesi olan mali kaynaklar sorunu da bu program kapsamına alınarak bu konuda göçe kaynaklık eden transit ülke konumundaki ülkelerle de işbirliğine dayalı bir politika benimsenmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Mali kaynak çözümüne yönelik ayrıca Dış Sınırlar Fonu, Avrupa Entegrasyon Fonu ve Geri Dönüş gibi fonlar oluşturularak sorunun çözümüne katkı sağlamaya çalışılmıştır (Sönmez, 2014, s. 220). Lahey Programının ana noktasına değinecek olursak Tampere Zirvesi'nde öngörülen 5 yıllık program boyunca göç ve sığınma konularında kaydedilen gelişmeler ışığında göçün nedenleri, giriş ve kabul edilme stratejileri, göçmenlerin uyum süreci ve geri dönüş süreçlerinde göç konusunun tüm evresini kapsayan bir programa ihtiyaç

duyulduğunun altı çizilmiştir (Samur, 2008, s. 8). Ayrıca söz konusu programda Tampere Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda hedefler belirlenerek bu hedeflerin 2005 yılından itibaren uygulamaya geçirilmesine yönelik eylem planı hazırlanmıştır (Orsam, 2012, s. 12). Hazırlanan eylem planının başlıca konuları arasında adalet ve işçilerinde işbirliğine dayanan konular, temel haklar ve vatandaşlık haklarının sağlamlaştırılması, terörle mücadele kapsamında alınacak önlemler, göç konusunda işbirliğine dayanan bütüncül bir politika, dış sınır yönetimi, ortak bir sığınma politikası oluşturma, üye ülkeler arasında sığınma ve göç konusunda sorumluluk paylaşılması vb. konular yer almaktadır (Özgür, 2013, s. 115).

Lahey Programı kapsamında, göç politikasındaki karar alma mekanizmasının oybirliği sisteminden oy çokluğu sistemine geçilmesi önemli bir adım olarak görülse de, bu durumun yalnızca yasadışı göç ve sığınma konularında işler hale gelmesi AB'nin, ortak bir göç politikası oluşturma hedefine rağmen, üye devletlerin yasal göç konusundaki yetkilerini AB ile paylaşmaya henüz hazır olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca söz konusu yasal göç olduğunda ortak politika üretmekte zorlanan üye ülkeler yasadışı göç konusunda daha uyumlu bir tutum sergilemektedir (Karaşahin, 2012, s. 63). Üye ülkeler yasadışı ya da düzensiz göçe karşı kendi ulusal çıkarlarını tehdit ettiği düşüncesiyle olumsuz tutum sergilemekte ve bu da göç konusunda ortak hareket etmeyi engellemektedir. Kısaca yorumlamak gerekirse Tampere Programının en önemli prensibi olan özgürlük yerine, bu programla birlikte güvenlik önceliği benimsendiği görülmektedir (aktaran, Karaşahin, 2012, s. 62, 63). Ayrıca Lahey Programı Tampere Programından farklı olarak 11 Eylül 2001 yılında ABD'de ve 11 Mart 2004 tarihinde Madrid'de yaşanan terör olayları sonrasında farklı bir düşünce tarzını merkezine alarak AB'nin ve üye ülkelerin güvenliğini ön plana çıkartarak AB vatandaşlarının temel özgürlük ve haklarını garanti altına almak maksadıyla yasadışı göç, insan kaçakçılığı, terör olayları ve organize suçlar gibi sınır ötesi sorunlar karşısında daha etkili ve ortak bir tutum geliştirmeyi hedeflemiştir (Guild, Carrera and Balzacq, 2008, s. 7). Lahey Programı'nın giriş kısmında yer verilen bu ifadeler terör olayları sonrasında AB'nin güvenlik odaklı yaklaşım gösterdiklerinin bir sonucudur diyebiliriz (Buzan and Wæver, 2009, s. 257). Buzan'ın ifade ettiği gibi 11 Eylül sonrası AB, teröre karşı güvenlik odaklı bir yaklaşım sergileyerek Soğuk Savaş dönemindeki duruşunu sürdürmüştür. Buzan ve Waever, AB'nin uygulamaya çalıştığı

güvenlik odaklı yaklaşımın tüm üye ülkelerde kabul görerek, önceliğin güvenlik olduğu çıkarımını yapmıştır (Buzan and Wæver, 2009, s. 257).

2005 yılının Ekim ayında bir araya gelen liderlerin öncülüğünde gayri resmi olarak toplanan Komisyon bir rapor hazırlayarak göç konusunda küresel adımlar benimsenmesi konusunda önerilerde bulunarak kaynak ve transit ülkelerin ekonomik ve siyasal unsurlarının göç konusunda etkin rol oynadığını belirtmiştir (Samur, 2008, s. 8). Daha sonrasında 2005 yılında Avrupa Konseyi tarafından “Göçe Küresel Yaklaşım Belgesi” imzalanmıştır. Bu belgede göç konusunda Afrika ve Akdeniz bölgeleri esas alınarak göç ve mülteci konularında uluslararası bir ortaklığa dayanan temel hedefler belirlenmiştir. Ayrıca işbirliğinde bulunan ülke vatandaşlarına vize kolaylığı sağlanacağı belirtilmiştir (Samur, 2008, s. 9). Belgede yasadışı göçle mücadele, mültecilerin çalışma izni, ikamet izni gibi konular yer almaktadır (Kaygısız, 2013 s. 96). Ayrıca belgede düzensiz göç ve üçüncü ülkelerle işbirliğine dayanan bir politika benimsenmesi hedeflenmiştir (Yılmaz Elmas, 2016, s. 43-44). Ortak bir işbirliğine dayalı olan bu sürece daha sonrasında Birliğin doğu ve güneydoğusunda bulunan ülkeler de dâhil edilerek genişletilmiştir (Samur, 2008, s. 9). Belgede yer verilen konular 2008 yılında imzalanan “Göç ve İltica Paktı” ve 2009 yılında imzalanan “Stockholm Programı” ile onaylanmıştır (Kaygısız, 2013, s. 96).

1.4.9 Avrupa Göç ve İltica Paktı

Avrupa Göç ve İltica Paktı 2008 yılında Lahey Programını kapsayan 2004-2009 yılları arasında imzalanarak Birliğin ortak göç politikası oluşturma açısından önemli bir aşama olmuştur. Bu pakt Lahey Programında kabul edilen politikaları benimseyerek programın eksik olan yönlerini gidermeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda Pakt bu amaçları gerçekleştirebilmek adına 5 ana hedef üzerinde durmuştur. Bu hedefler; her bir üye devletin sığınmacı kabul etme potansiyelleri göz önünde bulundurulacak ve göçmenlerin topluma uyum sağlaması konusunda çalışmalar yapılacak, daha etkili bir sınır kontrolü sağlanacak, ülkeye yasal olmayan yollardan giriş yapan kaçak göçmenlerin kendi ülkelerine ya da kaynak ülkelere gönderilmesi ve bunun takibinin yapılması, Avrupa’nın ortak bir sığınma politikası oluşturmaları, göçmenlerin sosyoekonomik kalkınmalarına katkı sağlamak için vatandaş oldukları veya geldikleri ülkelerle güçlü bir işbirliği ağı kurulması hedeflenmektedir (Akgün, 2016, s. 29).

Canpolat'ın değerlendirmesine göre, AB'nin g politikasının iki temel ayağı bulunmaktadır. Bu ayağın birincisi, AB ve ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenen düzenli g, diğeri ise düzensiz göçün güvenlik eksenini doğrultusunda ele alınmasıdır. Bu politikaların uygulanmasıyla birlikte yasadışı gn kontrol altında tutulması büyük bir önem taşımaktadır (Çelebi, zrmez ve Türkay, 2011, s. 17). Pakt, AB'nin güç politikalarının genel hatlarını oluşturmakta ve kendisinden sonra gerçekleştirilecek olan Stockholm programının da dinamiklerini oluşturmaktadır. Pakt gn ortaya çıkar mış olduğu olumlu ve olumsuz durumlara yönelik bir yol haritası çizerek daha adil, etkin ve tutarlı bir politika yürütmeyi benimsemiştir (Council of the European Union, 2008). Ayrıca Pakt düzensiz göçle mücadele etmek ve gn etkisini en aza indirebilmek adına ye ülkelerle dayanışma içinde üçüncü ülkelerle işbirliğine dayalı bir politika benimsemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda Birlik, ye ülkelerdeki düzensiz göçmenlerin geri gönderilmesi aşamasında üçüncü ülkelerle daha yakın ilişkiler içine girerek sınırların daha sıkı bir şekilde kontrol edilmesine odaklanmaktadır (şemşit, 2010, s. 101). Avrupa Konseyi tarafından denetlenecek olan Paktın yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Paktın bir yıl sonra Avrupa Konseyi tarafından değerlendirileceği ve gn Avrupa'nın kaynakları tarafından kaldırılmayacağı, ayrıca gn kültürel yapıyı bozduğu belirtilmiştir. Paktın vurguladığı en önemli nokta göçmenlerin geri gönderilmesidir ve bu konu, geri kabul anlaşmalarının daha işler hale gelebilmesi için ye devletler arasında işbirliğine önem verilmesine vurgu yapılarak “Geri Gönderme Direktifi” kapsamında değerlendirilmektedir (şemşit, 2010, s. 100-101).

1.4.10 Lizbon Anlaşması ve Stockholm Programı

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ile güç ve göçmenlerle ilgili politika oluşturmanın amacı belirlenmiştir (Arslan, 2012, s. 106). Lizbon Anlaşmasını önemli kılan en belirgin özelliği bu anlaşma öncesinde g politikaları konusunda karar alma yetkisi ye devletlere bağlı iken bu anlaşma sonrasında karar alma yetkisi Avrupa Parlamentosuna verilerek yapılacak olan anlaşmaların siyasi bir yapıya bürünmesi sağlanmıştır. Böylece g konusunda atılacak olan adımların ye devletler nezdinde değil Birlik çatısı altına alınması kararlaştırılmıştır. Bu anlaşma ile Avrupa, g politikalarında ye devletler arasındaki farklılıkları ortadan kaldırarak ortak bir sınır güvenliği anlayışıyla uluslararası bir

nitelik kazanmıştır (Kanat, Aytaç, 2018, s. 62). Lizbon Anlaşmasında da diğer anlaşmalarda olduğu gibi iç sınırların serbest bırakılarak dış sınır güvenliğinin artırılması konularına değinilmiştir. Yasadışı göç ve insan ticaretinin önüne geçilmesi konusunda ortak çalışmanın önemi vurgulanarak üçüncü ülkelerle yapılacak olan geri kabul anlaşmaları, AB'nin yetkisi altına almıştır (Sönmez, 2015, s. 217). Ayrıca Birlik üyesi ülkelere izinsiz gelen göçmenlerin sınır dışı edilmesi ya da geri gönderilmesi gibi konulara da değinilmiştir (Arslan, 2012, s. 108).

2009 yılında yürürlüğe giren Stockholm Programı ile 2010-2014 tarihleri arasında özgürlük, güvenlik ve adalet konularında bir program oluşturularak bu yönde çalışmaların yapılması amaçlanmıştır (European Commission, 2020). Bu Program Tampere ve Lahey Zirvelerinde alınan kararların devamı niteliğindedir. Asıl hedef yine göç ve göçmen konusunda oluşturulacak olan politikaların belirlenmesidir (Özgöker ve Batı, 2016, s. 5). Programda ele alınan başlıca konular yasadışı göçle mücadele, daha etkin bir sınır güvenliğinin sağlanması, diğer ülkelerle göç konusunda ortak politikalar belirleyerek işbirliği yapılması, geri kabul anlaşmalarının önemi ve AB vatandaşlarına daha güvenli bir Avrupa yaratılması fikridir (Güleç, 2015, s. 89). Ayrıca Programda FRONTEKS'in önemine vurgu yapılmıştır (Köktaş ve Yılmaz, 2010, s. 16). AB, ortak göç ve sığınma konularında sınır güvenliğini ve ulusal güvenliğini tehdit eden her konunun çözümü için yoğun çaba göstermiştir. Bu bağlamda güvenlik odaklı politikalar geliştirmiştir. Ortak göç ve sığınma politikalarının güvenlik odaklı olması, yasadışı göçün ve düzensiz göçün önlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Ancak bu konuda üye ülkelerin kendi çıkarlarını önceleyen tutumları nedeniyle çeşitli fikir ayrılıkları yaşanmış ve beklenen ortak göç politikası oluşturulamamıştır (European Union, 2010).

Sonuç

Avrupa Birliği değerler sistemi, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, insan onuru, eşitlik ve azınlık haklarına saygı gibi temel değerler üzerine inşa edilmiştir. Ancak, AB'nin göç politikaları, belli dönemlerde Kıtaya gerçekleşen yoğun göç hareketleri sonucunda benimsemiş olduğu bu değerlere ciddi bir darbe vurmuştur. Birliğin daha çok güvenlik odaklı bir tutum sergilemesi ve göçü kendi sınırlarından uzakta tutmaya yönelik uyguladığı politikalar göçmenlerin temel haklarına ve insan onuruna saygı gösterilmesi gerektiği halde bu hakların göz ardı

edilmesine yol açmıştır. AB'nin göç politikalarının gelişimi, farklı dönemlere ve ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Misafir işçi dönemi, AB'nin ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla işçi göçünü teşvik ettiği bir dönemdir. Aile birleşimi dönemi ise göçmenlerin ailelerini yanlarına getirme hakkını düzenlemiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde, AB genişleme süreciyle birlikte kıta içinde serbest dolaşım hakkı ve sınırların kaldırılması önem kazanmıştır. 2000'lerden sonra ise kıta dışından gelen göç dalgasıyla birlikte AB'nin göç politikaları daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Sığınma hakkı ve mültecilik hakkı, Avrupa tarihinin bir parçasıdır ve Avrupa'nın değerleriyle uyumludur. Ancak, son yıllarda Avrupa'da yaşanan göç krizi, AB'nin göç politikalarını yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. AB, göç politikalarını sıkılaştırmaya ve göçmenleri üye ülkelerine kabul etme konusunda daha seçici olmaya başlamıştır. AB, Schengen Anlaşmasıyla Schengen Bölgesi'ni oluşturarak sınır kontrollerini kaldırmış ve serbest dolaşımı sağlamıştır. Ancak, bu anlaşma sadece AB ülkelerini kapsamaktadır. Anlaşmanın üçüncü ülkelere gelen göçmenlere yönelik serbest dolaşımı sınırlaması eşitlik ilkesine ters düşmektedir. Ayrıca söz konusu anlaşmada, sığınma hakkına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Dublin Sözleşmesi, üye ülkeler arasında sığınma başvurusu yapan kişilerin durumunu belirlemek için bir mekanizma sağlamaktadır. Ancak, Sözleşme sığınma hakkını korumaktan ziyade sığınmacıların üye ülkeler arasında dağılımını düzenlemekle ilgilenmiştir. Kısacası sığınmacıların korunmasına öncelik verilmesinden çok yükün adil bir şekilde paylaşılmasına odaklanılmıştır. Maastricht Anlaşması da AB'nin temel taşlarından biridir. Vatandaşların AB içinde serbest dolaşımını ve AB'nin ortak dış politikasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, AB'nin içindeki serbest dolaşım hakkının üçüncü ülke vatandaşlarına uygulanmaması sınırların içinde ayrımcılığa neden olabileceği endişesini ortaya çıkarmaktadır. Amsterdam Anlaşması, AB'nin adalet ve içişleri alanında daha fazla yetki almasını sağlayarak göç ve sığınma politikalarının daha iyi bir şekilde koordine edilmesini hedeflemiştir. Ancak Anlaşma sığınma hakkının korunması açısından tam bir etki alanı sağlayamamıştır. Tampere Zirvesi, AB'nin göç ve sığınma politikaları konusunda daha fazla işbirliği yapması gerektiği konusunda fikir birliği sağlamıştır. Zirve, AB'nin sığınmacıların korunması, yasadışı göçmenlerin kontrol altına alınması ve üye ülkeler arasında daha fazla dayanışma sağlanması konusunda hedefler belirlemiştir. Ancak Zirve sonucunda, sınır güvenliğinin artırılması ve illegal göçün önlenmesi yönünde politikalar öncelikli hedef

haline gelmiştir. Göçmen akışını kontrol etmek amacıyla üçüncü ülkelerle yapılan anlaşmalar tamamen göçü sınırlarından uzakta tutmaya yönelik benimsenen politikalarlardır. Bu açıdan baktığımız zaman Tampere Zirvesi özgürlük ve insan haklarına saygı ilkesiyle çelişen bir tavır sergilemiştir. Göç ve mülteciler Paketi da AB'nin göç yönetimine yaklaşımını belirleyen bir belge olarak kabul edilir. Ancak, söz konusu belge, mültecilerin haklarını korumaktan ziyade sınırları korumaya odaklanmış ve insan hakları ilkesinden uzak bir politika izlemiştir. Genel olarak AB'nin göçmenlere yönelik hayata geçirmiş olduğu politikaların özüne bakacak olursak insan hakları, eşitlik, özgürlük, insan onuru gibi kavramlardan uzaklaşarak tamamen kendi menfaatleri doğrultusunda hareket ettiğini görmekteyiz. Bugün evrensel bir boyuta taşınan sığınmacı sorunu tüm dünyayı ilgilendiren bir konudur. Ve bu sorunun çözülmesinde AB kilit bir öneme sahiptir. Yaşanan insan hakları ihlallerinin son bulması açısından üretilecek olan politikalar hayati önem arz etmektedir.

BÖLÜM 2: ARAP BAHARI SONRASI AB GÖÇ POLİTİKASI

Günümüz dünyasında göç olgusu küreselleşmeyle beraber çok geniş alanlara yayılmıştır. Ortak politika geliştirme açısından uluslararası arenada yeni söylemler karşımıza çıkmakta ve özellikle AB özelinde ekonomik ve milli çıkarlar ön plana çıkmaktadır. Özellikle 2010 yılında Orta Doğu’da patlak veren iç karışıklıklar dünya siyasetini derinden etkileyen önemli bir faktör olmuştur (Dinçer & Eşsiz, 2021, s. 76). Tunus ve Libya’da başlayan demokrasi hareketleri Suriye’ye sıçramış ve burada şekil değiştirerek dış faktörlerin de etkisiyle içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Suriye rejiminin protestoda bulunan insanlara ağır silahlarla karşılık vermesi ülkede bir iç savaş yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan iç karışıklık sonucu insanların yeni yer arayışı içine girmeleri özellikle bu ülkeye komşu olan ülkeleri etkilemiş ve bu sorunun sadece bu ülkeler nezdinde çözülecek bir durum olmadığını dünya kamuoyuna göstermiştir (Paksoy ve Koçarlan, 2015, s. 144). Sonraki süreçte iç savaştan kaçan insanların Avrupa’ya yönelmesiyle beraber bu durum Birlik için güvenlik tehdidi haline gelmiştir. Suriye iç savaşıyla birlikte Avrupa’ya yönelen mülteciler, özellikle Akdeniz rotasını kullanarak zorlu bir süreç yaşamıştır. AB, sınırlarına dayanan mültecileri geri gönderme çabası bağlamında sorumluluğu üçüncü ülkelerle işbirliği içinde paylaşmak ve en aza indirmek için çaba göstermektedir. Avrupa gündeminin öncelik sırasını ekonomik kriz oluştururken Arap Baharının ortaya çıkmasıyla ana gündem maddesini göç krizine bırakmıştır. Bu bağlamda göçe yönelik politikalar geliştirmeye çalışan AB, bu yönde yeni yapılacak politikaların gerekliliğini savunmuştur (Dinçer & Eşsiz, 2021, s. 76).

2010 yılında Arap Baharı’yla başlayan eylemler kısa süre sonrasında Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasına sıçrayarak büyük bir halk hareketine dönüşmüştür. Bu sürecin etkisi sadece bu bölgelerde etkili olmamış sonrasında yaşanan olaylar çok farklı boyutlara ulaşarak uluslararası anlamda birçok sorunun oluşmasına neden olmuştur (Şöhret, 2016, s. 77). Bölgeyle ekonomik ve siyasi anlamda ilişkileri bulunan AB, bu süreçten oldukça etkilenmiştir. Arap Baharının patlak vermesiyle başlayan bu yeni süreçte AB hazırlıksız yakalanmış ve yeni politikalar üretmekte hayli zorlanmıştır. Yeni durumla baş edebilmek adına AB, göç politikalarında ve Ortadoğu’ya yönelik ilişkilerinde yeni adımlar atmaya başlamıştır. Yaşanan krizin ilk aşamalarında AB bekle gör politikası uygulamış ve sonrasında yaşanan göç akınlarının kendi sınırlarına dayanmasıyla beraber üye ülkeler arasında ciddi fikir ayrılıkları

yaşanmıştır (Erkmen, 2021, s. 63-64). Özellikle sığınmacıların ilk durağı olan üye ülkeler, sınır güvenlikleri açısından ciddi bir tehdit unsuru olan sığınmacıları ülkelerine almak istemeyerek, bu yönde ciddi tepkiler vermiştir. Kitlesel göç karşısında üye devletlerin birbirinden farklı söylemleri AB'yi ortak politika geliştirme konusunda zora sokarak, bu konuda çok da başarılı olmayan politikalar üretmesine sebebiyet vermiştir. Yaşanan göç akınları karşısında güvenlik odaklı yaklaşım sergileyen AB, özellikle dış sınırların korunmasına yönelik ciddi önlemler almaya başlamıştır. Bu tavır, daha önce bahsedilen güvenlik temelli politikaların bir süreklilik arz ettiğini göstermektedir. Ancak göç akınlarının artması ve mülteci krizinin boyutlarının genişlemesiyle birlikte AB'nin bu politikaları gözden geçirme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Özellikle İtalya gibi önemli bir mülteci giriş noktası olan ülkeler, bu durumla tek başına mücadele etmek zorunda kalmış ve büyük bir yük altına girmiştir. Mülteci krizinin AB sınırlarına dayanmasından sonra İtalya bu durumla tek başına mücadele vermek durumunda kalarak 20 bin sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır (Pınar, 2017). AB'nin mülteci konusunda İtalya'yı yalnız bırakması ülkelerin çıkar odaklı yaklaşımının bir göstergesi olmuştur. Suriye iç savaşı sonrasında mülteci konumuna düşen insanların komşu ülkelere dağılımına bakacak olursak Türkiye'de 3.586.000, Lübnan'da 910.256, Ürdün'de 656.103, Irak'ta 248.162, Mısır'da 129.957 ve diğer Afrika ülkelerinde 31.657 sığınmacı bulunmaktadır (BM, 2020). Ayrıca BM'nin yayınlamış olduğu bu rakamların, çok daha üstünde sığınmacı olduğu tahmin edilmektedir.

Suriye iç savaşından kaçan insanların AB'ye yönelmesiyle beraber AB üye ülkeleri çok sert önlemler almıştır. Sınır güvenliği konusunda özellikle Macaristan, Bulgaristan ve Makedonya sınırlarına tel örgüler çekmiştir. AB'nin insan odaklı bir zemine oturtmuş olduğu değerler sistemi hiçe sayılarak daha çok kendi ulusal çıkarlarına önem vermişlerdir (Özcan, 2016, s. 7). AB'nin çıkar odaklı sergilemiş olduğu bu tutum, savunmuş olduğu insan hakları ve demokrasi kavramlarına büyük bir darbe vurmuş ve uluslararası alanda da büyük eleştirilerin hedefi olmuştur (Yılmaz Elmas, 2016, s.294). Göçü kendi sınırlarından uzak tutmaya çalışarak sorumluluğu üzerinden atmak isteyen Birlik, kendi sınırlarında oluşabilecek güvenlik tehdidi, demografik yapının bozulacağı endişesi ve ekonomik anlamda yaşayacağı sıkıntılar bağlamında transit ülkelerle anlaşma yoluna gitmiştir (Duruel, 2017, s. 6). Kitlesel göçü sınırlarından uzakta tutmaya çalışan AB, kendi sosyoekonomik menfaatlerini

korumak adına bazı politikalar hayata geçirmiştir. Bu politikalar: Geri Kabul Anlaşması, Avrupa Komşuluk Politikası ve Güvenli Üçüncü Ülke Politikalarıdır.

Geri Kabul Anlaşmaları, bir ülkeye kaçak yollardan giriş yapmış veya yasal yollardan giriş yapmış fakat sonrasında ülkeye giriş şartlarını kaybeden kişilerin örneğin vize süresinin bitmesi gibi durumlarda, bu kişilerin vatandaşı oldukları ülkeler veya transit ülkelere geri gönderilmelerini düzenleyen anlaşmalardır (Çelik, 2014, s. 1). Bu yönüyle yorumlamak gerekirse geri kabul anlaşmaları mültecilerin uluslararası hukuktan kaynaklı sahip oldukları birçok hakkı sınırlandırarak elinden almaktadır. AB, sınırlarına yaşanan göçü engelleyebilmek adına göçmenlerin başvuru süreçlerini bireysel olarak değil toplu bir şekilde değerlendirerek bu insanları geri göndermeye çalışmaktadır. AB, bu geri göndermeyi hızlandırmış prosedürlerle yapmaktadır bu da uluslararası arenada endişeye yol açmaktadır (Göçmen, 2014, s. 39). Ortadoğu'daki karışıklıkların yakın dönemde bitmeyeceğini düşünen AB, göçü sınırlarından uzak tutmak adına menşe ülke ve kaynak ülkelerle bu işbirliğini yapmaya yönelmiştir. Ayrıca AB, bu ülkelere hem mali hem de bazı ayrıcalıklar tanıyarak (örneğin vize kolaylığı gibi) geri kabul anlaşmalarının yolunu açmaktadır. Ayrıca geri kabul anlaşması gereği imzacı devlet kendi vatandaşı dışındaki üçüncü ülke vatandaşlarını da ülkesine kabul etmekle mükelleftir (Özcan, 2016, s. 6). AB geri kabul anlaşmaları sayesinde üçüncü ülkelere sorumluluk yükleyerek hem düzensiz göçü önlemek hem de iç ve dış sınır güvenliğini sağlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda AB, 18 ülkeyle geri kabul anlaşması imzalamış ve bu anlaşmanın 15'i geçerli olmuştur. AB'nin düzensiz göçü önlemek adına üçüncü ülkelerle yaptığı ilk anlaşma ise 1996 yılında Fas ile imzalamış olduğu geri kabul anlaşmasıdır. Son imzaladığı ülke ise 2014 yılında Azerbaycan ile olmuştur (Çelik, 2014, s. 2). Ancak, Arap Baharı sonrasında göç politikalarında bir değişiklik oluşmuş gibi görünse de, geri kabul anlaşmaları gibi uygulamalar aslında Arap Baharı öncesi dönemde de mevcuttu. Geri gönderme politikası bağlamında, 2013 yılında Türkiye ile imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma" gibi anlaşmalar, AB'nin düzensiz göçle mücadelesinde bir adımdı ve Arap Baharı sonrası dönemde bu politikaların önemi daha da arttı.

Avrupa Komşuluk Politikası, Avrupa Birliği'nin kaynak ülkelerde göçe neden olan unsurların çözümünün sağlanmasına yardımcı olarak bu yönde bu ülkelerle sıkı bir işbirliğinin hedeflenmesidir. Bunun bir sonucu olarak da AB göçe neden olan terör

olayları, uyuşturucu ticareti ve kadın ticareti gibi sorunların çözümlenerek sorunlara yerinde müdahale etmeyi amaçlamıştır. Böylece AB, göçü kendi sınırlarına varmadan çözmeye çalışarak göç olgusunun yaratmış olduğu risklerden kolay bir şekilde kurtulmayı planlamıştır (Samur, 2008, s. 179).

Güvenli üçüncü ülke, AB'nin sığınmacı akınının önüne geçebilmek adına uyguladığı bir diğer politikadır. Güvenli üçüncü ülke, bir mültecinin iltica talebini değerlendirmek için öncelikle göz önünde bulundurulacak ülkeyi belirleyen bir prensiptir ve bu ilkeye göre, mültecinin önceden bulunduğu veya iltica talebinde bulunacak olduğu ülkenin güvenli olması önemlidir (Dal, 2016, s. 1). Birliğin bu politika ile hedefleri arasında mültecilerin sınırlarına gelmeden, onları güvenli bir üçüncü ülkeye yerleştirme çabası yer almaktadır. Kısacası AB, sığınma başvurusunda bulunan kişilerin başvuru koşullarını dikkate almayarak, güvenli ülke olarak belirlediği ülkelere göndermektedir. Güvenli üçüncü ülke kavramı AB'nin Asgari Standart ve Usuller Yönergesinin 26. ve 27. maddesinde ayrıntılı bir biçimde yer almaktadır (Şahin, 2013, s. 149). 27. madde kapsamında güvenli üçüncü ülke olarak belirlenecek olan ülkenin hangi koşulları taşıması gerektiği belirlenmiştir. Bu koşulları açıklayacak olursak; sığınmacıların temel hak ve özgürlükleri, bağlı bulunduğu din ya da savunmuş olduğu değerler vb. durumlar yüzünden tehlikeye sokulmaması, 1951 Cenevre Sözleşmesinin Geri Göndermeme ilkesinin dikkate alınması ve bu karara saygı duyulması, devletler arası belirlenen yasalarca şart koşulan kişilerin insanlık dışı ve küçük düşürücü muameleyle karşılaşması, işkence gibi kişilik haklarına saldırılması ve geri gönderilmesi yasaklanacak, bir kişinin sığınma başvurusunda bulunduğu durumda, mülteci statüsü talep etme hakkı kazanabileceği ve mülteci olarak kabul edilmesi halinde Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen şartlara uygun olarak koruma sağlama hakkı elde edebileceği söz konusudur (İltica ve Göç Mevzuatı, 2005).

Avrupa Birliği'nin güvenli üçüncü bölge politikası, Maastricht Anlaşması'nın hayata geçmesiyle geliştirilmiştir. İlerleyen yıllar içinde bu yaklaşım artan göç olgusu karşısında AB politikalarının temel taşı haline gelmiştir. AB'nin geliştirmiş olduğu bu politika bağlamında bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunan bir kişi bu başvuruyu öncesinde “güvenli ülke” olarak belirlenmiş başka bir ülkede yapmışsa başvurusu direkt reddedilmektedir (Peker ve Sancar, 2007, s. 36). Bu da bize bu politikanın mültecilerin en temel hakkı olan sığınma başvurusunu elinden aldığını göstermektedir (Peker ve Sancar, 2007, s. 37). Burada AB'nin amaçladığı, göçü kendi sınırlarından

uzak tutabilmektir (Turan ve Şaşkın, 2017, s. 53). Göçün yönünü kendi çıkarlarına göre değiştirmeye çalışan üye ülkeler bu doğrultuda güvenli üçüncü ülke statüsünde olmayan ülkeleri de bu statüye alabilmektedir (Peker ve Sancar, 2007, s. 37). Örnek verecek olursak BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından güvenli görülmeyen Sırbistan'ı, göçü kendi sınırlarından uzak tutmaya çalışan Macaristan, güvenli üçüncü ülke ilan ederek, ülkesinde bulunan sığınmacıları bu ülkeye göndermeye çalışmıştır (Ekinci, 2016, s. 32). Macaristan'ın bu girişimi, Birlik üyesi ülkelerin ulusal çıkarlarını korumaya yönelik ve güvenlik odaklı bir tutum sergilediğini göstermektedir (Eriş, 2007, s. 154).

2.1 2011-2015 Arası Dönem: Arap Baharı, AB'nin Göçe Bakışı ve Öncesi

Maastricht Anlaşması'yla siyasi birlik kurma yolunda önemli bir adım atan AB bu çerçevede oluşturduğu “Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” ile kuracağı yeni komşuluk ilişkilerinin ana hatlarını oluşturmaya çalışmıştır. Kuracağı ilişkilerde muhatap aldığı ülkelerin demokratik, insan haklarına saygılı hukuk devletleri olması AB'nin güvenlik merkezli siyasetinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. AB politikasını üç ana hedef doğrultusunda planlamaktadır. İlk hedefi arasında eski Sovyet Cumhuriyetleri olarak adlandırılan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri yer almaktadır. İkinci sırada Ortadoğu, Güney Akdeniz, Güney Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri ile kurduğu Yeni Komşuluk Politikası yer alırken son sırada ise Ukrayna ve Rusya gibi ülkelerle karşılıklı anlaşmalar çerçevesinde oluşturduğu işbirlikleri yer almaktadır (Efegil& Musaoğlu, 2008, s. 169).

AB'nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile ikili ilişkileri 1995 yılında oluşturdukları Barselona süreci ile resmi bir nitelik kazanmıştır diyebiliriz. AB'nin Barselona süreci ile hedefleri arasında bölge ile ekonomik anlamda politikalar geliştirerek bu bölgelerde temel evrensel ilkeler ışığında barış ve istikrar ortamı sağlayabilmektir (European Commission, 1995). Barselona süreci daha sonra 2003 yılında “Avrupa Komşuluk Politikası” na dönüşerek siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda işbirliğinin kapsamının genişletilmesi hedeflenmiştir (Kurtbağ, 2003, s. 74). Yapılan tüm bu politikalar AB'nin Ortadoğu politikası açısından büyük bir önem arz etmektedir. Fakat AB'nin bu bölgedeki ülkelerde geliştirmeye çalıştığı politikalar bu coğrafya da var olan mevcut anlaşmazlıklar, otoriter rejimlerin yeniliklere karşı tepkisel yaklaşımları ve Birliğin kendi çıkarları doğrultusunda geliştirdiği politikalar

bu sürecin yavaşlamasına sebebiyet vermiştir. Özellikle Avrupa’da 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz Birlik üyesi ülkelerin milli çıkarlarını ön planda tutmasına sebebiyet vererek farklı politikalar izlemesine neden olmuştur (Çomak & Ultan, 2014). Ayrıca Avrupa’da ekonomik krizin üye ülkelerdeki göç politikasını etkilemesi ve sonrasında Suriye iç savaşıyla başlayan mülteci krizi Avrupa’da popülizmin artmasının baş etkenlerinden biri olmuştur (Park, 2012). 2000’li yılların ortalarına gelindiğinde AB’nin politikalarında ciddi anlamda değişiklik olduğunu görmekteyiz. Tamamen maddi çıkar ve güç dengelerine dayalı geliştirdiği politikalarının ilk somut örneğini Fransa’nın öncülüğünde oluşturulan Akdeniz için Birlik Girişimi oluşturmaktadır. Böylece Birlik üyesi ülkeler bu bölgeye tamamen ekonomik odaklı yaklaşım sergilemiştir. Bu bağlamda Fransa, Libya ile petrol anlaşmalarının kapsamını genişletmiştir. Almanya ve İngiltere ise Körfez ülkeleri ile savunma ticaretini geliştirmiştir (Küçükkeleş, 2013, s. 9). AB’nin ekonomik odaklı yaklaşımının bir örneğini de 2010 yılı ile başlayan Arap Baharı oluşturmaktadır. Birliğin çıkar odaklı yaklaşımı bu ülkelerde yaşanan rejim baskılarını ve insan hakları ihlallerini görmezden gelmesine neden olmuştur. Mısır, Fas ve Ürdün’de yaşanan rejim baskısı sonucu yaşanan insan hakları ihlallerine rağmen AB bu bölgelere yardım ve fon sağlamaya devam etmiştir. AB’nin politik çıkarlarını ön planda tuttuğunun bir diğer göstergesi de Körfez ülkeleriyle olan işbirliğinde herhangi bir değişikliğe gitmemiş olmasıdır (Küçükkeleş, 2013, s. 6).

AB’nin güvenlik odaklı yaklaşımının başlangıcını ise 11 Eylül 2001 yılında ABD’ye düzenlenen terör olayları başlatmıştır. Yaşanan saldırılardan sonra AB’nin Ortadoğu’ya yönelik yaklaşımında değişiklik yaşanarak bu bağlamda bir güvenlik sorunu ortaya çıkarmıştır. AB bu durumla mücadele edebilmek adına bu bölgede demokratik bir yönetim anlayışının gerekliliğini savunmuştur. Avrupa’nın güvenlik odaklı yaklaşımının sonucunda 12 Aralık 2003 yılında “Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa” konulu “Avrupa Güvenlik Stratejisi” imzalanmıştır. Bu belge Birlik bünyesinde kabul edilen ilk güvenlik stratejisi belgesi olması açısından büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca belge AB’nin küresel anlamda bir aktör vazifesi üstlenerek güvenlik odaklı bir sorumluluk yüklenmesini sağlamıştır. (Council of European Union, 2003) Bunun bir sonucu olarak da AB bu bölgeye yönelik “Avrupa Komşuluk Politikası” nı hayata geçirmiştir. Birliğin geliştirmiş olduğu güvenlik stratejisi gereğince kitle imha silahlarının kullanımı, bölgesel çatışmalar, terör, baskıcı

otoriter rejimler gibi konular tehdit unsuru olarak görülmüştür (Tangör& Sayın, 2012, s. 89). Avrupa Komisyonu'nun 3 Nisan 2004 yılında açıkladığı Komşuluk Politikası Mayıs ayında Avrupa Komşuluk Strateji Belgesi'nin yayınlanmasıyla resmi bir niteliğe bürünmüştür. Belgede demokrasi ve insan haklarına vurgu yapılarak ortak çıkarlar etrafında hedefler belirlenmiştir. Yapılan ortaklık anlaşmaları ve bu bağlamda hazırlanan eylem planları bu hedefin somut örnekleridir (Behr, 2013). AB ekonomik liberalliği öncelikli bir politika unsuru haline getirmeye çalışırken bir yandan da yapmış olduğu reformlarla demokratik bir ortam yaratmayı hedeflemiştir. Ancak AB'nin sürdürmüş olduğu politikaları otoriter rejimlerle yürütmeye çalışırken söz konusu rejimlere sağladığı desteklere herhangi bir kıstas getirmemesi toplumsal sorunların artmasına neden olmuştur (Bal, 2014). AB'nin 1995 yılı ve sonrasında bu bölgede gerçekleştirmeye çalıştığı ekonomik reformlar ve demokrasi hedefleri karşısında toplumların bu reformlara vermiş olduğu tepkiler liderlerin daha sert bir tutum izlemesine neden olmuştur (Hüllen, 2015, s. 146). Hollis'e göre Arap Baharı'nın ortaya çıkmasında ki en önemli etkeni de AB'nin uygulamış olduğu bu politikalar neden olmuştur (Hollis, 2012, 81).

2010 Arap Baharı olarak adlandırılan süreç ilk olarak Tunus'ta ortaya çıkmış ve daha sonra Libya, Cezayir, Fas, Mısır, Suriye, Ürdün, Bahreyn gibi ülkelere sıçrayarak büyük bir demokrasi hareketine dönüşmüştür. Tunus'ta üniversite mezunu bir gencin seyyar satıcılık yaparken tezgâhına el konulması sonucu kendini ateşe vermesi geniş bir yankı uyandırmış ve bu hareketin ateşini fitillemiştir. Otoriter rejimlere karşı bir isyan hareketi olarak başlayan süreç, insan hakları ve özgürlük arayışının bir sonucudur diyebiliriz. Artan işsizlik oranları, mevcut hükümetlerin halka karşı olan baskıları, temel hak ve özgürlüklerin uygulama alanlarının sınırlandırılması gibi nedenler büyük bir kargaşa ortamı yaratarak halkı büyük bir isyana itmiş ve bu yönde protestoların yaşanmasına neden olmuştur. Bu protestolar kısa süre sonra büyük çaplı bir harekete dönüşerek diğer Arap ülkelerine sıçramıştır (Bozkurt, 2018, s. 58). Tunus, Mısır ve Cezayir'de olaylar çok ilerlemeden durdurulurken mevcut hükümetler sona ermiştir. Ürdün, Fas, Bahreyn ve Suriye'de ise mevcut hükümetler varlığına devam etmiştir (Lynch, Hardig ve Andres, 2013, s. 1-2). Özellikle Suriye özelinde baktığımızda Suriye hükümetinin olaylar karşısında takındığı sert tavır binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve kitleler halinde göç hareketinin yaşanmasına sebebiyet vermiştir (Öztürk, 2012).

AB, Arap Baharının ilk yıllarında göç dalgasından etkilenererek, mültecilerin göç etmek için hedefledikleri merkez konumuna gelmiştir. Libya’da yaşanan iç savaş sonrası, özellikle Libya, Nijerya, Somali, Eritre, Sudan ve Mali gibi ülkelerden İspanya’ya doğru Afrikalı mülteciler arasında yoğun bir göç akını yaşanmıştır. İspanya, sınırlarına dayanan mültecilere yönelik bazı önlemler alarak sınırlarına tel örgüler ördürmüş ve güvenlik güçleri tarafından kontrol sağlamaya çalışmıştır (Bayraklı ve Keskin, 2015, s. 13).

Arap Baharı’nın detaylarına bakacak olursak 17 Aralık 2010 yılında Tunus’ta kendini ateşe veren Muhammed Buazizi Arap dünyasının siyasi ve jeopolitik durumunun yeniden inşası için önemli bir adım olmuş ve büyük bir isyan hareketinin doğmasına neden olmuştur (Kutlay, 2013). Muhammed Buazizi’nin eylemi ile birlikte ülkede baş gösteren eylem hareketleri 2011 yılında Tunus Devlet Başkanı Bin Ali’nin istifa ederek Suudi Arabistan’a kaçmasına neden olmuştur. Tunus’ta yaşanan isyan hareketleri, sonrasında Mısır’a sığınarak burada büyük bir halk hareketine dönüşmüştür. Yaşanan bu halk hareketi diğer Ortadoğu ülkelerine de sığınarak Arap Baharı olarak adlandırılan süreç başlamıştır. Yaşanan bu isyan hareketleriyle beraber Ortadoğu yeni bir gelişim ve dönüşüm sürecine girmiştir diyebiliriz. Başlangıçta bu süreç AB nezdinde demokrasi, çoğulculuk, ifade özgürlüğü, insan haklarına saygı, hukuk ve daha iyi bir yaşam için isyan hareketleri olarak algılanmıştır (Teti, 2012, s. 272). Ancak ayaklanmaların ilerlemesi AB’nin bu zamana kadar bu coğrafya da sağlamış olduğu politikaların geleceği için endişe verici bir durum yaratmaya başlamıştır. AB’nin otoriter rejimlerle yıllardır iş birliği halinde olması AB’nin Arap Baharı’na yaklaşımında da çelişkili bir politika seyretmesine neden olmuştur. Bunun bir sonucu olarak da Avrupa demokrasi hareketlerinin yanında olmaktan çok eski düzene yabancılaşmayan bir tavır sergilemiştir. Bu bağlamda da mevcut iktidarlar varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Miş & Cicioğlu, 2013).

Suriyede yaşanan olaylara baktığımızda ise halk tarafından yapılan protestolara Esed rejiminin ağır silahlar kullanarak karşılık vermesi uluslararası anlamda büyük bir yankı uyandırmış ve AB açısından yeni bir dış politika belirlenmesinin yolunu açmıştır. AB üyesi devletler yaşanan bu demokrasi hareketlerinin baskıcı bir rejim tarafından böylesine bir katliama dönüşmesi karşısında ortak bir hareketle Esed rejimine karşı bir duruş sergilemiştir (Erdoğan, 2012, s. 16-17). Avrupa ilk başlarda Arap Baharı ve Suriye krizi sonrasında yaşan durum karşısında bekle gör politikası

izlemiştir. Sonrasında olayların ciddi boyutlara ulaşmasıyla Esed rejimine karşı diplomatik ve ekonomik yönde yaptırımlar uygulamış ve 2012 yılında yayımlanmış olduğu bir bildiriyle Esed rejimini kınamıştır. Sonrasında ise Suriye’de bulunan büyükelçiliklerini kapatma kararı almıştır (Göçer ve Çınar, 2015, s. 58).

Suriye’de yaşanan iç savaş, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir unsur haline dönüşünce, BM konuyu gündemine almıştır. 21 Nisan 2011 yılında toplanan Güvenlik Konseyi Toplantısında ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa eylemcilere uygulanan şiddetin sonlandırılması gerektiği çağrısında bulunmuş, ancak Çin ve Rusya, Suriye’nin içişlerine müdahale edilmemesi gerektiği gerekçesiyle bu konunun Güvenlik Konseyinde görüşülmesine karşı bir tavır sergilemiştir (Tepeciklioğlu ve EyiceTepeciklioğlu, 2015, s. 175). Suriye’de yaşanan insan hakları ihlallerine karşı BM Güvenlik Konseyi’nde bu konu iki kez daha görüşülmüş, ancak Rusya ve Çin Suriye’ye müdahale kararını veto etmiştir (Topal, 2014, s. 102). Bu bağlamda Suriye hükümetine yaptırım uygulanamaması BM Güvenlik Konseyi’ni oluşturan ülkelerin kendi içlerinde bir uzlaşya varamaması sonucunda pek mümkün olmamıştır. Bunun nedeni olarak da bu ülkelerin kaos ortamında dahi olsa birbirlerinin çıkarlarına dokunmak istememesi gösterebilir. Güvenlik Konseyi Toplantısı sonrasında alınan kararlar doğrultusunda Suriye’de yaşanan olaylara müdahale kararı çıkmamış ve BM bu duruma seyirci kalmıştır (Ağır ve Aksu, 2017, s. 53). Oysa BM, 1990’lı yılların başlarında geliştirmiş olduğu “İnsani Müdahale Doktrini” ile herhangi bir ülkede, soykırım, iç savaş, askeri darbe, açlık ya da zorunlu göç gibi nedenlerden ötürü insan hakları ihlali yaşanması durumunda bu durumu çözmek adına söz konusu ülkeye askeri müdahalede bulunacağına dair bir hüküm geliştirmiştir. Suriye’de yaşanan iç savaşla beraber binlerce sivil hayatını kaybetmiş ve milyonlarca insan güvenli bir yer arayışına girerek başka ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır. Ancak BM, geliştirmiş olduğu İnsani Müdahale doktrinine uygun hareket etmeyerek kendisinin ve Arap Birliği’nin Suriye Özel temsilcisi Kofi Annan’a destek vererek Suriye’de yaşanan insan hakları ihlallerine karşılık “Annan Planı” olarak bir plan hayata geçirerek rejime yönelik silah satışının durdurulmasıyla yetinmiştir. Ancak bu planda, hedeflenen amaca karşılık bulamayarak Suriye’deki olayları durdurmada yeterli olmamıştır (Aral, 2013, s. 13).

Suriye’de yaşananlar karşısında AB, 2011 Mayıs ayından itibaren Suriye’ye karşı bazı sert yaptırımlar uygulamıştır. Suriye’ye karşı ekonomik anlamda bir

yaptırıma giden Birlik, Avrupa Komşuluk Politikası bağlamında Suriye ile sağlanan ilişkileri duraklatarak bu bölgeye sağladığı teknik desteği de geri çekmiştir. AB'nin uygulamış olduğu diğer yaptırımlar ise silah ve petrol ambargosu ve seyahat yasağı vb. uygulamalar olmuştur (Soruş, 2014, s. 1). AB üyesi ülkeler bölgedeki büyükelçiliklerini de geri çekme kararı almıştır. Esed rejiminin varlığını artık tanımayan Birlik üyesi ülkeler, muhalif güçlere destek vererek bu bağlamda bir duruş sergilemeye çalışmıştır (Soruş, 2014, s. 1). AB'nin Suriye krizine yönelik uygulamaya çalıştığı politikalar, Rusya'nın Esed rejimine sağladığı destek nedeniyle etkisiz kalmıştır. 2012 yılında Cenevre'de toplanan Birlik üyesi ülkeler, tam yetkili bir geçiş hükümetinin oluşturulması yönünde karar almıştır. Ancak, Birlik'in yaptırımları mevcut iktidara karşı yetersiz kalmış ve rejim güçleri saldırılarına devam etmiştir. AB, Suriyen'in Dostları Grubu'na katılım sağlamış ve Suriye Ulusal Konseyi'ni muhatap almıştır. Ancak, AB'nin politikalarına rağmen Rusya, uluslararası alanda etkisini korumaya devam etmiştir (BBC News, 2018).

Arap Baharı sonrasında AB'nin bölgeye yönelik ilk adımı 8 Mart 2011 yılında yayınlamış oldukları “Güney Akdeniz ile Demokrasi ve Refah Paylaşımı için Ortaklık” projesi olmuştur. Yayınlamış oldukları bu belgeyle amaçladıkları demokratik hareketlerin arkasında durmak ve sivil toplum örgütlerine destek vererek halkla bütünleşmeyi sağlamaktır. Ayrıca bölgede ekonomik anlamda kalkınma sağlanarak bu durumun sürdürülebilir olması amaçlanmıştır (European Union External Action, 2016a). Ayrıca Birlik demokratikleşme adımlarında hızlı gelişme gösteren ülkelere daha fazla yardım sağlayacağını belirterek gelişmeler karşısında geri kalan ülkelere sağlayacakları yardım miktarını azaltacaklarını belirtmiştir. Bu bağlamda yorumlayacak olursak AB bu bölgede sağlayacağı destekleri insan hakları nezdinde bir standarda oturtmaya çalışmıştır. AB sonrasında 25 Mayıs 2011 yılında “Değişen Bölgeye Yeni Yanıt” başlıklı bir belge yayınlamış ve Mart 2011 yılında yayınlamış oldukları belgede yer alan maddeleri detaylandırmıştır. AB yayınlamış olduğu bu belgeyle bölgedeki ülkelerin mevcut ihtiyaçları doğrultusunda politikalar geliştirmeyi hedeflemiştir.

2.2 2015-2020 Arası Dönem: AB Göç Politikaları

2015 yılından sonra deniz yoluyla Avrupa'ya kaçan sığınmacılar AB ülkelerinde büyük bir kriz yaratmıştır. Hükümetler ve siyasi partiler nezdinde

popölasyon söylemleri artarak devam etmiş ve toplumun demografik yapısını değiştireceği yönünde endişeler yaşanmıştır. Özellikle Eylül 2015 yılı itibariyle sığınmacıların kitleler halinde Avrupa'ya akın etmesi başta İngiltere, Fransa olmak üzere AB'nin güçlü ölkelerini harekete geçirerek sığınmacıların diğer Doğu Avrupa ölkelerine dağıtılması konusunda fikir birliği sağlanmıştır (Yılmaz& Zeren, 2018, s. 809). Bu süreci insan hakları temelinde yasal ve etik ilkeler doğrultusunda yürütmeye çalışan AB, bu sorumluluğu diğer üye devletler nezdinde çözmeye çalışırken, mali yüklerin ve sorumlulukların eşit bir şekilde paylaştırılmasını hedeflemiştir. AB'nde göç, iltica ve sığınma konularında tüm üye devletlerin uyması gereken bir politika ve yasal dayanak bulunmamasından ötürü üye ölkeler bu konularda kendi yasal mevzuatları çerçevesinde politikalar belirleyerek göçe karşı bir duruş sergilemektedir. Göçün adeta merkezi haline gelen AB, bu konuda daha çok güvenlik odaklı bir yaklaşım göstermiştir (Aldırmaz, 2017, s. 93). AB içinde, sığınmacı ve mültecilere yönelik izlenen bu politika, son yıllarda yaşanan terör olayları sonrasında artarak devam etmiştir. Avrupa içinde bu insanlara suç oranlarını artıran kişiler gözüyle bakılması ve işsizliği artıracakları yönündeki endişeler, toplumda kutuplaşmalara ve önyargılara sebebiyet vermiştir. Bu bakış açısının bir sonucu olarak da sığınmacı ve mültecilere yönelik ayrımcı bir bakış açısı gelişmiştir (Hoppyar, 2016, s. 63). AB'nin göç politikasını üye ölkeler nezdinde yorumlayacak olursak Almanya önemli bir rol oynamaktadır. Göç konusunda ilk başlarda çekimser bir tavır sergileyen Almanya, son yıllarda uygulamış olduğu politikada değişime giderek kapılarını sığınmacılara açmıştır. Almanya'nın politikasındaki bu değişim ölkede milliyetçi tepkilerin artmasına neden olmuş ve diğer üye ölkelerin eleştirilerine hedef olmuştur. Tüm bu yaşanan gelişmeler ışığında geri adım atmak durumunda kalan Almanya göçmen politikasında daha sert ve otoriter bir tavır sergilemiştir (Yılmaz & Zeren, 2018, s. 810). Göçmenlere yönelik sert tavrıyla dikkat çeken Almanya için Alternatif (AFD) partisinin başkanı Frauke Petry vermiş olduğu bir röportajda *“Polis yasadışı olarak sınırın geçilmesini engellemek zorundadır, bu durumda yasadışı yollarla ölkeye giren sığınmacıları gerekirse vurmalıdır”* sözü büyük çapta ses getirmiş ve birçok milliyetçi Alman vatandaşı tarafından destek bulmuştur (Euronews, 2016). Tüm bu yaşanan güvenlik kaygısı, AB üye devletler nezdinde “Kale Avrupası” fikrini güçlendirmiştir (Sever ve Sever, 2013, s. 94). Kale Avrupası fikri, AB üye devletlerinin artan güvenlik kaygılarıyla ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu kavram, AB'nin kendi sınırlarının

güvenliğini sağlamayı hedeflerken aynı zamanda mültecilerin sınırlara yığılmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Güvenlik endişeleri, terör saldırıları, kaçakçılık faaliyetleri ve düzensiz göç gibi faktörlerle ilişkilidir. Kale Avrupası kavramı, AB üye devletlerinin sınırlarını daha sıkı bir şekilde kontrol etmeyi ve göçmen akışını yönetmeyi amaçlayan politikaları içerir. Bu politikalar arasında sınırların güçlendirilmesi, teknolojik güvenlik önlemlerinin kullanılması, geri gönderme politikalarının uygulanması, işbirliği ve bilgi paylaşımının artırılması yer almaktadır. Kale Avrupası fikri, AB içerisinde tartışmalara neden olmuş ve eleştirilere maruz kalmıştır. Bazıları, bu politikaların insani ve hukuki açıdan sığınmacı haklarını ihlal ettiğini savunmuştur. Diğerleri ise AB'nin kendi sınırlarını koruma hakkını vurgulayarak bu politikalara destek vermiştir (Smith & Zaiotti, 2017, s. 107-122).

Avrupa'nın insan haklarına dayalı temel değerleri ile çelişen eylem ve söylemleri, büyük ölçüde tutarsızlığa sebep olmaktadır. AB'nin sınırlarından uzak tutmaya çalıştığı sığınmacılar ciddi boyuttaki bu krizi derinleştirerek insan kaçakçılığının da önünü açmaktadır. AB'nin göçe karşı geliştirdiği yasalar ve sınırlarına dikenli tel örme gibi uygulamış olduğu politikalar bu krizi kendi sınırları dışında tutmak istediğinin bir göstergesidir. 2017 yılında Macaristan'ın, Sırbistan sınırına 155 km uzunluğunda tel örgü çekmesi, durumun ne kadar vahim bir hal aldığını gözler önüne sermektedir. Başka bir örnek verecek olursak AB İçişleri Bakanlığı Konseyi'nin sığınmacılara yönelik almış olduğu bir kararda kota sistemi ve mülteci paylaşımı fikrini ortaya koyması, Çekya, Slovakya ve Macaristan gibi ülkelerin bu fikre karşı duruş sergilemelerine neden olmuştur. Bu da Birlik üyesi ülkelerin sığınmacılara yönelik tutumlarındaki farklılıkları açıkça ortaya koymaktadır (Yılmaz & Zeren, 2018, s. 810). AB'nin 2015 yılında kabul ettiği acil yerleştirme planı çerçevesinde, İtalya ve Yunanistan sınırlarına yığılan 120 bin sığınmacının, belirli bir kota esasına göre iki yıl içinde diğer üye ülkeler arasında paylaştırılması ön görülmüş, ancak beklenilenin aksi bir durum yaşanmıştır. Üye ülkelerin ekonomik kapasitelerine göre belirlenen bu kota sistemine göre, Macaristan'ın 1294, Slovakya'nın 902 sığınmacıyı ülkesinde barındırması beklenmekteydi. Ancak Macaristan'ın sınırlarına ördürdüğü dikenli tel sonrası hiçbir sığınmacıyı ülkesine kabul etmezken, Slovakya ise sadece 16 sığınmacıyı ülkesine kabul etmiştir (Göç Araştırmalar Vakfı, 2017).

2015 yılının Aralık ayında AB, Türkiye ile Geri Kabul Anlaşması imzalayarak transit ülke konumunda olması dolayısıyla deniz yoluyla kaçak yollardan Avrupa'ya

girmeye çalışan yasadışı göçmenleri, sağlanacak vize kolaylığı karşılığında geri almayı kabul etmiştir. Bu esnada İsveç sığınma başvurusu kabul edilmeyen 80 bin sığınmacıyı sınır dışı edeceğini açıklamıştır. Hollanda da Türkiye'nin “güvenli ülke” statüsü alacağını belirtmesi üzerine mültecileri deniz yoluyla geri göndereceğini açıklamıştır (BBC, 2016). Tamamen ekonomik ve güvenlik odaklı kaygılarının ön plana çıktığı bir tutum sergileyen AB Ürdün, Libya ve Mısır gibi ülkelerle de işbirliği geliştirerek Arap Baharı sonrası oluşan yoğun göç akınının önüne geçmeye çalışmaktadır. AB transit ülkeler nezdinde çözmeye çalıştığı bu krizi maddi yardımlarla desteklerken bir yandan da bu ülkelerde insan haklarını iyileştirecek girişimlerde bulunmaktadır. Ancak AB'nin geliştirmeye çalıştığı tüm politikalar sığınmacı krizinin çözümünde yetersiz kalarak göç veren ülkelerde yaşanan olumsuz durumları gidermek adına yaptığı girişimleri etkisiz bırakmaktadır (ORMER, 2016, s. 3).

2.2.1 Mare Nostrum ve Triton Operasyonları

3 Ekim 2013 tarihinde İtalya'nın Lampedusa Adası'nda yaşanan trajik olay, AB'nin sığınmacı krizine duyarsız kalmaktan çıkmasına yol açmıştır. Somali ve Eritreli kaçak göçmenleri taşıyan bir teknenin Conigli Adası açıklarında batması sonucunda 365 mülteci hayatını kaybetmiştir. Bu facia, AB üye devletlerinin mülteci sorununu çözme konusunda acil bir ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. İtalya bu trajedinin ardından bir günlük ulusal yas ilan etmiş (Deutsche Welle, 2013). ve üye ülkelerin içişleri bakanlarının katıldığı bir zirve düzenlenmiştir. Ne yazık ki, mülteci sorununa ilişkin ortak bir uzlaşa sağlanamamış ve İtalya kendi sınırlarında operasyonlar yürüterek büyük AB üyesi ülkelerin mülteci hukuku alanında yapacakları reform önerilerini engellemiştir. Bu süreçte, denizde can kurtarma faaliyetleri sadece Frontex'e verilmiştir (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 131).

Bu olay sonrasında dönemin İtalya başbakanı Enrico Matte'nin talimatıyla “Mare Nostrum” operasyonu başlatılarak arama/kurtarma çalışmalarına başlanmıştır (Bayraklı ve Keskin, 2015, s. 13). İtalya'nın öncülüğünde gerçekleştirilen bu operasyon sonrasında yaklaşık 140 bin mülteci kurtarılmıştır (AB Haber, 2014). Ancak kurtarma çalışmalarından sonra kurtarılan bu mültecilerin kendi ülkelerine göç etmesinden endişe duyan İtalya ve bazı AB ülkeleri, operasyonların devam etmemesi gerektiği konusunda görüş beyan etmiştir. Ayrıca bu operasyonların İtalya açısından

bir maliyet oluşturması ve diğerk AB üye ÷lkelerinin operasyonlara destek vermemesi İtalya'nın 2014 Kasım ayında yürütmüş olduğu faaliyetleri durdurmasına neden olmuştur. Tüm bu yaşanan gelişmelerden sonra AB, insanların can güvenliklerini sağlamak yerine kendi sınırlarından girişi önlemek adına “Triton” isimli yeni bir sınır güvenliği operasyonu hayata geçirmiştir. AB bu yeni operasyonla birlikte İtalya'nın m÷ltecilerin güvenliklerini ön planda tuttuğu yaklaşımdan uzak bir tutum sergileyerek tamamen sınır güvenliğini sağlamaya yönelik bir plan gerçekleştirmiştir (Bayraklı ve Keskin, 2015, s. 14). Mare Nostrum operasyonunda AB hukukunun öngördüğu çerçevede insanların hayati güvenliği ön planda tutulurken yeni hayata geçirilen operasyonda AB hukuk kuralları ve uluslararası deniz hukuku kurallarına aykırı hareket edilmiştir (Aldırmaz, 2017, s. 94).

28 üye devletten oluşan Birliğin 21'i bu operasyona destek verirken aynı zamanda teknelerin battığı bölgelerden uzakta faaliyetlerine devam etmiş olması aslında m÷ltecileri kurtarmak gibi bir amaçtan ziyade göstermelik adımlar atıldığının bir kanıtı olmuştur. Birliğin yapmış olduğu bu operasyon birçok insan hakları örgütü tarafından da eleştirilerin hedefi haline gelmiştir (Bayraklı ve Keskin, 2015, s. 14). Dönemin Avrupa Komisyonu'nun İçişlerinden sorumlu üyesi olan Cecilia Malmström de yapılan tüm eleştirilere katılarak yapılan operasyonun tamamen AB'nin sınır güvenliğini sağlamak ve bu insanların yeniden yerleştirilmesine ilişkin bir politika oluşturmaya çalıştığının bir sonucu olduğunu belirtmiştir (Haber Hürriyeti, 2014).

2.2.2 2015 Juncker Planı

2015 yılında Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Claude Juncker, göçmenler konusunda yeni adımların atıldığı ve göç yönetimi konusunda yeni düzenlemelere yer verdiği bir plan hazırlamıştır. Küresel çapta ve daha net adımların atıldığı bu planda öncelik konuları yine sığınmacıların yeniden yerleştirilmeleri ve güvenliklerinin sağlanması, güvenli ÷lkelerin tespiti ve sığınmacıların geçici yerleştirilmeleri gibi konuları kapsamaktadır (Aldırmaz, 2017, s. 94). Ayrıca plan kapsamında Frontex'in güçlendirilerek sınır güvenliğinin sağlanması, üye ÷lkelere yasal yollardan giriş yapabilmelerini sağlayacak hukuki düzenlemelerin oluşturulması ve mavi kart uygulamasının yeniden düzenlenerek yasal göç konusunda ortak bir politika oluşturmaya yer almaktadır. Planda sığınmacıların üye ÷lkelere dağıtılması konusunda belirli kotalar belirlenerek bu sorumluluğun paylaşılması hedeflenmiştir. 2015 yılının

Mayıs ayında yayımlanan plan kapsamında zor durumda olan sığınmacılara yardım etmek, düzenli göçün sağlanması, insan kaçakçıları engellemek ve kaçak gemilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Plana İtalya ve Fransa olumlu bakarken İngiltere ve Macaristan olumsuz bir tutum sergilemiştir. İngiltere, AB'nin göçmenlere yönelik hayata geçirmeye çalıştığı bu planın düzensiz göçü artıracığını iddia ederek bu kişilerin Avrupa'ya alınmadan geri gönderilmeleri gerektiğini savunmuştur. Bu plana başta destek veren Fransa ve Almanya, sonrasında İngiltere'ye destek vermiştir (Demir ve Soyupek, 2015, s. 13).

2.2.3 Acil Eylem Planı (2015)

Göçmenlerin Akdeniz üzerinden AB'ye geçme çabalarında yaşanan dramatik olaylar, kaçak göçmen sayısının artmasına ve birçok insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. 19 Nisan 2015 tarihinde, AB sınırlarına gitmek isteyen göçmenlere ait gemilerin batması sonucunda 700'den fazla göçmen hayatını kaybetmiştir. Bu trajik olaylar, AB üye ülkelerini harekete geçirmiş ve AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini liderliğinde, içişleri ve dışişleri bakanlarının bir araya geldiği kapsamlı bir çalışma başlatılmıştır. Bu toplantıda, 2015 yılında planlanan reformlar öncesinde uygulanabilecek acil önlemlerin alınması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, oy birliğiyle kabul edilen 10 maddelik bir Acil Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konmuştur (EC, 2015b). Bu plan, göçün ana etkenlerine odaklanmaktan daha çok bu durumu kontrol altına almayı amaçlayan birtakım stratejiler geliştirmiştir. Buna, Frontex'in etki alanının genişletilmesi ve Akdeniz'deki operasyonlara daha fazla mali destek sağlanması gibi öneriler dâhildir. İnsan kaçakçılığını önlemek adına daha sıkı operasyonlar öngörülürken, EUROJUST, FRONTEX, EUROPOL ve EASO gibi kurumlarla daha etkin bir şekilde işbirliği sağlanarak duruma çözüm bulunması hedeflenmiştir. İtalya ve Yunanistan'da sığınma başvurularını denetlemek adına EASO ekiplerinin atanması, her göçmenin parmak izinin alınması ve sığınmacıların yerleştirilmesi için yeni yöntemlerin değerlendirilmesi planın diğer unsurları arasındadır. Yasadışı göçmenlerin geri gönderilmesi konusunda Frontex ile işbirliği yapılması ve Libya'nın komşu ülkeleri ile daha yoğun işbirliği de plana dâhil edilmiştir. Ayrıca, yasadışı göçle ilgili bilgi akışının sürekli hale getirilmesi de bu stratejiye dâhil edilmiştir (European Commission, 2015). Bu plan içerisinde yer alan arama ve kurtarma çalışmalarına İngiltere, Almanya

ve Hollanda destek verirken, bazı üye ülkeler denizde kurtarılma ihtimalinin sığınmacıları, Akdeniz'i geçmek konusunda daha fazla cesaretlendireceği için söz konusu plana destek verme konusunda temkinli yaklaşımlarına neden olmuştur (Elmas, 2016, s. 267). AB'nin almış olduğu bu kararlar yine güvenlik odaklı yaklaşımının bir göstergesidir. Sığınmacılara yönelik AB'nin takınmış olduğu bu sert tutum uluslararası kamuoyunda da birçok eleştirinin hedefi olmuştur. Akdeniz'de yaşanan yasadışı göç dalgasının bu kadar yoğun olması ve bunun bir sonucu olan ölümlerin bu kadar fazla olması AB'nin takınmış olduğu bu sert tutumun bir sonucudur diyebiliriz (Avcu, 2018, s. 119).

2.2.4 Birinci Acil Eylem Planı

25-26 Mayıs 2015 tarihlerinde bir araya gelen Avrupa Komisyonu, 6 maddelik bir acil eylem planı hazırlayarak bu yönde yapılması gerekenleri açıklamıştır. Hazırlanan eylem planına göre: yeniden yerleştirme maddesi kapsamında İtalya ve Yunanistan'da yığılan yaklaşık 40 bin sığınmacının iki yıl içinde AB'nin diğer ülkelerine eşit bir şekilde paylaşılması planlanmıştır. Yerleştirme maddesi kapsamında AB, sınırları dışında ve tehlike altında bulunan yaklaşık 20 bin sığınmacının iki yıl içerisinde belirlenen plan çerçevesinde üye ülkelere dağıtılmasını hedeflemiştir. Ayrıca bu projeye katılacak üye ülkelere 50 milyon Euro tutarında maddi destek verileceği belirtilmiştir. Göçmen kaçakçılığına yönelik AB Eylem Planı ile 2015-2020 yıllarını kapsayan dönemde, yasa dışı göç ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele etmek için atılacak adımları belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu plan kapsamında, yasa dışı göç ve göçmen kaçakçılığına karşı mücadele etmek amacıyla atılacak adımlar arasında şüpheli gemilerin tespiti, listelenmesi, bilgi aktarımı ve internet servis sağlayıcıları ile işbirliği yer almaktadır. Parmak izlerinin alınması maddesiyle göçe yönelik ortak bir sığınma sistemi oluşturmaya yönelik uygulamalardan bir tanesi olan parmak izi toplama işleminin daha sistemli hale getirilmesi hedeflenmiş ve bu konuya yönelik Komisyon, üye devletlere yönelik kılavuz yayınlamıştır. Mavi kart uygulamasının işler duruma getirilmesi maddesi bağlamında ortak bir çalışma yürütülmesi hedeflenerek bu kapsamda göçmenler, işverenler, sivil toplum örgütleri gibi mekanizmaların fikirlerine danışılması öngörülmüştür. Triton için yeni operasyonel plan maddesi bağlamında ise öngörülen hedefler arasında deniz, hava ve insan faktörleri dâhil edilerek oluşturulacak olan

operasyona destek vermesi amaçlanırken bir yandan da yeni enstürmanlar oluşturularak sürecin daha etkin sürdürülmesi amaçlanmıştır. Malta'nın güney sınırı ve İtalya'nın Mare Nostrum operasyonunun kurtarma bölgesi alanı da bu plana dâhil edilerek operasyonun etki alanının genişletilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca 27 Mayıs 2015 tarihinde 2015-2020 yıllarını kapsayan dönem için göçmen kaçakçılığına karşı bir AB Eylem Planı kabul edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Sığınmacılara yönelik Komisyonun almış olduğu kararlar doğrultusunda İtalya ve Yunanistan'da bulunan sığınmacılar ve Avrupa'nın sınırları dışında geçici koruma bekleyen yaklaşık 60 bin sığınmacının üye ülkelere belli bir kota sistemi konularak, bu ülkelerin nüfus ve ekonomik durumları, işsizlik oranları ve sığınma talep sayıları ile birlikte 2010-2014 yılları arasında kabul ettiği mülteci sayıları göz önüne alınarak eşit bir şekilde dağılımı öngörülmüştür. Öngörülen dağılımın 2 yıl gibi bir süre içinde yapılması amaçlanmıştır (Lavenex & Uçarer, 2017, s. 1588). Öngörülen plan çerçevesinde kota sisteminin uygulanmaya konması fikri özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin tepkisine neden olmuş, sonrasında bu uygulama yerini gönüllülük esasına bırakmıştır. Bu uygulamanın dışında tutulan bazı üye ülkeler de vardır. Bu üye ülkeler İngiltere, Bulgaristan, İrlanda ve Danimarka'dır. Özellikle Macaristan ve Bulgaristan'ın bu dağılımın dışında tutulmasının belli başlı nedenlerine bakacak olursak; Macaristan'ın mülteci kabul eden üye ülkeler sıralamasında ilk sırada yer alması ve Bulgaristan'ın ekonomik anlamda Avrupa'nın en fakir ülkesi olması bu durumu özetlemektedir (Kirişçi, 216, s. 47). AB'nin sığınmacıları tüm üye ülkelere eşit bir şekilde paylaştırmayı hedeflediği kota sisteminin uluslararası arenada ülkelerin sığınmacı kabul etme sayısındaki miktarın artırılması beklenirken bu durumun gönüllülük esasına dayandırılması üye ülkeler arasında ortak paydada buluşamadığını bize göstermektedir. Sığınma konusunda işbirliği ve sorumluluğa dayalı bir politika yürütmeyi hedefleyen AB, bu konuda hala Birlik olarak çözüm üretemediğini gözler önüne sermiştir (Elmas, 2016, s. 275).

2.2.5 İkinci Eylem Planı

Göç konusunda tekrar bir araya gelen Avrupa Komisyonu ilk uygulama paketinde öngördüğü 40 bin sığınmacının yerleştirilmesi konusuna ek olarak İtalya (15.600), Yunanistan (50.400) ve Macaristan (54.00)'da bulunan 120 bin mültecinin diğer AB üye ülkelere yerleştirilmesi konusunda yapılacak olan adımları belirlemeye

çalışmıştır. Bunlara ek olarak güvenli kaynak ülkelerin belirlenmesi, acil fonlar, sığınmacı krizine yönelik daha kapsamlı atılacak adımların belirlenmesi öncelikli konular arasında yer almıştır (CNN Türk, 2015). Pakette yer alan başlıca öneriler arasında; 120 bin mülteciye yönelik acil yerleştirme önerisi ile İtalya, Yunanistan ve Macaristan'da bulunan toplam 120 bin sığınmacının diğer üye ülkelere paylaştırılması konusu yer almıştır. Birinci acil eylem planında göz önünde bulundurulmuş, ülkelerin ekonomik, nüfus ve işsizlik oranları gibi etkenlerin göz önünde bulundurularak uygulamaya konulan zorunlu kota sistemi sonrasında yerleştirme aşamasında AB bütçesinden fon sağlanmasına karar verilmiştir. Ayrıca Geçici dayanışma ilkesi gereği hukuki olarak yerleştirme kararının tamamına ya da belirli bir kısmına geçici olarak katılamayan ülkelere GSYH'sinin %0,002'si kadar AB bütçesine katkı sağlaması kararlaştırılmıştır (Yılmaz Elmas, 2016, s. 287). Kalıcı yerleştirme mekanizması ile Komisyon yaşanabilecek yeni göç akınları karşısında ortaya çıkabilecek yeni durumla baş edebilmek ve sığınmacı yükünün belli başlı ülkelere yığılmaması konusunda bu ülkelere yardım etmek için kurumsal bir dayanışma mekanizmasına ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Güvenli kaynak ülkelere ilişkin ortak bir Avrupa listesi ile Komisyon, güvenli transit ülkelerin belirlenerek bu yönde bir doküman hazırlanmasını tavsiye etmiştir. Belirlenen güvenli ülkelere yapılacak olan sığınma başvurularının mevcut şartlara uygun olarak kabul edilmesi ve daha hızlı çözüme kavuşturulması hedeflenmiştir. Güvenli ülke olarak Komisyonun önerdiği ülkeler arasında; Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya, Kosova, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye yer almaktadır. Daha etkili geri dönüş politikası gereği Komisyon, gerek gönüllü olarak geri dönüşleri artırmaya yönelik gerek bu yönde atılacak adımları güçlendirmek adına Frontex'in uygulama alanını genişletmeyi ve bu kapsamda daha bütüncül bir sistem oluşturmayı amaçlamıştır. Komisyonun sığınmacıları kendi rızasıyla yollama çabalarının bir sonucu olarak ortak Geri Dönüş Kılavuzu ve Geri Dönüşlere ilişkin AB Eylem Planı hayata geçirilmiştir. Komisyonun hazırladığı mülteci destek önlemleri için kamu ihalesi kurallarına ilişkin bildiri kapsamında sığınmacıların barınma, sağlık vb. temel ihtiyaçlarına yönelik ulusal ve bölgesel olarak yardım sağlanması amaçlanmıştır. Mülteci krizinin dış boyutu ile Arap Baharı sonrasında oluşan göç kriziyle baş edebilmek adına Komisyon özellikle iç çatışmaların yoğun olarak yaşandığı Suriye, Irak ve Libya'da sorunlara yönelik olarak siyasi çözüm yolları aramak ve bu yönde oluşturulacak diplomatik anlamda atılacak adımların önemine

değirmiştir. Sığınmacıların en yoğun olduğu Ürdün, Lübnan ve Türkiye’de sığınmacılara yönelik yapılan yardımlar bu adımların somut bir örneğini teşkil etmektedir. Buna ek olarak üçüncü ülkelerle yapılan geri kabul anlaşmaları da bu anlamda atılan adımların bir parçasını oluşturmaktadır. Afrika için güven fonu kapsamında ise Avrupa Komisyonu, Afrika’dan gelen düzensiz göçün sebeplerine odaklanarak bu bölgede belli bir düzen sağlamak adına 1,8 milyar Euro mali destekte bulunacağını belirtmiştir. Ayrıca Komisyonun ikinci acil planında öngördüğü 120 bin sığınmacının AB ülkelerine dağıtılması kararı onaylanmıştır. Bu karara Çekya, Macaristan, Slovakya ve Romanya ret kararı vermiştir (European Commission, 2015).

2.3 Göçe İlişkin Avrupa Gündemi

Sığınmacıların Avrupa’ya geçişi sırasında Akdeniz’de yaşanan ölümler, AB’nin göç politikasında sergilemiş olduğu yaklaşımı sorgulamasını sağlamıştır. İltica eden binlerce insanın ölümü AB’yi eleştirilerin merkezi haline getirmiştir (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 157). Arap Baharı sonrası başlayan sürecin hiç beklenmedik şekilde kitlesel bir göç hareketine dönüşmesi AB’yi bu yönde tekrar bir araya getirerek göç konusunda yeni yaklaşımlar ortaya koymasına neden olmuştur. 13 Mayıs 2015 tarihinde toplanan Avrupa Komisyonu yapılan görüşmeler sonrasında göçe ilişkin önemli bir metin oluşturmuştur. “Göçe İlişkin Avrupa Gündemi” adlı bu yeni belgede göç konusunda AB’nin uygulayacağı yeni politikaların adımları belirlenmiştir. Belgede yer alan konular şu şekildedir: Akdeniz’de yaşanan göçmen ölümlerinin önüne geçilmesi, göçmen kaçakçılığı ile mücadele, AB ülkelerine ilk aşamada 40 bin mültecinin yerleştirilmesi, korumaya muhtaç 20 bin göçmenin AB üye ülkeleri tarafından güvenliklerinin sağlanması, kaynak ülkelerle diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi, özellikle sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu AB’nin dış sınırlarında yer alan üye ülkelere fon sağlanarak giriş yapan her bir göçmenin parmak izinin alınması (Yılmaz Elmas, 2016, s. 271).

Düzensiz göçün tüm üye ülkeleri hem toplumsal açıdan hem de ekonomik açıdan etkilemesi sonucunda alınan bu kararlar göç konusunda daha hızlı adımlar atılmasını amaçlamıştır. Ancak Komisyon’un almış olduğu kararlar doğrultusunda sığınmacıların iki yıl içerisinde diğer AB üye devletlere dağıtılacak olması Avrupa’nın dış sınırlarını oluşturan ve bu nedenden ötürü birçok sığınmacıyı bünyesinde barındıran İtalya ve Yunanistan’ı rahatsız etmiştir. Ayrıca korumaya muhtaç 20 bin

sığınmacının AB ülkelerine paylaşılması konusu da diğer üye ülkeler tarafından tepkilere neden olmuştur (Pınar, 2017). Üye ülkeler özellikle sığınmacı sayısında anlaşmaya varamamıştır. Üye ülkelerin vermiş olduğu bu tepkiler hala ulusal çıkarların Birlik çıkarlarının üstünde tutulduğunu göstermiştir. Göçe Yönelik Avrupa Gündemi ile AB göç konusunda daha uzun dönemli bir politika belirlemeyi hedefleyerek daha sonra oluşabilecek olası bir göç dalgasına yönelik de yeni Avrupa Göç Politikasının temellerini oluşturmuştur. Süregelen yıllar içinde göç konusunda tam anlamıyla çözüm üretemeyen Avrupa Komisyonu bu yönde daha etkili bir politika yürütmenin gerekliliğinin farkına varmıştır. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu mülteci krizinin çözümüne yönelik olarak dört sütunlu bir eylem planını 2015 yılında hayata geçirmiştir. Hayata geçirilen eylem planı ile insan haklarına saygılı, daha adil, demokratik ve özgürlükçü bir politika benimsenmesi hedeflenmiştir. Hedeflenen politikalar neticesinde dört eylem aşaması belirlenmiştir. Belirlenen bu aşamalar; düzensiz göçe neden olan etkenlerin belirlenerek düzensiz göçün önüne geçebilmek, daha etkili bir sınır denetimi ve yaşanan göçmen ölümlerinin önüne geçilmesi, göç konusunda daha etkili bir ortak göç politikası belirlemek, göç konusunda oluşturulacak yeni hukuki bir göç politikası oluşturmak (Akdoğan ve Atalay, 2017, s. 2437-2454).

2.4 2020 Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı

2020 yılının 23 Eylül ayında Avrupa Komisyonu tarafından AB'nin sürdürmüş olduğu göç politikalarında yeni bir dönüşüm sağlanması amacıyla “Yeni Göç ve İltica Paktı” yayınlanmıştır. Paktta üç önemli nokta üzerinde durulmuştur. Bunlardan ilki AB sınırlarına yakın olan menşe ve transit ülkelerle iş birliğine yönelik atılacak dış politika unsurudur. AB'nin bu politikayla hedeflemek istediği ise kendi sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla bu ülkelere sorumluluk yüklemek istemesidir. İkinci nokta sınır güvenliğini güçlendirme ve bu konuda atılacak yeni adımların hayata geçirilmesiyle ilgili amaçlarını oluşturmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2020). Komisyon Paktta her ne kadar “geri göndermeme” ilkesinden söz etmiş olsa da sığınma prosedürlerinde daha sıkı önlemler alarak süreci zorlaştırmıştır (Kirişçi ve diğ., 2020, s. 2). 1951 Cenevre Sözleşmesine ve uluslararası hukukun temel taşlarından bir tanesi olan “geri göndermeme” ilkesine tezat açıklamalarda bulunan Paktta AB'nin göç yasalarının sadece AB'de ikamet etme hakkına sahip olmayanların etkin bir şekilde geri gönderilmesiyle meşruiyet kazanabileceği belirtilmektedir. Aktarılan

veriler incelendiğinde, geri gönderme talimatı alan kişilerin yalnızca üçte birinin ülkeyi terk ettiği görülmektedir. Bu durum, Avrupa vatandaşlarının AB'nin mülteci ve göç yönetim sistemlerine olan inancını zayıflatırken düzensiz göçün tetiklenmesine neden olmaktadır (European Commission, 2020, s. 7). En son nokta ise üye devletler arasında sığınmacı konusunda eşit bir şekilde sorumluluk yüklenmesi hedeflenirken bu konuda üye devletleri teşvik etmek amaçlanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2020). Sorumlulukların eşit bir şekilde dağılımından yana tavır sergilemeye çalışan AB, sığınmacıların yeniden yerleştirme programında üye ülkelerin isteğine bırakması da eleştirilere yol açmıştır. Eleştirilerin kaynağına baktığımız zaman Komisyon'un Macaristan, Polonya ve Slovakya gibi göçe karşı tutum sergileyen üye ülkelerin beklentilerine öncelik vermiş olmasıdır (Kirişçi ve diğ., 2020, s. 2). Mülteci kriziyle beraber AB her bir üye devletin göçe karşı bakış açılarında farklılık göstermesi yaşanan krizi yönetmede ve hayata geçirmiş olduğu politikaların eksikliklerini ortaya çıkarmıştır. Pakt, üye devletlerin politikaları ve sunmuş olduğu görüşler doğrultusunda en uygun politikaları geliştirebilmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda yaşanan sürecin en doğru şekilde yönetilebilmesi adına yeni ve temelleri sağlam kalıcı bir politikaya ihtiyaç olduğuna dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda söz konusu Pakt ile birlikte göçmen ve mülteciler için belirsiz politikalardan uzak durularak daha somut adımlar atılması gerektiği ve bu doğrultuda göçmenler için güvenilir bir ortam sunabilen, AB'nin savunmuş olduğu değerler ışığında etkili ve insan odaklı yürütülecek bir felsefe benimsenmesine vurgu yapılmıştır (European Commission, 2020, s. 1-3). Ayrıca göç ve iltica alanında üye devletlerin hiçbirine orantısız bir sorumluluk yüklenmemesi hedeflenerek bu doğrultuda uygulanacak yeni adımlarda devletler arasında dayanışmanın önemine değinilmiştir. Bunun dışında Komisyon sığınmacılar konusunda daha adil ve eşit bir muamele gösterilmesi gerektiği ve sığınmacılar konusunda karar verme noktasında daha şeffaf ve hukuki anlamda daha net, adil ve hızlı bir süreç oluşturmayı amaçlamıştır. Paktta ayrıca Ortak Avrupa İltica Sisteminin yeniden revize edilmesi gerektiğine değinilmiştir (European Commission, 2020, s. 6).

2.5 2021 Yılında Avrupa Birliği'nin Gerçekleştirmiş Olduğu Zirveler

25-26 Mart 2021 tarihinde düzenlenen liderler zirvesi pandeminin gölgesinde gerçekleşmiş ancak alınan kararlar itibarıyla AB'nin en önemli zirvelerinden biri

olarak tarihe geçmiştir. Zirve sonrasında yayımlanan bildiri incelendiğinde toplantıda AB-Türkiye ilişkileri kapsamında en fazla öne çıkan konuların Doğu Akdeniz, sığınmacı sorunu ve Gümrük Birliği'nin güncellenmesi olduğu görülmektedir. Bildiride AB'nin Türkiye ile kamu sağlığı, iklim, terörle mücadele ve bölgesel konularda görüşmelere hazır olduğuna yönelik açıklamaları da yer almaktadır. Ayrıca bildiride vize serbestisi konusunda Türkiye ile işbirliğini artırma konusunda Avrupa Komisyonu'na çağrıda bulunulması ve zirvede sonuçlanmayan konuların Haziran 2021'de gerçekleşecek yeni zirvede gündeme getirilerek netleştirileceği de belirtilmiştir (AA, 2021). Yapılan açıklamalarda, son dönemde Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan ön görüşmelerin ve Doğu Akdeniz'de gerilimi azaltan adımların AB tarafından olumlu karşılandığı belirtilmiştir (Ankara Politikalar Merkezi, 2021). Ayrıca Borrell tarafından Doğu Akdeniz konusunda çok taraflı bir konferans düzenlenmesine yönelik çalışmalar yürütüleceği, gelişmelerin yakından takip edileceği ve taraflarla koordineli bir yaklaşım benimseneceği dile getirilmiştir. Sığınmacılar meselesinde ise AB'nin Türkiye ile ortak hareket etmeye önem verdiğine dair olumlu söylemler dile getirilmiştir. Bildiride Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapması ve bu sığınmacıların Avrupa'ya geçişi konusunda almış olduğu önlemlerin AB için çok önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca zirvede göçün yönetimi konusunda iki tarafın işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Bu çerçevede yasadışı göçle mücadele, düzensiz göçmenlerin ve iltica başvuruları reddedilen göçmenlerin Türkiye'ye geri dönüşünün sağlanması gibi alanlarda işbirliğinin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Sığınmacılar konusunda uzun süredir kullanılan, ancak siyasi retorikten öteye gitmeyen bu söylemlerin henüz somut bir politikaya dönüştürülmemiş olması, bu söylemlerin bir oyalama taktiği olduğunu da göstermektedir. AB'nin sığınmacı sorunuyla ilgili yaptığı açıklamalara bakıldığında, Türkiye'nin AB için vazgeçemeyeceği bir ortak olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Covid-19'un neden olduğu sorunların yanında, AB üye ülkeleri Türkiye'den gelebilecek olası sığınmacı akınından kaynaklanabilecek ekstra sorunlarla yüzleşmekten de çekinmektedir (AA, 2021).

AB'nin Brüksel'de 24-25 Haziran 2021 tarihinde gerçekleştirdiği Avrupa Birliği Zirvesi'nde, Suriyeli göçmenleri ağırlayan ülkelere ek fon sağlanması konusunda anlaşmaya varılmıştır. AB liderleri, Türkiye'ye 3 milyar euroluk fon verilmesi konusunda anlaşırken, toplam 5,7 milyar euroluk yardımın 3,5 milyar

euroluk kısmının Türkiye'ye yönlendirileceği ifade edilmiştir (BBC, 2021). AB'nin genel göç politikası ve Mart 2021'de yapılan açıklamalar doğrultusunda, Türkiye, Ürdün, Lübnan ve bölgedeki diğer ev sahibi ülkelere mali desteğin devam ettirilmesi için Komisyon'a resmi tekliflerin gecikme olmadan iletilmesi çağrısında bulunmuştur (Bianet, 2021). Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Türkiye'deki mülteciler için ek 3 milyar Euro ve Ürdün ve Lübnan'daki için de 2,2 milyar euroluk teklifte bulunduğunu açıklamıştır (Euro News, 2021). Zirve sonrası yayımlanan sonuç metni, AB'nin Doğu Akdeniz'deki istikrarlı ve güvenli bir ortam oluşmasında stratejik çıkarı olduğunu ve Türkiye ile karşılıklı faydaya dayalı bir ilişki geliştirme konusunda stratejik çıkarı olduğunu hatırlatmıştır (BBC News Türkçe, 2021). Gümrük Birliği anlaşmasının güncellenmesi için teknik düzeyde çalışmalar başlayabileceği ve Türkiye ile göç, kamu sağlığı, iklim, terörle mücadele ve bölgesel sorunlar gibi konularda üst düzey diyalogun başlatılması için hazırlık çalışmaları yapıldığı ifade edilmiştir (European Council, 2021). AB-Türkiye ilişkilerinde 18 Mart Mutabakatı sonrasında yapılan anlaşmalar gereği, AB ülkeleri belirli sayıda Suriyeli göçmeni kabul ederken Türkiye de sınır güvenliğini artırarak yasa dışı göçe engel olacak ve 6 milyar euroluk destek alacaktı. Ancak bu desteğin 4 milyar eurosu sağlanmıştı ve devam eden AB zirvesinde 3 milyar euroluk fonun tamamının sağlanması için yeni bir uzlaşya varıldı. Bu fonun tamamlanması 2025 sonunu bulabileceği belirtilmiştir (BBC News Türkçe, 2021).

21-22 Ekim 2021 tarihleri arasında gerçekleşen Avrupa Konseyi toplantısında, çeşitli konular ele alınmıştır. Göç ve sığınma konuları da bu toplantıda önemli bir yer tutmuştur. Toplantıda, 24-25 Haziran 2021 tarihli Avrupa Konseyi kararlarına atıfta bulunularak, Avrupa sınırlarında yaşanan baskıyı azaltmak, kayıpları önlemek ve AB ve uluslararası hukuka uygun olarak hareket etmek amacıyla, kaynak ve transit ülkeler için sekiz eylem planı sunulmuştur. Eylem Planında sınır güvenliği ve denetimi konusunda teknik ve operasyonel desteğin sağlanarak bu alanlarda etkinliği artırmak, suçla mücadele konusunda daha sağlam bir hukuki zemin oluşturmak, köken ve transit ülkelerde yaşam standartlarını yükselterek istikrarsızlığı azaltmak ve bu şekilde göç baskısını hafifletmek, iltica başvurularının daha adil ve hızlı değerlendirilmesini sağlamak, düzensiz göçün önüne geçmek adına geri gönderme ve geri kabul işlemlerini artırmak ve sonuç olarak, mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler arasında daha adil bir yük paylaşımı yer almaktadır. Bu hedefler, mültecilerin ve sığınmacıların

mevcut durumunu iyileştirmek ve düzensiz göçün neden olduğu problemlere çözüm bulmak amacını taşımaktadır (Avrupa Konseyi, 2021). Bu eylem planlarının operasyonel hale getirilmesi ve gecikmeden uygulanması için Komisyon ve Yüksek Temsilci, uygun olan durumlarda üye ülkelerle birlikte iş birliği içinde hareket etmelidir. Avrupa Konseyi, eylem planlarının somut zaman çizelgeleri ve yeterli mali destekle desteklenmesini beklemekte olup, Komisyona bu konuda niyetlerini bildirmesi konusunda Konsey’e rapor sunma çağrısını tekrarlamıştır. Ayrıca, Avrupa Konseyi, AB’nin göç politikasındaki artan hırslarıyla uyumlu olarak, Komisyona acil önlem teklifleri sunma ve göçle ilgili tüm göç yollarında eylemler için finansman sağlama çağrısında bulunmuştur. Avrupa Konseyi, Mart 2021’deki açıklaması ve Haziran 2021’deki kararları doğrultusunda, Suriyeli mülteciler ve Türkiye, Ürdün, Lübnan ve bölgenin diğer bölgelerindeki ev sahibi topluluklar için ilgili araçlar altında sağlanan finansmanın zamanında harekete geçirileceğini tekrarlamıştır (AB, 2022). Göç ve sığınma konularının yanı sıra, Avrupa Konseyi, dış ilişkiler, ticaret ve iklim değişikliği gibi diğer önemli konuları da ele almıştır (European Council, 2021).

AB devlet ve hükümet başkanları, 15-16 Aralık 2021 tarihlerinde Belçika’nın başkenti Brüksel’de bir araya geldi. Zirve toplantısı, AB’nin mevcut durumu ve geleceğiyle ilgili konuları ele almak amacıyla düzenlendi. Zirve sonuç bildirisi, AB’nin hâlihazırda bir duraklama dönemi içinde olduğunu ve zorluklarla karşı karşıya olduğunu yansıttı. Ancak bildiride, AB kötümserliği, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın artmasından kaynaklanan kaygılara yer verilmemiştir. Ayrıca, İngiltere’nin 2020 yılında AB’den ayrılmasının ardından AB’nin bütünleşme sürecinin nasıl ilerleyeceği ve geleceğe yönelik perspektifin ne olacağına dair bir projeksiyon sunulmamıştır. Zirve kararlarının kriz yönetimi bölümünde dikkat çeken yeniliklerden biri “Stratejik Pusula” kavramıdır. Bu kavram, AB’nin stratejik önceliklerini belirlemek ve krizlere etkili bir şekilde müdahale etmek amacıyla kullanılacak bir yönlendirme aracı olarak tanıtılmıştır (Avrupa Konseyi, 2021). Ayrıca, zirve sonuç bilirisinde Belarus hükümetinin kınandığı, Ukrayna’nın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı konusunda hassasiyet gösterildiği, Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerin güçlendirildiği, Şubat ayında Afrika Birliği ile zirve toplantısı yapılacağı ve Etiyopya’daki tırmanan gerilimden duyulan endişenin dile getirildiği belirtilmiştir (European Council, 2021).

2.6 Avrupa’da Pandemi Sonrasında Artan Göç: Zorluklar ve Çözüm Arayışları

Avrupa’da pandemi sonrasında yaşanan göç dalgası, göç politikalarını belirlemede zorluklar ve çözüm arayışları ortaya çıkarmıştır. Özellikle Libya, Ortadoğu’dan ve Sahra Çölü’nün güneyinden gelen savaş mültecileri ve ekonomik göçmenlerin Avrupa’ya ulaşma çabalarının merkezlerinden biri haline gelmiştir. Libya sahil güvenlik güçleri, 2021’in ilk yarısında yaklaşık 13 bin kişiyi ele geçirmiştir (Voa Türkçe, 2021). Ancak, bu durumun göz ardı edilemeyecek trajik sonuçları da vardır. Libya’nın başkenti Trablus’un 120 km doğusu açıklarında batan bir teknede yaklaşık 50 göçmen hayatını kaybetmiştir (BBC News, 2021). Bu olay, Libya Misyonu Başkanı Federico Soda’nın ifade ettiği gibi, sessizlik ve eylemsizliğin kabul edilemez olduğunu bir kez daha göstermiştir. Uluslararası Göç Dairesi, bu trajediden sonra AB üye ülkelerini arama kurtarma faaliyetlerini artırmaya ve Libya güvenlik güçleriyle işbirliği yaparak göçmenleri geri göndermeye çağırmıştır. Pandeminin getirdiği seyahat kısıtlamaları ve sınırların sıkı denetimi, sığınma başvurularında ve sığınmacı sayısında düşüslere neden olmuştur. Örneğin, İngiltere’de 2019 yılında 45 bin olan sığınma başvurusu sayısı, 2020 yılında 35 bin olarak kaydedilmiştir (Voa Türkçe, 2021).

İtalya yetkilileri de 2020’de sığınmacı sayısında yüzde 30’luk bir azalma olduğunu belirtmişlerdir. Ancak son zamanlarda Avrupa ülkeleri, sınırların açılması, seyahat kısıtlamalarının kaldırılması ve uluslararası seyahatlerin kolaylaşmasıyla birlikte daha büyük bir göçmen dalgasıyla karşılaşabileceklerini öngörmektedir. Sahra altı Afrika ülkeleri ve Ortadoğu’da yaşanan ekonomik ve siyasi etkilerin göçmen sayısını artırdığına dair bazı uzmanlar bulunmaktadır. Örneğin, uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi Başkanı Michael Spindelegger, seyahat kısıtlamalarının kaldırılmasıyla birlikte salgın öncesindeki göç seviyelerine dönüşlerin yaşandığını ifade etmektedir (Voa Türkçe, 2021).

Avrupa Birliği Sınır ve Sahil Koruma Dairesi Frontex, 2021’in ilk altı ayında Avrupa’nın dış sınırlarındaki yasadışı sınır geçişlerinde yüzde 59’luk bir artış olduğunu açıklamıştır (Bianet, 2021). Özellikle Libya ve Tunus arasındaki Akdeniz rotasında insan kaçakçılarının faaliyetlerinin yeniden başlamasıyla göçmen sayısında büyük bir artış yaşanmıştır (Afam, 2021). Önceki yıllarda yaşanan göçmen akınlarından ders alan Avrupa ülkeleri, bazı önlemler almaya çalışmaktadır. Ancak bu

durum bazı tartışmalara da yol açmaktadır. Örneğin, bazı orta Avrupa ülkeleri, sığınmacıların ülkeler arasında paylaşılmasını öngören planlara katılmayı reddetmiştir (BBC News Türkçe, 2020). Bu durum, sığınmacıların özellikle İtalya, Yunanistan ve İspanya gibi güney Avrupa ülkelerine yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Pandemi sürecinde göçmenleri geri çevirme ve “caydırıcı uygulamalar”ın arttığına dair raporlar da vardır. İtalya, Yunanistan, Sırbistan, Bosna Hersek, Kuzey Makedonya ve Macaristan gibi ülkelerde farklı sınır geçişlerinde kaydedilen hak ihlalleri arasında sığınma başvurusunun reddedilmesi, fiziksel istismar, saldırı ve mala zarar verme gibi olaylar yer almaktadır (Voa Türkçe, 2021). Bu durum, sivil toplum kuruluşlarının endişelerini artırmış ve insan hakları konusunda çağrılar yapılmıştır. Avrupa’da pandemi sonrasında artan göç, uluslararası toplumun önünde yeni zorluklar ve çözüm arayışları sunmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de İtalya’ya geçmeye çalışan 200 Afgan göçmenin gözaltına alındığı haberleri, göç krizinin boyutlarını ve etkilerini daha da vurgulamaktadır (En Son Haber, 2021). Türk yetkililerin Ege Denizi’nde durdurduğu teknelerin içinde bulunan 200’den fazla Afgan göçmen, ülkelerindeki siyasi ve güvenlik sorunları nedeniyle İran üzerinden Türkiye’ye kaçmaya çalışmaktadır. Özellikle Afganistan’daki güvenlik durumunun kötüleşmesi ve Taliban’ın toprak kazanımlarının artması, Türkiye’ye yönelen Afgan göçmen sayısında belirgin bir artışa sebep olmuştur. Bu durum, Türk yetkililerin yeni bir göç dalgasından kaynaklanan endişelerini derinleştirmektedir. Son 10 gün içinde İran sınırı yakınında yakalanan 1500 düzensiz göçmenin çoğunluğunun İtalya’ya ulaşmaya çalıştığı düşünülmektedir (Al Jazeera, 2022). Bu göç akımının büyük bir kısmını Afganistan vatandaşları oluştururken, diğerleri ise Suriye, İran, Eritre ve Pakistan uyruklu göçmenlerden oluşmaktadır (Euronews, 2021). Türkiye, zaten 3 milyon 700 bin Suriyeli mülteciyi barındırmaktadır ve yeni bir göç dalgasının etkilerini hafifletmek adına önlemler almaya devam etmektedir (Erdoğan, 2020, s. 3) Savunma Bakanı Hulusi Akar’ın açıklamaları, Türkiye’nin Afgan mülteci akınına karşı dikkatli bir şekilde hareket ettiğini ve bu konuda hassasiyet gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, İran sınırındaki Van bölgesinde 64 km uzunluğunda bir sınır duvarının inşa edilmesi de sürmektedir.

Bu olaylar, Avrupa’da pandemi sonrasında artan göçün yol açtığı zorlukları ve çözüm arayışlarını bir kez daha gündeme getirmektedir. Hem Türkiye hem de uluslararası toplum, bu sorunu etkin bir şekilde yönetmek ve insani krizleri önlemek

için işbirliği içinde olmalıdır. Pandemi sonrası dönemde göç hareketlerinin yönetimi, sürdürülebilir politikaların ve çözümlerin benimsenmesini gerektirmektedir. Bu şekilde, göçmenlerin hakları korunabilir ve göçmenlik süreci daha güvenli ve insan odaklı bir şekilde gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda, pandemi sonrasında artan göçün sebep olduğu ekonomik, sosyal ve siyasi zorlukların da ele alınması gerekmektedir. İşbirliği, koordinasyon ve uluslararası dayanışma, bu süreçte başarı için önemli unsurlardır. Ancak, her ülkenin kendi kapasitesi doğrultusunda uygun politikalar belirlemesi ve göçmenlerin entegrasyonunu destekleyen önlemleri hayata geçirmesi de gerekmektedir. Bu şekilde, Avrupa’da pandemi sonrası göçün getirdiği zorlukların üstesinden gelinerek daha insani ve sürdürülebilir bir gelecek inşa edilebilir.

Sonuç olarak, Avrupa’da pandemi sonrası yaşanan göç dalgası, ülkelerin göç politikalarını yeniden değerlendirmelerine neden olmaktadır. Göçmen sayısındaki artış, Avrupa ülkelerinin güvenlik, ekonomi, sosyal entegrasyon ve kaynak dağılımı gibi birçok konuda önemli zorluklarla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Avrupa ülkeleri arasında ortak bir göç politikası ve işbirliği eksikliği, sorunların çözümünde engel teşkil etmektedir. Göçmenlerin güvenli ve düzenli bir şekilde Avrupa’ya ulaşabilmesi, uluslararası işbirliği ve koordinasyon gerektirmektedir. Bununla birlikte, sadece sınırları güçlendirmek ve göçmenleri geri göndermeye odaklanmak, insan hakları ihlallerine ve trajik olaylara yol açabilir (Voa Türkçe, 2021).

2.7 AB-Türkiye Göç Mutabakatı: Yenileme Tartışmaları ve Taahhütlerin Geleceği

2016 yılında Türkiye ve AB arasında imzalanan “Göçmen Geri Kabul Anlaşması”, Suriye iç savaşıyla birlikte ortaya çıkan büyük göç krizine karşı Avrupa’ya yönelen göç dalgasını durdurmayı hedefleyen bir adım olarak hayata geçirilmiştir. Ancak, beş yılın ardından Türkiye, verilen taahhütlerin yerine getirilmediğini ileri sürerek anlaşmanın yeniden gözden geçirilmesini talep etmiştir. AB ise, Türkiye üzerinden Bulgaristan ve Yunanistan’a yasadışı yollardan giren milyonlarca göçmen nedeniyle Avrupa’da siyasi bir krize yol açan durumu göz önünde bulundurarak Göç Mutabakatı’nın yenilenmesine olumlu bir yaklaşım sergileyeceğini açıklamıştır (TRT Haber, 2021). 2016 yılında Türkiye ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda imzalanan Göç Mutabakatı, Türkiye’nin yasadışı yollardan Avrupa’ya

geçmeye çalışan göçmenleri geri kabul etmesi karşılığında çeşitli karşılıklar içeren bir anlaşma olarak ortaya çıkmıştır. Bu karşılıklar arasında Türk vatandaşlarına Schengen bölgesinde vize muafiyeti, Türkiye’deki göçmenlerin barındırılması için mali yardım, katılım müzakerelerinin canlandırılması ve Gümrük Birliği’nin güncellenmesi gibi hususlar yer almaktadır (Europarl, 2019). Göçmen Geri Kabul Anlaşması’nın imzalanmasından sonra, AB’ye yönelik göç olağanüstü bir derecede azalmıştır. AB Konisyonu verilerine göre, 2015 yılında Ege Denizi’nden Yunan adalarına geçiş yapan göçmen sayısı 856 binden bir sonraki yıl 173 bine, 2017’de ise 30 bine düşmüştür (21yyte, 2021). 2020 yılında ise sınırdan geçmeye çalışanların sayısı 10 bine kadar gerilemiştir. Anlaşma kapsamında, AB tarafından sağlanan 6 milyar Euro’luk yardım ile Türkiye’de bulunan göçmenlerin temel sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının 2022 ve 2023 yıllarında karşılanması hedeflenmektedir (Voa Türkçe, 2021). Ancak, Türkiye’nin taahhütlerin yerine getirilmemesiyle ilgili şikâyetleri, Göç Mutabakatı’nın yeniden gözden geçirilmesi tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Türk vatandaşlarına vize serbestisi sağlanmaması, 6 milyar Euro’luk yardımın tam olarak aktarılmaması ve katılım müzakerelerinde ilerleme kaydedilememesi gibi konular sorun teşkil etmektedir. Ayrıca, Gümrük Birliği’nin güncellenmesi için gerekli adımlar da henüz atılmamıştır (Yeni Şafak, 2021). Cumhurbaşkanı Erdoğan, tam üyelik müzakerelerindeki yetersiz ilerlemeye dikkat çekerek anlaşmanın iptal edilmesi olasılığını gündeme getirmiştir (Voa Türkçe, 2021). Buna karşılık, AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, AB içişleri ve dışişleri bakanlarının ortak toplantısında, Göç Mutabakatı’nın hala geçerliği olduğunu ve uygulanmasının devam etmesi gerektiğini belirtmiştir (Haberiniz, 2021). Borrell, anlaşmanın her iki tarafın çabalarına dayalı olduğunu ve somut sonuçlar doğurduğunu vurgulayarak, düzensiz sınır geçişlerini azalttığını ve mültecilerin durumunu iyileştirdiğini ifade etmiştir. AB liderlerinin zirvede bu konuyu ele alacaklarını ve mutabakatın devamının önemini vurgulayacaklarını belirtmiştir. AB Konisyonu’nun içişlerinden sorumlu üyesi Ylva Johansson da, 18 Mart mutabakatının uygulanmaya devam etmesi gerektiğini söylemiştir (DW, 2021). Taraflar arasındaki görüşmeler, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AB yöneticileri arasında gerçekleştirilecek toplantılarda devam edecektir. Göç Mutabakatı’nın geleceği bu görüşmelerde ele alınacak ve taahhütlerin nasıl yerine getirileceği belirlenecektir. Borrell, anlaşmanın devamının

düzensiz göç ve can kayıplarının önlenmesi, aynı zamanda Türkiye'nin üzerindeki yükün azaltılması için önemli olduğunu vurgulamıştır (BBC News Türkçe, 2020).

Sonuç olarak, AB-Türkiye Göç Mutabakatı'nın yenilenme tartışmaları devam etmektedir. Taahhütlerin yerine getirilmesi ve anlaşmanın amacının gerçekleştirilmesi için taraflar arasında uyum sağlanması önemlidir. Bu tartışmaların sonucunda, Mutabakatın yenilip yenilenmeyeceği ve gelecekteki taahhütlerin nasıl şekilleneceği belirlenecektir. Bu süreçte taraflar arasında uzlaşma ve işbirliği önemlidir. Türkiye'nin tütünhütlerin yerine getirilmesi konusundaki beklentileri ve AB'nin talepleri arasında denge sağlanması gerekmektedir. Türkiye'nin talepleri arasında vize serbestisi sağlanması, mali yardımın tam olarak aktarılması, katılım müzakerelerinde ilerleme kaydedilmesi ve Gümrük Birliği'nin güncellenmesi yer almaktadır. AB'nin ise düzensiz göçün önlenmesi, sınırların korunması ve mültecilerin durumunun iyileştirilmesi gibi çıkarları bulunmaktadır (Erdenir, 2021, s. 451). Göç Mutabakatı'nın geleceği, her iki tarafın da çıkarlarını dikkate alarak yapıcı bir şekilde müzakere edilmesi gereken bir konudur. Taraflar arasında istikrarlı bir işbirliği ve karşılıklı anlayışın sağlanması, anlaşmanın sürdürülebilirliği için önemlidir. Son olarak, AB-Türkiye Göç Mutabakatı'nın yenilenme tartışmaları devam etmektedir ve taraflar arasında taahhütlerin geleceği konusunda anlaşmaya varılması gerekmektedir. Bu süreçte, karşılıklı çıkarları gözeten ve uzlaşmaya dayalı bir yaklaşım benimsenmesi önemlidir (Voa Türkçe, 2021).

2.8 Avrupa Konseyi Raporu: AB'ye Sert Göçmen Uyarısı ve İnsan Hakları İhlalleri

2021 yılında Avrupa Konseyi'nin yayınladığı rapora göre, AB, Akdeniz'deki göçmen politikaları konusunda ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Raporda, binlerce mültecinin denizde ölüme terk edildiği ve 2020'de göçmen krizinin daha da kötüleştiği gerçeği vurgulanmaktadır (Voa Türkçe, 2021). Avrupa Konseyi, üye devletleri koruma politikaları oluşturmaya çağırmakta ve AB sınır polisi Frontex'in Yunanistan, Malta ve Kıbrıs açıklarındaki göçmen gemilerini geri çevirmesini kınamaktadır (NTV, 2021). Ayrıca, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu, üye devletlerin denizde göçmen kurtarmayla ilgili tavsiyelerini takip etmek amacıyla 2019 yılında denizde göçmenlerin kurtarılmasına ilişkin bir rapor yayınlamıştır. "İnsan Hakları için Tehlike Çağrısı" adlı raporda, AB'nin 2019 uygulamaları 5 ana başlıkta

ele almıştır. Alınan bu beş kararı etkili arama ve kurtarma operasyonları, kurtarılan kişilerin güvenli ve hızlı bir şekilde karaya çıkarılması, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği, üçüncü ülkelerle işbirliği ve güvenli ve yasal yollar oluşturmaktadır. Raporda, Akdeniz’den Avrupa’ya geçmeye çalışan göçmenlerin dramının arttığı ve AB’nin 2019 politikalarının eksikliklerini belirterek önerilerde bulunduğu belirtilmektedir. Raporda, bazı sınırlı ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, Akdeniz’deki durumun insan hakları açısından son derece endişe verici olduğuna dikkat çekilmektedir. Akdeniz’de batan gemiler sonucunda son bir yıl içinde 2.400’den fazla kişinin hayatını kaybettiği rapor edilmiştir (Mynet, 2021). Ancak bu verilerin gerçeği çok fazla yansıtmadığı, batan gemilerin çoğunlukla radarların dışında kalması nedeniyle buradaki ölümlerin kayda geçmediği vurgulanmıştır (Voa Türkçe, 2021).

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatovic, raporun girişinde, “Avrupa ülkeleri, yıllardır kötü göç politikalarının insan haklarını ihlal ettiği ve binlerce insanın hayatına mal olduğu bu politikaları sürdürmektedir” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatovic tarafından yayınlanan bir rapora göre, AB üyesi devletler göçmenlere yönelik hak ihlalleri ve insanlık dışı muameleler konusunda eleştirilmektedir. Raporda, AB ülkelerinin Akdeniz’deki gemilerini geri çekmesi, sivil örgütlerin kurtarma operasyonlarına engel olması ve belirlenmiş güvenli limanların açılmaması gibi önlemlerin göçmenlerin hakları üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmektedir (Sputnik Türkiye, 2021). Ayrıca, Libya Sahil Güvenliği’nin denizde insanları durdurma konusunda serbest bırakılmasıyla ilgili endişeler dile getirilmektedir. Rapora göre, Avrupa Konseyi’nin göçmenlerin yaşamını ve haklarını koruma amacıyla ortaya koyduğu tavsiyelerin daha etkin bir şekilde uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır. AB üyesi devletlerin Libya ile yapılan anlaşmaları yenilemesi ve sorumluluklarını üçüncü ülkelere aktarması da eleştirilmektedir. Raporda, Corona virüsü salgınının göçmenlerin hakları üzerinde doğrudan olumsuz etkiler yarattığı da belirtilmektedir (Ha-ber.com, 2021). Bu nedenle, insan hakları garantilerinin, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerinin tam anlamıyla uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır (Türkuaz Haber Ajansı, 2021). Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatovic, üye devletleri göçmenlerin haklarını ve yaşamlarını korumak için acil önlemler almaya çağırmıştır. Son dönemde alınan önlemlerin insan hakları ihlallerine ve göçmenleri ciddi şekilde etkilemesine

dikkat çeken Mijatovic, AB üyesi devletlerin bu konuda daha duyarlı olması gerektiğini vurgulamıştır (Yeni Adana, 2021).

Bu raporlar, AB'nin göçmen politikalarının ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunu ve insan haklarına saygı gösterme konusunda daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. AB üyesi devletlerin göçmenlerin haklarını ve yaşamlarını korumak için etkili önlemler alması, insanlık dışı muameleleri sona erdirmesi ve göçmenlerin insan onuruna uygun şekilde karşılanmasını sağlaması büyük önem taşımaktadır. Rapora göre, AB üyesi devletlerin göçmen haklarına yönelik ihlalleri sert bir şekilde eleştirilmiş ve sivil örgütlerin Akdeniz'deki kurtarma operasyonlarına engel olma, belirlenmiş güvenli limanların açılmaması gibi önlemlerin yanı sıra salgının göçmen hakları üzerinde olumsuz etkilerine de dikkat çekilmiştir (Sputnik Türkiye, 2021). Ayrıca, Libya Sahil Güvenliği'nin AB ülkeleriyle yapılan anlaşmalarla denizde insanları durdurma yetkisinin verilmesi eleştiri konusu olmuştur. Raporda, AB'nin sınırlarında görev yapan Frontex ajansının, Yunanistan, Kıbrıs ve Malta açıklarında görevli polislerinin şüpheli göçmen teknelerini geri gönderme uygulamasını artırdığı tespit edilmiş ve bu uygulama Avrupa Konseyi tarafından kınanmıştır. Raporda ayrıca, Avrupa Konseyi'ne üye olan tüm devletlerin göçmenlerin yaşamlarını korumak için önlemler alması çağrısında bulunulmuştur. Bu önlemler arasında, denizde arama ve kurtarma operasyonları için yeterli devlet kaynaklarının sağlanması, kurtarılan göçmenlerin güvenli ve hızlı bir şekilde karaya çıkarılması, sivil toplum kuruluşlarına arama ve kurtarma operasyonları gerçekleştirme izni verilmesi ve mültecilerin ve göçmenlerin insan hakları ihlallerine maruz kaldıkları yerlere geri gönderilmesine son verilmesi gibi önerilerde bulunulmuştur. Avrupa İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatovic, Avrupa ülkelerinin insan haklarına saygılı göç politikaları benimsemeleri ve bu trajediyi sona erdirmeleri gerektiğini ifade ederek, hayat kurtarmak için hızlı hareket etmenin önemini vurgulamıştır. Bu durum, sadece bir yaşam-memat meselesi olmakla kalmayıp aynı zamanda Avrupa ülkelerinin insan haklarına olan bağlılıklarını göstermek adına da büyük öneme sahiptir (Voa Türkçe, 2021).

2.9 AB ve Belarus-Polonya Sınırındaki Göçmen Krizi: Yardım ve Yaptırımlar Arasındaki İnsanlık Mücadelesi

Belarus-Polonya sınırında yaşanan göçmen krizi ve bu krize ilişkin alınan önlemler, AB'nin tepkisini ve yardım çabalarını ortaya koymaktadır. Göçmenlere yardım etmek amacıyla AB tarafından 700 bin Euro değerinde bir yardım paketi sağlanmıştır. Bu yardım paketi, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu aracılığıyla dağıtılacak gıda, battaniye ve diğer temel ihtiyaç malzemelerini içermektedir (Euronews, 2021). Ancak Polonya, Belarus sınırında biriken göçmenlere karşı göz yaşartıcı gaz ve tazyikli su kullanarak insanlık dışı bir müdahalede bulunmuştur (Habertürk, 2021). Bu durum, uluslararası toplumun tepkisini çekmiş ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov tarafından kesinlikle kabul edilemez şeklinde eleştirilmiştir (Gazeteduvar, 2021).

Polonya İçişleri Bakanlığı, göçmenler tarafından atılan maddeler sonucunda bir sınır polisinin yaralandığını belirtmiştir. Bunun üzerine Polonya Savunma Bakanlığı, Belarus'un Polonyalı askerlere sınır güvenliğini sağlamak için göçmenlere karşı kullanılması amacıyla ses bombası verdiğini açıklamıştır (Euronews, 2021). AB, Belarus yönetimi ve göçmen krizinde rolü olduğu düşünülen taraflara karşı yaptırımları genişletme kararı almıştır. Seyahat acente şirketleri, bireyler ve etkinlik düzenleyiciler, Belarus lideri Aleksandr Lukaşenko'nun hibrid saldırı planının bir parçası olarak kabul edilecek ve mal varlıkları dondurulabilecek, seyahat kısıtlamalarına tabi tutulabilecektir (Artıgerçek, 2021). AB, Belarus'taki seçim sonrası protestoların ardından Minsk yönetimine karşı zaten yaptırımlar uygulamıştır (Euronews, 2021).

Sonuç

AB'nin göç politikaları Arap Baharı sonrasında önemli değişikliklere uğramıştır. 2011-2015 arasında yaşanan Arap Baharı olayları, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da siyasi istikrarsızlık, çatışmalar ve ekonomik zorluklara neden olmuştur. Bu durum, bölgeden Avrupa'ya yönelen göç akımlarının artmasına yol açmıştır. AB, Arap Baharı'nın nedenlerini ve göç olaylarını dikkate alarak göç politikalarında önemli değişiklikler yapma ihtiyacını hissetmiştir. Mare Nostrum ve Triton operasyonları gibi deniz güvenliği ve göç kontrolü operasyonları hayata geçirilmiştir. 2015 yılında Jean – Claude Juncker tarafından sunulan göç planı, AB'nin göç ve iltica politikalarının

yeniden şekillendirilmesini hedeflemiştir. Acil eylem planları ve göç ve iltica paktı gibi daha sonraki önlemler, AB'nin göç sorunlarına daha etkili çözümler bulma çabalarını yansıtmaktadır. Ancak, AB'nin göç politikaları ve uygulamaları üzerinde tartışmalar ve eleştiriler devam etmektedir. Avrupa Konseyi'nin raporunda da belirtildiği gibi, AB'nin göç politikalarının insan hakları ihlallerine ve göçmenlerin zor durumda kalmasına neden olduğu vurgulanmaktadır.

Son dönemde, pandemi sonrasında artan göç akınları AB için yeni zorluklar ortaya çıkarmıştır. AB, çözüm arayışlarıyla birlikte göçmen krizleriyle mücadele etmeye çalışmaktadır. Özellikle AB-Türkiye göç mutabakatının yenilenmesi tartışmaları ve taahhütlerin geleceği gibi konular, AB'nin daha etkili çözümler bulma ve insanlık mücadelesine yönelik taahhütlerini yerine getirme ihtiyacını ortaya koymaktadır. AB'nin gelecekteki politikalarının, göçmenlerin haklarını koruma, insani yardım ve sınırların etkili kontrolü gibi alanlarda daha iyi performans göstermesi gerekmektedir. AB'nin Belarus-Polonya sınırındaki göçmen krizi gibi acil durumlarda, insan haklarına saygıyı ve insanların yaşamını korumayı öncelikli hale getirmesi önemlidir. Yardım sağlama ve yaptırımlar gibi tedbirler, insani mücadelede etkili bir rol oynayabilir. AB'nin göç politikalarının başarısı, üye devletler arasındaki işbirliği ve dayanışmanın sağlanmasına bağlıdır. Ortak bir yaklaşım benimseme, sınırların etkili bir şekilde korunması, insani yardımın sağlanması ve göçmenlerin entegrasyonuna yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, insan haklarına saygı, şeffaflık, hesap verebilirlik ve uluslararası hukuk ilkelerine bağlılık, AB'nin göç politikalarının temel unsurları olmalıdır. Gelecekte, AB'nin göç politikalarında daha kapsamlı ve sürdürülebilir çözümler geliştirmesi gerekmektedir. Göçmenlerin korunması, insan haklarının güvence altına alınması, sınırların etkili bir şekilde yönetilmesi ve üye devletler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi, AB'nin bu alandaki başarılarının anahtarıdır.

BÖLÜM 3: AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÖÇ POLİTİKALARININ GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ ve AŞIRI SAĞ

İnsanlık tarihi boyunca her daim var olan göç hareketleri, 1990 yılına dek çoğunlukla nüfusla ilgili ve toplumsal bir olay olarak kabul edilmiş ve tehdit kategorisinde yer almamıştır (Turgay, 2021, s. 1). Ancak 1990'lı yıllarda, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber, göç bir güvenlik sorunu olarak uluslararası alanda ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde, göç, insani müdahale gerektiren bir olgu olarak algılanmaya başlamıştır (Buzan ve Hansen, 2009, s. 213). Soğuk Savaş'ın bitimiyle uluslararası ilişkiler disiplindeki birçok kavram gibi güvenlik olgusu da geleneksel tanımından çıkartılarak yeni bir kavram haline dönüşmüş ve kapsamı genişletilmiştir. Bu durumun en önemli nedeni ise Soğuk Savaş'ın karakteristik özelliği olan iki bloklu dünya düzeni ve bu dönemin belirgin özelliği olan silahlanma yarışının etkisini yitirmesi ve güvenlik anlayışının şekil değiştirmesidir. Bu yeni süreçle birlikte güvenlik olgusunu terörizm, organize suçlar ve göç sorunları oluşturmaktadır (Marchesin, 2003, s. 422). Bu dönemde, devletlerin kendi başlarına çözümler oluşturma konusunda zorluk yaşadığı, diğer ülkelerle işbirliği yapma ihtiyacı duydukları ve genellikle devlet dışı yeni sorunların ortaya çıktığı görülmüştür (Şemşit, 2010, s. 43). Bu dönüşümler, güvenlik çalışmalarının bakış açısını yeniden şekillendirerek, uluslararası ilişkiler alanında güvenlik meselesinin daha fazla ele alınmasını sağlamış ve 2000'lerle birlikte göç ve güvenlik üzerine yeni bir literatür oluşumunu tetiklemiştir (Turgay, 2021, s. 1). Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenikleştirme adına atılan ilk adım Kopenghag Okulu'nun ortaya çıkmasıdır. Kopenhag Üniversitesi bünyesinde "Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi"nde temelleri atılan bu teori (Huysmans, 1998, s. 487). realist görüşe bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Weaver, 2004). Kopenhag Okulu ile beraber güvenlik unsurları çeşitlenmiştir. İki bloklu dünya sisteminde güvenliğin temeli askeri güç üzerine odaklanmışken, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber askeri boyutun yerini siyasi, ekonomik, toplumsal, çevresel v.b. unsurlar almıştır (Buzan, 1991, s. 19-20). Kopenhag Okulu'nun öncüleri arasında Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre ve Elzbieta Tromer gibi isimler bulunmaktadır (Baysal ve Lüleci, 2011, s. 70). Bu kişiler, güvenlik düşüncesini yeniden şekillendirerek, devlet odaklı bir görüşten çok daha kapsamlı bir bakış açısına taşımışlardır (Buzan, 1993, s. 30-31). Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme teorisine

göre, belirli bir konunun güvenlik tehdidi olarak ortaya çıkması ve bu durumun normal siyasetin sınırlarını aşarak ekstra önlemler alınması gereken bir süreci temsil etmektedir. Bu süreç, tehditlerin seçilmesi ve sunumu üzerine odaklanır ve bu da güvenlikle ilgili önemli konuların ve gereken önlemlerin belirlenmesinde belirleyici olur (Buzan, 2007, s. 38).

AB, Arap Baharı sürecinin başlamasıyla birlikte ilk başlardaki dış göç politikasının temeline oturttuğu “insan hakları ve göçmenler” kavramını kısa bir süre sonra yaşanan yoğun göç dalgası sonucunda değiştirerek daha çok güvenlik odaklı bir yaklaşım sergilemeye başlamıştır. AB’nin güvenlik odaklı bu yaklaşımının merkezinde ise sağ unsurlar etkili olmuştur. Güvenlikleştirme olgusuna göre devletin varlığına tehdit unsuru olarak gördüğü herhangi bir olay karşısında o soruna öncelik vererek bu duruma anında müdahale etmek adına özel haklarının olduğunu beyan etmektedir (Yılmaz Elmas, 2017, s. 424). Bunu yaparken de toplumsal açıdan güvenliğe karşı bir tehdit unsuru olduğuna dair algı yaratılmaktadır. Özellikle 11 Eylül sonrasında Birlik üyesi ülkeler göç konusunu güvenliğe bir tehdit unsuru olarak algılayarak bu konuda tehdit altında olduklarına dair bir söylem oluşturmuşlardır. Göçün güvenlikleştirilmesi kavramı kendinden olmayan insanları ötekileştirerek halklar arasındaki uyum sürecini güçleştirerek göç karşıtlığının daha da derinlere inmesine ortam hazırlamıştır. Bu kapsamda yorumlayacak olursak AB’nde göçün bu yönde evrilmesinde radikal sağın etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ancak AB’nin geliştirmiş olduğu bu tutum AB’nin temel değerler üzerine oturtmuş olduğu demokrasi, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, azın haklarına saygı gibi değerlerin anlamını yitirmesine neden olmuştur. Bu da Avrupa’da yükselişe geçen radikal sağ beslediğine dair yorumların yapılmasına neden olmuştur (Oğuzlar Tekin, 2019, s. 1253-1254).

Huysmans, göçün siyasi, sosyal ve ekonomik boyutlarının dışında daha çok güvenlik endişesinin hâkim olduğu görüşündedir (Huysmans, 2000, s. 758). Göç konusu genel itibariyle ilk önce toplumsal olarak bir sorun haline gelmiş, sonrasında ülkelerin güvenlik tehdidi algılamalarına neden olmuş ve son olarak da jeopolitik bir meseleye dönüşmüştür. Göç konusunda izlenilecek politikalar daha çok sınır güvenliği odaklı olarak göçün ötelenmesine yönelik adımlar olmuştur. AB’nin göç konusundaki en öncelikli hedefleri göçü kontrol altında tutarak alınacak önlemlerin güçlendirilmesi yönünde olmuştur. Alınacak önlemlerden bir tanesi de göçün cezai konular arasında

değerlendirilmesi olmuştur (Geddes & Scholten, 2016) Yaşanılan bu süreçte yaşanan göç hareketleri insan kaçakçılarının hedefi haline gelerek sığınma amacıyla göç etmeye çalışan bu insanlar suça alet olan kişiler durumuna düşmüştür. Bu bağlamda üye ülkeler insan kaçakçılığı ile mücadele etmekte zorlanmakta ve bu yönde kısıtlayıcı önlemler alma yoluna gitmektedirler. Göç kavramının bir suç olarak varsayıldığı bu dönemde göçmenlerin iç ve dış tehdit unsuru olarak algılanmasına yönelik eylemler hayata geçmiştir (Valentine, 2004, s. 12). Bu bağlamda AB'nin göçü bir güvenlik tehdidi olarak algılamasına neden olan olaylara bakacak olursak; aşırı sağ partilerin göçü kullanarak göçmenlerin işsizliği artırdığı, demografik unsurları etkilediği, mali yükü artırdığı ve ulusal kimliğe zarar verdiği yönündeki söylemleri ile yönetimin göç unsurunun suç oranlarını artırdığı ve sosyal refahı bozduğu yönündeki söylemleri etkili olmuştur diyebiliriz (Van Dijk, 2000, s. 45).

Avrupa'da göçmenlere karşı gösterilen dışlama ve yabancı düşmanlığı özellikle 1973 yılından sonra gelişmeye başlamış ve sonraki süreçlerde de üst noktalara taşınmıştır (Ugur, 1995, s. 980). 70'li yıllarda yaşanan petrol krizi ve sonrasında artan işsizlik oranları göçmenlerle ilişkilendirilmiş ve işçi göçmenleri geri gönderme girişimleri başlamıştır (Abadan-Unat, 2017, s. 89-91). Ancak bu insanların yaşadıkları yerleri bırakmak istememeleri ve hatta sonraki süreçlerde aile birleşimi yoluyla göçmen sayısındaki artış ve buna ilave olarak yasadışı göçün devam etmesi toplum içinde gerginliğe yol açmıştır. Ekonomik anlamda yaşanan kriz halkın yaşam standartlarını düşürerek göçmenlerin ülkenin olanaklarından faydalananı olarak görülmesine neden olmuş ve halk bu yönde göçmenlere karşı tepki geliştirmiştir (Alkan, 2015, s. 759). Yaşanan süreç içinde göçmenlerin bulunduğu ülkede uyum sorunu yaşamaları, vasıfsız işçi gücüne artık talep olmaması ve göçmen temelli suç olayları gibi etkenler AB'nin sınırlarını göçmenlere kapatmasına neden olmuştur. Schengen anlaşmasıyla beraber iç sınırların kaldırılarak dış sınırlarda güvenliğin artırılması Birliği dünya kamuoyunda eleştirilerin hedefi haline getirmiş ve bunun sonucunda Avrupa Kalesi fikri doğmuştur (Kaya, 2013, s. 167-187). Bu yaklaşım AB'nin göç konusundaki politikalarına bir eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre AB dış sınır kontrollerini artırarak, üçüncü ülke vatandaşlarını ve göçmenleri kendi sınırlarına girişlerini uygulamış olduğu sert politikalar sayesinde zorlaştırmaktadır (Tepealtı, 2020, s. 125-277). AB içinde üye ülkelerin siyasi, ekonomik ve coğrafi unsurları gibi faktörler her birinin göç konusundaki

yaklaşımlarında da farklılıklar meydana getirmiş ve bu konuda özellikle güvenlik endişesi hâkim olmuştur (Adıgüzel, 2020, s. 140).

Avrupa’da göçün bir tehdit olarak algılanması ve bu yönde Birlik üyesi ülkelerin güvenlik odaklı politikaları özellikle 11 Eylül 2001 Terör olayları sonrasında ivme kazanmıştır. Daha sonraki süreçlerde 2004 Madrid ve 2005 yılında Londra’da yaşanan saldırılar sonucunda özellikle Müslüman göçmenlere karşı bir güvensizlik yaşanmasına sebep olmuştur (Bigo, 2002, s. 89). Hatta Birliğin bu yöndeki tutumu 2015-2016 yılları arasında göçün en üst seviyeye ulaştığı dönemden önce bir politika haline dönüşmüştür diyebiliriz. Avrupa’da üst üste yaşanan terör olayları bu dönemde göçmenlerle iliştilerle Avrupa’da göçmenlere terörist gözüyle bakılmasına neden olmuştur (European Commission, 2022). Bu dönemde özellikle siyasi partiler, ülkelerinde bulunan mülteci statüsüne sahip kişilere ve düzensiz göçmenlere yönelik söylemlerini artırarak bu durumu seçim vaadi olarak kullanmıştır (Yılmaz & Zeren, 2018, s. 807). Özellikle aşırı sağ kanatın göçmenleri bir tehdit unsuru olarak göstermesi toplum içinde de güvenlik endişesi yaratmıştır. Bu duruma örnek verecek olursak 2015 yılında Polonya’da yapılan seçimleri AB karşıtlığıyla bilinen Hukuk ve Adalet Partisi kazanmıştır. Muhalefet partisnin seçim başarısını dönemin en tartışılan konularından bir tanesi olan göçmen krizini bir seçim aracı olarak kullanması sağlamıştır. O dönemde Polonya hükümetinin yaklaşık 7.000 sığınmacıya ev sahipliği yapacağını açıklaması toplum içinde sert tepkiler yaşanmasına neden olmuştur. Hatta dönemin muhalefet partisnin lideri göçmenler hakkında “ *göçmenler hastalık ve mikrop getirebilir* “ açıklamasında bulunmuştur (BBC, 2015).

Avrupa’da özellikle radikal sağ partiler popülist söylemlerle göçmen karşıtı bir profil çizmektedir. Göç konusunda daha az etkilenen Doğu ve Orta Avrupa’da ise göç konusunun yerine daha çok azınlıklara karşı yönelik bir yabancı karşıtlığı görülmektedir (Şener, 2018, s. 158). Bu bölgelerde Romanlar sağ partilerin popülist söylemlerinin hedefi konumundadır (Özerim, 2012, s. 66). Avrupa’da göçmen karşıtlığı politikaların arkasında özellikle aşırı sağ düşünce yapıları yer almaktadır. Çünkü radikal sağ düşünce tarzı genel olarak farklı kültürden ve ırktan olan insanların milli değerlere zarar vereceği endişesindedirler ve çok kültürlülüğün ulus kimliği yok edeceğini düşünmektedirler. Bu bağlamda da radikal sağ partiler izlemiş olduğu bu politikaları bu temeller üzerine oturarak göçmen karşıtı bir tutum sergileyerek bu insanlara sosyal hakların verilmesi yönünde de karşı bir tutum sergilemektedirler

(Şener, 2018, s. 157). Aynı kökten ve aynı değerlere sahip bir toplum hedefleyen radikal sağ görüşe göre toplumsal anlamda yaşanan sosyal ve ekonomik dengesizlikler toplum içinde yaşayan azınlıklara mensup kişilerin dışlanması ile mümkün olacağı görüşündedirler. Kısacası göçmenleri Avrupa Kimliğine karşı bir tehdit olarak görmektedirler (Öner, 2014, s. 168-169). Söz konusu görüşün temeline oturtmuş olduğu temel olgu yabancı düşmanlığı ve yabancıları dışlamak üzerine kuruludur. Avrupa’da göç olgusuyla beraber yükselişe geçen sağ kanat bu yönde seçim stratejileri geliştirerek yaşanan tüm olumsuz durumları bu insanlara mal etmektedir (Mercan, 2012, s. 69-88). Ayrıca göçmenlere karşı geliştirilen “refah şovenizmi” aşırı sağın ortaya çıkarmış olduğu bir diğer kavramdır (Şener, 2018, s. 158). Bu kavrama göre aşırı sağ partiler daha zengin olan üye ülkelerin maddi varlıklarının bu insanlarla paylaşılmasına karşı çıkmaktadır. Bu tepkilerin yaşanmasında göçmenlerin bir kısmının vergiden muaf sayılması örnek gösterilebilir (Uzunçayır, 2014, s. 140).

Kısacası radikal sağın göç konusunda sergilemiş oldukları olumsuz tutum ve davranışlar Avrupa genelinde ortaya çıkan sorunların sorumluluğunu bu insanlara yükleyerek onların toplum tarafından dışlanmasına sebep olmaktadır. Üye ülkeler içinde yaşanan suç oranlarını göçmenlerin artırdığı fikri de göçmenlere yönelik hali hazırda var olan önyargıları artıran bir unsur olmuştur (Uzunçayır, 2014, s. 139-140). AB’nin uygulamaya koyduğu bu politikaların hepsi de yasal olmayan göçü önleme ve terör olaylarına karşı takınmış olduğu tavrın bir göstergesi olmuştur. Ancak Birliğin göçe yönelik bu tepkisel yaklaşımları uluslararası arenada tüm göçmenlerin birer suçlu veya terörist algısı oluşturmaya çalışıldığı ve bu yönde göçü güvenlikleştirmeye çalıştığı yönünde eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur.

AB’nin göçü önlemeye yönelik hayata geçirdiği politikalarda göçü önleme konusunda yetersiz kalarak göçmenleri farklı yollardan Birliğe geçiş yapmaya sağlamalarının yolunu açmıştır. Özellikle Orta Akdeniz Rotası ve Doğu Akdeniz Rotasını kullanarak Birlik sınırlarına giriş yapmaya devam etmişlerdir. Özellikle göçmenler Avrupa’ya geçmek için İtalya’nın Kuzey Afrika’ya en yakın bölgesi olan Lampedusa Adası’na ulaşmaya çalışmaktadır. Libya ve Tunus bölgesinden hareket eden sığınmacılar Akdeniz yolu üzerinden İtalya’ya ulaşarak buradan Avrupa’nın farklı bölgelerine özellikle de Kuzeybatı Avrupa’ya varmaya çalışmaktadır. Ancak coğrafi özellikleri nedeniyle birçok sığınmacı Lampedusa Adası’na gitmeye çalışırken boğularak hayatlarını kaybetmektedir. Sığınmacıların Avrupa’ya geçiş yaptığı bir

diğer ülke ise Yunanistan'dır. Doğu Akdeniz yolu üzerinden sınır ülkelerinden giriş yapmaya çalışan bu insanlar çok zor şartlarda Avrupa'ya girmeye çalışmaktadır. Yaşanılan süreçte Aylan bebeğin Yunanistan'ın Kos adasına ailesiyle birlikte gitmeye çalışırken Akdeniz sınırlarında cansız bedeninin bulunması durumun ne kadar vahim bir hal aldığını bizlere göstermektedir. Suriyeli düzensiz göçmenlerin *“Geleceğimi görmek için Avrupa'ya geçmek istiyorum”* ve *“Avrupalılar vicdanlı ve insan haklarına saygılılar”* gibi söylemlerde bulunarak Avrupa'ya gitmeye çalışmaktadır (ybbhaber.com, 2022). Ancak Avrupa'nın göçmenlere karşı sergilemiş olduğu tutumlar bu söylemleri çürütmektedir. Avrupa'ya geçişlerde yaşanan ölümler ve AB sınırlarını geçtikten sonraki AB'nin uyguladığı politikalar, insan hayatını önemsememelerini ortaya koymuştur. Sığınmacıların yaşamış oldukları sorunlar yalnızca Yunanistan ve İtalya'yla sınırlı kalmamaktadır. Polonya-Belarus Sınırı'nda da benzer olaylar yaşanarak sınır güvenliğini artıran ve sınırlarına tel çekme girişimlerinde bulunulduğunu görmekteyiz. Yine bu durum bize göçmenlerin geçişlerine izin verilmeyerek güvenlik odaklı politikaların sürdüğünü göstermiştir (The Guardian, 2021).

Birlik üyesi ülkelerdeki siyasal koşulların daha net bir şekilde anlamlandırılması için ülkeler bazında göç konusunda hangi ülkelerin partilerinin ön plana çıktığının incelenmesi gerekmektedir. Avrupa'da tehdit unsuru olarak adlandırılan göçmenlere yönelik medya organları yoluyla bir tür korku ve kuşku ortamı yaratılması toplum içinde göçmen karşıtlığına neden olmaktadır. Özellikle ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar ve bu sebeplerden ötürü işsizlik oranlarının artması bu konuda göçmenleri sorumlu tutan muhafazakar, popülist partilerin söylemlerinde göçmenleri bir nevi siyasi malzeme unsuru olarak kullanmaya başlamalarına neden olmuştur. Göçmen karşıtı partiler özellikle 22-25 Mayıs 2014 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde önemli miktarda oylarını artırarak siyasi birer aktör durumuna dönüştükleri görülmektedir (Aktaş, 2014, s. 33-34). Avrupada aşırı sağ partilerin yükselmesi karşısında Avrupa'nın çok kültürlü yapısının sekteye uğratılacağı yönünde de endişeler yaşanmıştır. Bu bağlamda Almanya Başbakanı Merkel, İngiltere Başbakanı Cameron ve önceki Fransız Cumhurbaşkanı Sarkozy aşırı sağın yükselişe geçmesinden rahatsızlık duyduklarını belirterek Avrupa'da çok kültürlülüğün risk altında olduğunu ifade etmişlerdir (Örmeci, 2013, s. 36-37).

Avrupa’da son dönemde büyük bir oranda oylarını artıran sağ partilerin ortak söylemlerinin hepsinde de göç karşıtlığını görmekteyiz. Bu partiler kendilerini halktan yana bir tavır sergilemeye çalışarak milli kimliğe ve ülkenin refahına tehdit unsuru olarak gördüğü yabancıları ve göçmenleri ötekileştirme çabası içindedirler. Arap Baharı sonrasında iyice artış gösteren göçmen karşıtlığı Birlik üyesi ülkeler nezdinde sosyal ve ekonomik kaygılar barındırmaktadır (Bauman, 2016, Al Jazeera Turk). Özellikle Birlik vatandaşları iç savaş nedeniyle ülkelerinden kaçan nitelikli insanların ülkelerindeki nitelikli iş gücünü ellerinden alacağı endişesi taşımaktadır. Birlik vatandaşlarının yaşamış olduğu bu endişeler popülist partilerin işine gelmekte ve seçim zamanlarında oy oranlarını artırmaktadır. 2000’li yıllara gelindiğinde Avrupa’da ırkçılık konusunda en üst sıralarda yer alan isim Avusturyalı Jörg Haider olmuştur. Haider’in partisi olan Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) 1999 yılındaki seçimlerde %27 oy olarak hükümet ortağı olmuştur (Mudde, 2007). Haider Avrupa’da ırkçılık ve yabancı karşıtlığı konularında ki görüşlerini net bir biçimde belli etmiş ve tüm dünyanın dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bu durumu önemli kılan etken ise daha önce hiçbir politikacının görüşlerini bu kadar net bir dille ifade etmemiş olmasıdır (Alkan, 2015, s. 278).

Avrupa’nın diğer ülkelerindeki duruma bakacak olursak 2009 yılında İsviçre’de radikal sağ kanatta yer alan Halk Partisi minare inşaatının yapılmasına yönelik bir halk oylaması yapmış ve bunun sonucunda halkın %57.7’si hayır cevabını vermiştir. 2010 yılında ise Fransa’da topluma açık alanlarda kara çarşaf giyilmemesi konusunda yasak getirilmiştir (İnanç ve Çetin, 2011, s. 14). Ayrıca 2012 yılında Fransa’da yapılan seçimlerin ilk turunda aşırı sağ Ulusal Cephe (FN) %18 oy oranına sahip olarak üçüncü parti olmuştur. Yine Hollanda’da aşırı sağ kanatta yer alan Özgürlük Partisi (PDV) dışardan destek verdiği sağ görüşten iktidar partisiyle ekonomik tedbirler konusunda anlaşmaya varamaması sonucunda desteğini çekerek hükümetin düşmesine neden olmuştur (Friffin, 1991, s. 55-86). 22 Temmuz 2011 yılında Norveç’te aşırı sağcı bir gencin çoğu İşçi Partisi mensubu insanlardan oluşan 77 kişinin ölmesiyle sonuçlanan terörist saldırısı aşırı sağ unsurların yalnızca göçmenler için değil Avrupa halkını da tehdit eden bir unsur oluşturabileceğini dünya kamuoyuna göstermiştir (Öner, 2014, s. 166).

Avrupa’da son dönem yeni aşırı sağ partilerin özelliklerine baktığımız zaman kendilerini faşist ve neo-faşist düşünce akımlarından farklı bir yere koyarak bu

düşünce tarzlarıyla aralarındaki bağlantıyı kabul etmek istememektedirler. Kendilerini liberal demokrat düzenin bir parçası haline getirmeye çalışan aşırı sağ bunu popülist söylemler ışığında gerçekleştirerek daha yumuşak bir politika sürdürmeye çalışmaktadır (Kallis, 2015, s. 13). Radikal sağ partiler birbirlerinden farklı söylemlere sahip olsalar da temelde aynı ideolojik ve siyasal niteliklere sahiptir. Bu özelliklere kısaca değinecek olursak; Aşırı Milliyetçilik görüşünün altında yatan temel felsefe radikal sağ partilerin ideolojilerini aşırıcılık temeline oturtarak toplumda farklı kültürden insanların var olması fikrine karşı çıkmakta ve bu yönde gerçekleştirilecek ulus ötesi teşebbüslere karşı bir duruş sergilemektedirler (Betz, 1994, s. 107). Radikal sağcılar milliyetçilik olgusunu milli kimliği ve ulusal çıkarları korumak adına diğer ülkelerle mücadele etmek ve yabancıların ülkeye girmesini kısıtlamak için kullanmaktadırlar. Bu tutum çoğu zaman ülkede var olan etnik azınlık ve göçmenlerin ayrımcılığa ve hatta bazı zamanlarda şiddet eylemlerine maruz kalmalarına neden olmaktadır (Mudde, 2007, s. 138). İnsanların Eşitsizliği kavramına göre başka kültürden ve farklı düşünce yapısında olan kişileri ötekileştirerek kendi görüşünde olan insanları destekleme düşüncesi hâkimdir. Bunu yaparken de etnik köken, dini veya farklı ideolojiden olan insanları hedef almaktadır. Ayrıca kültürel çeşitliliğe karşı çıkarak göçmenlerin ülkeye gelmesine karşı bir duruş sergilerler (Eatwell, 2003, s. 195-209). Etnik Çoğulculuk görüşü de etnik grupların toplumun yapısını bozduğunu iddia ederek farklı kültürden insanlarla bir arada yaşama fikrine karşı çıkmaktadır (Kymlicka, 2001). Aşırı sağcı ideolojilerin temsilcileri, etnik çoğulculuğa karşı bazı tepkiler gösterirler. Bu tepkilerini ise etnik homojenliği savunarak, asimilasyon politikaları ve göçmen karşıtı politikalarla göstermektedir. Etnik homojenliğe göre aşırı sağ kanat, ülkede aynı kültürden insanların birlikte yaşamasının daha kolay olduğunu ve bu şekilde toplumun daha istikrarlı olacağı görüşündedir. Bu nedenle de ülkelerindeki etnik grupların ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar izlerler. Asimilasyon politikaları bağlamında aşırı sağcılar farklı etnik gruptaki kişilerin toplumsal dokuyu bozduğunu iddia ederek bu insanların çoğunluğun kültürüne uyumlaştırılması gerektiğini savunup bu yönde politika izlerler. Göçmen karşıtı politikalar ile de aşırı sağcı kesim göçmenlere karşı sert politikalar uygulanması gerektiği ve göçmenlere sınırların kapatılması gerektiği gibi önlemlerin alınması gerektiğini savunurlar (Mudde, 2007). Irkçılık ve ayrımcılık kavramları, aşırı sağcı ideoloji liderlerinin farklı etnik gruplara karşı açık bir şekilde ırkçı ve

ötekileştirici politikalar benimseyerek, bu insanlara karşı ön yargılı bir tutum sergiledikleri durumları ifade etmektedir. (Ford, 2019, s. 129-130). Sınırlı empati halkası düşünce tarzına göre, aşırı sağ partiler kendi görüşlerinde olan insanlara kucaklayıcı bir tutum sergilerken, kendilerinden farklı olanlara karşı düşmanca bir tutum sergileme eğilimindedir. Özellikle göçmenlere ve azınlık durumundaki kişilere karşı hoşgörüsüzlük içindedirler (Lubbers & Coenders, 2019, s. 166-185). Popülizm düşüncesi genel anlamda aşırı sağ kesimi yöneten elitlere yönelik bir tepki olarak doğmuştur diyebiliriz. Radikal sağ partiler halkın çıkarlarını koruma noktasında popülist söylemler içine girer. Ancak popülist söylemler genel olarak toplum içinde ayrışmaya ve kutuplaşmaya sebebiyet vermektedir. Biz ve onlar tarzındaki söylemleriyle kendi görüşünde olmayan insanları ötekileştirirler. Bu durum ise toplum içindeki birlik ve bütünlük unsurlarına zarar vererek demokratik değerleri tehdit etmektedir (Taggart, 2004, s. 269-288). Liderlik ve Karizma kavramına göre aşırı sağ parti liderleri kendilerini genel anlamda güçlü bir lider ve otorite figürü olarak göstererek halkın güvenini sağlamayı amaçlar. Ancak bu liderlerin özelliği farklı görüşten insanlara karşı hoşgörüsüz ve ayrımcı nitelik taşımaktadır. Bu yüzden de demokratik ve özgürlükleri tehdit ettiği düşüncesiyle elıştırılırlar (Mudde, 2004, s. 541-563). Liberal demokrasinin özelliklerinin eleştirisi bağlamında, radikal sağcılar liberal demokrasiyi kabul etmekle birlikte bazı taraflarını eleştirmektedir. Bu eleştirileri ulusal kimliğin korunması, güvenlik endişeleri ve ekonomik milliyetçilik çerçevesinde yapmaktadırlar. Ulusal kimliğin korunması çerçevesinde aşırı sağ, temeline oturttuğu milliyetçilik olgusundan kaynaklı olarak, liberal demokrasinin global ve çok çeşitlilik anlayışına karşı çıkmaktadır. Bu yüzden göçmen karşıtı tutum sergilerler (Betz, 1994, s.107). Güvenlik endişeleri sebebiyle, göçmenlere karşı güvenlik merkezli bir tutum takınırlar. Özellikle göçmenleri terörizmle ilişkilendirerek demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanması noktasında politika uygularlar (Mudde, 2016, s. 138). Ekonomik milliyetçilik olgusu ile de ülkenin kaynaklarını yabancılarla paylaşmamak üzere milli bir politik söylem kullanırlar. Bu bağlamda uluslararası ticaretin sınırlandırılması gerektiği ve yerli işletmelere destek verilmesi yönünde görüş beyan ederler (Norris & Inglehart, 2019, s. 132). Liberal Demokrasinin Zayıf Yönleri düşüncesi bağlamında radikal sağ, liberal demokrasinin siyasi elitlerin güdümünde olduğu belirterek medya, sivil toplum örgütleri gibi demokratik kurumların elitlere hizmet ettiğini savunmaktadır (Taggart, 2004, s. 269-288). Otoriterlik olgusu ile aşırı

sağ, demokrasi kavramının eksik yönlerine eleştiride bulunarak kendilerini güçlü ve liderlik vasıflarına uygun bir parti olduğunu iddia ederler. Bu kavramın en önemli özelliklerinin başında merkeziyetçi, hiyerarşik ve otoriter bir yapıya sahip olması gelir. Aşırı sağ kanat otoriter yapının siyasi kararların alınmasında daha hızlı ve etkin bir nitelik kazandırdığı görüşündedirler. Ayrıca bu görüşe göre güçlü bir devletin varlığı otoriter bir düşünce anlayışından geçmektedir. Sağ kanatın önemli unsurları arasında yer alan otoriterlik kavramı yabancı faktörleri ve farklı kimlikleri tehdit olarak algılar ve bu yönde sert politikalar uygulamaktan çekinmez (Mudde, 2017, s. 138). Aşırı sağın bir diğer savunduğu kavram olarak sıfır toplamı perspektif görüşüne göre dünya kaynaklarının sınırlı ölçüde olduğu ve bir ülkenin kazancının diğer ülkelerin kaybı olduğunu varsayarlar. Bu nedenle bu görüşü savunan aşırı sağcılar kendi milli çıkarları için diğer ulusların kaybını görmezden gelirler. Ayrıca bu görüş göçmenlere karşıda bir tutum sergileyerek kendi halkının işlerini kaybetmesine neden olacağını savunur. Ve bu yüzden de göçmenlere karşı sert önlemler alınması gerektiğini düşünürler (Norris & Inghart, 2019, s. 132).

Milliyetçilik olgusu aşırı sağ partilerin başlıca özelliklerinden biridir ancak Avrupa kimliğine yapılan söyleniş artmaktadır (Zuquete, 2008, s. 329). Özellikle göçmenlerin Avrupa kültürünü yok edeceği endişesiyle söylemlerini sürdürmektedir. Hatta bu konuda FN partisinin lideri Marine Le Pen: “ *bir dönüm noktasındayız, eğer medeniyetimizi koruyamazsak yok olacak*”. şeklinde ifadelerde bulunmuştur (Bennhold, 2008). Ayrıca aşırı sağ Avrupa Kimliğinin yok olacağı endişesi üzerinden özellikle Müslümanları ötekileştirmektedir. Hatta bu yönde daha önceki dönemlerde Yahudilere yönelik yapılan ayrımcılığın artık Müslümanlara yapıldığı yönünde yorumlar yapılmaktadır (Fekete, 2013). Fransa’da radikal sağın savunucularından Guillaume Fave’de bu konuda Avrupa için asıl tehdit unsurunun üçüncü dünya ülkeleri ve İslam kökenli olduğunu belirtmiştir (Zuquete, 2008, s. 328-335).

Avrupa’da aşırı sağ partilere bakacak olursak Macaristan’da Victor Orban’ın partisi Fidesz Partisi, Almanya’da Almanya için Alternatif Partisi, Avusturya’da Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), Fransa’da Marine Le Pen’in partisi Ulusal Cephe Partisi (FPÖ), Hollanda’da Özgürlük Partisi (PVV), Birleşik Krallık’ta UKIP ve yine İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya’da ki sağ partiler oylarını artırmış ve bu saydığımız partilerin oylarını artırmadaki ortak nokta ise göç karşıtı söylemler olmuş ve bu durumu seçim kampanyası olarak kullanmışlardır. Özellikle 2014 yılında Victor

Orban seçim kampanyası olarak “Trump’tan önceki Trump” sloganını kullanarak popülizmin en büyük söylemlerinden biri olan biz ve öteki ayrımını kullanmıştır. Yine buradaki vurgu göç ve göçmenlere yönelik kullanılan düşmanca söylemler olmuştur. Ayrıca Macaristan ülkeye yönelik iç ve dış saldırı altında olduğunu belirterek bu yönde göçmenler konusunda bir tehdit algısı yaratmaya çalışmıştır. Hatta seçim kampanyalarında pankartlara “STOP” kelimesini yazdırarak tüm göçmenlerin terörist olduğunu ilan etmiştir (Politico, 2015). Macaristan’ın bu tavrı üzerine AB, Macar hükümetine ırkçılıkla mücadele konusunda çağrıda bulunarak göçmenleri üye ülkelere paylaştırmayı teklif etmiştir. Ancak bu çağrıya Orban; “ çılgınlığın sınırlarında bir saçmalık” cevabını vererek (Euronews, 2015). göçmenleri halkın gözünde terörizmle ilişkilendirdiği seçim kampanyaları yürütmüştür (Tok, 2018). Yine Orban Hükümeti 2015 yılında yasadışı göçü önlemek adına Sırbistan sınırına tel örgü ördürülmesi konusunda karar almıştır. Macaristan’ın uygulamaya koyduğu bu durum karşısında birçok eleştiri yapılmış ancak Macaristan hükümeti bu karardan vazgeçmemiştir (Euronews, 2015). Daha sonraki süreçte 2015 yılının Eylül ayında bir araya gelen hükümet yetkilileri ortak bir göçmen politikası yürütülmesinin gerekliliğine ve yapılacak olan bu politikaların Macaristan’ın da yararına olacağından bahsetmiş fakat Orban hükümeti göçmen karşıtı tutumunu sürdürerek Avrupa’ya gelen özellikle Suriyeli mültecilerin Avrupa kimliğine zarar vereceğini belirtmiş ve kendi sınır güvenliğinin ilk önceliği olduğunu belirtmiştir (Euronews, 2015). Ayrıca Macar polislerinin göçmenlere yönelik tutumu da eleştirilerin hedefi olmuştur. Göçmenlere Macar polislerinin yiyecek dolu poşetlerin fırlatıldığının medyada yer alması uluslararası alanda büyük ses getirmiştir. Macar polislerinin bu tavrı karşısında Orban hükümeti güvenlik güçlerini savunarak yasadışı göçle mücadele konusunda taviz vermeyeceklerini açıklamıştır (The Guardian, 2015). Macar Parlamentosu ayrıca 15 Eylül 2015 tarihinden itibaren de sınır güçlerine öldürücü etkisi olmayan silah kullanması yönünde yetki vermiş ve gerekli durumlarda gerçek mermi kullanabilmesi yönünde de karar çıkarmıştır. Ayrıca Macaristan Parlamentosu bu yasanın geçici olduğunu belirtmiştir (Euronews, 2015).

Göçmenlere yönelik düşmanca tutumlarında yumuşamaya gitmeyen Orban, göçü “terörün Truva atı” olarak nitelendirerek büyük bir çoğunluğu Müslüman sığınmacılardan oluşan bu insanların Avrupa’nın Hristiyan kimliğine zarar vereceği endişesi yaşadığını belirtmiştir. Göçü önlemek adına savunma harcamalarının

artırılması ve bu yönde Avrupa ordusu kurulması yönünde fikirlerini beyan etmiştir (Reuters, 2017). Hatta Orban Macaristan devlet radyosunda vermiş olduğu bir röportajında AB Komisyonu'nun uygulamış olduğu göçmen politikalarına da eleştiride bulunmuştur. Özellikle Komisyon'un göçmenler konusunda hayata geçirdiği kota sistemine ve bu sistemi uygulamada zorluk çıkartan üye ülkelere para cezası uygulanması yönünde karar alınması gerektiğini vurgulamıştır (Kormany. hu, 2016). Göçmenleri ülkesinde istemediğini her fırsatta belirten Orban, ülkesinin hâlihazırda olan sorunlarının *“göçmen karşıtı, çok kültürlülüğe karşı ve Hristiyan aile modeli için savaştan”* bir politikayla sağlanabileceğini ifade etmiştir (Miniszterelnok.hu, 2017). Göçmen karşıtı tutumlarıyla halkı bu yönde etkileyen Orban, halka göçmen karşıtı siyasi partilere oy verme yönünde çağrıda bulunmuştur. Siyasi söylemlerini tamamen göçmen karşıtlığı üzerine inşa eden Orban 2018 yılında yapılan seçimlerde üçüncü kez Başbakan olmuştur. Ayrıca Orban göçmenlere yardım sağlayan sivil toplum örgütlerine de kısıtlayıcı bir tutum sergileyerek bu kuruluşların çalışmalarını içişleri bakanlığından alınacak özel izne tabi tutmuştur (The Washington Post, 2018). Ayrıca dışardan sağlanan yardım fonlarına da %25'lik bir kesinti yapılacağı belirtilmiştir (Euronews, 2018). Ayrıca Orban azalan genç nüfusun artırılması yönünde 2019 yılında “Aile Koruma Aksiyon Planı” nı devreye sokarak genç nüfusun yerini göçmen çocukların almasını engellemek amacıyla hayata geçirdiği plan dâhilinde ailelere çocuk yetiştirme konusunda da mali destek yapacağını belirtmiştir (CNBC, 2019).

Ayrıca Orban Macar annelere dört ya da daha fazla çocuk sahibi olmaları yönünde telkinlerde bulunmuştur (The New York Times, 2019). 2020 yılına gelindiğinde ise Macaristan'da Helsinki Komitesi adlı bir sivil toplum örgütü göçmenlerin Macar hükümeti tarafından aç bırakıldığını ve sığınmacıların mülteci başvurularını zora sokmaya çalıştığı yönünde açıklamada bulunmuştur (Mev Zu, 2020). Bunun üzerine AİHM Macaristan'a 28. kez sınır bölgelerindeki bu insanları aç bırakmama konusunda emir vermiştir. Ancak Macar hükümeti bu emre uymayarak kaçak göçmenlere bedava yemek veremeyecekleri yönünde karşılık vermiştir (Euronews, 2020).

Almanya'daki göçmen karşıtı tutumlara bakacak olursak 2013 yılında “Almanya'nın çıkarlarına ters olduğu ve zarar verdiği” düşüncesiyle “Euro Bölgesi Kurtarma Paketi” ne karşı çıkan bir parti olarak kurulan “Alternative für Deutschland (AfD) partisi, zaman içinde söylemlerini göçmen karşıtı bir zemin üstüne oturarak

özellikle İslam karşıtı politikalar geliştirmiştir. Göçün Almanya içinde sorunlara neden olacağı ve Alman kimliğine zarar vereceği yönünde söylemler geliştirerek güvenlik odaklı bir tutum geliştirmiştir (Decker, 2019, s.37). Alman kültürünü koruma kaygısıyla yola devam eden bu parti kapalı bir toplum yaratma fikrini savunmaktadır. Bu yönde bu kimliğe ait olmayan herkesi ötekileştirmeye çalışan bu parti özellikle mülteci krizi sonrasında ülkedeki kutuplaşmayı artırarak seçmenlerin güvenlik yönündeki kaygılarını artırmıştır (BBC News, 2020). Ayrıca söz konusu parti iktidardaki partileri suçlayarak güvenlik konusundaki tehdidin sorumlusu olarak göstermeye çalışmıştır. AfD'nin özellikle sosyal medya üzerinden duyurmaya çalıştığı bu güvenlik odaklı yaklaşım ve nefret söylemi halkı etkilemiş ve bunun sonucunu da sandıkta almıştır diyebiliriz. Schmitt ve Beck'e göre bu partinin oy oranlarını artırmadaki en önemli temel noktayı iki etken oluşturmaktadır. Bunlardan ilki Euroseptizm olurken diğer dayanağını da yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı oluşturmaktadır (Kaçar, 2017, s. 35). Ayrıca partinin taraftarlarının büyük bir çoğunluğu ekonomik kaygılar taşıırken ekonominin bozulması durumunda yaşanılacak kaos ortamından endişe duyduklarını belirtmişlerdir (Topçu, 2016, BBC). Ayrıca partinin politikaları arasında çocuk sahibi olmayı teşvik etmek gibi yöntemlerde bulunarak, göçmen karşıtı tutumlarını artırmışlardır. Bu politikadaki ana etkeni ileride Alman nüfusun azınlık durumunda kalmaması oluşturmaktadır. Ayrıca AfD seçim propagandalarında hamile bir kadının fotoğrafını kullanarak "Neue Deutsche? ve Machen wir selber" (Yeni Almanlar mı? Biz kendimiz yaparız) gibi söylemlere yer vermiştir (Reitz, 2019, s. 33, 50). 2015 yılında Merkel'in göçmenlere yönelik açık kapı politikasıyla birlikte gerçekleştirdiği umut verici konuşma, Almanya'ya iltica talebinde bulunanların sayısını tahminlerin üzerinde artırınca Merkel'in "Hoş geldiniz" politikası eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Bunun üzerine söylemlerini artıran AfD, Almanya'nın biran önce sınırlarını kapatması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda Almanya'daki genç nüfusun ilerleyen süreç içinde azalarak göçmen nüfusun artması yönünde endişe duyarak Alman nüfusun azınlık durumuna düşeceğini iddia etmiştir. Tüm bunların dışında Avrupa kültürünün de zarar göreceği yorumunda bulunmuşlardır (Jacobsen, 2015). Hatta bu parti söylemlerini daha ileri boyutlara taşıyarak sınırları geçmeye çalışan kişilerin üzerine ateş açma yetkisinin verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Bbcturkce, 2016).

1993 yılında İngiltere’de kurulan Nigen Farage’nin başkanlığındaki United Kingdom Independence Party (UKIP) İngiltere’nin 1973 yılında üye olduğu Birlikten ayrılması için kurulan bir parti olma özelliği taşımaktadır (Aras, 2018, s.55). Söz konusu parti Brexit kampanyasıyla sergilemiş olduğu politikalar sonucunda hedefine ulaşmıştır diyebiliriz. Mevcutta var olan Euroseptizm düşüncesi 2015 yılında yaşanan mülteci kriziyle birlikte yükselişe geçmiştir. Seçim kampanyalarında bol bol sınır güvenliği konusunu gündemine alarak Birlikte kalındığı takdirde İngiliz kadınlarının göçmenler tarafından istismara maruz kalacağını belirtmişlerdir (Erlanger, 2016, nytimes). Hatta transit göçün merkezi halinde olan Türkiye’nin AB adaylığını kastederek AB’den çıkma durumunda Türkiye ile herhangi bir sınırımız olmadığından emin oluruz yorumunda bulunarak halkı Birlikten ayrılma konusunda ikna etmeye çalışmışlardır (Aras, 2018, s. 60). Fransa’da ise aşırı sağın en önemli örneğini 1972 yılında Jean-Marie Le Pen tarafından kurulan Ulusal Cephe (FN) Partisi oluşturmaktadır. Hatta bu parti aşırı sağın Avrupa’daki ilk temsilcilerinden sayılmaktadır. 2011 yılında partinin başına gelen Marine Le Pen parti içinde önemli değişiklikler yapsa da özünü yine Fransa’nın milli kimliğine bağlı, göç ve çok kültürlü bir yapıya karşı tutumunu devam ettirmiştir (Canovan, 1998, s.4). Hatta partinin 80’li ve 90’lı yıllarda en önemli sloganlarından biri olan “İki milyon işsiz, iki milyon daha fazla göçmen var demektir!” söylemi bugün bile göçmenlere olan yaklaşımı sürdürmektedir (Müller, 2016, s.28). Cahtal Mouffe, bu partinin politikalarını göçmenler ve yabancılar üzerinden devam ettirerek tüm sorunların nedenini onlara atfettiğini belirtmiştir (Fassin, 2018, s.69). Avusturya’da ise Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ)’nin önderi Heinz-Christian Strache, Avrupa’da popülist liderlerden bir diğeridir. Söylemlerinde genelde göç olgusunun Avusturya’da yarattığı sorunlara değinen lider, seçmenlerine biz ve onlar ayrımı üzerinden seslenişte bulunmaktadır. Ayrıca lider söylemlerinde “yabancı seli” ve “mülteci akını” gibi ifadeler belirtmektedir (Öner, 2018, s. 46). Hollanda’da popülist hareketlere bakacak olursak Hollanda İçin Özgürlük (PVV) partisi önde yer almaktadır. Bu partinin lideri Geert Wilders özellikle sosyal medya hesapları üzerinden halka seslenmekte ve özellikle seçim zamanlarında İslam, yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtı tutumlar sergileyerek bu kavramları ülkeyi tehdit eden unsurlar olarak belirtmektedir (Trt Haber, 2019). Ayrıca söylemlerinde göçmenlerle terörizmi eş tutarak toplum içinde göç konusu üzerinde olumsuz bir algı yaratmaktadır (Yüksel, 2019, s. 72). Ayrıca

Wilders seçimlerden önce Türkiye'nin Lahey Elçilik binasının önünde Hollandaca ve Türkçe "Uzak dur! Bu bizim ülkemiz" yazılı bir pankart açtırarak partisinin göçmen karşıtlığını tüm dünyaya duyurmuştur (Özkan, 2017, TRT Haber).

Popülist söylemlerin yükselişe geçtiği diğer ülkeler ise İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya'dır. İsveç Demokratları, İlerleme Partisi, Danimarka Halk Partisi ve Gerçek Finler isimli partilerin hepsi de aşırı sağ kanatta yer almakta ve popülist söylemlerle göçmen karşıtlığı yapmaktadır. Göçmenlerin ekonomik anlamda da bir yük oluşturduğu yönünde bir düşünce tarzı benimseyen bu partiler göçmenlerin ulusal refaha engel olduğu düşüncesindedirler ve bu anlamda AB'ye karşı da karşıt söylemlerde bulunmaktadırlar (Nardelli ve Arnett, 2015, The Guardian). İskandinav ülkelerinde aşırı sağ unsurların yükselişe geçmesindeki nedenlere bakacak olursak bu ülkelerin ekonomik anlamda ileri seviyede yer alması ve yüksek yaşam standartlarına sahip olması gelmektedir. Bu durum, göçmenleri bu ülkelere çekme eğilimini tetiklemektedir. Bunun sonucunda da aşırı sağ kanat, artan göç miktarı karşısında söylemlerini bu yönde evirerek göçmen karşıtlığı yapmaktadır. Belirtmiş olduğumuz bu dört ülkenin farklı politik gündemleri ve farklı seçim gündemleri olsa da ortak bir tarihe ve kültürel mirasa sahip olmaları ülkedeki seçmen profilinin ekonomik unsurlardan ziyade daha çok kültürel nedenlerden dolayı aşırı sağın oylarını artırdığı görülmektedir (Parshina, 2016, s. 21)

3.1 AB Göç Politikalarının Sınır Ülkeleri Üzerindeki Etkisi: Macaristan, Bulgaristan ve Yunanistan'ın Yaklaşımları ve Sınır Güvenliği

Arap Baharıyla başlayan süreçle beraber özellikle Suriye'de yaşanan iç savaş sonucu büyük bir mülteci dalgası oluşmuş ve sonrasında bu göç hareketi özellikle Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçişlere neden olmuştur. Sığınmacıların Avrupa'ya geçişlerde kullanmış olduğu 3 ana güzergâh bulunmaktadır. Bu geçiş güzergâhlarından ilkinin Fas ve Cezayir üzerinden İspanya'ya geçiş yapmayı hedefleyen Batı Akdeniz rotası oluşturmaktır. İkinci güzergâh olarak Tunus, Mısır ve Sahra altı bölgeden çıkan ve Libya üzerinden İtalya'ya uzanan Orta Akdeniz rotası oluşturmaktadır. Son olarak da Suriyeli, Afganlı ve Iraklı mültecilerin Türkiye üzerinden giriş yapmaya çalıştıkları Doğu Akdeniz rotası gelmektedir (Demir ve Soyuppek, 2015, s. 6). Sığınmacıların en yoğun olarak kullanmış olduğu rota ise Doğu Akdeniz yoludur. Sığınmacılar bu yolu kullanarak Yunanistan, İtalya ve Macaristan

sınırlarına yığılmaktadır (FRONTEX, 2017). Sığınmacı akınına doğrudan maruz kalmamak adına Almanya, Fransa ve İspanya yaşanan bu kriz için çözüm arayışları içine girmekte ve bu durumdan en az zararlı çıkmaya çabalamaktadır. Ancak AB üye devletler arasında göçe bakış açısında farklılıklar yaşanmaktadır. Göçe direkt olarak maruz kalan Macaristan, İtalya ve Bulgaristan'ın aksine özellikle kuzey ülkeleri yaşanan kriz karşısında herhangi bir çaba göstermemiştir. Bu duruma örnek verecek olursak kuzey ülkeleri, sınırlara dayanan mültecileri, yasa dışı yollardan AB'ye girmeye çalışan göçmenler olarak ifade ederek bu durumu görmezden gelmiştir. Üye ülkelerin mülteci krizine yönelik geliştirmiş olduğu bu tutum Birliğin ortak bir çözüm üretmesini zora sokmakta ve Birlik içinde oluşan krizi derinleştirmektedir. Birlik içinde farklı politikalar benimseyen üye devletler diğer üye devletleri de olumsuz etkilemekte, bu da ortak bir sığınma politikası oluşturulmasını ve sığınmacıların kabul koşullarının belirlenmesinde sorun yaratmaktadır. Dublin Anlaşması'ndan önce sığınmacıların herhangi bir üye devlete sığınma başvurusunun reddedildiği durumlarda diğer üye ülkelerden birine başvuru yapma hakkı tanınırken söz konusu anlaşmadan sonra mülteci statüsü kazanabilmek oldukça zorlaşmıştır (Martin & Widgren, 2002, s. 57). Dublin Anlaşması ve sonrasında yapılan revizelerle birlikte sığınmacılar yalnızca giriş yaptıkları üye ülkeye başvuru yapabilmekte ve bu sürecin takibi de yine aynı üye ülke tarafından yapılmaktadır. Söz konusu başvurunun reddedilmesi durumunda ise sığınmacılara ikinci bir üye ülkeye başvuru yapma hakkı tanınmamaktadır (Dublin Sözleşmesi, 1997). Ayrıca Dublin Anlaşması gereği özellikle Yunanistan, İspanya, İtalya, Macaristan ve Malta gibi sınır ülkeleri, mültecilerin ilk durak yeri olarak kabul edildiği için mültecilerin sorumluluğu bu ülkelere yüklenmiştir (BBC, 2015). Bu süreçte sığınmacıların bu ülkelere yoğunlaşması ve sorumluluğun bu ülkelere yüklenmesi, AB içinde kriz yaşanmasına neden olmuştur. Ekonomik anlamda diğer AB üye ülkelerden daha alt seviyede olmaları da bu insanların ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yetersiz kalmıştır. Bilhassa ekonomik anlamda güçlük çeken Yunanistan'ın mali anlamda sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmesi AB ile sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Birlik içinde bir diğer çözüm de Macaristan ile yaşanmış ve mülteci akını sınırlarından uzak tutabilmek adına sınırlarına tel örgüler ve duvarlar çekmiştir (Ay, 2019, s. 87). Ayrıca yaşanan süreç içinde sorumluluğun diğer üye ülkelere paylaştırılması bağlamında çağrıda bulunulan bu ülkelere karşı bilhassa Almanya,

İngiltere ve Fransa sessiz kalmıştır (Ay, 2019, s. 86). Ancak kitlesel mülteci krizinin özellikle 2015 yılı itibariyle iyice yükselişe geçmesi neticesinde bu durum AB'nin işleyişine ve politikalarına sıkıntı olacağı endişesiyle ülkelerin ekonomik geliri, nüfusu, işsizlik oranları ve mevcutta yer alan sığınmacı miktarı dikkate alınarak “Kota Sistemi” uygulamasına geçilmeye çalışılmıştır. Diğer bölümlerde detaylı olarak açıkladığımız bu sistemle beraber sığınmacıların bu koşullar dikkate alınarak diğer üye ülkelere eşit bir şekilde paylaşılması hedeflenmiştir (BBC, 2015). Üye ülkelerden birçoğu bu sisteme karşı çıkarken sığınmacı başvurusunun en yüksek olduğu Almanya ise destek vermiştir. Üye ülkelerin bu politikaya karşı olan tavrı, Birliğin ortak politika geliştirme konusunda sağlam adımlar atmasını engelleyerek kota sisteminin başarılı bir şekilde uygulanmasını zorlaştırmıştır. Hatta bu konuda Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Claude Juncker mültecilere yönelik hayata geçirilmeye çalışılan uygulamaların ve politikaların iyi işlemediğini belirtmiş ve krizin doğru yönetilmesi adına daha köklü politikaların belirlenmesi gerektiğini, ortak savunma sisteminin güçlendirilmesi ve sorumluluğun sınır ülkelerine yüklenmesi konusunun çözüme kavuşturulması gerektiğini belirtmiştir (BBC, 2015).

Birlik tarafından oluşturulmaya çalışılan ortak göç politikası bağlamında özellikle Macaristan, Bulgaristan ve Yunanistan sorun çıkartmaktadır. Çünkü sığınma arayan mültecilerin ilk giriş yaptığı ve başvuru ülkeleri olması sınır ülkesi olan bu ülkeler için sorun yaratmaktadır. Özellikle Macaristan, Bulgaristan ve Yunanistan sınırlarına dayanan sığınmacıları mülteci olarak kabul etmek istememekte ve bu yönde karşıt politika izlemektedir. Bu da düzensiz göçü dolaylı yollardan artıran bir etken haline gelmektedir. Düzensiz göçü artıran unsurlar arasında yalnızca yasa dışı girişler oluşturmamakta aynı zamanda ülkelerin sürdürmeye çalıştığı kısıtlayıcı politikalarda göçü artıran nedenler arasındadır. Bu süreçte özellikle geçiş ülkeleri olması açısından göçü önlemek adına kendi sınır kontrollerini artırıcı önlemler almaya çalışmaktadırlar (Kanat ve Aytaç, 2018, s. 70). Bu süreci daha doğru anlayabilmek adına Macaristan, Bulgaristan ve Yunanistan'ın göç konusunda uyguladığı politikaları daha detaylı bir şekilde ele almak gerekmektedir.

3.1.1 Macaristan ve göç krizi: güvenlik odaklı politikalar ve AB ile ilişkileri

Macaristan, Birliğin dış sınırlarını oluşturması bakımından sığınmacıların en yoğun olarak bulunduğu bölgedir. Sığınmacıların mültecilik başvurusu talep etmekten

daha çok geçiş ülkesi konumundadır (Akkaraca Köse, 2014, s. 40-45). Sığınmacı krizinin en st seviyeye vardığı 2015 yılında sığınmacı akınını önlemek adına sınırlarına tel çekme girişiminde bulunan Macaristan, tartışmaların hedefi haline gelmiştir. Macaristan'ın bu uygulamayla amaçladığı Sırbistan sınırından gelen sığınmacıların ülkeye girişlerini nleyebilmektir (Ay, 2019, s. 88). Aslında sığınmacıların ilk uğrak yeri olan Yunanistan'ın bu kişileri kayıt altına almamaları sığınmacıların Sırbistan zerinden Macaristan'a yneltmelerine neden olmuştur. Bu durumla baş edebilmek adına Macaristan Dublin Anlaşmasının kuralları gereği bu kadar sığınmacıyı kayıt altına almak istemediğı için sınırlarına tel çekme girişiminde bulunmuştur. Macaristan'ın yaptığı bu tutum uluslararası arenada tartışıldığı gibi AB içinde de tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. AB içinde özellikle Almanya ve Fransa, Macaristan'ın uygulamasına tepki göstermişlerdir (Economist Intelligence Unit, 2015). Dublin Anlaşması'nın gerektirdiğı şekilde bu insanları kayıt altına alması gerektiğini belirtmişlerdir. AB içindeki bu tartışmalar aslında Birliğin “AB içi dayanışma” ilkesine tezat bir durum teşkil etmektedir. Çünkü bu kadar sığınmacının Macaristan'da yığılması ve diğer ye devletlerin bu yükümlülüğü paylaşmak istememesi bunun en açık rneği olmuştur. Suriye krizinin başlamasıyla beraber Birlik uzun bir süre sınır ülkelerinde yığılan mülteciler için herhangi bir sorumluluk almak istememiş ve bu bağlamda da ortak g politikası oluşturma konusunda yetersiz kalmıştır. AB, bazı politikalar üretse de bunları yeterince geliştiremeyerek, ye ülkeler arasında çelişkili politikaların benimsenmesine yol açmış ve bu durum ülkeleri kendi başlarına bırakmıştır. AB'nin yürütmüş olduğu politikalarındaki bu belirsizlik ayrıca “Visegrad Dörtlüsü” olarak isimlendirilen Polonya, Macaristan, Slovakya ve Çekya ile Almanya, Avusturya, İngiltere, İsveç ve Fransa'yı karşı karşıya getirerek Birlik içinde bloklaşmaya neden olmuştur (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 125). Hatta bu süreç içinde Almanya, Avusturya ve İsveç gibi ülkeler kota uygulamasına geçilmesi gerektiğı hususu üzerinde durmuştur. Bu belirtilen ye ülkelere karşılık olarak Macaristan ve İngiltere gibi bazı ülkeler birtakım gerekçeler belirterek uygulamaya katılmayı reddetmiştir (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 125-126).

2015 yılında Avrupa Komisyonu İtalya, Yunanistan ve Macaristan'da bulunan 120 bin mültecinin ye ülkelerin ekonomik ve nüfus oranları dikkate alınarak paylaşılmasına yönelik uygulamaya koyduğu sistemde sığınmacıların iki yıl gibi bir süre içerinde dağıtılmasını ngrmştş (Avrupa Komisyonu, 2015). Hatta Konsey bu

kararı Lizbon Anlaşması Madde 78 (3)' de yer alan ilkeler doğrultusunda almıştır. Bu maddede yer alan ifadeye göre; Birliğe üçüncü bir ülkeden gelen yoğun sığınma başvurularının olduğu durumlarda, Komisyon'un önerisi üzerine, üye devletlerin faydasına olacak hızlı ve etkili önlemler alınabilmesine izin vermektedir (Lizbon Antlaşması, Madde78(3)). Komisyonun sunmuş olduğu kota programı uygulamasına karşı Birlik üyesi ülkelerin karşı çıkması yaşanan krizin boyutunun ne kadar ciddi boyutlara taşındığının bir göstergesi olmuştur. Polonya Dışişleri Bakan yardımcısı kota uygulaması karşısında Birliğin içişlerine müdahale olduğunu belirterek bu uygulamanın Birlik içinde bölünmeye neden olacağını belirtmiştir (Reuters, 2017). Yasa dışı yollardan ve yasal yollarla Birlik üyesi ülkelere gelen sığınmacıların Birliğe hem siyasal hem de ekonomik anlamda zarar vereceği endişesi Birlik üyesi ülkelerde çatlak seslerin yükselmesine neden olmuştur. Kota uygulaması sistemine Macaristan dışında Çekya, Slovakya ve Romanya karşı çıkmıştır. Hatta Komisyonun sunmuş olduğu kota uygulaması talebi üzerine Macaristan 2 Ekim 2016 yılında AB içinde bulunan 160 bin mülteciye payına düşen 1294 mülteci için ülkesinde referanduma gitmiştir. Macar seçmenlerin %98,2'i sığınmacıların Macaristan'a yerleştirilmesiyle ilgili olan referanduma hayır yanıtını vermiştir (Bianet, 2016). Ancak referanduma katılan seçmen oranının toplam seçmen oranının %50'sinin altında kalması nedeniyle bu referandum hükümsüz kılınmıştır (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 126). AB içinde böyle bir referandumun yapılmasının üye ülkeler arasındaki işbirliğini sekteye uğratan bir durum olduğunu söyleyebiliriz (Güleç, 2015, s. 71-88). Buna rağmen Macaristan Başbakanı Victor Orban sığınmacıların dağıtılması konusunda geri adım atmak istememiştir. Macaristan'ın bu tavrına karşılık Komisyon, AB hukukuna ters politikalar izleyen Macaristan'a karşı 2015 yılında ihlal prosedürü başlatmıştır (Avrupa Komisyonu, 2017). Macaristan'la birlikte AB'nin göç politikasına karşı duran ve uygulamış olduğu sert politikalardan vazgeçmeyen Çekya ve Slovakya'ya 2017 yılında yasal işlem başlatma kararı vermiştir (Baczynska & Macdonald, 2017). Macaristan referandumu geçersiz olsa da, Macaristan parlamentosu yeni bir yasa kabul ederek uygulamaya koymuştur ve bu yeni politikayı izlemiştir. Macaristan'ın uygulamaya koyduğu politika sonucunda sınırdan geçiş yapan sığınmacılar gözetim altında tutulabilecek ve daha önce mültecilik başvurusunda bulunan sığınmacıların ülkenin sınır bölgelerine kurduracağı konteynır kamplarda kalacaktır (Güleç, 2015, s. 71-88). Ayrıca kota uygulaması kararına yönelik Slovakya ve Macaristan Avrupa

Adalet Divanı'na başvuruda bulunarak kota uygulamasının gereksiz bir karar olduğunu ileri sürmüştür. Adalet Divanı bu başvuruyu sığınmacı konusunun elzem bir durum olduğunu belirterek reddetmiştir (European Commission, 2015). Macaristan'ın bu tutumu karşısında 2017 yılında Avrupa Parlamentosu, AB'nin savunmuş olduğu değerlere ve Avrupa hukukunun temel öğelerine aksi bir davranış sergilediği için, Macaristan'a yönelik yapılacak yardımların incelenerek, Konsey'deki oy kullanma yetkisinin askıya alınmasını öngörmüştür (Avrupa Parlamentosu, 2017b).

AB içindeki üye ülkelerin farklı uygulamaları ve politikaları Birlik içinde tam bir dayanışma sağlanmasını engellemekte ve bu noktada ortak bir paydada buluşulmasını güçleştirmektedir. Ayrıca Birlik üyesi ülkelerin sığınmacılara yönelik ilk başlardaki tutumları özellikle sınır ülkelerini zor duruma düşürmüş, ilerleyen süreç içinde sığınmacı krizinin Birlik tamamında etkili olmasıyla birlikte bu ülkelerin söylemlerinde farklılıklar yaşanmıştır. Bu noktada Birliğin sürdürmüş olduğu politikalarla, belli bir tutarlılık esasına göre davranabilmesi için, üye ülkelerin özellikle sığınmacı özelinde yetki ve egemenlik haklarının Birliğe aktarılması gerekmektedir (Akdoğan, 2010, s. 55-76). Macaristan'ın sınırlarına dikenli tel çekme uygulaması karşısında 30 Ağustos 2015 yılında Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius vermiş olduğu bir röportajda *“hayvanlar için bile duvarlar inşa etmek kabul edilebilir değil”* yorumunda bulunarak Macaristan'ı sert bir dille eleştirerek Macaristan'ı Avrupa'nın savunmuş olduğu değerler doğrultusunda hareket etmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır (Hürriyet, 2015). Fransa'nın bu eleştirisine karşılık olarak Macaristan Dışişleri bakanı sığınmacı konusunda Fransa'nın da İngiltere sınırları yakınlarında çok daha büyük bir duvar ördüğünü hatırlatarak bu duruma karşı çıkmıştır (Haberler, 2015). Fransa'nın 2010 yılında ülkesinde bulunan Romanları zorla geri göndermesi ve 2015 yılında İtalya'dan gelen yaklaşık 2000 mülteciyi İtalya'ya geri iade etmesi Fransa'nın söylemlerinin ne kadar tutarsız olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde Almanya'da 18 bin Kosovalının ülkesine iltica etme başvurusunu reddederek Kosova'nın güvenli ülke kriterinde yer almamasına rağmen bu insanları ülkelere geri göndermiştir (Bayraklı ve Keskin, 2017, s. 127). AB üye ülkeleri içinde bu tür olaylar yaşanırken Macaristan'ın eleştirilerin merkezinde yer alması Birliğin çıkar odaklı yaklaşımının bir sonucudur diyebiliriz. Ayrıca Macaristan'ın bu tutumunun üye ülkelerce AB'nin temel değerleriyle örtüşmediğini belirtmesi Macaristan özelinde dünya kamuoyunda farklı bir algı yaratmıştır. Tüm bu eleştirilerin

merkezinde kalan Macaristan ise sığınmacıların ilk olarak Yunanistan'a giriş yapmış olduklarını belirterek Dublin Sistemi gereği bu ülkede kayıt yapılması gerektiğini belirtmiştir. Avrupa'da tüm bu tartışmalar sürerken Suriyeli Aylan Kurdi'nin Bodrum sahilinde cansız bedeninin bulunması tüm dünyada derin bir üzüntü yaratmıştır. Yaşanan bu acı olay üzerine sığınmacı konusunda üye ülkeler yeni adımlar atma yoluna gitmiştir. İlk olarak Almanya yıl sonuna kadar 800 bin mülteciye ev sahipliği yapacağını belirtmiştir (Darum baut Ungarn einen Zaun Gegen Flüchtlinge, 2015). Almanya'nın izlemiş olduğu politikaya Macaristan Başbakanı Viktor Orban karşı çıkarak Dublin Sistemini hiçe saydığını belirtmiş ve izlemiş olduğu bu politikanın Birlik içinde karmaşaya yol açacağını belirtmiştir. Almanya vermiş olduğu bu sözden kısa bir süre sonra vazgeçerek sınırlarını tekrar kapatma kararı almıştır (Bild, 2015). Ayrıca Avusturya sınırında pasaport kontrollerine başlayarak tekrardan düzenli kayıt sistemine geçeceklerini belirtmiştir. Sınır kontrollerini artırma yoluna giden Almanya, Schengen sistemini de askıya almıştır. Almanya'dan sonra Çekya'da aynı politikayı izleyeceğini duyurmuştur. Dünya kamuoyu bir süre sonra Macaristan'a karşı sert söylemler içinde olan üye ülkelerin benzer politikalar izlemesine tanıklık etmiştir. Fransa'da bir süre sonra Almanya'nın politikasına destek vererek AB'nin sınırlarının korunması konusunda gerekenin yapılmasını vurgulamıştır (Milliyet, 2015). Tüm yaşanan bu gelişmeler bize gösteriyor ki göçün kendi ülkelerine taşınmasından korkan Birlik ülkeleri zaman içinde ortak çıkarlar etrafında bir araya gelerek söylemlerinde benzer ifadeler kullanmıştır.

Son dönem gelişmelerine bakacak olursak Birleşmiş Milletler (BM), Macaristan'daki gözetli merkezlerinde tutulan mültecilerin kasıtlı olarak aç bırakıldığına dair bir rapor yayınlamıştır. BM İnsan Hakları Dairesi, gözetiminde bulunan göçmen ve sığınmacılara uluslararası yasalar ve standartlar gereği sağlanması gereken gıdayı kasıtlı olarak mahrum bıraktığını bildirmiş ve bu durumun uluslararası yasaları ve standartları ihlal ettiğine dikkat çekmiştir (SDE, 2019). BM yetkililerine göre, Macaristan daha önce bu uygulamaya son vereceği sözü vermiş olmasına rağmen, ellerindeki son raporlar Macaristan'ın sözünü tutmadığını göstermektedir. BM yetkilileri, Macaristan'ın sınır bölgelerindeki kamplarda tutulan sığınmacı ve göçmenlerin günlerce aç bırakıldığına dair çeşitli bilgilere sahip olduklarını belirtmiştir (AA, 2019). BM İnsan Hakları Dairesi, daha önce basın kuruluşları ve bazı insan hakları örgütleri tarafından dile getirelen iddiaları değerlendirmeye aldı. Daire,

Macaristan Başbakanı Orban hükümetine mültecilere yönelik insan hakları yükümlülüklerini yerine getirme çağrısı yaptı. BM insan Hakları Dairesi sözcüsü Ravina Shamdasani, ülkedeki mevcut yasalara göre belgesi olmayan göçmenlerin, iltica işlemleri sırasında transit geçiş bölgelerinde geldikleri ülkelere geri gönderilene kadar Macaristan'da gözetim altında tutulduklarını belirtmiştir (Mepa News, 2019). Shamdasani, Macar yetkililerin Ağustos 2018'den bu yana en az 21 mülteciye beş güne yakın bir süre yiyecek vermediğini saptadıklarını belirterek, Macaristan'ın mültecileri kasıtlı olarak aç bırakmanın Nelson Mandela yasaları çerçevesinde yasaklandığını ifade etmiştir (Birleşik Basın, 2019). Ayrıca, bu tür uygulamaların yasaları ihlal ettiğini ve özgürlüğü kısıtlanmış insanlara yönelik zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele anlamına geldiğini vurgulamıştır (Mynet, 2019). Macaristan'dan, mültecilere yönelik insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmesini, bunun transit bölgelerde olup olmadıklarına ya da nerede tutuklandıklarına bakılmaksızın istediklerini söylemiştir (Mepa News, 2019).

Daha önce, Sırbistan sınırından Macaristan'a geçen ve çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu mültecilerin yaşadığı kamplarda, cezaevlerini aratmayan koşulların olduğu ve insanlık dışı uygulamaların gerçekleştiği iddiaları ortaya atılmıştı. Macaristan Başbakanı Victor Orban, uzun süredir mülteci karşıtı politikalarıyla eleştiriliyordu. Bu politikaları aynı zamanda AB ile de anlaşmazlık yaratmıştı. Gazetecilere gözaltı kamplarına giriş izni verilmemesi de mültecilerin aç bırakıldığı ve hapisane koşullarında yaşadıkları iddialarının soruşturulmasını engelliyordu. Bu raporlar, BM'nin Macaristan'daki insan hakları ihlallerine dikkat çekme çabasının bir parçasıdır. BM yetkilileri, uluslararası yasaların ve standartların göçmen ve sığınmacıların insan haklarını koruduğunu vurgulayarak, Macaristan'ın bu yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu durum, Avrupa'daki göç sorununun karmaşıklığını ve insan hakları ile güvenlik arasındaki dengesizliği ortaya koymaktadır. Göçmen ve sığınmacıları kabul etmek ve onlara insanca yaşam koşulları sağlamak, AB'nin temel değerlerinden biri olarak kabul edilirken, güvenlik endişeleri ve aşırı sağın yükselişi de göç politikalarını etkilemektedir. Bu tür durumlar, uluslararası toplumun ve insan hakları savunucularının dikkatini çekmekte ve insan hakları ihlallerine karşı mücadeleyi teşvik etmektedir (Voa Türkçe, 2019).

3.1.2 Bulgaristan ve göç krizi: sınır güvenliği ve AB ile ilişkileri

Arap Baharı süreciyle başlayan göç hareketlerinin yoğun olarak uğrak yeri olan bir diğer AB üyesi ülke de Bulgaristan'dır. Bulgaristan özellikle Türkiye üzerinden yoğun bir göç dalgasına maruz kalmakta ve bu durumu ulusal güvenliğine bir tehdit olarak algılamaktadır. Sığınmacıların mültecilik başvurusu talep etmek için giriş yapmadığı Bulgaristan yalnızca geçiş ülkesi konumundadır. Ancak Sofya yönetimi bu duruma karşın AB'ye bu konuda çözüm üretmesi noktasında baskıda bulunmuştur (Özlem, 2020, s. 566). Bulgaristan her zaman ulusal güvenlik konusuna önem veren bir ülke olmuştur. Ve bu bağlamda da çeşitli güvenlik odaklı stratejiler belirlemiştir. Bunlardan en önemlisi 2011 yılında yürürlüğe koyduğu Bulgaristan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Stratejisi'dir. Belgede temel hak ve özgürlüklerin sağlanması, refah ve güvenlik konularına değinilmiştir. Ayrıca milli birliğin savunulması, demokratik değerlerin ve anayasal sistemin muhafaza edilmesi konularına öncelik verilmiştir (Dırjaven Vestnik, broi 19, 8 Mart, 2011). Suriye iç savaşının başladığı dönem olarak kabul edilen 15 Mart 2011 tarihinden yalnızca bir hafta önce yürürlüğe giren bu stratejide uluslararası göç meselesine de vurgu yapılmıştır. Belgede yer alan bazı maddelerde uluslararası göçlerde artış meydana geldiği ve üçüncü dünya ülkelerinde yaşanan gelişmelerin AB'nin sınırlarını oluşturan ülkelerde baskı unsuru teşkil edebileceğine değinilmiştir (Özlem, 2020, s. 567). Özellikle Ortadoğu'da meydana gelen gelişmelerin göç riskini artıran bir sorun olduğuna vurgu yapılmıştır (Bulgaristan Resmî Gazetesi, 2011). Belgede yer alan maddeler ilerleyen süreç içinde Suriye krizinin neden olduğu kitlesel göç hareketlerinden de görüleceği üzere Bulgaristan'ı haklı çıkarmıştır. Bu strateji belgesi 2017 yılında yaşanan gelişmeler neticesinde güncellenmiştir. Yeni revize edilen belgede göçün uzun vadede devam edeceği ve bu sürecin iyi yönetilememesi durumunda hem geçiş ülkesi için hem de hedef ülke konumunda olan ülkeler için demografik ve ekonomik anlamda ciddi tehdit yaratacağından bahsedilmiştir (Dırjaven Vestnik, Broi: 26, 23 Mart 2018.) Ayrıca göç akınının yönetilmesi ve dış sınır güvenliğinin sağlanması konularında AB ile yapılacak işbirliğinin önemine değinilmiştir. Ayrıca göçmenlerin Bulgaristan'ı sadece geçiş bölgesi olarak görmekte olduğu ve bu durumun da yasadışı insan ticareti gibi suçları artıracığına yer vermişlerdir. Özellikle AB'nin bir uygulaması olan Dublin Sözleşmesi gereği sığınmacıların sadece giriş yaptığı üye ülkeye sığınma başvurusu yapma hakkı

öngörüldüğü için özellikle sınır ülkeleri açısından göç baskısını artıran bir unsur olmuştur (Özlem, 2020, s. 568-569).

Genel anlamda yorumlayacak olursak Bulgaristan'ın Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgelerinin kapsamını daha çok uluslararası göç bağlamında özellikle Suriye bölgesinden gelen kitlesel göç hareketleri oluşturmaktadır diyebiliriz. Özellikle Türkiye bölgesinden gelen sığınmacı akını Bulgaristan'ı ciddi anlamda sıkıntıya sokmaktadır. Göçün ilk yıllarında göç yoğunluğunun az olmasından dolayı bu durum Bulgaristan açısından büyük bir sıkıntı yaratmamıştır. Ancak özellikle 2013 yılının ikinci yarısından itibaren Suriyeli göç miktarındaki artış ülke genelinde tartışmalara yol açmıştır. Ülkede var olan ekonomik sıkıntılar ve bunun yaratmış olduğu düşük yaşam standartları halkın protestolarına neden olmuş ve bunun üzerine Bulgaristan Başbakanı Borisov istifa etmiştir (Özlem, 2019, s. 195-196). Yapılan seçimlerin ardından koalisyon hükümeti kurularak yeni seçilen Başbakan Oresarski Kasım Parlamento'da yaptığı açıklamada ülkede bulunan yasadışı göçmenlerin iade edileceği ve sınır güvenliğinin artırılması konusunda AB ile ortak dayanışma içinde olunacağını belirtmiştir (Narodna Sıbranie na Republika Bılgariya, 2013).

Kısa bir süreliğine Suriyeli göç krizi AB'nin fon yardımı ve ülke içinde yaşanan siyasi tartışmaların gölgesinde kalmış olsa da 2014 yılında yapılan erken seçim sonrasında tekrar Başbakan olan Borisov ile yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Diğer yıllara göre daha hafif geçen tartışmaların bu yönde seyretmesinde artan sığınmacı sayısına rağmen bu durumun yönetilebilir olmasından kaynaklanmaktadır. 15 Eylül 2015 yılına gelindiğinde ise Suriyeli göçmenlerin Edirne'ye doğru göç etmesi Bulgaristan'da beklenmedik bir etki yaratmış ve Bulgaristan'ı şaşırtmıştır. Bu kadar sığınmacının Bulgaristan açısından ekonomik ve toplumsal açıdan büyük bir kaosa neden olacağı endişesi Sofya yönetimini acil çözüm arayışı içine sokmuştur. Bu süreçte Türkiye ile diyaloglarına son derece önem veren Bulgaristan Türkiye'nin Edirne'ye akın eden göçmenleri geri döndürme kararı almasıyla beraber derin bir nefes almıştır (Dnes, 2015). Ayrıca Bulgaristan 1.200 sığınmacıya ev sahipliği yapacağını açıklamıştır (Trud, 2015). Bulgaristan'ın bu açıklaması AB içinde ciddi tartışmalara neden olmuştur. Mültecilerin kabulü konusunda herhangi bir adım atmak istemeyen Brüksel, Bulgaristan ve Yunanistan gibi sınır ülkelerinin yoğun baskıları üzerine AB sınırlarına yaşanan sığınmacı hareketi, Ege Denizi'nden yasadışı göçmen geçişleri ve Balkanlar'da sığınmacı

sayısının artması gibi nedenlerden ötürü Türkiye ile anlaşma çabaları içine girmiştir. Bununla birlikte, Türkiye ile imzalanan “Geri Kabul Anlaşması” çerçevesinde, Bulgaristan Başbakanı Borisov’un, 24 Eylül 2015 tarihinde düzenlenen “Mülteci Akını ve Milli Güvenliğin Önündeki Zorluklar” konulu konferansa katılarak, Bulgaristan’ın sığınmacıları ülkesinde barındırmak zorunda olmadığına yönelik tepkisini dile getirdiği bilinmektedir (Borisov, 2015, s. 13). Ayrıca söz konusu Konferansta Bulgaristan Başbakanı, AB liderleriyle görüştüğü ve Bulgaristan’ın diğer sınır ülkeleri olan Yunanistan ve İtalya’ya gösterilen hassasiyetin kendi ülkelerine gösterilmediğini belirterek Bulgaristan’ın sınır ülkesi olarak görülmediğini belirtmiştir (Borisov, 2015, s. 15). Buna örnek olarak da göçmenlere ayrılan bütçenin AB bütçesinden karşılanırken, Bulgaristan’ın ise kendi hazinesinden harcama yapmak durumunda kaldığını göstermiştir (Borisov, 2015, s. 15). Bu dönemde yaşanan gelişmelere baktığımızda üye devletlerin Birlik olarak hareket etmekten ziyade milli çıkarlarına yoğunlaştığını görmekteyiz.

Genel anlamda toparlayacak olursak AB’nin geliştirmiş olduğu bir politika olan Dublin Sözleşmesi, ilk giriş yapılan ülke konumunda olan ülkelere sorumluluk yüklemesinden kaynaklı olarak Bulgaristan ve Macaristan gibi sınır ülkeleri açısından sorun teşkil etmektedir. AB’nin sorumluluğu bu ülkelere yüklemeye çalışması bu ülkelerin hem sınır güvenliği açısından sorun teşkil etmekte hem de demokratik unsurlar konusunda sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (EUCOM, 2018). Macaristan’ın göç krizini yönetme konusunda uygulamış olduğu dikenli tel uygulaması göçü ötelirken Bulgaristan ise geçiş ülkesi konumunda kalarak mültecilerle tek başına baş etmek durumunda kalmaktadır. Ve bunun bir sonucu olarak da sınır güvenliği konusunda yetersiz kalmaktadır. Macaristan’ın dikenli tel uygulamasından sonra sınırlarına duvarlar ördürmesi göçün yönünde değişiklik yaratarak sığınmacıların Türkiye üzerinden Avrupa’ya kara yolu ile geçmeye çalışarak Bulgaristan’ı geçiş güzergâhı olarak kullanmalarına neden olmuştur (FRONTEX, 2017). Bu durum üzerine Bulgaristan’da sınır güvenliğini artırma yoluna gitmiş ve daha sonra bu insanların Doğu Akdeniz yolunu kullanarak deniz güzergâhına yönelmesine neden olmuş ve bu durum Doğu Akdeniz’de binlerce göçmenin boğularak ölmesine sebebiyet vermiştir. Birlik içinde göçe yönelik atılan bu adımlar karşısında Bulgaristan’da bir süre sonra Türkiye sınırına duvarlar ördürtmüştür (Thorpe, 2016, BBC). Sınır devletlerinin aldıkları bu önlemlere bazı üye devletler

destek vererek bu ülkelerin daha sert önlemler almasına sebebiyet vermiştir. Hatta bu konuda İngiltere AB sınır güvenliğini artırmak amacıyla Bulgaristan’a destek vererek koruma gücü göndermiştir (The Guardian, 2017). 2017 yılında güvenlik tedbirlerini iyice artırma yönünde politika izleyen Bulgaristan, Türkiye sınırına asker göndereceğine dair açıklamada bulunmuştur (Hürriyet, 2017). Bulgaristan’ın açıklamasından kısa bir süre sonra Bulgaristan sınırlarına gözlem kuleleri, tarama sistemleri ve güvenlik güçleri yerleştirerek Türkiye-Bulgaristan sınırını askeri yönden sağlamlaştırmıştır (Kanat & Aytaç, 2017, s. 76). Sığınmacıların genellikle Almanya, Danimarka ve İsveç gibi refah seviyesi yüksek ülkelere gitmek amacıyla geçiş güzergâhı olarak kullandığı Bulgaristan, uygulamış olduğu sert politikalar neticesinde 2015 yılında otuz bin civarında olan sığınmacı sayısını 2016 yılında on dokuz bine düşürmüştür (Bordermonitoring, 2017). 2017 yılına gelindiğinde ise bu rakam yaklaşık olarak beş binlere inmiştir. 2015- 2017 yılları arasındaki Bulgaristan’da mülteci statüsü verilen kişilerin oranına baktığımızda ise yaklaşık on bin sığınmacıya bu statüyü verdiğini görmekteyiz (Sofia News Agency, 2017). Ayrıca Bulgaristan ülkelerine giriş yapan göçmenleri Türkiye ile Bulgaristan sınırında yer alan Harmanı bölgesine yerleştirmektedir. Çok kötü şartlar altında hayatını idame ettiren birçok insan bu kamptan çıkmak istemekte ancak bu duruma müsaade edilmemektedir. Hatta sığınmacılarla güvenlik güçleri arasında çatışma yaşanmış ve bu durum üzerine Bulgaristan önlemlerini artırmıştır (NTV, 2016). AB yaşanan bu gelişmeler karşısında herhangi bir çözüm üretememekte ve ayrıca uygulamaya çalıştığı kota sistemi de üye ülkelerin karşı çıkması sonucunda bir fayda sağlamamaktadır. Hatta AB kota sistemine karşı çıkan üye ülkelere sadece kınamada bulunmuş herhangi bir yaptırımda bulunmamıştır. AB’nin ve üye ülkelerin takınmış olduğu bu tavır insani değerlerden tamamen uzak sadece güvenlik odaklı bir Avrupa inşa edildiğini dünya kamuoyuna göstermektedir (Aldırmaz, 2017, s. 83-102).

Türkiye’nin Avrupa’ya geçmek isteyen mültecileri durdurmayacağına dair açıklaması sonrasında, Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarına yönelik göçmen akını artmaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ifade edilen Türkiye’den geçen mülteci sayısının 25 bini aşması ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun güncel sayıyı paylaşması bu durumu doğrulamaktadır (Voa Türkçe, 2021). Türkiye’den Edirne üzerinden çıkış yapan göçmen sayısının 76 bin 358’e ulaştığı bildirilmektedir ve bu sayının artmaya devam ettiği gözlemlenmektedir (Independent, 2020). Yunan

hükümeti yaklaşık 3 bin kişinin sınırda toplandığını belirtirken, Uluslararası Göç Örgütü ise bu sayının 13 bin civarında olduğunu tahmin etmektedir (Voa Türkçe, 2021). Ancak Türkiye sınırından geçen mülteciler, Yunanistan ve Bulgaristan'a geçmekte başarısız olmaktadır. Bu durum, Yunan ve Bulgar askeri kuvvetlerinin sınırdaki güvenliği artırdığını göstermektedir. Göçmenler zaman zaman Yunan askerlerinin biber gazı kullanarak tampon bölgedeki kalabalığı dağıttığına tanık olmaktadır.

Bulgaristan'da yaşanan son dönem gelişmelere bakacak olursak ülkeye yönelik göç akınıyla başa çıkmak amacıyla Türkiye ve Yunanistan sınırlarına kontrolleri güçlendirmek için 350 asker ve askeri ekipman konuşlandırmıştır (Independent, 2021). Bu duyuru, Bulgaristan Savunma Bakanlığı tarafından yapılmıştır. AB üyesi olan Bulgaristan, 2021 Temmuz ayından bu yana göçmen girişinde kademeli bir artış olduğunu gözlemlemektedir. Sınır polisinin verilerine göre, Bulgaristan bu yılın ilk 9 ayında Afganistan ve Suriye'den olmak üzere yaklaşık 6.500 göçmeni yakalamıştır (Euronews, 2021). Bu veri, geçen yılın aynı dönemine göre göçmen yakalama sayısının 3 kat daha fazla olduğunu göstermektedir. Ancak, bu sayılar, Bulgaristan'ın 2015 yılındaki göçmen krizi sırasındaki deneyimin çok altında kalmaktadır. O yıl, Bulgar hükümeti Türkiye ile sınırına yaklaşık 300 km uzunluğunda dikenli teller örmüştü. 2015 yılında, çoğunluğu Suriyeli olan yaklaşık 1 milyon kişi Yunan adalarına geçtikten sonra AB topraklarına ulaşmıştı (Yeni Adana, 2021). Afganistan'da geçen Ağustos ayında Tabilan'ın iktidarı ele geçirmesinden sonra birçok AB ülkesi benzer bir krizin tekrar yaşanmasından endişe etmektedir. Bulgaristan Savunma Bakanı Georgi Panayotov, ülkenin sınırlarındaki baskının henüz endişe verici düzeylere ulaşmadığını ifade etti. Bulgaristan, Ortadoğu ve Afganistan'dan gelen göçmenlerin AB'ye geçmek için tercih ettiği rotalardan biri konumundadır. Göçmenlerin çoğu, AB'nin en yoksul ülkesinde kalmayı planlamamakta ve batı Avrupa'nın daha zengin ülkelerine yönelmeye çabalamaktadır (Voa Türkçe, 2021).

3.1.3 Yunanistan ve göç krizi: AB ile ilişkiler ve sınır kontrolü

Batı Afrika (Fas, Gine, Senegal), Doğu Akdeniz (Suriye, Afganistan, Somali), Batı Balkanlar, Batı Karadeniz, Orta Akdeniz (Suriye, Sahra Altı Afrika) ve Batı Akdeniz (Kamerun, Cezayir, Mali) rotaları, ulusal ve uluslararası hukuka aykırı düzensiz göç akışının gerçekleştiği altı farklı güzergâhtır (Hopyar, 2016, s. 61).

Yunanistan, coğrafi konumu ve Dublin II düzenlemesi nedeniyle AB sınırlarına ilk giriş ülkesi olması sebebiyle Doğu Akdeniz'deki yasa dışı göç rotalarından biri olarak öne çıkmaktadır (Eur-lex, 2003, s. 1). Orta Doğu'da yaşanan iç çatışmalardan kaynaklı düzensiz göçler, Yunanistan'ı Avrupa'da düzensiz göç rotalarından biri haline getirmiştir. Yunanistan, artan göç yükü nedeniyle hem sistematik hem de yasal açıdan eksiklikler yaşamaktadır (Coşkun, 2015; 50-51). Suriyeli mülteciler, Avrupa'ya giriş yapmak için kullandıkları ülkelerden biri olan Yunanistan'da, 2011 yılından bu yana artan bir şekilde görülmektedir. Ancak Yunanistan'ın ekonomik olarak diğer AB üyesi ülkelerden daha az gelişmiş olması, yüksek işsizlik oranı ve mülteci kamplarındaki yetersiz koşullar nedeniyle, mülteciler Yunanistan'a sığınma başvurusunda bulunmamakta ve diğer AB ülkelerine doğru göç etmektedir (Yıldırım, 2017, s. 95-124).

Suriyeli göçmenlerin Yunanistan'a yasadışı yollarla girişi özellikle 2013'ten sonra artmış ve 2015'te zirve yapmıştır. Ancak mülteci statüsü için yapılan başvuru sayısı oldukça düşüktür. Bunun nedeni, Suriyeli göçmenlerin Yunanistan'ı transit ülke olarak kullanmalarıdır. 2011 ile 2013 yılları arasında, 17 binden fazla Suriyeli göçmen Yunanistan'a yasadışı yollarla girmiş, ancak bunların sadece yaklaşık bin kişisi sığınma başvurusunda bulunmuştur. Ayrıca, Dublin Sözleşmesi gereği diğer ülkelerin Suriyeli göçmenleri mülteci başvurusu yapmak üzere ilk giriş yaptıkları Yunanistan'a geri göndermesi, Yunanistan'ı hedef bir ülke haline getirmiştir. Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin sert sınır politikaları uygulaması da bu durumu etkilemektedir (Migration Observatory, 2020). Yunanistan, yasadışı yollarla ülkeye giren mülteci sayısının artması karşısında ilk tepkisini Türkiye sınırındaki personel sayısını artırarak göstermiştir (Guterres, 2013). Yunanistan, ayrıca, AB'den sınır kontrollerinde yardımcı olması amacıyla ek personel talebinde bulunmuştur ve ülkesinde bulunan mültecilerin diğer AB üye ülkelere dağıtılması önerisinde bulunmuştur. Ancak, üye devletlerin farklı politikaları nedeniyle Yunanistan'ın bu talepleri pek başarılı olmamıştır (Miller ve Orchard, 2014, s. 55-57). Yunanistan, mülteci başvurularının değerlendirilmesi yaklaşık 3 yıl sürdüğü için AB üye devletlerinin eleştirilerine maruz kalmıştır ve bu ülkeler başvuruların hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını talep etmiştir (Psaropoulos, 2013). Ayrıca Yunanistan'da vatandaşların mültecileri bir güvenlik tehdidi olarak algılaması ve göç karşıtı söylemlerin artması nedeniyle mülteciler, diğer AB üye devletlerine göç etmektedir (Uçarar ve Lavanex, 2004, s. 427). Bu nedenle

AB üye ülkeleri için Yunanistan'ın yasadışı göçle mücadelesi önemlidir. 2014 yılında özellikle Arap Baharı sonrası artan göç hareketliliği nedeniyle göç ve sosyal bütünleşmeye yönelik yasa çıkarılmıştır. Bu yasaya göre, ülkede yasal olarak bulunan 3. ülke vatandaşlarına serbest dolaşım hakkı verilirken yasadışı göçle mücadele konusunda yeni stratejiler belirlenmiştir (New Immigration Code, 2014). Yunanistan, yasal göçü teşvik edici bir politika izlerken yasadışı göçü önlemek için yeni politikalar geliştirmiştir. Dönemin Başbakanı Antonis Samaras, göçmenleri “istilacı” olarak nitelendirerek toplumun kimliğine ve kamu düzenine tehdit olarak algılanmalarını sağlamıştır. Bu söylemler sonrasında yasadışı göçler vatandaşlar tarafından güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmış ve yabancı düşmanlığı algısında artış yaşanmıştır (International Migration Outlook, 2014, s. 258).

Yunanistan'da göç konusunda son dönem gelişmelere bakacak olursak; Yunanistan ve AB, Türkiye'den ülkeye göçmen girişini engelleme amacıyla Meriç Nehri boyunca bir dizi önlem almıştır. Yunanistan, 2023 yılına kadar çelik sınır duvarını üç katına çıkararak 100 km daha eklemeyi planlamaktadır (Diken, 2022). Önlemleri eleştirenler Yunanistan'ın göçmen ve sığınmacılara karşı otoriter politikalarını sertleştirdiğini ve sınır bölgelerinde gizli faaliyet gösterdiğini savunmaktadır. Polis ve sınır sakinleri ise duvarın işe yaradığını ve güvenliklerini artırdığını belirtmiştir (Birleşik Basın, 2022). Yunan makamlarına göre, bu yıl Covid-19 salgını sonrası artan hareketlilik nedeniyle 250 binden fazla göçmen geçişi engellenmiş ve 5 binden fazla kişi gözaltına alınmıştır (Nupel, 2022). Duvarın tamamlanmasıyla birlikte, sınıra duvar örülmesi kararı 10 yıl önce sol partiler ve insan hakları gruplarının tepkisiyle karşılanmıştı. Ancak bu seferki tepkiler çok fazla ses getirmemiştir. Yunan Parlamentosu, duvarın uzatılmasını onaylamak için acil bir yasa değişikliği kabul etmiştir (Voa Türkçe, 2021). Yunanistan, Meriç Nehri boyunca Türkiye'den kaçak yollarla ülkeye girmeye çalışan göçmenlere karşı yeni teknolojiler kullanarak sınırını koruma planları yapmıştır (NTV, 2021). AB fonlarından yararlanarak geliştirilen deneysel teknolojilerle sınır güvenliğini artırmayı amaçlamaktadır. Yunanistan, sınırı korumak için hem fiziksel hem de dijital bariyerler inşa etmektedir. Otomatik gözetleme ağı ve “ses bombası” adı verilen uzun menzilli akustik cihazlar, sınıra yaklaşmadan önce göçmenleri caydırmayı hedeflemektedir. Bu sistemle, iki ülke arasındaki 200 kilometrelik sınırda yasadışı göçmen girişini önlemeyi planlamıştır. Sistemin yıl sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

Sınır gözetleme kuleleri, uzun menzilli kameralar, gece görüş özellikleri ve çoklu sensörlerle donatılarak yapay zekâ analizi yapabilen kontrol merkezlerine veriler gönderilmesi planlanmıştır (CNN TÜRK, 2021). Bu veriler sayesinde şüpheli hareketlerin tespit edilebilmesi hedeflenmektedir. Yunanistan, ABD ile Meksika sınırındaki duvar benzeri çelik bir yapı inşa ederek Meriç Nehri üzerinde sıklıkla kullanılan yolların kapatılmasını amaçlamaktadır. (Euronews, 2021). Avrupa genelindeki üniversitelerle özel şirketlerin birlikte geliştirdiği ileri teknolojiler, Yunanistan sınırlarında on iki farklı projede test edilmektedir. Yapay zekâ destekli yalan makinaları ve sanal sınır koruma mülakat robotları, kişisel damar şekillerinin tespitiyle biyometrik kimlik tanımlama için geliştirilen avuç tarayıcılar gibi birçok yeni teknoloji kullanılmaktadır. Ayrıca, uydu verilerinin havadan, karadan, denizden ve denizaltından çekilen insansız hava araçları görüntüleri ile birleştirilmesi denetlenmektedir (Euronews, 2021).

Türkiye'den Yunanistan'a geçerek Avrupa'ya ulaşmaya çalışan mültecilerin büyük bir kısmı deniz yoluyla seyahat ederek hayatlarını tehlikeye atmaktadır. AB'nin Sınır Güvenliği Birimi Frontex ve Yunan polisinin verilerine göre, 2014 yılında Türkiye-Yunanistan kara sınırından illegal yollarla 1.900 kişi geçerken, deniz yoluyla 43.500 olan bu sayı, 2015 yılının sadece ilk 8 ayında 246.000'e yükselmiştir. Bu sayı, AB sınırlarından giriş yapan mültecilerin neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Sadece deniz yoluyla gelenlerin sayısı ise 244.900'dür. Tüm bu veriler, mülteci sayısında hızlı bir artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, deniz yoluyla seyahat eden mültecilerin hayatı tehlikeydedir (Ormer, 2016, s. 2). İtalya, Malta, Yunanistan ve İspanya'ya ulaşmaya çalışan 3.103 kişi, 2015 yılının başından Ekim ayına kadar hayatını kaybetmiştir. Bütün bu gerçekler, mülteci sorunun bölgesel değil küresel bir sorun olduğunu ve her ülkenin bu sorumluluğu paylaşarak ortak bir dil geliştirmesi ve etkin bir rol alması gerektiğini göstermektedir (Euronews, 2021).

Sonuç

Göç, uluslararası bir sorun olup, dünya genelinde önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç sorununu görmezden gelmek veya sorumluluk almayı reddetmek, insan hakları, özgürlük, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunması gibi temel değerlerin korunması adına bir çözüm bulma görevinden kaçmak anlamına gelir. Unutulmamalıdır ki, bu problemi görmezden gelmek veya

özümünden kaçmak, sorunu ortadan kaldırmaz. Ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve bunun sonucunda ciddi can kayıpları yaşayan insanları görmezden gelmek mümkün değildir. AB'nin göç politikası üzerinde ise, bu politikaların AB'nin temel değerlerine uygun olup olmadığına dair ciddi tartışmalar söz konusudur. Bu politikalar ve uygulamalar sürekli eleştiri konusu olmakta ve AB'nin temel insan hakları ve özgürlüklere ilişkin kurallara uygun bir şekilde hareket edip etmediği sıklıkla tartışma konusu olmaktadır. Sivil toplum kuruluşları da bu konuda eleştirilerini acımasızca yapmaktadır. Bazı AB ülkeleri sığınmacılara ve göçmenlere yönelik ayrımcı politikalar izlerken, aynı zamanda ırkçı ve milliyetçi saldırılar da acımasız bir şekilde artmaktadır. Bu tablo AB'nin politikalarının ne kadar etkili olduğunu gösterir durumdadır. Avrupa'da göçmen sayısının artması, aşırı sağcı siyasi partilerin yükselişini ciddi şekilde tetiklemiştir. Bu aşırı sağcı siyasi partiler ülkelere gelen göçmenlerin kendi toplulukları ile uyumsuz olduğunu, bu kişilerin sınır dışı edilmesi veya göç sayısının sınırlanması gerektiği konusunda ısrarcı olmaktadır. Aşırı sağcı partiler, milliyetçi ve ırkçı davranışlarıyla göçmenlerin insan haklarına saygı göstermeyerek, onları ötekileştirmeye, itibarsızlaştırmaya hatta onları küçük görerek şiddete başvurmaya teşvik etmektedir. Sık sık bununla ilgili olaylar basına yansımakta, bir yığın üzücü hadiselerle sebebiyet vermektedir.

Temel haklar, özgürlükler ve insan hakları konusunda öncü olan, bu konuda ciddi çözüm yolları bulan, bunu da maddeler halinde sıralayan AB, çözüm üretme konusunda yavaş kalmakta ve çoğu zaman geçici politikalar uygulayarak bu durumu geçiştirmektedir. Yasalarla belirtilen göçmenler sorunu temelde eksiksiz gibi görünmekte ise de uygulama aşamasında kesintiye uğramaktadır. Aşırı sağcı ırkçı politkalara son verilmeli göçmenlerin entegrasyonu konusunda adımlar atılmalıdır. AB üye devletler arasında uygulanan politikalar konusunda ciddi bir fikir ayrılığı bulunmaktadır. Her ülke daha az sorumluluk almak, göçmenleri kendi ülkesinden uzak tutmak, bunun için de sınır boylarında farklı tedbirler almaya yönelmektedirler (dikenli tel, duvar örme, mayın döşeme gibi). AB'nin kuruluş ilkeleri olan barış, demokrasi, insan hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik AB ülkeleri ivedi bir şekilde kalıcı tedbirler almalıdır. Bu ve benzeri uygulamalar tamamen AB'nin kuruluş amacına ters düşmektedir. Yükselen aşırı sağ politikalar, ırkçı ve milliyetçi yaklaşımlar, göçmenler arasında tedirginlik yaratmakta, göçmenlerin yaşama alanlarını tehdit etmekte onları sürekli tedirginlik içerisinde bırakmaktadır.

SONUÇ

Göç olgusu, tüm dünyanın ve özellikle AB'nin karşı karşıya kaldığı karmaşık ve çok boyutlu bir meseledir. Bu çalışmada, AB'nin göç politikalarının savunmuş olduğu değerler sistemi ile uyumu ele alınmıştır. Belli dönemlerde hem kıta içi hem de kıta dışından gerçekleşen göç hareketlerinin hedefi konumunda olan Avrupa, göçü kendi sınırlarından uzakta tutmaya yönelik adımlar atmış ve bu doğrultuda birçok anlaşmaya imza atmıştır. Kuruluş felsefenin özünde yer alan demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü, insan onuru gibi kavramlar zamanla bu politikaların gerisinde kalmış ve Birliğin temel felsefesine aykırı bir durum yaratmıştır. Belli dönemlerde farklı nedenlerden ötürü gerçekleşen göç hareketleri zaman içinde farklı bir yöne doğru evrilmiştir. Bu değişime karşılık da AB, göç konusunda ortak bir yaklaşım benimsemek durumunda kalmıştır. Misafir işçi dönemi olarak adlandırılan süreçte AB kendi ekonomisini canlandırma amacıyla göçü teşvik eden politikalar izlemiştir. Ancak Petrol krizinin patlak vermesiyle birlikte göçmenlere karşı bakış açısında değişiklik yaşanmış ve işçi göçmen olarak nitelendirilen bu kişiler ülkelerine gönderilmeye teşvik edilmiştir. Ancak bu durum AB'nin planladığı gibi sonuçlanmamış ve sonraki süreçte göçmenlere ailelerini yanlarına getirme imkânı tanınmasıyla birlikte göç oranlarında artış meydana gelmiştir. Sovyetler'in dağılması, Yugoslavya'nın parçalanması, Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi yaşanan gelişmelerle birlikte yeni bir sürece giren AB, göçün hedefi haline gelmiştir. Bu doğrultu da ortak çıkarlar etrafında buluşmaya çalışan Avrupa, göçü sınırlarından uzak tutmak adına sınır güvenliği konusuna öncelik vererek daha çok güvenlik odaklı bir yaklaşım benimsemeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın ardından, güvenlik kavramının genişlemesiyle birlikte devletlerin göç politikaları güvenlik odaklı bir şekilde gelişim göstermiştir. Bu dönemde, hâkim teorisinin realizm olduğu ve devlet merkezli bir anlayışın egemen olduğu bilinmektedir. Ancak, bu dönemde Kopenhag Okulu gibi yeni teoriler ortaya çıkmış ve güvenlik anlayışının sadece askeri temellere dayandırılmayacağını savunmuştur. Kopenhag Okulu, güvenlik anlayışını daha geniş bir perspektifle ele alarak, ekonomik faktörlerden çevresel faktörlere kadar birçok unsuru güvenlik çatısı altında ele alabileceğimizi öne sürmüştür. Bu yeni süreçle birlikte göç olgusu da yeni güvenlik anlayışının tehdit unsurları arasında yer almıştır.

AB'nin göç konusundaki ilk adımı 1975 yılında toplanan Trevi grubudur. AB'nin ortak göç, sığınma ve iç güvenlik konularında yasadışı göç de dâhil olmak

üzere ortak bir politika oluşturmasının zemini oluşmuştur. Benimsenen bu yaklaşım, göç ve sığınma konularında insan hakları, demokrasi ve eşitlik gibi temel değerleri ikinci plana atmaktadır. Trevi grubunun göç politikaları, yasadışı göçle mücadele ve sınırların güvenliğini ön planda tutma amacıyla şekillenmiştir. Bunun bir sonucu olarak da yasa dışı göç konusunu da içerecek uluslararası anlamda birtakım anlaşmalar imzalanmıştır. AB, Schengen Anlaşmasıyla Schengen Bölgesi'ni oluşturarak sınır kontrollerini kaldırmış ve serbest dolaşımı sağlamıştır, ancak üçüncü ölkelerden gelen göçmenlere yönelik serbest dolaşımı sınırlamıştır. Bu durum, Birlik içinde göçmenlere karşı ayrımcı bir tutum gelişmesine ortam hazırlamış ve eşitlik ilkesinin ihlal edilmesine yol açmıştır. Ayrıca söz konusu anlaşmada, sığınma hakkına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Sığınmacı sayısındaki artış ve yasadışı göçlerin önüne geçemeyen AB, göç ve sığınmacı konusunda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duymuş ve tüm bu olumsuz durumların önüne geçebilmek adına Maasricht Anlaşmasını imzalamıştır. Maasricht Anlaşması, AB'nin göç ve sığınmacı politikalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Anlaşmada, ortak bir göç politikasının oluşturulması ve AB'nin ulusal politikalardan bağımsız yetkilere sahip olması hedeflenmiştir. Ancak, anlaşmanın adalet ve içişleri konularında karar alma yetkisinin üye devletlerin oy birliğine dayanması, AB kurumlarının yetkisini sınırlandıran bir durum olmuştur. Bu durum, üye devletlerin çeşitli ölkelerde ortaya çıkan mülteci krizlerine etkin bir şekilde yanıt verememesine ve insan haklarına dayalı değerlerden uzaklaşmasına neden olmuştur. Ayrıca, Maasricht Anlaşması'nın üçüncü ölk vatandaşlarını kapsamaması da ayrımcılık sorununu gündeme getirmiştir. Dublin Sözleşmesi, iltica başvurularının ölk sorumluluğunu belirlemek için oluşturulan bir anlaşmadır. Ancak, uygulanması konusunda birtakım sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle Suriye mülteci kirizi gibi kitlesel göç dalgalarında, AB'nin sınır ölkeleri aşırı bir yük altına girmişken diğer üye devletlerin sorumluluk paylaşmaktan kaçındığı görölmüştür. Bu durum, Dublin Sözleşmesi'nin temel prensiplerinden olan yük paylaşımının gerçekteştirilememesine yol açmıştır. İlk giriş ölkeleri olan Bulgaristan, Macaristan ve Yunanistan gibi ölkeler ağır bir şekilde etkilenmiş ve sert sınır politikalarının benimsenmesine yol açmıştır. Bu eylemler, insan hakları ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmayan bir tutumu yansıtmaktadır. AB'nin göç politikaları, Suriye mülteci krizi gibi olaylar sırasında gözlemlendiği üzere güvenlik odaklı bir yaklaşım sergilemiştir. Krizin yoğunlaştığı dönemlerde, AB üye devletleri ulusal çıkarları ön plana çıkarmış

ve mültecilerin adil bir şekilde dağılımı konusunda yeterli bir işbirliği sağlanamamıştır. Bu durum, insan hakları ve insani boyutun ikinci plana atıldığı anlamına gelmektedir. Dublin Sözleşmesi'nin getirdiği sorumlulukları yerine getiremeyen sınır ülkeleri, AB çatısı altında bir çözüm bulunması gerektiğini vurgulamış ancak diğer AB üyeleri somut adımlar atmamıştır. Bu durum, AB'nin birlik çıkarlarına odaklanma eksikliğini ortaya koymaktadır. AB'nin adil bir paylaşım sağlama konusunda yetersiz destek görmesi ve yaptırım gücünün olmaması, istenen etkiyi sağlayamamıştır. Bu durum, AB'nin değerler sistemiyle uyumlu olmadığını göstermektedir. Amsterdam Anlaşması ve Tampere Zirvesi de göç ve sığınma politikalarında daha fazla işbirliği yapılması ve insan haklarına odaklanması gerektiğini vurgulamış olsa da güvenlik odaklı politikaların öne çıktığı görülmektedir. Bu durum da insan haklarına saygı gösterme, insan onuru, eşitlik ve adalet ilkelerine tezat bir durum yaratmıştır. Laken Zirvesi, Sevilla Zirvesi ve Lahey Programı'nda ise yasadışı göçün güvenlik tehdidi olarak algılanması ve sınırların korunmasına yönelik politikaların ön plana çıkması, insan hakları korumasının göz ardı edilmesine yol açmıştır. Göç ve Mülteciler Paktı da sınırların güvenliği odaklı bir yaklaşım benimsemiş ve mültecilerin haklarını koruma konusunda yetersiz kalmıştır. Kısacası insan haklarına dayalı bir yaklaşımın yerine sınırların güvenliğine odaklanılmıştır. Ayrıca AB yasadışı göçü önleme sürecinde üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmalarını hayata geçirmiştir. Bu bağlamda anlaşmalarda göçmenlerin geri kabul edilmesi koşuluyla bu ülkelere ekonomik yardım ve vize serbestliği sağlanması gibi konularda teşvik sağlanacağı belirtilmiştir. Ancak AB'nin uygulamaya koyduğu bu anlaşmalarla göçmenlerin hakları ve insan onurunun ihlali konusunda bir yığın sorunu beraberinde getirmiştir. AB'nin güvenlik odaklı göç politikaları bazı sınır ülkelerinin sert sınır politikaları, insanların kötü muamele görmesine, insanlık dışı koşullarda tutulmasına ve temel haklardan yoksun kalmasına yol açmıştır. Ayrıca AB'nin göç politikalarındaki yetersizlikler, insan kaçakçılığı ve göçmen sömürüsü gibi suçların artmasına yol açmıştır. Genel olarak, AB'nin göç politikalarının daha çok sınırların güvenliği, illegal göçün engellenmesi ve yükün paylaşımı gibi pratik endişelere odaklandığı görülmektedir. Bu durum, AB'nin değerler sistemiyle çatışan politikalar izlemesine ve insan hakları ihlallerine yol açabilen uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göçmenlerin sığınma taleplerinin dikkate alınmaması, uluslararası hukuka ve insan hakları standartlarına aykırı bir durumdur. Göçmenlerin insan

haklarına ve uluslararası koruma hakkına erişimlerinin sınırlandırılması, eşitlik ve adil muamele hakkının ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Arap Baharı'nın ardından AB, göç politikalarında köklü değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan siyasi kargaşa, çatışmalar ve ekonomik sıkıntılar, bölgeden Avrupa'ya yönelen göç akımlarını hızlandırmıştır. Bu durum, AB'yi göç politikalarını gözden geçirmeye ve yeni çözümler aramaya yöneltmiştir. Mare Nostrum ve Triton gibi deniz güvenliği ve göç kontrolü operasyonları hayata geçirilerek, sınırların daha etkin bir şekilde korunması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, AB'nin göç politikaları ve uygulamaları hala tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. Avrupa Konseyi'nin 2021 tarihli raporu da, AB'nin göç politikalarının insan hakları ihlallerine ve göçmenlerin zor koşullarda kalmasına yol açtığını vurgulamaktadır. Pandeminin ardından, göç akımlarındaki artış AB için yeni zorluklar doğurmuştur. AB, bu zorluklarla başa çıkabilmek adına çeşitli önlemler almıştır. Özellikle AB-Türkiye göç mutabakatının yenilenmesi tartışmaları ve taahhütlerin geleceği gibi konular, AB'nin insani yardım çabalarını ve göçmenlere yönelik taahhütlerini yerine getirme ihtiyacını ön plana çıkarmıştır. Arap Baharı ve pandeminin tetiklediği göç dalgaları gibi dış koşullar ile üye devletler arasındaki işbirliği yetersizliği ve aşırı sağın yükselişi gibi iç dinamikler, AB'nin göç politikaları üzerinde önemli etkiler yaratarak bu çerçevede, göç politikalarının uygulanması aşamasında ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Arap Baharı sonrasında AB'nin karşılaştığı göç akınları, sadece nüfus hareketliliğini değil, aynı zamanda politik ve sosyal dinamikleri de değiştirmiştir. AB, bu göç dalgasını yönetmek için çeşitli politikalar ve operasyonlar oluşturmuş, ancak bu süreç, tartışmaları ve eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Hem insan hakları ihlalleri konusundaki endişeler hem de üye devletler arasındaki eşit yük paylaşımı konusundaki fikir ayrılıkları, bu eleştirilerin odağında yer almıştır. Ayrıca, pandeminin neden olduğu ekstra göç dalgası, AB'nin göç politikalarının karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu daha da derinleştirmiştir. Pandemi, sadece mevcut göç sorunlarını arttırmakla kalmamış, aynı zamanda yeni zorluklar ve belirsizlikleri de beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, pandemiyle yaşanan yoğun göç dalgası ve sonrasında yaşanan ciddi insan hakları ihlalleri AB'nin daha etkin ve insan odaklı göç politikaları geliştirmesi gerekliliğini de ortaya koymuştur. Bu durum, AB'nin insani yardım, sınırların etkin kontrolü ve göçmenlerin haklarının korunması gibi konulardaki

performansını artırma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Buna ek olarak, AB'nin göç politikalarının bazı yönleri, özellikle aşırı sağın yükselişi ve göçmenlere yönelik ayrımcılık konularında ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Bunun sonucu olarak, AB'nin temel değerleri ve insan haklarına saygı ilkesiyle çelişen bir tablo ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu noktada AB göç politikalarında daha insancıl bir yol izleyerek, ayrımcılığa ve ırkçılığa karşı net bir duruş sergilenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. AB'nin mevcut göç politikalarının sadece kendi bünyesindeki sorunlar ve aşırı sağın yükselişi gibi tehditlere yanıt vermek için değil aynı zamanda küresel çapta yaşanan gelişmelere ve bu doğrultuda yaşanan dış baskılara da ivedilikle cevap verme refleksini geliştirmeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu kompleks sorunlar karşısında AB'nin vereceği yanıtlar, Birlik içinde hareket etme ve ortak değerleri koruma aşamasında önemli olmakla birlikte bu yönde geliştireceği politikalar da büyük bir önem arz etmektedir. Son zamanlarda yükselişe geçen aşırı sağla birlikte göçmenlere yönelik artan ayrımcılık bu noktada AB'nin göç politikalarının insan haklarına saygı, eşitlik ve hukukun üstünlüğü gibi değerlerine büyük bir darbe vurmaktadır. AB'nin savunmuş olduğu bu değerleri sadece sözde değil aynı zamanda eylemde de sürdürme yeteneği önemli olmakla birlikte Birliğin bundan sonra geliştireceği göç politikalarının başarılı olmasının anahtarı olacaktır. Ayrıca bu süreçte üye devletler arasındaki işbirliği ve dayanışmanın sağlanması büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü üye devletlerin birbirlerine ve ortak değerlerine olan bağlılıkları göç sorunlarının çözümünde kritik bir rol oynamaktadır. Göçmenlerin üye ülkeler arasında eşit bir şekilde dağılımı ve bu aşamada yük paylaşımı konularında daha etkin, adil ve sürdürülebilir bir yol haritası çizilmesi ancak Birlik üyesi ülkelerin dayanışma ilkesine bağlı kalmasıyla gerçekleşebilecek bir durumdur. Dahası, AB göç politikalarının oluşturulması aşamasında güncel sorunlara yanıt verebilme ve zorlukları giderme konusunda proaktif ve yenilikçi bir yol izleyerek sürdürülebilir bir politika izlemelidir. Sonuç olarak, AB'nin göç politikaları, hem içsel hem de dışsal faktörlerin etkisiyle sürekli olarak bir değişkenlik göstermekte ve bu bağlamda devamlı bir evrim ve yenilenme sürecini gerektirmektedir. Politika yapım aşamasında insan haklarına saygıyı, eşitliği ve hukukun üstünlüğü temel prensip haline getirerek daha kapsamlı, sürdürülebilir ve insan odaklı göç politikalarının geliştirilmesi hayati önem arz etmektedir. AB'nin bu politikaların etkinliği ve uygulanabilirliğini

artırması, hem toplumun genelindeki sosyal uyumu kuvvetlendirecek hem de AB'nin uluslararası alandaki itibarını ve etkisini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- AA. (2019). “BM: Macaristan Göçmenleri Kasıtlı Olarak Gıdadan Mahrum Bıraktı.” 16 Mart 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-macaristan-gocmenleri-kasitli-olarak-gidadan-mahrum-birakti/1469239> adresinden erişildi.
- AA. (2021). “AB Liderler Zirvesi ve AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceği.” 15 Mart 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ab-liderler-zirvesi-ve-ab-turkiye-iliskilerinin-gelecegi/2192556> adresinden erişildi.
- AB. (2021). Zirve Sonuç Bildirgeleri. 20 Şubat 2023 tarihinde https://www.ab.gov.tr/avrupa-birligi-zirve-sonuc-bildirgeleri_45449.html adresinden erişildi.
- AB. (2022). Avrupa Birliği Zirve Sonuç Bildirgeleri. 15 Kasım 2022 tarihinde https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/council_conclusions/zirve_kari_21-22_ekim_2021.pdf adresinden erişildi.
- AB. (2023). Avrupa Birliği Anlaşması, Madde 2. 7 Nisan 2023 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/TR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012M002&from=EN> adresinden erişildi.
- AB. (2023). Treaty on European Union. 12 Aralık 2022 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:1202M/TXT> adresinden erişildi.
- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- AB Haber. (2014). “AB Mülteci Sorununa Çözüm Bulmada Zorlanıyor.” 10 Mayıs 2023 tarihinde www.abhaber.com adresinden erişildi.
- AB Temel Haklar Bildirgesi. (2000, 7 Aralık). Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, C364/1. 20 Ekim 2022 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN> adresinden erişildi.
- ABOU-EL-WAFA, A. (2019). *The Right To Asylum Between Islamic Shari ah And International Refugee Law*. Riyad.
- Acer, Y., Kaya, İ., Gümüş, M. (2010). *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Adıgüzel, A. (2020). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'nin AB'ye Entegrasyon Sürecindeki Yeri. *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 1,137-155.

- Afam. (2021). “Akdeniz’de İnsan/Göçmen Kaçakçılığı Sorunu: Libya Örneği.” 12 Mayıs 2023 tarihinde <https://afam.org.tr/akdenizde-insan-gocmen-kacakciligi-sorunu-libya-ornegi/> adresinden erişildi.
- Ağır, O. ve Aksu, Z. (2017). Birleşmiş Milletler ’in Suriye Krizine Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi. *ASSAM International Refereed Journal*, 4(9),43-55.
- Akalın, H. (2013). *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Mülteci Hukuku: Suriye Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Akçadağ, E. (2012). Yasa Dış Göç ve Türkiye. *Bilgesam Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 42*. (s. 16). İstanbul: Bilgesam.
- Akdoğan, E. & Atalay, M. (2017). Avrupa Birliğini Değişime Zorlayan Güç: Göç. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(15), 2371-2390.
- Akdoğan, M. (2010). Avrupa Birliği ve Birlik Üyesi Devletler Arasında Egemenlik İlişkisi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 6(24), 55 – 76.
- Akdoğan, M. (2018). Avrupa Birliği’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi*, 1(1) , 48-75.
- Akgün, A. (2016). *Avrupa Birliği’nin Değişen Göç Politikalarının Sığınma Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Akkaraca Köse, M. (2014). *Güvensizlik Sarmalında AB Göç Politikalarına Uyum*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Aktaş, M. (2014). Avrupa Birliği’nde Göçmen Karşıtlığı ve Sağ Partilerin Yükselişi. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(2), 3-43.
- Aldırmaz, Y. (2017). Değerler Avrupa’sından Duvarlar Avrupası’na Göç, Sığınmacılar ve Mülteci Krizi Çerçevesinde AB Hukuku ve Politikaları. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 16(2), 83-102.
- Al Jazeera Turk. (2016). “Dünya Sığınmacılardan Neden Korkuyor? Zygmunt Bauman ile Söyleşi.” 15 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/dunya-siginmacilardan-neden-korkuyor-zygmunt-bauman-ile-soylesi> adresinden erişildi.
- Al Jazeera Turk. (2022). “Turkey detains over 200 afghan migrants trying to reach italy.” 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.reuters.com/world/turkey-detains-200-afghan-migrants-en-route-italy-coastguard-2021-07-28/> adresinden erişildi.

- Alkan, M. Nail, (2015). Avrupa’da Yükselen İrkçılık: Pegida Örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 8(16), 275-289.
- American Society of International Law İLİB. (2019). Avrupa Konseyi, "Hayatlar Kurtarıldı. Haklar Korundu. Akdeniz'deki Mülteci ve Göçmenler İçin Koruma Açığının Kapatılması" Başlıklı Tavsiye Kararını Yayınladı. 20 Şubat 2023 tarihinde <https://www.asil.org/ILIB/council-europe-releases-recommendation-titled-lives-saved-rights-protected-bridging-protection> adresinden erişildi.
- Ankara Politikalar Merkezi. (2021). “25-26 Mart 2021 Tarihli Avrupa Birliği Zirvesinde Türkiye.” 23 Mart 2023 tarihinde <https://apm.org.tr/2021/03/27/25-26-mart-2021-tarihli-avrupa-birligi-zirvesinde-turkiye/> adresinden erişildi.
- Aral, B. (2013). Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik. *SETA Analiz*, 72,7-22.
- Aras, İ. (2018). *Birleşik Krallık Popülizminde Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyeliğine Bakış*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Artıgerçek. (2021). “AB, Belarus'a Karşı Göçmen Krizi Nedeniyle Yaptırımları Genişletme Kararı Aldı.” 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://artigercek.com/dunya/ab-belarus-a-karsi-gocmen-krizi-nedeniyle-yaptirimlari-genisletme-karari-aldi-186355h> adresinden erişildi.
- Apap, J. (2002). *Rights of Immigrant Workers in the European Union: An evaluation of the EU public policy process and the legal status of labour immigrants from Maghreb countries in the new receiving states*. Leiden, NLD: Brill Academic.
- Apap, J. (2002). Shaping Europe’s migration policy new regimes for the employment of third country nationals: A comparison of strategies in Germany, Sweden, the Netherlands and the UK. *European Journal of Migration and Law*, 4(3), 309-328.
- Arsava, F. (2003). *Nice Anlaşması Sonrasında Avrupa Birliği’nin Geleceği*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Arslan, M. İ. (2012). *The Paradoxes of European Union Immigration Policy and Its Repercussions on Turkish-EU Relations*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Odtü, Ankara.
- Avcu, T. (2018), *Avrupa’da Aşırı Sağın Yükselişinin Göç Politikalarına Etkileri: Hollanda Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Avrupa Birliği Antlaşması. (1957). ABA m.7. 20 Eylül 2022 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016M007> adresinden erişildi.
- Avrupa Birliği. (2000). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. 20 Ekim 2022 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/T;T&from=EN> adresinden erişildi.

- Avrupa Birliği. (2009). The Lisbon Treaty. 7 Nisan 2023 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EN> adresinden erişildi.
- Avrupa Birliği Bakanlığı. (2011). Antlaşmalar. 11 Ocak 2023 tarihinde <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> adresinden erişildi.
- Avrupa Birliği Konseyi. (2008). European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World. 24 Ekim tarihinde [https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008X61218\(01\)&from=EN](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008X61218(01)&from=EN) adresinden erişildi.
- Avrupa Birliği Konseyi. (2016). Treaty on European Union. 25 Ocak 2022 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016M-007> adresinden erişildi.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (n.d.). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. 7 Aralık 2022 tarihinde https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TR.pdf adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu. (2015). European Commission Recommendation C(2015) 3560 Final. 9 Ocak 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs-/files/elibrary/documents/policies/asylum/general/docs/recommendation_on_a_european_resettlement_scheme_en.pdf adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu. (2015). Mülteci krizine tepki. Yeniden yerleştirme ve AB içinde hareketlilik (Acil eylem planı). Avrupa Birliği Resmi Gazetesi. 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/TR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015D-CO450&from=EN> adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu, (2017). Managing The Refugee Crisis: Western Balkans Route: State of Play Report. 15 Mart 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/whatwedo/policies/europeanagenda-migration-/background-information/docs/western_balkans_route_state_of_play_report_en.pdf adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu. (2019). EU External Migration Policies: Addressing Root Causes of Forced Displacement and Irregular Migration. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 10 Ocak 2023 tarihinde <https://op.europa.eu/tr-publication-detail/-/publication/6eeb25c1-Od96-11ea-b8b7-1aa75ed71a1/language-en/format-PSF/source-111527249> adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu. (2020). A New Pact on Migration and Asylum. 18 şubat 2023 tarihinde https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum_en adresinden erişildi.

- Avrupa Komisyonu. (2021). Avrupa Sınır ve Sahil Güvenliği. 7 Nisan 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/european-border-and-coast-guard_en adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu. (2021). Göç ve Sığınmacılar. 7 Nisan 2023 tarihinde https://c.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/european-border-and-coast-guard_en adresinden erişildi.
- Avrupa Konseyi. (1950). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. 7 Aralık 2022 tarihinde https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TR.pdf adresinden erişildi.
- Avrupa Konseyi. (2021). Avrupa Konseyi Kararları. 12 Ocak 2023 tarihinde <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/17/european-council-conclusions-16-december-2021/> adresinden erişildi.
- Avrupa Konseyi. (2021). European Council conclusions. 21-22 October 2021. 11 Ocak 2023 tarihinde <https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases-/2021/10/22/european-council-conclusions-21-22-october-2021/> adresinden erişildi.
- Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi. (2017). The external dimension of the refugee crisis: Human rights challenges fort he EU and its partners. 20 Şubat 2023 tarihinde <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef-XML2HTML-en.asp?fileid=24157-&lang=en> adresinden erişildi.
- Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi. (2017). The impact of the migration and refugee crisis on human rights (PDF file). 10 Aralık 2022 tarihinde <https://pace.coe.int/pdf/0c6efb23ab25ba752de8a4fc1a4fc4fa4c18091b33dfbb767cc79e8772bc2c35/report-migration-refugees-impact-EN.pdf> adresinden erişildi.
- Avrupa Parlamentosu, (2017b). Fact Sheets on the European Union. 26 Şubat 2023 tarihinde <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works> adresinden erişildi.
- Avrupa Parlamentosu. (2017b). Resolution of 12 september 2017 on the situation in Hungary (2017/2131(INL)). 5 Şubat 2023 tarihinde https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0346_EN.html adresinden erişildi.
- Ay, E. (2019). *Avrupa Birliğinin Ortak Göç ve Mülteci Politikası: Suriye İç Savaşı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Aydın, İ. (2017). Mülteci Hukukuna Genel Bir Bakış: Temel Kavramlar, Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Mülteci Hakları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2),125-158.
- Baczynska & Macdonald, (2017). “EU Opens Legal Case Against Warsaw, Budapest and Prague Over Migration.” Reuters. 10 Mayıs 2023 tarihinde

<http://uk.reuters.com/article/ukeuropemigrantseuinfringementsidUKKBN19313> adresinden erişildi.

- Baldaccini, A. & Toner, H. (2017). From Amsterdam and Tampere to the Hague: An Overview of Five Years of EC Immigration and Asylum Law. In A. Baldaccini, & E. Guild. & H. Toner (Eds.), *Whose Freedom, Security and Justice*. Portland: Hart Publishing.
- Bal, P. (2014). Avrupa Birliği'nin Arap Baharı'na Bakışı ve Dış Politikası Üzerine Bir Değerlendirme. In A. Gözkaman & P. Paksoy (Eds.), *Arap Baharı Üzerine Değerlendirmeler* (pp. 64-84). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bast, J. (2010). International Organization for Migration (IOM). *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*.
- Bayraklı, E. & Keskin, K. (2015). Türkiye, Almanya Ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi. *Seta Analiz*, 143, 7-26.
- Bayraklı, E. & Keskin, K. (2017). Avrupa'nın Mülteci Krizi. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 12(2), 115-136.
- Baysal, B. & Lüleci, Ç. (2011). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 61-96.
- BBC. (2015). "Poland election: Conservatives win majority, say exit polls." 25 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe-34606887> adresinden erişildi.
- BBC. (2016). "Migrant crisis: Dutch plan for return ferry to Turkey." 23 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe35426927> adresinden erişildi.
- BBC News (2018, April 13). "Syria crisis: Where key countries stand." 12 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35806229> adresinden erişildi.
- BBC News. (2020). "Germany's AfD: How right-wing is nationalist Alternative for Germany?" 5 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe-37274201> adresinden erişildi.
- BBC News. (2021). "Libya boat tragedy: Dozens of migrants drown off Tripoli coast." 9 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-africa-41356291> adresinden erişildi.
- BBC News Türkçe. (2015). "AB'den 120 Bin Yeni Mülteci Kotası." 13 Nisan 2023 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150909_ab_gocmen_plani adresinden erişildi.

- BBC News Türkçe. (2020). “AB, Yeni Göçmen Anlaşması Planıyla Sığınma Başvurularının Hızlı Sonuçlandırılmasını Amaçlıyor.” 28 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54269508.amp> adresinden erişildi.
- BBC News Türkçe. (2020). “Erdoğan: AB Yavaş Hareket Ettiğini Kabul Etti.” 27 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51815973> adresinden erişildi.
- BBC News Türkçe. (2021). “AB Suriyeli Göçmenleri Ağırlayan Ülkelere Ek Fon Sağlanması İçin Uzlaştı.” 7 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57611741> adresinden erişildi.
- BBC Türkçe. (2016). “Alman siyasetçiden ‘Polis gerekirse ateş açmalı’ çağrısı.” 11 Nisan 2023 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/haberler/-2016/01/160131_germany_police_shooting_call adresinden erişildi.
- Behr, T. (2013). EU Foreign Policy And Political Islam: Towards A New Entente In The Post Arab Spring Era? *Italian Journal Of International Affairs, Europe And Islam*, 48(1), 20-33.
- Bekaroğlu, E. A. & v.d. (2015). *Avrupa’da Göç, Azınlıklar ve Siyaset: Avusturya Örneği*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Bennhold, K. (2008, January 15). 2 Personalities Clash on European Immigration. *The New York Times*. 6 Ocak 2023 tarihinde <https://www.nytimes.com/2008/01/15/world/europe/15iht-euimmig.1.9351527.html> adresinden erişildi.
- Ben-Rafael, E. (2001). *Immigrants and National Identity in Europe*. Englad: Routledge.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar, Mülteci Çocuklar*. Ankara: Sabev Yayınları.
- Betz, H.G. (1994). *Radical rigt-wing poplism in Western Europe*. England: Palgrave Macmillan.
- Bianet. (2016). “Macaristan'da Mülteci Referandumu Geçersiz Sayıldı: İnsan Hakları Oylanamaz.” 13 Mayıs 2023 tarihinde <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/179249-macaristan-da-multecireferandumu-gecersiz-sayildi-insan-haklari-oylanamaz> adresinden erişildi.
- Bianet. (2021). “AB’den Türkiye’ye İnsan Hakları Ve Hukukun Üstünlüğü Mesajı.” 23 Mayıs 2023 tarihinde <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/241396-ab-den-turkiye-ye-insan-haklari-ve-hukukun-ustunlugu-mesaji> adresinden erişildi.
- Bianet. (2021). “2021’de AB’ye Yasa Dışı Göç Yüzde 59 Arttı.” 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://m.bianet.org/bianet/goc/248690-2021-de-ab-ye-yasa-disi-goc-yuzde-59-artti> adresinden erişildi.

- Bigo, D. (2002). Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease. *Antennae: Global, Local, Political*, 27(1), 63-92.
- Bild.de. (2015). "Darum baut Ungarn einen Zaun Gegen Flüchtlinge." 26 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.bild.de/> adresinden erişildi.
- Bilgesam. (2012). Yasa Dışı Göç ve Türkiye, Rapor No:42. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- BirGün. (2018). "Avrupa Birliği'nin mülteci politikası: Sınırlarımız kapalı, hayatlarınız tehlikede!" 27 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.birgun.net/haber/avrupa-birligi-nin-multeci-politikasisinirlarimizkapali-hayatlariniz-tehlikede-207318> adresinden erişildi.
- Birleşik Basın. (2019). "Macaristan Mültecileri Aç Mı Bırakıyor?" 29 Mayıs 2023 tarihinde <http://www.birlesikbasin.com/article/macaristan-multecileri-ac-mi-birakiyor-255.html> adresinden erişildi.
- Birleşik Basın. (2022). "Yunanistan Türkiye Sınırında Duvarı Uzatıyor." 30 Mayıs 2023 tarihinde <http://www.birlesikbasin.com/article/yunanistan-turkiye-sinirinda-duvari-uzatiyor-740.html> adresinden erişildi.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği UNHCR (2022). 4 Aralık 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi> adresinden erişildi.
- Blake, N. (2002). The Dublin Convention and of Asylum Seeker in the European Union. In E. Guild & C. Harlow (Eds), *Implementing Amsterdam: Immigration and Asylum Rights in the EC Law*. England: Hart Publishing.
- BM, B. (2020). *Birleşmiş Milletler*. 23 Mart 2023 tarihinde www.un.org/en/development/desa/population/publications/factsheets/index.asp adresinden erişildi.
- BM. (1948). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. 15 Aralık 2022 tarihinde https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/tur.pdf adresinden erişildi.
- Bommes, M. & Geddes, A. (Eds.). (2000). *Immigration and welfare: Challenging the borders of the welfare state*. Routledge.
- Bordermonitoring. eu. (2017). "The Bulgarian-Turkish border in 2016." 12 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bordermonitoring.eu/ungarn/2017/01/the-bulgarian-turkish-border-in-2016> adresinden erişildi.
- Borisov, B. (2015). V Bryuksel Zastitih Natsionalnite Interesi. In I. Bejanski (Ed.), *Bejanskata Vilna i Predizvikelstvata pred Natsionalnata Sigurnost*. Sofiya: Institut za Strategii i Analizi.

- Bozkurt, K. (2022). *Güncel Gelişmelerle Göç Hukuku Avrupa Birliği Politikaları ve Düzenlemeleri Kapsamında Mülteci Statüsü ve Sığınma*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Brücker, H., Epstein, G. S. & Zimmermann, K. F. (2001). Managing Migration In the European Welfare States. 10 Ekim 2022 tarihinde http://www.frdp.org/upload/file/paper1_23jun01.pdf adresinden erişildi.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B. (1993). Societal Security, State Security and Internationalisation. In O. Waever, B. Buzan and M. Kelstrup (Eds.), *Identity, Migration and The New Security Agenda in Europe* (pp. 5-42). Pinter Publishers.
- Buzan, B. (2007). *People, States & Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. ECPR.
- Buzan, B. & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge University Press.
- Buzan, B. & Wæver, O. (2009). Macrosecuritisation and security constellations: Reconsidering scale in securitisation theory. *Review of International Studies*, 35(2), 257.
- Cabinet Office of the Prime Minister. (2017). "Hungary will never be an immigrant country." 16 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.miniszterelnok.hu/hungry-will-never-be-an-immigrant-country/> adresinden erişildi.
- Calliess, C. (2006). Die Menschenwürde im Recht der Europäischen Union. In Gröschner, R. & Lembcke, O. (Eds.), *Das Dogma der Unantastbarkeit*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Calliess, C. (2016). Artikel 2. In C. Calliess & M. Ruffert (Eds.), *EUV-AEUV: Das Verfassungsrecht der Europäischen Union mit Europäischer Grundrechtecharta*. (5. Baskı). München: C.H.Beck.
- Calliess C. ve Matthias, R. (2011). *EUV/AEUV Kommentar*. 4. Aulage. München: C.H.Beck.
- Calliess, C. & Ruffert, M. (2019). EUV Artikel 2. In *EUV/EAG: EU-Vertrag, EU-Arbeitsweise-Vertrag*. C.H.Beck. ; Prüm, H.P. (2004). *Werte der Europäischen Union* (Vol. 8). Berliner Wissenschafts-Verlag.
- Callies, C. & Ruffert, M. (2019). EUV Art. 2, N. 21. In Prüm, P. (2018). *Werte der Europäischen Union (Values of the European Union)*. Berlin: Springer.
- Canovan, Margaret (1998). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, 47(1), 2–16.

- Canpolat, H. & Ariner, H. O. (2012). Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, ORSAM Rapor No.123. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Carrera, S. (2009). *In Search of the Perfect Citizen?: The Intersection Between Integration, Immigration and Nationality in the EU*. Immigration and Asylum Law and Policy in Europe(17). Leiden, NLD: Martinus Nijhoff.
- Carrera, S., Parkin, J. & den Hertog, L. (2013). *EU migration policy after the Arab Spring: The pitfalls of home affairs diplomacy*. Centre for European Policy Studies. 24 Mart 2023 tarihinde <https://www.ceps-publications/eu-migration-policy-after-the-arab-spring-the-pitfalls-of-home-affairs-diplomacy/> adresinden erişildi.
- Cassarino, J. P. (2010a). Dealing with Unbalanced Reciprocities: Cooperation on Readmission and Implications. In J. P. Cassarino (Ed.), (pp. 1-29).
- Castles, S. (2006). Guestworkers in Europe: A Resurrection. *International Migration Review*, 40(4), 741-766.
- Cebeci, M., İzci, E. Ve Özer, A. (2015). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye: Kısa Bir Değerlendirme. *Marmara Journal of European Studies*, 23(1), 77-93.
- CNBC. (2019). "Have Four Or More Babies In Hungary And You'll Pay No Income Tax For Life, Prime Minister Says." 21 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.cnbc.com/2019/02/11/have-four-or-more-babies-in-hungary-and-youll-pay-no-income-tax-for-life.html> adresinden erişildi.
- CNN Türk. (2015). "Avrupa Komisyonu'ndan Göçmen Krizi İçin Eylem Planı." 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.cnnturk.com/dunya/avrupa-komisyonundan-gocmen-krizi-icin-eylem-paketi> adresinden erişildi.
- CNN Türk. (2021). "Türkiye-Yunanistan Sınırına Dijital Bariyer! 3 Milyar Euro Harcadılar." 26 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.cnnturk.com/dunya/turkiye-yunanistan-sinirina-dijital-bariyer-3-milyar-euro-harcadilar> adresinden erişildi.
- Commission of the European Communities. (2005). Migration and Development: Some Concrete Orientations, (COM(2005) 390 final). Brussels.
- Commission of the European Communities. (2015). Priority actions for responding to the challenges of migration: First follow-up to Hampton Court, (COM(2005) 621 final). Brussels.
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. (2011). Evaluation of EU Readmission Agreements (COM(2011) 76 final). Brussels.

- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. (2011). The Global Approach to Migration and Mobility (COM(2011) 743 final). Brussels.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. (2011). Communication on Migration (COM(2011) 248 final). Brussels.
- Council of the European Union. (2003). "A Secure Europe in a Better World-European Security Strategy." 21 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> adresinden erişildi.
- Council of the European Union. (2004). "The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union." 24 Nisan 2023 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52005XG0303%2801%29> adresinden erişildi.
- Council of the European Union. (2008). "Brussels European Council Presidency Conclusions." 27 Mayıs 2023 tarihinde https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/103600.pdf adresinden erişildi.
- Çakran, Ş. & Eren, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1-30.
- Çalık, E. (2017). İnsan Hakları Meselesinin Gelişimi ve Siyasî ve Sosyal Faktörlerle İlişkisi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6 (16), 41-67.
- Çam, F. (2014). *Avrupa Birliği Göç Politikaları Makedonya Bulgaristan Türkiye*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Çelebi, Ö., Özçürümez, S., & Türkay, Ş. (2011). *İltica, Uluslararası Göç Ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem Ve Politika*. Ankara: Anıl Reklam Matbaacılık.
- Çelik, A. (2014). Türkiye – AB Geri Kabul Anlaşması. *Konya Ticaret Odası, Etüt - Araştırma Servisi*.
- Çelik, N. & Çalagan, Ö. (2017). Avrupa Birliği'nin Göç ve Mülteci Politikası. In *Geleceğin Sosyal Bilimcileri Ulusal Öğrenci Kongresi 2, Bildiri E- Kitabı* (pp. 313-325). 4 Mart 2023 tarihinde https://www.academia.edu/35747391/Avrupa_Birliğinin_Göç_ve_Mülteci_Politikasi.pdf adresinden erişildi.
- Çomak, H. & Ultan, Ö. (2014). Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası. In H. Çomak & C. Sancaktar (Eds.), *Ortadoğu Analizi: İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı* (pp. 419-425). Beta Yayınları.

- Dahl, R. A. (2000). *On Democracy*. Yale University Press.
- Dal, S. (2016). Güvenilir Ülke Statüsü. *nokta32.com*. 23 Mayıs 2023 tarihinde <http://www.nokta32.com/yazar-368-guvenilir-ulke-statusu.html> adresinden erişildi.
- Decker, Frank (2019). Populism in Germany and Abroad. In H. Paul, U. Prutsch ve J. Gebhardt (Eds.), *The Comeback of Populism: Transatlantic Perspectives* (pp. 29-45). Heidelberg: Universitätsverlag Winter GmbH.
- Dedeoğlu, B. (2003). *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Demir, O. Ö. & Soyupek, Y. (2015). Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar ve Kaygılar. *Global Politika ve Strateji Analiz*, Aralık, 2015.
- Deutsche Welle. (2013). “İtalya’da Ulusal Yas.” 9 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.dw.com/tr/italyada-ulusal-yas/a-17133504> adresinden erişildi.
- Deutsche Welle. (2015) “Merkel: Refugee crisis a ‘historic test of Europe” 22 Mayıs 2023 tarihinde <http://www.dw.com/en/merkel-refugee-crisis-ahistoric-test-of-europe/a-18784341> adresinden erişildi.
- Dirjaven Vestnik (Bulgaristan Resmi Gazetesi), Broi: 19, 8 Mart 2011.
- Dirjaven Vestnik (Bulgaristan Devleti Resmî Gazetesi), Broi: 26, 23 Mart 2018.
- Dietz, B. (2002). *East West Migration Patterns in an Enlarging Europe: The German Case*. Munich: Osteuropa-Institut
- Diken. (2022). “Yunanistan, Türkiye Sınırındaki Duvarı Üç Kat Uzatacak.” 1 Haziran 2023 tarihinde <https://www.diken.com.tr/yunanistan-turkiye-sinirindaki-duvari-uc-kat-uzatacak/> adresinden erişildi.
- Dinçer, S. & Esgiz, F. P. (2021). Uluslararası Göç Olgusu ve Arap Baharı Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği Göç Politikaları. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)*, 7(1), 68-84.
- Dnes. (2015). “Borisov Prati Pozdravi na Erdogan: Blagodariya Ti!” 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.dnes.bg/politika/2015/09/19/borisov-prati-pozdravi-na-erdogan-blagodariia-ti.286065> adresinden erişildi.
- Dunai, M. (2017, Mart). Hungary to Detain Migrants in Border Camps, Alarming U.N.” Reuters. 5 Nisan 2023 tarihinde <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-hungary-camps/hungary-to-detain-migrants-in-border-camps-alarming-u-n-idUSKBN16EISH> adresinden erişildi.
- Duruel, M. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlemel Göç Akınları Karşısındaki Durumu. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 2528-9969.

- Dürgen, B. (2015), *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukukî Durumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi SBE, Antalya.
- DW. (2008). "Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı Tartışılıyor." 23 Mayıs 2023 tarihinde <http://www.dw.com/tr/avrupabirligi-göç-ve-iltica-paktıtartışılıyor/a3827099> adresinden erişildi.
- DW. (2021). "Borrell: Türkiye İle Mülteci Anlaşması Yenilenmeli." 23 Mayıs 2023 tarihinde [C4%B1n%C4%B1n-yenilenmesi-gerekti%C4%9Fini-s%C3%B6yledi/a-56883188](http://www.dw.com/tr/borrell-türkiye-ile-mülteci-anlaşması-yenilenmeli/a56883188) adresinden erişildi.
- Eatwell, R. (2003). The Rebirth of Right-Wing Extremism in the Postwar West. *The Journal of Social Issues*, 58(2), 195-209.
- Economist Intelligence Unit. (2015). "Hungary builds a Wall: A dangerous barrier to migrants." 13 Mayıs 2023 <https://www.eiu.com/n/hungary-builds--wall-a-dangerous-barrier-to-migrants/> adresinden erişildi.
- Economist Intelligence Unit. (2015). "Hungary's Migrant Crisis: EU Relations and the Border Fence." 16 Mayıs 2023 tarihinde <https://country.eiu.com/article.aspx?articleid=904726827&Country=Hungary&topic=Politics&subtopic=Forecast> adresinden erişildi.
- Efegil, E. & Musaoğlu, N. (2008). Demokratikleşme Bağlamında Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası. *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 3(1), 165-174.
- Eisele, K. (2014). *The External Dimension of EU's Migration Policy: Different Legal Positions of Third-country nationals in the EU: A Comprehensive Perspective*. Martinus Nijhoff Publishers.
- En Son Haber. (2021). "Türkiye, İtalya'ya Giden 200 Afgan Göçmeni Yakaladı." 17 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.ensonhaber.com/dunya/turkiye-italyaya-giden-200-afgan-gocmeni-yakaladi> adresinden erişildi.
- Erdenir, B. (2021). 18 Mart Mutabakatı: Bir Hukuki Analiz. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20(2), 447-480.
- Erdoğan, M. (2012). Avrupa Birliği'nin Suriye Politikası. İçinde Akgün, B. (Ed.) *Suriye Krizi'nde Bölgesel Küresel Aktörler (Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri)* (pp.16-21). *Stratejik Düşünce Enstitüsü – Analiz*.
- Erdoğan, M. M. (2020). "Suriyeliler Barometresi 2020." 14 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2022/03/SB-2020-turkce-son.pdf> adresinden erişildi.
- Eriş, N. (2007). *Avrupa Birliği Mülteci Hukuku*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Erkmen, M. (2021). *Arap Baharı Sonrası Kitlemel Göç Hareketleri Karşımda Avrupa Birliğı'nin Reaksiyonu: Göç ve Komşuluk Politikalarındaki Değişim*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Erlanger, S. (2016). Britain's 'Brexit' Debate Inflamed by Worries That Turkey Will Join E.U. *The New York Times*.

EUCOM. (2018). "The Migration Crisis: A European Perspective." 13 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.eucom.mil/media-library/document/34780/the-migration-crisis-a-european-perspective> adresinden erişildi.

Eur-Lex. (1997). "Dublin Sözleşmesi: Convention Determining the State Responsible for Examining Applications for Asylum Lodged in One of the Member States of the European Communities." 20 Ocak 2023 tarihinde [https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)&from=EN](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819(01)&from=EN) adresinden erişildi.

Eur-Lex. (2007). Lizbon Anlaşması. 13 Aralık 2022 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EN> adresinden erişildi.

Euronews. (2015). "Macaristan Mülteci Krizinde Güvenlik Güçlerine Silah Kullanma Yetkisi Verdi." 24 Mart 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2015/0921/macaristan-multeci-krizinde-guvenlik-guclerine-silah-kullanma-yetkisi-verdi> adresinden erişildi.

Euronews. (2016). "Polis Yasadışı Yollarla Ülkeye Giren Sığınmacıları Gerekirse Vurmalı." 12 Mart 2023 tarihinde <http://tr.euronews.com/2016/01/30/polis-yasadisi-yollarla-ulkeye-giren-siginmacilari-gerekirse-vurmali> adresinden erişildi.

Euronews. (2020). "Hungary must feed migrants stuck at Serbian border, top EU court rules." 26 Mart 2023 tarihinde <https://www.euronews.com/2020/02/14/hungary-must-feed-migrants-stuck-at-serbian-border-top-eu-court-rules> adresinden erişildi.

Euronews. (2021). "AB'den Belarus Yönetimi ve Göçmen Krizinde Rolü Olanlara Karşı Yaptırımları Genişletme Kararı." 24 Şubat 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/11/15/ab-den-belarus-yonetimi-ve-gocmen-krizinde-rolu-olanlara-kars-yapt-r-mlar-genisletme-karar> adresinden erişildi.

Euro News. (2021). "AB'den Suriyeli Sığınmacılar İçin Türkiye'ye 3 Milyar Euro Ek Destek." 22 Mart 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/06/25/ab-den-suriyeli-s-g-nmac-lar-icin-turkiye-ye-3-milyar-euro-ek-destek> adresinden erişildi.

Euronews. (2021). "Bulgaristan'dan Göçmen Önlemi: Türkiye Sınırına 350 Asker Takviyesi." 21 Mart 2023 tarihinde

<https://tr.euronews.com/2021/11/02/bulgaristan-dan-gocmen-onlemi-turkiye-s-n-r-na-350-asker-takviyesi> adresinden erişildi.

Euronews. (2021). “Göç Yolunu Kapan AB'den Polonya-Belarus Sınırında Bekleyenlere Yardım.” 25 Mayıs 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/11/17/goc-yolunu-kapan-ab-den-polonya-belarus-s-n-r-nda-bekleyenlere-yard-m> adresinden erişildi.

Euronews. (2021). “Polonya, Belarus Sınırında Biriken Göçmenlere Göz Yaşartıcı Gazla Müdahale Etti.” 25 Mayıs 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/11/16/polonya-belarus-s-n-r-nda-biriken-gocmenlere-goz-yasart-c-gazla-mudahale-etti#vuukle-comments-1737612> adresinden erişildi.

Euronews. (2021). “Türk Yetkililer, İtalya'ya Gitmeye Çalışan 200'den Fazla Afgan Göçmeni Yakaladı.” 10 Mayıs 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/07/28/turk-yetkililer-italya-ya-gitmeye-cal-san-200-den-fazla-afgan-gocmeni-yakalad> adresinden erişildi.

Euronews. (2021). “Yunanistan, Meriç Nehri'nde Göçmenlere Karşı Sınırını “Ses Bombası” İle Korumaya.” 26 Mayıs 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/05/31/yunanistan-meric-nehri-nde-gocmenlere-kars-s-n-r-n-dijital-teknolojilerle-koruyacak> adresinden erişildi.

Europarl. (2000). “Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000/C 364/01, Official Journal of the European Communities.” 20 Şubat 2023 tarihinde http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf adresinden erişildi.

Europarl. (2019). “AB-Türkiye Beyanı ve Eylem Planı.” 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan> adresinden erişildi.

European Commission. (1995). Barcelona Declaration adopted at the Euro Mediterranean Conference, Brüksel. 7 Nisan 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_95_7 adresinden erişildi.

European Commission. (2003). “The Social Situation in the European Union.” 4 Nisan 2023 tarihinde http://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/SSR2003_en.pdf erişim sağlandı.

European Commission. (2015). “Relocation and Resettlement.” 7 Nisan 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package_en adresinden erişildi.

European Commission. (2015b). “Ten Point Action Plan on Migration.” 16 Mayıs 2023 tarihinde http://europa.eu/rapid/pressrelease_IP-15-4813_en.htm on 24 December 2017 adresinden erişildi.

- European Commission. (2017). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Common Agenda for Integration- Framework for the Integration of Third- Country Nationals in the European Union. 27 Nisan 2023 tarihinde <https://eur.lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DCO385&from=EN> adresinden erişildi.
- European Commission. (2017). White Paper on the Future of Europe: Reflections and scenarios for the EU27 by 2025. Brussels. 4 Mayıs 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe_en adresinden erişildi.
- European Commission. (2019). EU resettlement framework. 5 Nisan 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/whatwedo/policies/europeanagendamigration/proposalimplementationpackage/dos/20190626_resettlement-framework-proposal_en.pdf adresinden erişildi.
- European Commission. (2019). Global Approach to Migration and Mobility. 4 Haziran 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/globalapproach-to-migration_en adresinden erişildi.
- European Commission. (2020). A New Pact on Migration and Asylum. 4 Mayıs 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/policies/europeanagendamigration/proposalimplementationpackage/docs/20200923_new-pact-migration-asylum_en.pdf adresinden erişildi.
- European Commission. (2020). Stockholm Programme. 22 Şubat 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-security/stockholm-programme_en adresinden erişildi.
- European Commission (2020). On a New Pact on Migration and Asylum. 13 Mart 2023 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:85ff8b4f-ff13-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_3&format=PDF adresinden erişildi.
- European Commission. (2021). The EU's response to the refugee crisis. 20 Mayıs 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20210414_refugee-crisis-infographic_en.pdf adresinden erişildi.
- European Commission. (2021). Global Approach to Migration and Mobility. 5 Mart 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/migration-and-asylum/global-approach-migration-and-mobility_en adresinden erişildi.
- European Commission (2022). Managing migration. The EU's external dimension. 4 Mart 2023 tarihinde <https://ec.europa.eu/neighbourhood->

enlargement/sites/default/files/2022_migration-report_web_final.pdf
adresinden erişildi.

European Commission. (2022). Migration and Home Affairs. 7 Nisan 2023 tarihinde http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/migration_en.htm adresinden erişildi.

European Commission. (2023). “European Border and Coast Guard Agency.” 7 Nisan 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing_en adresinden erişildi.

European Commission. (2023). Migration and Home Affairs: European Agenda on Migration. 22 Mayıs 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/homeaffairs/whatwedo/policies/migrationandasylum/european-agenda-migration_en adresinden erişildi.

European Commission. (2023). Migration and Home Affairs: European Border and Coast Guard. 22 Mayıs 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/european-border-and-coast-guard_en adresinden erişildi.

European Council. (1999). Tampere European Council Presidency Conclusions. 4 Mayıs 2023 tarihinde http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm# adresinden erişildi.

European Council. (2005). The Hague Programme: 10 Priorities For The Next Five Years. 10 Nisan 2023 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l16002&from=EN> adresinden erişildi.

European Council. (2016). EU-Turkey Statement. 3 Mart 2023 tarihinde <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> adresinden erişildi.

European Council. (2021). European Council Meeting. 7 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.consilium.europa.eu/media/53575/20211216-euco-conclusions-en.pdf> adresinden erişildi.

European Parliament. (2019a). EU financial support for migration, asylum and integration policies. 18 Mart 2023 tarihinde <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/152/eu-financial-support-for-migration-asylum-and-integration-policies> adresinden erişildi.

European Parliament. (2019b). EU cooperation with third countries on migration. 20 Şubat 2023 tarihinde <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/154/eu-cooperation-with-third-countries-on-migration> adresinden erişildi.

- European Parliament. (2019). The Rule of Law in the European Union. 12 Ocak 2023 tarihinde <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/147/the-rule-of-law-in-the-european-union> adresinden erişildi.
- European Parliament. (2019). “The migration issue. Briefing EU policies – Delivering for citizens. EPRS | European Parliamentary Research Service.” 5 Şubat 2023 tarihinde [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637948/EPRS_BRI\(2019\)637948_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637948/EPRS_BRI(2019)637948_EN.pdf) adresinden erişildi.
- European Union. (1992). The Treaty on European Union (Maastricht Treaty). 27 Aralık 2022 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN> adresinden erişildi.
- European Union. (2010). Lisbon Treaty, Official Journal of the European Union, C 83/1. 12 Kasım 2022 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=EN> adresinden erişildi.
- European Union. (2010). Stockholm Programme: An open and secure Europe serving and protecting citizens. 25 Kasım 2022 tarihinde <https://dau-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:EN:PDF> adresinden erişildi.
- European Union. (2020). “EU Charter of Fundamental Rights.” 13 Nisan 2023 tarihinde https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf adresinden erişildi.
- European Union. (2021). Consolidated version of the Treaty on European Union. Official Journal of the European Union, C 2021, 1-47. 22 Aralık 2022 tarihinde <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016M/TXT&from=EN> adresinden erişildi.
- European Union. (2021). The European Court of Justice. 23 Aralık 2022 tarihinde https://curia.europa.eu/jcms/Jo2_7008/tr/ adresinden erişildi.
- Faist, T. (2000). Transnationalization in International Migration: Implications for the Study of Citizenship and Culture. *Ethnic and Racial Studies*, 23(2), 189-222.
- Fassin, E. (2018). *Popülizm: Büyük Hınç*. (çev. G. Kırnalı ve İ. Kocaeli). İstanbul: Heretik Yayıncılık.
- Feller E. (2001). The Evolution of the International Refugee Protection Regime. *Journal of Law & Policy*, ss. 130.
- Fekete, L. (2013). The Muslim conspiracy theory and the Oslo massacre. *Patterns of Prejudice*, 47(5), 500-514.

- Sarkozy, N. & Berlusconi, S. (2011, April 26). Joint letter to H. Van Rompuy, President of the European Council and J. M. Barroso, President of the European Commission (Letter). Franco-Italian Summit. Retrieved June 15, 2015.
- Frenz, W. (2009). *Europarecht-4*. Berlin: Springer.
- Frenz, W. (2010). *Europarecht H.* (2010). Berlin: Walter de Gruyter. 402-551.
- Frenz, W. (2010). The Concept of the Rule of Law in the German Federal Constitutional Court's Jurisprudence. *Rechtstheorie*, 41(3), 400-418.
- Frenz, W. (2018). *Europarecht (6. Aufl.)*. München: Verlag Franz Vahlen.
- Friffin, R., (1991). *The Nature Of Fascism*. New York: St. Martis's Press.
- FRONTEX. (2017). Western Balkans Risk Analysis for 2017. 9 Aralık 2022 tarihinde https://fronte.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis-WB_RA_2017-.pdf adresinden erişildi.
- FRONTEX. (2017). Western Balkan Route. 4 Aralık 2022 tarihinde <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-balkan-route/> adresinden erişildi.
- Ford, R. (2019). *The Radical Right, Ethnicity and Immigration*. Londra: Routledge.
- Gazeteduvar. (2021). "Polonya'dan Belarus Sınırındaki Göçmenlere Göz Yaşartıcı Gaz Ve Tazyikli Suyla Müdahale." 19 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.gazeteduvar.com.tr/polonyadan-belarus-sinirindaki-gocmenlere-goz-yasartici-gaz-ve-tazyikli-suyla-mudahale-haber-1542138> adresinden erişildi.
- Geddes, A. (2001). International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe. *International Migration*, 39(6), 23-24.
- Geddes, A. & Scholten, P. (2016). The politics of migration and immigration in Europe. *Sage Handbook of European Politics*, 507-526.
- Gençler, A. (2010). Avrupa Birliğinin Göç Politikası. *Journal of Social Policy Conferences*, 0(49).
- Genç, D. (2009). Avrupa Birliği Yurttaşlığı'nın Üçüncü Ülke Yurttaşları'na Yaklaşımı. *Ege Akademik Bakış*, 9(4), 1511-1525.
- Gill, G. ve Mc Adam J. (2007). *The Refugee in International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Grabitz, E., Hilf, M. & Nettesheim, M. (2020). *Das Recht der Europäischen Union: Kommentar*. München: C.H. Beck.

- Grabitz, E., Hilf, M. ve Nettesheim, M. (2014). *Das Recht der Europäischen Union*, 52. *Ergänzungslieferung*. München: C.H. Beck.
- Göç Araştırmalar Vakfı. “Mülteci Kotası.” 8 Mayıs 2023 tarihinde <http://gocvakfi.org/tag/multeci-kotasi/> adresinden erişildi.
- Göçer, İ. ve Çınar, S. (2015). Arap Baharı’nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye’nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(10), 51-68.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2014). Uluslararası Koruma Rejimi. Ankara: Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Goodwin-Gill, G. & McAdam J. (2007). *The Refugee in International Law* (3. Baskı). Oxford: Oxford University Press.
- Göçmen, İ. (2014). Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13(2), 21-28.
- Guild, E., Carrera, S. & Balzacq, T. (2008). *The Changing Dynamics of Security in an Enlarged European Union* (Challenge Paper No. 12). Centre for European Policy Studies. 5 Mart 2023 tarihinde <https://www.ceps.eu/ceps-publications/changing-dynamics-security-enlarged-european-union/> adresinden erişildi.
- Gülçiçek, A. & Öztürk, N. (2019). The EU’s response to the refugee crisis: from fragmentation to a comprehensive policy? *Mediterranean Quarterly*, 30(1), 47-70.
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 81-100.
- Güleç, Ö. (2015). Avrupa Birliği’nde Göçmen Krizi: Üye Ülkelerin Tepkileri ve Türkiye ile AB Arasında Yürütülen Görüşmeler. *Dış Politika Analiz*, 7(30), 71-88.
- Güneş, A. M. (2016). Avrupa Birliği’nin Temel Değerleri Üzerine. *TBB Dergisi*, 308-340.
- Gürbey, G. (2012). Uluslararası Hukuk Perspektifinde Mülteci Koruması. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 67(3), 179-202.
- Ha-ber.com. (2021). “Avrupa Konseyi’nden AB’ye Sert Göçmen Uyarısı.” 4 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.ha-ber.com/avrupa-konseyinden-abye-sert-gocmen-uyarisi/194684/> adresinden erişildi.
- Haberiniz. (2021). “AB-Türkiye Arası Sığınmacı Krizi: Mart Mutabakatı Devam Edecek mi?” 16 Mayıs 2023 tarihinde <https://haberiniz.com.tr/turkiye/ab-turkiye-arasi-siginmaci-krizi-mart-mutabakati-devam-edecek-mi-22032021> adresinden erişildi.

- Haberler.com. (2015). “Fransa ile Macaristan Arasında “Duvar” Krizi.” 23 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.haberler.com/fransa-ile-macaristan-arasinda-duvar-krizi-7628448-haberi> adresinden erişildi.
- Habertürk. (2021). “Polonya, Belarus Sınırındaki Göçmenlere Göz Yaşartıcı Gaz ve Tazyikli Suyla Müdahale Etti.” 1 Haziran 2023 tarihinde <https://www.haberturk.com/polonya-belarus-sinirindaki-gocmenlere-goz-yasartici-gaz-ve-tazyikli-suyla-mudahale-etti-3255527> adresinden erişildi.
- Hailbronner, K. & Thym, D. (2016). *EU Immigration and Asylum Law: Text and Commentary*. Berlin: Springer.
- Hakverir, B. (2019). Avrupa Birliği Göç ve Sığınma Politikası Perspektifinde CEAS. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(35), 2597-2606.
- Hansen, R. (2003). Migration to Europe since 1945: Its History and its Lessons. *The Political Quarterly*, 74(1), 25-38.
- Hollis, R. (2011). Europe and the Middle East: Has the EU Missed its Moment of Opportunity? *Ortadoğu Etütleri*, 2(2), 33-56.
- Hopyar, Z. (2016). Avrupa’da Göç ve Mülteci Olgusu. *Diaspora Araştırmaları Merkezi*, Ocak 2016 Raporu, s. 3
- Huysmans, J. (1998). Revisiting Copenhagen: Or, On the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe. *European Journal of International Relations*, 4(4), 479-505.
- Huysmans, J. (2000). The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*, 38(5), 751-77.
- Hüllen, V. (2015). Eu Democracy Promotion and Arab Spring. *International Cooperation and Authoritarianism* (s. 146). Palgrave Macmillian UK Press.
- Hürriyet. (2015). “İki Ülke Arasında “Kriz” Çıktı.” 29 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/iki-ulke-arasinda-kriz-cikti-29952687> adresinden erişildi.
- Hürriyet. (2017). “Bulgaristan, Türkiye sınırına asker gönderecek.” 30 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bulgaristan-turkiye-sinirina-asker-gonderecek-40363102> adresinden erişildi.
- İçduygu, A. & Aksel, D. B. (2014). Two-to-Tango in Migration Diplomacy: Negotiating Readmission Agreement between the EU and Turkey. *European Journal of Migration and Law*, 16, 337-363.
- Independent. (2020). “İçişleri Bakanı Soylu: Edirne üzerinden 76 bin 358 Göçmen Ülkeden Ayrıldı.” 8 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/139771/haber/i%C3%A7i%C5%9Fleribakan%C4%B1-soylu-edirne-%C3%BCzerinden-76-bin-358->

[g%C3%B6çmen-%C3%BClkeden-ayr%C4%B1ld%C4%B1](#)
adresinden erişildi.

Independent. (2021). “Bulgaristan, Türkiye Sınırına Asker Gönderdi.” 27 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/431036/d%C3%BCnya/-bulgaristan%C3%BCrkiye-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1na-asker-g%C3%B6nderdi> adresinden erişildi.

IOM. (2021). About IOM. 21 Mart 2023 tarihinde <https://www.iom.int/about-iom> adresinden erişildi.

Jacobsenx L. (2015). *Ausländer nach deutschen Bedürfnissen. Die Zeit*. 7 Şubat 2023 tarihinde <https://www.zeit.de/deutschland/2015-1/afd.einwanderung-pegida-sachien-petry> adresinden erişildi.

Jaeger G. (2001). On The History of The International Protection of Refugees. *Rice, IRCC*, 83(843), 727-737.

Johansson, K. M. (1999). Tracing The Employment Title in The Amsterdam Treaty: Uncovering Transnational Coalitions. *Journal of European Public Policy*, 6(1), 97-114.

Lodge, J. & ve Bayburtlu, M. (2002). *Avrupa Birliği'nin Adalet Ve İçişleri Alanındaki Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu*. İstanbul: İKV Yayınları.

Kaçar, F. (2017). Almanya Federal Meclis Seçimi ve Almanya için Alternatif Partisi'nin Yükselişi. *Türkiye-Almanya Araştırmaları Dergisi*, 6, 1-2.

Kallis, A. (2015). Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi. *SETA Analiz*, 119.

Kaminski, M. (2015, Şubat). “All the terrorists are migrants.” *POLİTİCO*. 15 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.politico.eu/article/victor-orban-interview-terrorists-migrants-eu-russia-putin-borders-schengen/> adresinden erişildi.

Kanat, S. & Aytaç, M. (2018). Suriyeli Mülteciler Özelinde Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası ve Birlik ile Üye Devletler Arasında Egemenlik Tartışmaları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 55-86.

Karaşahin, M. (2012). *Avrupa Birliği'nde Ortak Göç Politikaları Oluşturma Çabaları ve Ulusal Farklılıklar Sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kaya, İ. (2013). Avrupa Kalesi: AB Sınır Yönetimi Politikaları ve Göç. *Uluslararası İlişkiler*, 10(40), 167-187.

Kaygısız, Ö. (2013). *AB'nin Dışsallaştırma Stratejisinin Türkiye'nin Düzensiz Göç Politikalarına Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Girne Amerikan Üniversitesi, Girne.

- Keleş, R. (2014). Göçmenlerin Avrupa'ya Yasa Dışı Yollardan Girişi ve Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 271-290.
- Kınacıoğlu, Z. (2019). Mülteci Hukuku ve Türkiye'deki Uygulamaları. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 89-110.
- Kirişçi, K. (2014). Will the readmission agreement bring the EU and Turkey together or pull them apart? *Centre for European Policy Studies, CEPS Commentary*. <https://www.ceps.eu/wpcontent/uploads/2014/02/KK%20EUTurkey%20readmission%20agreement.pdf>
- Kirişçi, K. (2016). *Syrian refugees and Turkey's challenges: Going beyond hospitality*. Washington: DC: Brookings Institution Press.
- Kirişçi, K. (2018). The European Migration Crisis and Turkey-EU Relations: A Bridge over Troubled Water? *Insight Turkey*, 20(4), 103-124.
- Kirişçi, K., Erdoğan, M. M. and Eminoğlu, N. (2020). The EU's "New Pact on Migration and Asylum" is Missing a True Foundation. Brookings Institution. 19 Mayıs 2023 tarihinde https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/11/06/the-eus-new-pactonmigrationandasylumismissingatruefoundation/?preview_id=1173451 adresinden erişildi.
- Koçak, O. & Gündüz, R. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal olarak İçerilmelerine Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Köktaş, A. & Yılmaz, Ö. (2010). Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetimi Modeli: Shengen Sözleşmesinden Stockholm Programına. *Polis Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-21.
- Köse, İ. (2019). *Uluslararası İnsan Hakları Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Köse, Ö. (2020). Göçün Güvenikleştirilmesi Bağlamında Bulgaristan'ın Suriyeli Göçmenlere Yönelik Politikası (Bulgaria's Policy towards Syrian Migrants in the Context of Securitization of Migration). *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(35), 555-594. doi: 10.17752/guvenlikstrtj.806999
- Kurtbağ, Ö. (2003). Avrupa-Akdeniz Ortaklığı: Barcelona Süreci. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 73-92.
- Kutlay, M. (2013). AB'nin Arap Baharı Perspektifi, Eski Paradigmanın Devamı. *Analist Dergisi*, Sayı 28.
- Kymlicka, W. (2001). *Politics in the vernacular: nationalism, multiculturalism and citizenship*. Oxford University Press.

- Landale, J. (2011). "David Cameron's Egypt Trip Poses Political Risk." BBC News. 26 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/ukpolitics-12532480> adresinden erişildi.
- Lavenex, S. & Kunz, R. (2008). The Migration-Development Nexus in the EU External Relations. *Journal of European Integration*, 30(3), 439- 457.
- Lavenex, S. & Uçarar, E. M. (2017). Crisis and Migration Governance: Lessons from the EU Experience. *Comparative Political Studies*, 50(12),1562-588.
- Lewis, C. (2005). UNHCR'S Contribution to the Development of International Refugee Law: Its Foundations and Evolution. *International Journal of Refugee Law*, 17(1), 67-90.
- Loesher, G. (2017). UNHCR's origins and early history: Agency, Influence, and Power in global refugee policy. *Journal of Refugee Studies*, 30(1), 1-22. doi:10.1093/jrs/few045
- Lortoglu, C. (2017). Suriyeli Mültecilerin "Misafir" Olma Haline Misafirperverlik Hukuku ve Etiği Açısından Bakış. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 4(11), 54-80.
- Lubbers, M. & Coenders, M. (2019). Empathy and the emergence of radical rightwing parties in Europe. *European Journal of Political Research*, 58(1),166-185.
- Lynch, S., Hardig S. & Anders C. (2013). *The Arab Spring: Understanding the Success of Protest through Social Movement*. 7 Nisan 2023 tarihinde <http://auislandora.wrlc.org/islandora/object/1213capstones%3A197/datastream/PDF/view> adresinden erişildi.
- Maas, S., Groenendijk, K. & Van der Leun, J. (2015). *Evaluation of the Dublin III Regulation: DG Migration and Home Affairs, Final Report, Brussels*. 25 Mart 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-wedo/policies-/asylum/examinationofapplicants/docs/evaluation_of_the_dublin_iii_regulation_en.pdf adresinden erişildi.
- Maas, W. (2008). Stephan Davidshofer, "State-of-the Art Review of Scholarly Research on the CFSP/EDSP and the Shifting Nature of the External Border", Report for FUP7 Project, Converging and Conflicting Ethical Values in the International Security Continuum in Europe (INEX). 20 Şubat 2023 tarihinde http://www.inexproject.eu/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=44&Itemid=72 adresinden erişildi.
- Maas, W. (2015). The Eurozone Crisis and the Transformation of EU Governance: Internal and External Implications. In K. Brink & P. Burgess (Eds.), *The European Union since 1945*. Londra: Routledge.
- Maillat, D. (1987). Long-term Aspects of International Migration Flows: The Experience of European Receiving Countries. In OECD (Ed.), *The Future of Migration* (40). Paris: OECD.

- Manisalı, E. (2011). *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göçü Önleme Politikaları ve Üyelik Sürecindeki Türkiye'ye Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitü Müdürlüğü, İstanbul.
- Marchesin, P. (2003). Yeni Tehditler Karşısında Avrupa. In B. Dedeoğlu (Ed.), *Dünden Bugüne Avrupa Birliği* (pp. 400-450). Boyut Kitapları.
- Mercan, B. (2012). Avrupa'daki Göçmen Karşısı Siyasi Partilerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Avrasya Etüdleri*, 37, 69-88.
- Mepa News. (2019). "Macaristan Mültecileri Günlerce Aç Bırakıyor." 27 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.mepanews.com/macaristan-multecileri-gunlerce-ac-birakiyor-26305h.htm> adresinden erişildi.
- Mev Zu. (2020). "Macaristan'dan Skandal Emir: Göçmenleri Aç Bırakın." 30 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.mevzu.tv/dunya/macaristandan-skandal-emir-gocmenleri-ac-birakin-h504.html> adresinden erişildi.
- Migration Observatory. (2020). "The Dublin Regulation." 14 Aralık 2023 tarihinde <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-dublin-refulation/> adresinden erişildi.
- Migration Policy Institute. (2011). Arab Spring and Fear of Migrant Surge Expose Rift in EU Immigration Policy Circles. 10 Mart 2023 tarihinde <https://www.migrationpolicy.org/article/arab-spring-and-fear-migrant-surge-expose-rift-eu-immigration-policy-circles> adresinden erişildi.
- Milliyet.com.tr. (2015). "Schengen'de Domino Etkisi." 15 Mart 2023 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/schengen-de-domino-etkisi-2109212> adresinden erişildi.
- Miş, N. & Cicioğlu, F. (2013). Arap Baharı ve Yeni Ortadoğu. *Bilgi Dergisi*, Sayı 2, 1-4.
- Monar, J. (2000). The European Union After the Treaty of Amsterdam. *Journal of Common Market Studies*, 38(2), 269-292.
- Mudde, C. (2004). The populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563.
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2016). *The populist radical right: A reader*. Londra: Routledge.
- Mumcu, A. (1994). *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Multeci.org.tr (2016). 1951 Cenevre Sözleşmesi. 11 Eylül 2022 tarihinde <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> adresinden erişildi.
- Multeci.org.tr (2016). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. 10 Eylül 2022 tarihinde <https://www.multeci.org.tr/wpcontent/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlemesi-1.pdf> adresinden erişildi.
- Müller, J. W. (2016). *Popülizm Nedir?* (Çev. O. Yıldız). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Mynet. (2019). “Macaristan Mültecileri Aç Bırakıyor' Uyarısı.” 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.mynet.com/macaristan-multecileri-ac-birakiyor-uyarisi-110105290058> adresinden erişildi.
- Mynet. (2021). “Avrupa Konseyi'nden AB'ye Sert Göçmen Uyarısı.” 26 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.mynet.com/avrupa-konseyinden-abye-sert-gocmen-uyarisi-110106750483> adresinden erişildi.
- Nardelli, A. & Arnett, G. (2015). Why Are Anti-Immigration Parties So Strong İn The Nordic States? *The Guardian*. 12 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/datablog/2015/jun/19/why-are-antiimmigration-parties-so-strong-in-the-nordic-states> adresinden erişildi.
- Narodno Sibranie na Republika Bılgariya. (2013). “Zaşıtnata Stena po Granitsata s Turtsiya Şte Bıde Gotova v Sıkrateńi Srokove Zayavi Ministr-Predsdatelyat Plamen Oreşarski po Vreme na Parlamentarniya Blitskontrol.” 29 Mayıs 2023 tarihinde <https://parliament.bg/bg/news/ID/2799> adresinden erişildi.
- New York Times. (2008). “Debating the Impact of Illegal Immigration.” 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.nytimes.com/2008/01/15/world/europe/-15ihtdebate.4.9237106.html> adresinden erişildi.
- New York Times. (2019). “Hungary’s Orban Promises Tax Cuts and Spending to Raise Birthrate.” 11 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.nytimes.com/2019/02/10world/europe/hungary-orban-birthrate.html> adresinden erişildi.
- Norris, P. & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Turump, Brexit, and auhoritarian populism*. Cambridge University Press.
- NTV. (2016). “Bulgaristan’da Sığınmacılarla Polis Arasında Çatışma.” 9 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/dunya/bulgaristanda-siginmacilarla-polis-arasinda-catisma> adresinden erişildi.
- NTV. (2021). “AB'den Türkiye-Yunanistan Sınırında Göçmenlere Karşı Dijital Bariyer.” 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/abden-turkiyeyunanistansinirindagocmenlerekarsidijitalbariyer,djW90ImN906jEunUg4aLoA/MBdpZsltKUyw8bawrHCuig> adresinden erişildi.
- NTV. (2021). “Covid-19 Pandemisi Esnasında Ab’nin Sığınmacılara Uyguladığı Orantısız Güç Arttı: Yasa Dışı Geri Gönderme Operasyonlarında En Az 2 Bin

Göçmen Yaşamını Yitirdi.” 12 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/dunya/covid-19-pandemisi-esnasinda-abninsiginmacilara-uyguladigi-orantisiz-guc-artti-yasa-disi-geri-gonderme-operasyonlarında-en-az-2-bin-gocmen-yasamini-yitirdi,H73z71koIUKuMVuyC3bKuA> adresinden erişildi.

Nupel. (2022). “Yunanistan, Meriç Nehri Boyunca İnşa Ettiği Tel Örgülü Elektrikli Duvarı Uzatma Kararı Aldı.” 2 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.nupel.tv/yunanistan-meric-nehri-boyunca-insa-ettigi-telorguluelektrikli-duvari-uzatma-karari-aldi-260162.html> adresinden erişildi.

Odman, T. (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara: AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

Oğuzlar Tekin Y. (2019). Avrupa Birliği’nin Göç Politikasının Aşırı Sağ Unsurlara Etkileri. II. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi. Karabük Üniversitesi, 1252-1271.

Orban, V. (2016). “Prime Minister Viktor Orbán on Kossuth Rádió’s ‘180 Minutes’ programme.” Kormany.hu. 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-ministerspeeches/prime-minister-viktor-orban-on-kossuth-radio-s-180-minutes-programme-20160304> adresinden erişildi.

ORMER Ortadoğu Enstitüsü. (2016). Mülteci Sorunu Çerçevesinde Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri, (No.16), 1-8.

Öner, M. (2014). Avrupa’da Göçmen Karşıtlığı ve Radikal Sağ. In E. Özdalga (Ed.), *Avrupa ve Türkiye’de Göç ve Çokkültürlülük* (s. 159-175). İstanbul: İletişim Yayınları.

Öner, S. (2014). Avrupa’da Yükselen Aşırı Sağ, Yeni ‘Öteki’ler ve Türkiye’nin AB Üyeliği. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13(1), 163-184.

Öner, S. (2018). Avrupa’da Yükselen Popülizm ve Radikal Sağ: Avusturya Örneği İlişkileri. In E. C. Sokullu (Ed.), *Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.

Örmeci, E. (2013). Avrupa’da Aşırı Sağın Yükselişi ve Çok Kültürlülük Endişesi. *Gündem Avrupa Dergisi*, 11(20), 36-37.

Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Özcan, M. (2016). Avrupa Birliği’nin Suriyeli Mülteci Politikasına Eleştirel Bir Bakış. *Eğitime Bakış, Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, (36), 4-8.

Özerim, G. (2012). *Avrupa Birliği’nde Yabancılar ve Azınlıklar*. Nobel Yayınları.

Özensel, E. (2013). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 217-240.

- Özgen, A.Ö. (2010). *Avrupa Birliği Göçmenlik Politikaları: Tarihsel Geçmiş Ve Mevcut Durum*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Özgöker, U. & Batı, G. F. (2016). Avrupa Birliği Hukukunda Göç Sorunu Parametreleri. *Ekonomi, Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 1-10.
- Özgür, O. (2013). *Avrupa Birliği ve Yasadışı Göçmen/Mülteci Sorunu: Sınır Güvenliği ve Türkiye'ye Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademisi, İstanbul.
- Özkan, Y. (2017, March 8). "Oy Kaybetmeye Başlayan Wilders'ten Türkiye Protestosu." 3 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.amerikaninsesi.com/a/oy-kaybetmeye-baslayan-wildersten-turkiye-protestosu/3766657.html> adresinden erişildi.
- Özlem, K. (2019). *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Türk Azınlık*. Bursa: Dora Yayınları.
- Öztürk, M. (2011). *Avrupa Birliği Göç Politikaları: Almanya'daki Türk İşçileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Paksoy, H. M. & Koçarlan, H. (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 143-174.
- Park, J. (2012). "European Foreign Policy an Euro Crisis, Council on Foreign Relations." 26 Mart 2023 tarihinde <https://www.cfr.org/background/european-foreign-policy-and-euro-crisis> adresinden erişildi.
- Parshina, K. (2016). *Examining Motives of the Right-Wing Populist Parties' Electorate in Scandinavian Countries*. Yüksek Lisans Tezi, Erasmus University, Rotterdam.
- Pazarcı H. (2016). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Peker, B. (2007). *Mülteciler ve İltica Hakkı*. Ankara: İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları.
- Peker, B. (2001). *Sığınma Hakkı ve Mülteciler: İltica Hakkı ve Mülteciler Atölyesi*. Ankara: İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları.
- Penninx, R., Spencer, D. & Van Hear, N. (2008). *Migration and Integration in Europe: The state of research*. ESRC Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS), University of Oxford.
- Pınar, Ö. (2017). "İtalya 200 Bin Göçmene Vize Vererek AB'den İntikam Alabilir. BBC News Türkçe. 4 Haziran 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40630226> adresinden erişildi.

- Reçber, K. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Avrupa Birliği Arasında Akdedilen Geri Kabul Anlaşması'nın Yaratabileceği Sonuçların Analizi. In Özdal, B. (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye* (ss. 297-314). Bursa: Dora Yayınları.
- Philip, M. & Widgren, J. (2003). International Migration: Facing the Challenge. *Population Bulletin*, 57(1), 3-40.
- Reitz, A. (2019). Political Campaign Strategies of the party Alternative for Germany: A qualitative Study of Posters for the 2017 Federal Election (Student thesis). Jönköping University, School of Education and Communication.
- Reuters. (2017). "EU court rejects Hungary, Slovakia challenge to refugee quotas." 2 Haziran 2023 tarihinde <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrantshungary/hungarysorbancallsforreferendumoneusigrantquotaidUSKC N1190DO> adresinden erişildi.
- Reuters. (2017). "EU Opens Legal Case Against Warsaw, Budapest and Prague Over Migration." 24 Mayıs 2023 tarihinde <http://uk.reuters.com/article/uk-europe-migrants-euinfringements-idUKKBN19313G> adresinden erişildi.
- Ruffert, M. (2016). *EUV-AEUV*. (5th ed.). München: C.H.Beck.
- Salt, J. (2005). Current Trends in International Migration in Europe. *Council of Europe*. 15 Aralık 2022 tarihinde https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives-/Documentation/Migration%20management/2004_Salt_report_en.pdf adresinden erişildi.
- Samur, H. (2008). Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), ss. 1-16.
- Sandfort, K. (2014). Der Schutz der gemeinsamen Werte (Art. 2 EUV) innerhalb der EU am Beispiel Ungarns. *Juridicum Journal*, 1, 88-102.
- Santfort, J. (2019). *Der Grundsatz der Verhältnismäßigkeit im Europäischen Unionsrecht*. Baden-Baden: Nomos.
- Savaşan, Z. (2009). AB' de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar. *İnsan Hakları Yıllığı*, 27, 13-34.
- SDE. (2019). "BM: Macaristan Mültecileri Kasıtlı Olarak Aç Bırakıyor." 4 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.sde.org.tr/avrupa/bm-macaristan-multecileri-kasitli-olarak-ac-birakiyor-haberi-10118> adresinden erişildi.
- SETA Analiz. (2013). *AB'nin Ortadoğu Politikası ve Arap Baharına Bakışı*. Ankara.
- Sever, H. ve Sever M. (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye Ekseninde Yasadışı Göç ve iltica Paradoksu: Domino Etkisi Sonrası Yaşananlar. *Polis Bilimleri Dergisi*, 15(2), 85-108.

- Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*. (Çevrimiçi). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. 24 Nisan 2023 tarihinde https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_TUR.pdf adresinden erişildi.
- Smith, J. (2020). International Protection of Individuals: Criteria for Determining Refugee Status. *International Journal of Refugee Law*, 32(3), 457-474.
- Smith, M. P. & Zaiotti, R. (2017). The expansion of the European security state. In M. M. Makiya, & C. Trundle (Eds.), *Europe in the Era of Brexit: A Platform for European Studies* (ss. 107-122). Springer.
- Sofia News Agency. (2017). “Migrants Who Crossed Bulgaria’s Border with Turkey Decreased Five Times in 2016.” 27 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.novinite.com/articles/180066/Migrants+Who+Crossed+Bulgaria%27s+Border+with+Turkey+ecreased+Five+Times+in+2016> adresinden erişildi.
- Sommermann, K-P. (2014). DiegemeinsamenWerte der Unionund der Mitgliedstaaaten. In *Europarecht-Grundlagen der Union* (ss. 287-320). Berlin, De Gruyter.
- Somuncu, B. (2006). *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Songülen İnanç, Z. & Çetin, S. (2011). Avrupa’nın Kendine Dönen Silahı: Dışlayıcılık ve Ayrımcılık. *SDE Analiz*, 1-36.
- Soruş G. (2014). Arap Baharı’nın Gölgesinde Avrupa Birliği Komşuluk Politikası. 21. *Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 1-14.
- Sönmez, P. (2014). *Avrupa Birliği’nde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyaloğu*. Doktora Tezi. T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı Akademik Araştırmalar Serisi-4, İstanbul.
- Sözen, Ü. S. (2014). “Mare Nostrum Out Triton In.” *Haber Hürriyeti*. 27 Nisan 2023 tarihinde <https://www.haberhurriyeti.com/mare-nostrum-triton/> adresinden erişildi.
- Sputnik Türkiye. (2021). “Avrupa Konseyi’nden 'Avrupa Ülkeleri Sığınmacıları Korumuyor' Uyarısı.” 15 Nisan 2023 tarihinde <https://sputniknews.com.tr/20210309/avrupakonseyindenavrupaulkelerisiginmacilari-korumuyor-uyarisi-1043991637.html> adresinden erişildi.
- State Agency For Refugess Statistics. (2017). *Statistical Data*. 10 Nisan 2023 tarihinde <http://www.aref.government.bg/en/statistics-2/> erişim sağlandı.

- Şahin, Y. (2013). *Avrupa Birliği Mülteci Hukukunda Üye Devletlerin İltica Başvurusunu Değerlendirme Yetkisinin Çerçevesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şöhret, M. (2016). *Suriye'nin Siyasal Yapısı, Uluslararası Politikada Suriye Krizi*. İstanbul: BETA Yayınları.
- Taggart, P. (2004). Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies*, 9(3), 269-288.
- Tangör, B. & Sayın, S. (2012). Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı? *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11(1), s. 85-118.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (n.d.). (PDF File). 2 Şubat 2023 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/ihk.pdf> adresinden erişildi.
- TBMM (2022). Universal Declaration of Human Rights. 11 Mayıs 2023 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/insanHaklari/docs/ulusal_belgeler/EvrenselBeyanname.pdf adresinden erişildi.
- Tepealtı, F. (2020). *Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tepeciklioğlu, A. O. ve Eyice Tepeciklioğlu, E. (2015). Teoriden Pratiğe: Suriye Krizi ve Uluslararası Toplum. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(1), 163-193.
- Teti, A. (2012). EU's First Response To The 'Arab Spring: A Critical Discourse Analyses Of The Partnership For Democracy And Shared Prosperity. *Mediterranean Politics*, 17(3), 266-284.
- Tezcan, Mehmet (2016) Avrupa Birliği'nin Suriyeli Mülteci Politikasına Eleştirel Bir Bakış. *Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 12(36), 4-8.
- The European Parliament and the Council of the European Union. (2009). *Directive 2009/52/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 providing for minimum standards on sanctions and measures against employers of illegally staying third-country nationals*. 7 Mayıs 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/anti-trafficking/files/directive_2009_52_1.pdf adresinden erişildi.
- The Guardian. (2015). "Refugees Forced To Scramble For Food By Police In Hungary." 2 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/11/refugees-roszke-hungary-police-food-camp> adresinden erişildi.

- The Guardian. (2016). "Britain to send Land Rovers to Bulgaria to Help Police Borders." 3 Haziran 2023 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/09/britaintosendlandroverstobulgaria-to-help-police-borders> Erişim Tarihi 13.11.2017 adresinden erişildi.
- The Guardian. (2021). "Poland sends troops to Belarus border as EU says it's being used to traffic migrants." 3 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.theguardian.com/World/2021/aug/0/Poland-sends-troops-belarusborder-eu-trafficking-migrants> adresinden erişildi.
- The Washington Post. (2018). Viktor Orban, after soaring to reelection win in Hungary, to target George Soros and NGOs. 7 Mayıs 2023 tarihinde https://www.washingtonpost.com/world/europe/viktor-orban-after-soaring-to-reelection-win-in-hungary-to-target-george-soros-and-ngos/2018/04/09/268d314e-3b9d-11e8-955b-7d2e19b79966_story.html adresinden erişildi.
- Thorpe, N. (2016). "Migrant Crisis: Bulgaria Tightens Border With Turkey." BBC. 27 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe-36435420> adresinden erişildi.
- TRT HABER. (2019). "Hollanda'da Aşırı Sağcı Wilders'in Sosyal Medya Hesabı Donduruldu." 5 Nisan 2023 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/dunya/hollandada-asiri-sagci-wildersinsosyalmedya-hesabi-donduruldu-417788.html> adresinden erişildi.
- TRT HABER. (2021). "Merkel ve Draghi, AB İle Türkiye Arasındaki Göç Mutabakatının Yenilenmesinden Yana." 6 Haziran 2023 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/dunya/merkel-ve-draghi-ab-ile-turkiye-arasindaki-goc-mutabakatinin-yenilenmesinden-yana-589994.html> adresinden erişildi.
- TRT World. (2015). "The EU's migrant crisis: The real story." 4 Haziran 2023 tarihinde <https://www.trtworld.com/magazine/the-eu-s-migrant-crisis-the-real-story-11225> adresinden erişildi.
- Trud. (2015). "Premierit Boiko Borisov: Nyama Nujda ot Armiya na Granitsata s Turtsiya." 3 Mart 2023 tarihinde <https://trud.bg/%DO%BF%D1%80%DO%B5%DO%BC%DO%B8%DO%B5%D%DO%B E-%DO%B1%DO%BE%D1%80%DO%B8%D1%81%DO%BE%DO%B2-%DO%BD%D1%8F%DO%BC%DO%BO%DO%BD%D1%83%DO%B6%DO%B4%DO%BO%DO%BE%D1%82/> adresinden erişildi.
- Tok, G. C. (2018). The Politicization of Migration and the Rise of Competitive Authoritarianism in Hungary. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (37), 88-117.
- Toksöz G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Topal, A.H. (2014). Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği. *TAAD*, 5(19),102-103.
- Topcu, H. (2016). Almanya'da Yükselişi Önlenemeyen İslam ve Göç Karşıtı Parti: AfD. BBC Türkçe. 24 Mayıs 2023 tarihinde https://www.bbc.com-turkce/haberler/2016/08/160819_almanya_afd adresinden erişildi.
- Turan, Y. & Şaşkın, O. (2017). AB'ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 47-56.
- Turgay, S. (2021). Avrupa Birliği'nin Göçü Güvenlikleştirme Politikasında Frontex'in Rolü. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, 3, 5-26. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirps/issue/68649/1078152>
- Türkuaz. (2021). "Avrupa Konseyi'nden AB'ye Sert Göçmen Uyarısı." 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.turkuazhaberajansi.com/avrupa-konseyinden-abye-sert-gocmen-uyarisi/> adresinden erişildi.
- Ugur, M. (1995). Freedom of Movement vs. Exclusion: A Reinterpretation of the Insider – Outsider Divide in the European Union. *International Migration Reviews*, 29(4), 964-999.
- Ultan, M.Ö. (2016). *Avrupa Birliğinde Yasa Dışı Göçün Önlenmesi ve Ülke Uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- UNHCR. (1997). Dublin Sözleşmesi. 24 Aralık 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/protection/operations/3b8100d84/dublin-regulation.html> adresinden erişildi.
- UNHCR. (s.d.). What is a Refugee? United Nations High Commissioner for Refugees. 4 Aralık 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/what-is-a-refugee.html> adresinden erişildi.
- UNHCR. (2003, November). *Creating an Area of Freedom, Security and Justice: From Intergovernmental Cooperation to a Common Asylum and Migration Policy*. UNHCR ToolBoxes on EU Asylum Matters, Tool Box 1, Part 2. 26 Mart 2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/toolbox/eu/4af7cda92/creating-area-freedom-security-justice-intergovernmental-cooperation-common.html> adresinden erişildi.
- UNHCR. (2011). 1951 Mülteciler Sözleşmesi ve 1967 Protokolü. 24 Ekim 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/18/2019/08/1951-Multeciler-Sozlesmesi-ve-1967-Tarihli-Protokolu.pdf> adresinden erişildi.
- UNHCR. (2019). Non-Refoulement. 23 Ekim 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/non-refoulement.html> adresinden erişildi.

- UNHCR. (2021). *Who is a Refugee?* 8 Ocak 2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/what-is-a-refugee.html> adresinden erişildi.
- UNHCR. (2022). "Turkey: Operational Update-2022." 20 Aralık 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/en/factsheets-and-dashboards> adresinden erişildi.
- UNHCR. (2023). "Sığınma Nedir?" 2 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar-icin/siginma-nedir/> adresinden erişildi.
- United Nations. (1948). Universal Declaration of Human Rights. 4 Ocak 2023 tarihinde <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> adresinden erişildi.
- United Nations General Assembly. (1948). Universal Declaration of Human Rights. 7 Ocak 2022 tarihinde <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> adresinden erişildi.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (1951). *Convention Relating to the Status of Refugees*. 20 Aralık 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/cenevre-sozlesmesi-1951.html> adresinden erişildi.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2010). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. 3 Şubat 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/en-us/3b66c2aa10.pdf> adresinden erişildi.
- United Nations. (2021). Human Rights. 7 Mart 2023 tarihinde <https://www.un.org/en/sections/issues-depht/human-rights/> adresinden erişildi.
- Uzunçayır, Ö. (2014). Avrupa'da Göçmen Karşıtı Popülist Söylemin Yükselişi: Nedenleri ve Sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 133-150.
- Uzuner, H. (2006). *Amsterdam Antlaşması İle Getirilen Yenilikler ve Bunların Avrupa Birliği'ne Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ünlü, G. (2007). *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde "Mültecilik"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Valentine, M. C. (2004, September 30- October 1). *Speech in Regional Conference on Migration: Migrants in the Transit Countries: Sharing Responsibilities in Management and Protection. Proceedings*. İstanbul.
- Van Dijk, T. A. (2000). Parliamentary debates. In R. Wodak & T. A. Van Dijk (Eds.), *Racism at the top. Parliamentary discourses on ethnic issues in six European states* (ss. 45-78). Drava Verlag.

- Voa Türkçe. (2019). “Macaristan Mültecileri Aç Bırakıyor Uyarısı.” 4 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/macaristan-multecileri-ac-birakiyor-uyarisi/4903225.html> adresinden erişildi.
- Voa Türkçe. (2020). “Yunanistan ve Bulgaristan Sınırına Mülteci Akını Sürüyor.” 5 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/yunanistan-ve-bulgaristan-sinirina-gocmen-akini-suruyor/5310272.html> adresinden erişildi.
- Voa Türkçe. (2021). “Yunanistan Türkiye Sınırında Duvarları Uzatıyor.” 6 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/yunanistan-in-turkiye-sinirinda-duvari-uzatma-plani-tartisiliyor-/6889107.html> adresinden erişildi.
- Voa Türkçe. (2021). “AB-Türkiye Göç Mutabakatı Yenilenecek mi?” 8 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/ab-turkiye-goc-mutabakati-yenilecek-mi/5819766.html> adresinden erişildi.
- Voa Türkçe. (2021). “Avrupa Konseyi'nden AB'ye Sert Göçmen Uyarısı.” 9 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/avrupa-konseyinden-ab-ye-sert-gocmen-uyarisi/5807944.html> adresinden erişildi.
- Voa Türkçe. (2021). “Avrupa Pandemi Sonrası Göç Dalgasına Hazırlanıyor.” 5 Haziran 2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/avrupa-gocmen-sonrasi-gocmen-dalgasina-hazirlaniyor/5982464.html> adresinden erişildi.
- Voa Türkçe. (2021). “Bulgaristan Yeni Göçmen Akınını Önlemek İçin Alarmda” 7 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/bulgaristan-yeni-gocmen-akinini-onlemek-icin-alarmda/6296726.html> adresinden erişildi.
- Vorlander, H. (2009). *Demokratie: Geschichte, Formen, Theorien*. 2. Auflage. München: Verlag C.H. Beck.
- Waeber, O. (2004). Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New Schools in Security Theory and Their Origins between Core and Periphery. 26 Nisan 2023 tarihinde <https://www.scribd.com/doc/40010349/Ole-Waeber-Aberystwyth-Paris-en-New-Schools-in-Security-Theory-and-Their-Origins-Between-Core-and-Periphery> adresinden erişildi.
- Weiler, J. H. H. (1996). The Transformation of Europe. *The Yale Law Journal*, 100(8), 2403-2483.
- Weinar, A. (2011). EU Cooperation Challenges in External Migration Policy. *Migration Policy Institute, Research Report Background Paper, EU-US Immigration Systems 2011/02*, 1-25.
- Weis, P. (1969). The United Nations Declaration on Territorial Asylum. *Canada Yearbook of International Law*, 7, 92-149.
- Yazan, Y. (2014). *İnsan Hakları Bağlamında Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası: “Türkiye Örneği”*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Yazan, Y. (2016). *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı*. İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Ybhaber.com. (2022). "Avrupa'da Göçmen Sorunu." 4 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.ybhaber.com/avrupada-gocmen-sorunu/> adresinden erişildi.
- Yeni Adana (2021). "Avrupa Konseyi'nden AB'ye Sert Göçmen Uyarısı." 25 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.yeniadana.net/haber/-avrupa-konseyinden-abye-sert-gocmen-uyarisi-59049.html> adresinden erişildi.
- Yeni Adana. (2021). "Bulgaristan Yeni Göçmen Akınını Önlemek İçin Alarmda." 27 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.yeniadana.net/haber/-bulgaristan-yeni-gocmen-akinini-onlemek-icin-alarmda-66216.html> adresinden erişildi.
- Yeni Şafak. (2021). "Üzerinden 5 Yıl Geçti: AB Sığınmacı Mutabakatındaki Yükümlülüklerini Yerine Getirmedi." 1 Haziran 2023 tarihinde <https://www.yenisafak.com/gundem/uzerinden5yilgectiabsiginmacimutabakatindaki-yukumluluklerini-yerine-getirmedi-3614218> adresinden erişildi.
- Yıldırım, E. (2017). Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Konusundaki Uluslararası İşbirliği ve Yükümlülükleri. *Dış Politika Analizi*, 8(25), 95-124.
- Yılmaz E. (2017). *Göç Politikaları ve Türkiye*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, E. (2017). Sığınma Hakkı ve Mülteciler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(1), 1-27.
- Yılmaz, E. A. (2021). Arap Baharı Sonrası Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları. *Social Science Development*, 6(25), 170-183.
- Yılmaz, E. A. & Zeren, H. E. (2018). Arap Baharı Sonrası Avrupa Birliği'nin Güvenlik Odaklı Göç Politikaları. IV. International Caucasus- Central Asia Foreign Trade and Logistics Congress, September 7-8, Didim, Aydın, UKODLK, 806-812.
- Yılmaz Elmas, F. (2012a). Arap Baharı'nın Birinci Yılında Avrupa'ya Göçün Bilançosu. *Analist*, (14), 12-15.
- Yılmaz Elmas, F. (2016). *Avrupa Kapı Duvar Göç Eyleminde Söylem-Eylem Tutarsızlığı*. Ankara: Usak Yayınları.
- Yılmaz Elmas, F. (2017). AB Dış Göç Politikasındaki Kayıp Parça: Göçmen Odaklı Yaklaşım. 20 Aralık 2022 tarihinde <http://ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/360/2017/11/Fatma-Yilmaz-Elmas.pdf> adresinden erişildi.

21yyte. (2021). “AB-Türkiye Arası Sığınmacı Krizi: Mart Mutabakatı Devam Edecek mi?” 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://21yyte.org/tr/fikir-tanki/ab-turkiye-arasi-siginmaci-krizi-mart-mutabakati-devam-edecek-mi> adresinden erişildi.

Yumak, S. (2017). Avrupa Birliği Temel Değerleri ve Bu değerlerin Birliğin Geleceği için Taşıdığı Önem: Polonya Üzerinden Bir İnceleme. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16 (2), 199-218.

Yüksel, E. (2019). *Avrupa’da Yükselen Sağ Popülizm: Almanya, Avusturya ve Hollanda Örnekleri Üzerinden Sağ Popülist Liderlerin Yeni Medyayı Kullanma Pratikleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Zolberg, A. R. , Suhrke, A. V., Aguayo, S. (1986). Mülteci Hareketlerinin Oluşumunda Uluslararası Faktörler. *Uluslararası Göç İncelemesi*, 20(2), 151-169.

Zolberg, A., Suhrke, A., & Aguayo, S. (1989). *Escape from violence: Conflict and the refugee crisis in the developing World*. Oxford University Press.

Zuquete, J. P., (2008). The European extreme-right and Islam: New directions? *Journal of Political Ideologies*, 13(3), 359-378.

TURNİTİN RAPORU

Yüksek Lisans Tezi

ORJİNALLİK RAPORU

% 12	% 12	% 2	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 2
3	tbbdergisi.barobirlik.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	www.aa.com.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	acikerisim.sakarya.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.amerikaninsesi.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	Submitted to Hacettepe University Öğrenci Ödevi	<% 1
9	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<% 1

10	ukodlk2018.com İnternet Kaynağı	<% 1
11	www.bbc.com İnternet Kaynağı	<% 1
12	hdl.handle.net İnternet Kaynağı	<% 1
13	www.mynet.com İnternet Kaynağı	<% 1
14	Submitted to Atilim University Öğrenci Ödevi	<% 1
15	cdn.comu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
16	Submitted to Adnan Menderes Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
17	Submitted to Selçuk Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
18	dspace.kocaeli.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
19	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
20	slidetodoc.com İnternet Kaynağı	<% 1
21	GÜNEŞ, Ahmet M. "AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TEMEL DEĞERLERİ ÜZERİNE", Türkiye Barolar	<% 1

Birliği, 2016.

Yayın

22	acikerisim.nku.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
23	BAYRAKLI, Enes and KESKİN, Kazım. "Avrupa'nın Mülteci Krizi", SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, ESENTEPE KAMPÜSÜ, 54187 ADAPAZARI- SAKARYA, 2017. Yayın	<% 1
24	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
25	kaysem13.gantep.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
26	openaccess.hku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
27	tr.euronews.com İnternet Kaynağı	<% 1
28	insamer.com İnternet Kaynağı	<% 1
29	gercekbudue2021.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1
30	openaccess.altinbas.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
31	cyberpoliticsconference.org İnternet Kaynağı	<% 1

		<% 1
32	Submitted to Uludag University Öğrenci Ödevi	<% 1
33	YILDIRIM, Ayşe Elif. "Sözleşme Öncesi Sorumluluk Kavramı ve Karşılaştırmalı Ortak Ölçüt Çerçevesi Taslağı, İngiliz ve Türk Hukuku", Ankara Üniversitesi, 2017. Yayın	<% 1
34	abakus.inonu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
35	www.aofdestekmerkezi.com İnternet Kaynağı	<% 1
36	Submitted to Erciyes Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
37	openaccess.izu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
38	tez.sdu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
39	www.kamberaga.net İnternet Kaynağı	<% 1
40	auzefkitap.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
41	Submitted to Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1

42	Submitted to Mimar Sinan Guzel Sanatlar University Öğrenci Ödevi	<% 1
43	archive.org İnternet Kaynağı	<% 1
44	Submitted to Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
45	Submitted to Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
46	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<% 1
47	Submitted to Dicle University Öğrenci Ödevi	<% 1
48	POYRAZ, Yasin. "Suriye vatandaşlarının geçici korunması ve uluslararası mülteci hukuku", Selçuk Üniversitesi, 2012. Yayın	<% 1
49	bultenler.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
50	iibfdergi.sdu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
51	www.inglobe.org İnternet Kaynağı	<% 1
52	adudspace.adu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

53	relint.vnu.edu.ua İnternet Kaynağı	<% 1
54	www.diplomatie.gouv.fr İnternet Kaynağı	<% 1
55	www.jurix.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
56	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
57	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
58	dhgm.meb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
59	dosya.kmu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
60	earsiv.batman.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
61	es.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
62	fbaconference.ius.edu.ba İnternet Kaynağı	<% 1
63	www.scilit.net İnternet Kaynağı	<% 1
64	acikerisim.ikc.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

65	acikerisim.karabuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
66	dspace.akdeniz.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
67	openaccess.marmara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
68	www.dw.com İnternet Kaynağı	<% 1
69	www.eeas.europa.eu İnternet Kaynağı	<% 1
70	www.kdk.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
71	ybd.dergi.comu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
72	Ayselin Gözde Yıldız. "The European Union's Immigration Policy", Springer Science and Business Media LLC, 2016 Yayın	<% 1
73	docplayer.net İnternet Kaynağı	<% 1
74	acikerisim.dicle.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
75	acikerisim.gelisim.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

76

belturkhaber.be
İnternet Kaynağı

<% 1

77

www.bilginyayinevi.com
İnternet Kaynağı

<% 1

Alıntıları çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Özmen Özden DAŞDEMİR

Yeri ve Tarihi :

Öğrenim Durumu :

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	İşletme	Anadolu Üniversitesi	2014
Yüksek Lisans	Uluslararası İlişkiler	Atılım Üniversitesi	2023